

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EVSİZLER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR VE
ALTERNATİF BİR BARINMA YAKLAŞIMI
OLARAK EKO-KÖYLER**

Ahsen GÜR AYYILDIZ

Mayıs, 2022

İZMİR

EV SİZLER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR VE ALTERNATİF BİR BARINMA YAKLAŞIMI OLARAK EKO-KÖYLER

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı

Ahsen GÜR AYYILDIZ

Mayıs, 2022

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

AHSEN GÜR AYYILDIZ, tarafından PROF. DR. İLKNUR TÜRKSEVEN DOĞRUSOY yönetiminde hazırlanan “EVSİZLER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR VE ALTERNATİF BİR BARINMA YAKLAŞIMI OLARAK EKO-KÖYLER” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. İlknur TÜRKSEVEN DOĞRUSOY

Yönetici

.....
Doç. Dr. Neriman YÖRÜR

.....
Jüri Üyesi

.....
Doç. Dr. Zeynep DURMUŞ ARSAN

.....
Jüri Üyesi

.....
Prof. Dr. Okan FISTIKOĞLU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez süreci boyunca değerli yönlendirmeleri, önderliği ve bilgisi ile bana destek veren ve değerli vaktini ayıran sevgili danışmanım Prof. Dr. İlknur TÜRKESEVEN DOĞRUSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Neriman YÖRÜR ve Doç. Dr. Zeynep DURMUŞ ARSAN'a katkı ve görüşlerinden dolayı teşekkür ederim.

Benden emeğini esirgemeyen, maddi manevi destek ve katkılarıyla yanımda olan çok değerli aileme; annem Rabia GÜR'e, babam Hasan Hüseyin GÜR'e, kardeşim Mehmet GÜR'e ve aynı zamanda meslektaşım olan eşim Samet AYYILDIZ'a sevgi ve sabırları için çok teşekkür ederim.

İzmir, Taşkent ve Isparta olmak üzere üç şehirde hazırladığım bu yazım sürecinde bana destek veren tüm arkadaşlarıma ve hocalarıma;

Fikirleriyle bana yardımcı olan ve motive eden Nurcan KOCA ve Razan ORPAK TIRATACI'ya;

Ve bu süreçte yolumun kesiştiği ve bana katkı sağlayan tüm herkese teşekkürlerimi sunarım.

*Bizden sonraki nesle daha sürdürülebilir bir yaşam bırakabilmek umuduyla
sevgili oğlum Alp Adrian AYYILDIZ'a...*

Ahsen GÜR AYYILDIZ

EVsizLER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR VE ALTERNATİF BİR BARINMA YAKLAŞIMI OLARAK EKOKÖYLER

ÖZ

Sanayi Devrimiyle hızlanan kentleşme süreci kırdan kente göç, işsizlik, kontrolsüz nüfus artışı, sosyal ayrışma, barınma problemleri gibi olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Kırsal alan terk edilmiş, “terk edilmiş köy” kavramı da literatüre girmiştir. Kentlerdeki kontrolsüz nüfus artışı önemli sosyal ve fiziksel problemlerle birlikte barınma ve evsizlik problemini doğurmuştur. Evsiz insanlar sokaklarda, parklarda, otobüs terminalleri, tren istasyonları gibi kamuya ait ortak alanlarda, barınma gereksinimlerini geçici olarak karşılamaya çalışmaktadır. Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu araştırmaya göre dünyadaki evsizlerin sayısı 100.000.000’u bulmaktadır. Uluslararası alanda evsizler için geliştirilen konaklama modelleri arasında toplu konut, küçük ev (tiny house) gibi kalıcı çözümlerin yanı sıra konteyner, baraka, çadır gibi geçici yaşam alanları da bulunmaktadır. Son yıllarda gelişmiş ülkelerde görülen eko-köy yerleşimlerinin de evsizler için alternatif bir çözüm olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu bilgiler ışığında ABD, İskoçya ve Avustralya’dan tipik örneklem yöntemiyle seçilen ve evsizlere yönelik olarak hayata geçirilen eko-köy uygulamalarının ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik potansiyelleri irdelenmiştir. Bu bağlamda tez çalışmasının amacı, farklı kültür ve coğrafyalardan evsizlere yönelik olarak geliştirilen eko-köylerin çözüm önerilerini ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik bağlamında irdelemek ve evsizlik problemi için alternatif bir çözüm olarak beliren eko-köy yaklaşımının bu anlamda ortaya koyduğu stratejileri değerlendirmektir. Aynı zamanda terk edilmiş yerleşimlerin eko-köy prensiplerine göre rehabilite edilerek evsiz insanların kullanımına sunulmasını irdeleyen çalışma; köylerin yeniden canlandırılması için de bir yaklaşım önerisi sunmaktadır. Sunulan yaklaşım önerisinde terk edilmiş bir köyün eko-köy prensiplerine göre yeniden düzenlenmesi, evsizlere yönelik bir yerleşim yeri olarak düzenlenmesi ve kırsal hayatın canlandırılması ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir yaşam, evsizlik, eko-köyler, terk edilmiş köyler, barınma yaklaşımı.

ECO-VILLAGES AS A SUSTAINABLE AND ALTERNATIVE HOUSING APPROACH FOR THE HOMELESS

ABSTRACT

The urbanization process, which accelerated with the Industrial Revolution, brought with its negative consequences such as migration from rural to urban, unemployment, uncontrolled population growth, social segregation, and housing problems. While the rural area was abandoned, the concept of abandoned village entered the literature. The uncontrolled population growth in the cities has created housing and homelessness problems with significant social and physical issues. Homeless people try to temporarily meet their shelter needs on the streets, in parks, and in public communal areas such as bus terminals and train stations. According to the research conducted by the United Nations, the number of homeless people in the world reaches 100.000.000. Among the accommodation models developed for the homeless in the international arena, there are permanent solutions such as mass housing and tiny house, as well as temporary living spaces such as containers, huts, and tents. It is noteworthy that eco-village settlements seen in developed countries in recent years are also used as an alternative solution for the homeless. In the light of this information, the ecological, social, and economic sustainability potentials of eco-village practices, which were selected by typical sampling method from the USA, Scotland, and Australia and implemented for the homeless, were examined. In this context, the aim of the thesis study is to examine the solution proposals of eco-villages developed for the homeless from different cultures and geographies in the context of ecological, economic and social sustainability and to evaluate the strategies put forward by the eco-village model, which emerged as an alternative solution to the homelessness problem. At the same time, the study examines the rehabilitation of abandoned settlements according to eco-village principles and making them available to homeless people; also offers a model proposal for the revitalization of villages. The model proposal includes the reorganization of an abandoned village according to eco-village principles, its arrangement as a settlement for the homeless, and the revitalization of rural life.

Keywords: Sustainable life, homelessness, eco-villages, abandoned villages, housing approach.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM BİR - GİRİŞ..... 1

1.1 Problem Tanımı.....	1
1.2 Tezin Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Tezin Varsayımları, Sınırları ve Kapsamı	5
1.4 Yöntem	7
1.5 Literatür Taraması	7

BÖLÜM İKİ - DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE EVSİZLİK PROBLEMİ..... 19

2.1 Evsizliğin Tanımı	19
2.2 Evsizliğin Sınıflandırılması.....	24
2.2.1 Evsizliğe Neden Olan Temel Problemler	25
2.2 Dünya da Konut Sorunu	29
2.3 Dünya da Evsizlere Yönelik Düzenlemeler	31
2.3.1 Basamak Modeli (Staircase Model).....	32
2.3.2 Konut Öncelikli Model (Housing First Model).....	33

2.3.3 Eko-köy Modeli	39
2.4 Türkiye’de Konut Sorunu.....	43
2.5 Türkiye’de Evsizlere Yönelik Düzenlemeler	49
2.6 Bölüm Değerlendirmesi	51

BÖLÜM ÜÇ - EVSİZ İNSANLAR İÇİN GELİŞTİRİLEN EKO-KÖY MODELLERİ..... 53

3.1 Tanımlar	54
3.2 Eko-köylerin Tarihsel Gelişim Süreci	58
3.3 Dünyadan Eko-köy Örnekleri	63
3.3.1 Sólheimar Eko-köyü, İzlanda, 1930	63
3.3.2 Auroville Eko-köyü, Hindistan, 1968.....	66
3.4 Evsiz İnsanlara Yönelik Geliştirilen Eko-köy Modelleri	69
3.4.1 Crooked Tree Evsiz Eko-köyü – Tennessee, ABD, 2012	71
3.4.2 White Rose Katolik Çiftliği – Missouri, ABD, 2009	75
3.4.3 Nickelsville Evsizler Topluluğu – Seattle, ABD, 2014.....	79
3.4.4 Transition Village Wallan – Victoria, Avustralya, 2017.....	84
3.4.5 Social Bite Eko-Köyü – Granton, İskoçya, 2018	90
3.4.6 Fresno Eko-köyü –Kaliforniya, ABD, 2013.....	95
3.5 Bölüm Değerlendirmesi	100

BÖLÜM DÖRT - TERKEDİLMİŞ KÖYLERİN EVSİZLER İÇİN EKO-KÖY YAKLAŞIMINA GÖRE İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ.... 101

4.1 Türkiye’de Sanayileşme ve Kırdan Kente Göç Problemi	101
4.2 Türkiye’deki Terk Edilmiş Yerleşimler	107
4.3 İzmir ve Çevresindeki Terk Edilmiş Kırsal Yerleşimler.....	111
4.3.1 İzmir ve Çevresindeki Terk Edilmiş Kırsal Yerleşimlerin Eko-köy Barınma Yaklaşımına Göre İyileştirilmesine Yönelik Bir Öneri.....	127
4.3.1.1 İzmir’deki Evsiz Profili	128
4.3.1.2 İzmir’deki Terk Edilmiş Köy Yerleşimleri	130
4.3.2 Sazlıca Köyü’nün Evsiz İnsanlara Yönelik Bir Eko-köy Olarak Dönüştürülmesi	142

BÖLÜM BEŞ - SONUÇ VE ÖNERİLER..... 151

KAYNAKLAR 153

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1 Sırt Sırta Evlerin Planı	30
Şekil 2.2 Saltaire Yerleşke Planı.....	31
Şekil 2.3 Alppikatu 25'in renovasyon sonrası planı ve fotoğrafı.....	36
Şekil 2.4 Tampere'de 2019 yılında tamamlanan kiralık apartmanlardan bir cephe ve plan örneği.....	36
Şekil 2.5 Helsinki'de 2019 yılında tamamlanan kiralık apartmanlardan bir cephe ve plan örneği.....	37
Şekil 2.6 İncelenen eko-köy ve toplulukların konumu	42
Şekil 3.1 Küresel Ayak İzi Ağı 2018 verileri.....	54
Şekil 3.2 Sürdürülebilirliğin boyutları	56
Şekil 3.3 Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi	57
Şekil 3.4 Sólheimar Eko-köyü	64
Şekil 3.5 (a) Yerleşkede düzenlenen konferanslardan bir görüntü (b) Eko-köydeki konuk evi.....	65
Şekil 3.6 (a) Yerleşkede üretilen kozmetik ürünler (b) Yerleşkede kavrulan kahve (c) Seramik atölyesinde üretilen bir nesne	65
Şekil 3.7 Auroville Eko-köyü	66
Şekil 3.8 Auroville Eko-köyündeki tarım alanları	67
Şekil 3.9 Auroville'de bulunan tapınak, Matrimandir	68
Şekil 3.10 Crooked Tree Evsiz Eko-köyü Kroki	71
Şekil 3.11 Eco-junk projesi	72
Şekil 3.12 Elementlere göre iş dağılımı	74
Şekil 3.13 White Rose Katolik Çiftliği krokisi	75
Şekil 3.14 White Rose Katolik Çiftliğinden bir görünüş	76
Şekil 3.15 Yerleşkedeki konutlardan bir görünüş	77
Şekil 3.16 White Rose Katolik Çiftliğinden bir görünüş	78
Şekil 3.17 Açık mutfak alanından bir görünüş	78
Şekil 3.18 Çiftlikteki işlerden bir görünüş	79
Şekil 3.19 Nickelsville Evsizler Topluluğuna ait yerleşkenin krokisi	81
Şekil 3.20 Nickelsville'deki evlerden bir görünüş	81

Şekil 3.21 Nickelsville Evsizler Topluluğunun yeni yerleşiminin açılışı	82
Şekil 3.22 Nickelsville'deki yaşayanlar için düzenlenen bağış konserinden bir görünüş	83
Şekil 3.23 (a) ve (b) Nickelsville Evsizler Topluluğunda ekonomik gelir elde etmek için yapılan ürünler	84
Şekil 3.24 (a) Geri dönüştürülmüş malzeme kullanılarak inşa edilmiş bir ev, (b) Nickelsville 'deki evler	84
Şekil 3.25 Transition Villaga Wallan'a ait bir yerleşim krokisi	85
Şekil 3.26 Evsiz insanların konakladığı konut birimleri	86
Şekil 3.27 Transition Village Wallan'a ait yerleşim alanından bir fotoğraf	86
Şekil 3.28 Gönüllülerin ve eko-köy sakinlerinin bir araya geldiği bir yemek	87
Şekil 3.29 Ekonomik olarak eko-köye katkı sağlamak için hazırlanan objeler	88
Şekil 3.30 (a) Ekonomik sürdürülebilirlik için hazırlanan kermesten bir görüntü (b) Gelir elde etmek için yapılan komedi gecesi afişi	89
Şekil 3.31 Social Bite Eko-köyü'ne ait bir yerleşim krokisi	90
Şekil 3.32 Social Bite Eko-Köyü, Granton- İskoçya	91
Şekil 3.33 Konut birimlerinin iç görünüşü	92
Şekil 3.34 Küçük evlerin oluşturulma prensibi	92
Şekil 3.35 Dışarıda uyu etkinliğinden bir fotoğraf	93
Şekil 3.36 Social Bite Kafesi	94
Şekil 3.37 Fresno Eko-köyüne ait yerleşim krokisi	96
Şekil 3.38 Üniversite öğrencilerinin üretimine yardım ettikleri bir konut birimi	96
Şekil 3.39 Geri dönüştürülmüş malzemeden oluşturulan bir konut birimi	97
Şekil 4.1 Cumhuriyet Köyü	105
Şekil 4.2 İzmir ve çevresindeki terk edilmiş köylerin konumları	113
Şekil 4.3 Eski Hacıömerli Köyü	114
Şekil 4.4 (a) ve (b) Çeşmeköy	115
Şekil 4.5 Karaköy	115
Şekil 4.6 Sazlıca kule evlerinden görünüm	116
Şekil 4.7 Sazlıca Köyü yakınlarında terk edilmiş taş ocağı	117
Şekil 4.8 Küçükbahçe Köyü	119
Şekil 4.9 Lübbey Köyü	120

Şekil 4.10 Marmariç Perma Kültür Eko-Yerleşke haritası	122
Şekil 4.11 Marmariç'te kompost yapımı	123
Şekil 4.12 yağmur hendekleri	124
Şekil 4.13 Ayman'ın Marmariç'teki yöreden toplanan taşlar ve horasan harcıyla inşa edilmiş evi	125
Şekil 4.14 Marmariç'te kerpiç ve kayrak taşı kullanılarak inşa edilmiş yeni yapılar	126
Şekil 4.15 Marmariç' teki terk edilmiş camiye ait bir görüntü	126
Şekil 4.16 Eko-köy modelinin terk edilmiş köylere uyarlanma yaklaşımı	127
Şekil 4.17 İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne ait konuk evi ve çalışanları	129
Şekil 4.18 (a) ve (b) Sokak �orbacıları Derneğinden fotoğraflar	129
Şekil 4.19 Sazlıca Köyü'ne ait yerleşim krokisi	142
Şekil 4.20 Sazlıca Köyü'ne ait öneri yerleşim krokisi	147

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1 Literatürde yapılmış çalışmalar	8
Tablo 2.1 Evsizliğin farklı kültürlerdeki tanımları	23
Tablo 2.2 Helsinki'de yaşayan evsiz kimseler için konaklama olanakları	35
Tablo 2.3 Öncelikli konut programını ülkelere ait değerlendirmeler.	38
Tablo 2.4 İncelenen eko-köy ve toplulukların listesi	41
Tablo 3.1 İncelenen eko-köy örneklerinin karşılaştırılması.....	99
Tablo 4.1 Türkiye'deki iç göçlerin sınıflandırılması	102
Tablo 4.2 TÜİK verilerine göre Türkiye'de il ve ilçe merkezleri ile belde ve köylerdeki nüfus yüzdeleri	105
Tablo 4.3 Göç eden nüfusun yerleşim yerlerine göre dağılımı (1975-2000).....	106
Tablo 4.4 İzmir ve çevresindeki terk edilmiş köyler.....	112
Tablo 4.5 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin İzmir merkez ilçesi Konak'a olan mesafesine göre değerlendirme.....	131
Tablo 4.6 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin denize olan uzaklığına göre değerlendirme	132
Tablo 4.7 Tarım alanlarının ilçelere göre dağılımı	133
Tablo 4.8 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki kooperatiflerin sayısına göre değerlendirme.....	134
Tablo 4.9 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki korunan alanların varlığına göre değerlendirme	135
Tablo 4.10 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki su üstü, su altı ve karada yapılan spor tesis sayısı	136
Tablo 4.11 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki sosyal yardımlaşma ağlarına göre değerlendirme.....	137
Tablo 4.12 Değerlendirme Katsayıları	140
Tablo 4.13 İzmir ilindeki terkedilmiş köylerin değerlendirilmesi	141
Tablo 4.14 Sazlıca Köyü'ndeki yapılar.....	145
Tablo 5.1 Terk edilmiş köylerin eko-köye dönüştürülmesi için izlenebilecek yol haritası	150

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1.1 Problem Tanımı

18. yüzyılda İngiltere’de başlayan sanayileşme tarihsel süreçte küresel anlamda ekonomik, politik, sosyo-kültürel yapılarda önemli değişimlere neden olan bir kırılma noktası yaratmıştır. Üretim, tarım, kentleşme, konut tasarımı gibi birçok alanda yenilikler yaşanmış ve değişen yaşam tarzına adapte olabilmek için toplumun her alanında düzenlemelere ve iyileştirmelere gidilmiştir. Sanayi Devrimi öncesinde ev tarzında ve küçük ölçekli olan üretim, buhar makinası, dokuma tezgâhı ve torna tezgâhı gibi icatlar sayesinde fabrikalarda yapılmaya başlanmış ve üretim hızı artış göstermiştir. Tarım ve sanayi alanındaki mekanizasyonun üretimi arttırması diğer iş kollarının da teknolojiye önem vermesine sebep olmuştur. Yün tüketimine olan talep doğrultusunda İngiliz koyun besiciliği artmış; ipek, keten ve yün gibi tekstil ürünlerinin ticaretindeki artış İngiliz deniz taşımacılığının genişlemesine neden olmuştur. 1807’de Kuzey Amerika’da Hudson’dan, 1811’de ise İngiltere’de Clyde’dan ilk buharlı gemiler denize indirilmiştir. Kalay, bakır, kurşun ve cam imalatları artmış; yeni bir sanayi kolu olan porselen üretimi başlamıştır. Buhar makinasının keşfiyle İngiltere’deki kömür ve demir madenlerine olan ilgi artmış, kömür ve metal madencileri proletaryası ortaya çıkmıştır. Demirin eritilmesi için kurulan büyük eritme ocakları sayesinde demir daha ucuza üretilmiş; eşyaların üretiminde taş ve tahta gibi malzemeler yerine demir kullanılmaya başlanmıştır. 1788 yılında Yorkshire’da yapılan ilk demir köprüünün ardından demiryolu yapımı da hız kazanmıştır. 1830 yılında Liverpool ve Manchester arasında açılan ilk demiryolu hattından sonra büyük kentler arasındaki demiryolu bağlantıları yapılmıştır. Eski karayollarının yenilenmesi ve yeni yol yapımları sayesinde ulaşım kolaylaşmış ve insanların yeni iş olanakları için daha kolay seyahat edebilmesi sağlanmıştır. Fabrikalar ve artan imalat sebebiyle kentlerde daha çok iş gücüne gerek duyulmuş, kentler ticaret merkezlerine dönüşürken usta-çırak ilişkisinin yerini büyük kapitalistler almış sınıflar arası uçurum giderek artmıştır. Atölye gibi mekanlarda yapılan küçük ölçekli imalat orta sınıfı oluştururken, fabrikalardaki büyük ölçekli imalat işçi sınıfını

yaratmıştır. Orta sınıftaki insanların kimileri zengin kapitaliste evrilirken bazıları da yoksul işçilere dönüşmüştür (Engels, 1968).

Sanayi Devrimiyle birlikte artan mekanizasyon hem kentte hem de kırsal alanda insan gücünün yerine geçmiştir. Tarımda makineleşmeyle birlikte üretim artmış, tarımda iş gücüne duyulan gereksinim azalmış ve kırsal alanda işsizlik ve yoksulluk sorunu baş göstermiştir. Yeni sanayi kentinde üretimin yeni mekânı olan fabrikalar, sanayileşmeye bağlı olarak artan işgücü ihtiyacı, kamusal olanaklar ve sosyal hayat kentleri çekici kılmış ve kırdan kente doğru bir göç hareketi başlamıştır. Kırsaldan kentlere doğru gerçekleşen bu kitlesel göç hareketleri sonrasında, tarımsal üretim azalmış, tarım temelli topluluklarda hâkim olan iş birliği kültürünün yerini rekabet kültürü almış ve kırsal alanlar boşalarak terk edilmiş yerleşim yerlerine dönüşmüştür. İnsanoğlunun doğadan koptuğu bu göç hareketi sonrasında ise kentlerde işsizlik, evsizlik, çarpık kentleşme, gecekondulaşma, konut yetersizliği, gelir düşüklüğü gibi birçok sorunla karşılaşmıştır.

Sanayileşme kırsal yerleşimlerdeki hayatı da etkilemiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler kırsal alanların boşalmasını daha derinden yaşamıştır. Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde aldığı Marshall yardımları sonucunda tarımda makineleşme dönemi başlamıştır. Toprağın traktörle işlenmesi sonucu üretim artarken işgücüne ihtiyaç azalmış, dolayısıyla köylerde işsizlik başlamıştır. İşsizliğe ek olarak terör, mübadele, eğitim, yetersiz sağlık ve altyapı hizmetleri de kırsalın itici güçleri arasında gösterilmektedir (Kurt, 2006). 1950'ler, 1960'lar, 1980'ler ve 2000'lerde olmak üzere dört adet göç dalgasından bahsetmek mümkündür (Altunok, 2021). Bahsedilen bu nedenlerden ötürü kırsal alanlar terk edilmeye, nüfus kentlere yığılmaya başlamıştır.

Kentlerdeki hızlı nüfus artışı, İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan demografik değişimler ve ekonomik kriz sonucunda gelir dağılımında adaletsizlik, sınıf ayrımı ve sosyal eşitsizlik görülmeye başlanmıştır. Zaman içerisinde sanayi tesislerindeki ücretler düşmüş, sosyal ve ekonomik zorluklar baş göstermiştir. İşsizliğin kentlerde de görülmeye başlanmasıyla birlikte dar gelirli ve evsiz insanların sayısı giderek artmıştır (Tekeli, 2002). İnsanların evsiz kalmalarında sadece gelir durumu etkili değildir; zihinsel ve ruhsal rahatsızlıklar, aile içi iletişim eksikliği, sevgi bağlarının güçlü

olmayışı, madde bağımlılığı, sosyal yoksunluk, geçmişe bağlı travmalar, yardım hizmetlerinden zamanında yararlanamama, uygun fiyatlı konuta erişememe, göç gibi durumlar da evsizliğin nedenleri arasında sayılmaktadır (Akyıldız, 2017, s:72).

Evsiz insanlar otobüs terminalleri, tren istasyonları, bankamatikler, evlerin girişleri gibi kamusal ortak alanlarda ve sokaklarda barınma ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Evsizlikle baş etmek için ülkelerin karşı karşıya kaldığı problemlerin niteliğine bağlı olarak farklı politikalar ve stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejilerin ilki tam evsizlik durumu ortaya çıkmadan önce evsizliği önlemeye yönelik politika ve hizmetlerdir. Bu hizmetler barınma, sağlık, eğitim, çocuk bakımı, adalet, istihdam gibi pek çok sistemi içermektedir. İkinci strateji ise evsizlik durumu ortaya çıktıktan sonra zararı önlemeyi ve evsizlik halini sonlandırmayı hedefleyen politika ve hizmetlerdir (Doğan, 2018). Bu çalışmada yer alan ve evsiz insanlara yönelik geliştirilen eko-köyler de bu başlık altında incelenmiştir.

Yeterli barınma uluslararası insan hakları hukukunda yer almaktadır. Bu insan hakkının tanınmadığı durumlar çalışma, eğitim, sağlık ve güvenlik haklarının ihlal edilmesine sebebiyet vermektedir (BM Habitat, 2021). Yeterli barınma hakkına ulaşamayan kimseler ise 21. yüzyılın en önemli sorunlarından olan ve gelişmiş ülkelerin bile çözemediği sosyal bir problem olan evsizlikle yüzleşmektedir. Evsizliğe karşı geliştirilen çözümler çoğunlukla evsiz insanların barınma problemini ortadan kaldırmaya yöneliktir. Daha iyi bir çözüm üretmek için probleme daha üst ölçekten yaklaşmak gerekmektedir. Örneğin evsizlik sorununu bütüncül bir biçimde ele alan Danimarka'da evsizlere yönelik geliştirilen bir proje ile evsiz sayısında azalma görülmüştür. Bu projeye göre evsizlere barınma sağlanmasının yanında sağlık hizmeti ve psikolojik destek de verilmektedir. Avustralya'da ise evsiz insanlara kişisel danışmanlar atanmakta, bu danışmanlar evsiz insanlara iş görüşmeleri ayarlama ve doktor randevusu almakta öncülük etmektedir (Yılmaz, 2017). Evsizliği önlemek için ülkelerin uyguladığı politikalar ikinci bölümde daha ayrıntılı olarak irdelenecektir.

Evsiz insanlar için oluşturulan fonlar, temel ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yasal düzenlemeler, ev satın almaları için verilen faizsiz banka kredileri ve yerel yönetimlerin destekleri evsizlere yönelik geliştirilen çözümler arasındadır. Mekânsal anlamda, konteyner, sığınak, çadır ve baraka gibi çözümler evsizler için geçici

konaklama gereksinimine yanıt vermektedir. Düşük maliyetli toplu konutlar, evsizlerin ihtiyaçlarının karşılanabileceği evsizler ofisi, konuk evleri ve küçük ev akımı ise (tiny house) evsizlik sorununa getirilen kalıcı barınma çözümleridir (Akyıldız, 2017).

Evsizlik sorunu sadece fiziksel olarak bir barınma mekânı eksikliği olarak ele alınmamalı, soruna daha bütüncül yaklaşılmalı ve genel çözümler üretilmelidir. Türkiye’de henüz bir örneğine rastlanmasa da dünyadaki gelişmiş ülkelerde evsizler için geliştirilen çözümler arasında sürdürülebilir bir yaşam modeli olan eko-köylerin de yer aldığı dikkati çekmektedir. Eko-köyler doğa ve insanla uyum içinde olan; sosyal, ekonomik ve ekolojik olarak sürdürülebilir topluluklardır. Eko-köy girişimlerinin finansal olarak kendi kendilerine yetebilen ve ekonomik olarak da sürdürülebilir yaşam alanları olması evsiz insanlara yönelik üretilen çözümlerle benzerlik teşkil etmektedir. Eko-köyler fiziksel, sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm getirmek adına doğal hayatı tehdit eden uygulamalara son verilerek doğaya yararlı pratiklerin hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Doğa ve insanla uyum içinde olan bu çözümlerin değeri günümüzde tam olarak bilinmese de eko-köylerin evsizlere yönelik geliştirilen çözümler arasında önemli bir alternatif olduğu incelenmiştir.

1.2 Tezin Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın önemi terkedilmiş kırsal yerleşimlerin canlandırılmasına yönelik öneriler geliştirilmesi, evsizlik probleminin çözümü için terk edilmiş kırsal alanların potansiyel olarak değerlendirilmesi olarak belirtilebilir. Kırsal alanların terkedilmesi köy kültürünün de yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olması demektir. Köy kültürünün yok olmasıyla kültürel mirasın bir sonraki kuşaklara aktarılması da güçleşecektir. Kırsal kültürün korunması için geliştirilen öneriler açısından bakıldığında çalışmanın konusunun anlamlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca eko-köy yaklaşımının evsiz insanlara konut sağlamak amacıyla değerlendirilmesi Türkiye’de denenmemiş bir yöntem olması bakımından çalışmayı dikkate değer kılmaktadır. Bununla birlikte evsizlere yönelik eko-köy çözümlerini içeren bir araştırmanın da bulunmayışı çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Tez çalışmasının temel amacı evsiz insanlara barınma sağlamak için uygulanan mevcut çözümlere alternatif olarak yeni denenmeye başlanan eko-köy modellerini araştırıp incelemek, eko-köy modelinin sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel sürdürülebilirlik bağlamında potansiyellerini belirlemek ve Türkiye koşulları için uygunluğunu araştırmaktır. Çalışmanın ikincil amacı ise, terk edilmiş köylerin sürdürülebilirlik potansiyellerini belirleyerek terk edilmiş yerleşim alanlarının eko-köy prensipleri çerçevesinde evsiz insanlara yönelik olarak iyileştirilmesi, yeniden canlandırılması ve yaşamaya elverişli hale getirilmesi için neler yapılabileceğini irdelenmek ve evsizler için bir yaşam yaklaşımı önermektir. Bu yaklaşım çerçevesinde İzmir çevresinde yer alan terk edilmiş köy yerleşimleri ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmiş ve İzmir'in Foça ilçesinde yer alan Sazlıca Köyü'nün eko-köy prensipleri çerçevesinde iyileştirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bir önceki bölümde bahsedilen problemler çerçevesinde tez yazım sürecinde kullanılan araştırma soruları aşağıdaki gibi listelenmiştir:

- Evsizler için geliştirilen eko-köy örneklerinin sosyal, ekonomik ve fiziksel anlamda sürdürülebilirlik potansiyeli nelerdir? Eko-köy modeli evsiz insanlar için bir yaşama modeli olarak nasıl uyarlanmıştır?
- Uluslararası alanda evsiz insanlara yönelik düzenlenmiş eko-köy örneklerinin topluma sosyal, ekolojik ve ekonomik katkıları olmuş mudur?
- Ülkemizde yaşayan evsizlerin sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilecek, yerel değerlere saygılı, ekolojik döngüleri destekleyen ne tür tasarım yaklaşımları geliştirilebilir?

1.3 Tezin Varsayımları, Sınırları ve Kapsamı

Ekolojik yaşam dünyada ve Türkiye'de oldukça gündemde olan güncel bir konudur. Toplumu sorgulamaya yönlendirdiği için gelecekte de bireylerin ekolojik yaşama yöneleceği düşünülmektedir. Ekolojik yaşam modellerinden biri olan eko-köy ise toplumumuz için yeni bir kavramdır ve Türkiye'de yer alan bazı eko-köy girişimleri gerekli disiplinin sağlanamaması ve toplumun kültürel değerlerinden ötürü uzun soluklu olamamaktadır (Kılıç ve İşcan, 2019). Bununla beraber köylerin terk edilmiş

olması da sanayi devrimi sonrası yaşanan sorunlardan biridir. Savaş zamanlarında, mübadele sırasında ve/ya sanayi devrimiyle yaşanan köyden kente göç kırsal alanların terkedilmesine yol açmıştır. Terk edilmiş köylerin eko-köy prensipleri uygulanarak evsiz insanlar için uygun bir barınma yaklaşımı olabileceği ve bu insanlara uygun yaşam prensipleri oluşturma konusunda uygun bir altlık oluşturduğu varsayılmaktadır.

Çalışma kapsamında İzmir ilindeki terk edilmiş köyler sürdürülebilirlik prensipleri çerçevesinde incelenmiş; bu köylerin yeniden yerleşime açılarak bir eko-köy modelinin nasıl geliştirilebileceği, kendine özgü kriterleri ve dinamikleriyle nasıl bir yaklaşım oluşturabileceği ele alınmıştır.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde evsizlik problemi incelenmiş, evsizliğin sınıflandırılması ve evsizliğe neden olan problemlere değinilmiştir. Dünyadaki konut sorunu ve dünyada evsizlere yönelik yapılan düzenlemeler incelenmiştir. Evsiz insanlara yönelik geliştirilen ve tipik örneklem metoduyla farklı coğrafya ve kültürlerden seçilen nitelikli yerleşimlerden; ABD’de yer alan Crooked Tree Evsiz Eko-köyü, White Rose Katolik Çiftliği, Nickelsville Evsizler Topluluğu ve Fresno Eko-köyü ile Avustralya’da yer alan Transition Village Wallan ve İskoçya’da bulunan Social Bite Eko-köyü irdelenmiştir. Bu yerleşimlerle e-posta ve sosyal medya kanalıyla iletişim kurulmuştur. Alınan yanıtların yetersiz olması sebebiyle bu bilgilere tez çalışmasında yer verilememiştir, bu durum da tez çalışmasını sınırlandırmıştır. Dünya örneklerinin incelenmesinin ardından Türkiye’deki konut sorununa değinilmiş ve ülkemizde evsizlere yönelik düzenlemeler incelenmiştir. Dünya örneklerinde olduğu gibi ülkemizde evsizlere yönelik bir eko-köy girişimi bulunmamaktadır.

Üçüncü bölümde tez çalışmasında sıklıkla kullanılan tanımlara ve sürdürülebilirlik kavramına değinilmiştir. Eko-köylerin tarihsel gelişim sürecinden bahsedilmesinin ardından örnek olarak Solheimar ve Auroville eko-köyleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise Türkiye’deki sanayileşme ve kırdan kente göç problemi, Türkiye’de terk edilmiş yerleşimler, İzmir’deki evsiz profili, İzmir ve çevresindeki terk edilmiş yerleşimler gibi başlıklara yer verilmiştir. İzmir’in Bayındır ilçesinde yer alan Marmariç Perma-kültür Eko-yerleşkesi terk edilmiş bir köyün eko-köye dönüştürülmesinin bir örneği olması bakımından, tezin konusuyla örtüşmektedir. Bu

nedenle sürdürülebilir özellikleri bakımından irdelenmiştir. İzmir ve çevresindeki terk edilmiş kırsal yerleşimler tez, kitap ve makale çalışmalarından derlenmiş; tez çalışmasının alanı İzmir ili olarak sınırlandırılmıştır. İzmir ve çevresinde yer alan on dört köy yerleşimi belirlenen kriterlere göre değerlendirilmiş ve Foça’da yer alan Sazlıca Köyü’nün evsizlere yönelik bir eko-köy örneği olarak düzenlenebileceği ele alınmıştır. Beşinci ve son bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.4 Yöntem

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak konu hakkındaki kitaplar, makaleler, tez çalışmaları, araştırmalar, bildiriler ve internet verileri derlenmiştir. Literatür araştırmaları ile Türkiye’de ve dünyada eko-köy hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve çalışmaya kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu bağlamda evsiz insanlar için geliştirilmiş olan uluslararası eko-köy projeleri örnek olarak incelenmiştir. Her bir yerleşke sürdürülebilirliğin üç temel boyutu olan ekolojik, sosyal ve ekonomik yönden irdelenmiştir. Türkiye’de terk edilmiş bir köyü dönüştürme çalışmasına örnek teşkil edecek nitelikte olan Marmariç Perma-kültür Eko-yerleşkesi incelenmiştir. Bu çalışmaların ışığında yapılan değerlendirmeler ve elde edilen bulgular bir araya getirilmiş ve İzmir’deki terk edilmiş on dört köy incelenmiştir. Yurtdışında incelenmiş örneklerin ortak yönleri ve ülkemiz özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenen kriterler doğrultusunda bir puan sistemi oluşturulmuştur. Yapılan değerlendirmelerin sonucunda İzmir’in Foça ilçesinde yer alan Sazlıca Köyü özellikleri bakımından öne çıkmış ve bu köyün evsiz bireylere yönelik olarak yeniden düzenlenme önerisi ele alınmıştır.

1.5 Literatür Taraması

Tez çalışmasının amacı ve kapsamı doğrultusunda kavramsal altyapıyı oluşturmak için yapılan araştırmalar üç kategoride; eko-köyler, evsizlik ve terk edilmiş köyler başlıklarında Tablo 1.1’de incelenebilir. Yapılan çalışmada 27 lisans tezi, 6 doktora tezi, 2 kongre, 2 rapor, 1 bitirme tezi ve 15 adet dergi çalışması incelenmiştir. Literatürde eko-köyler, terk edilmiş köyler ve evsiz insanlar için bir yerleşim modeli oluşturma konularının aynı başlık altında incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tez çalışmasının bu açıdan özgün oluşu ve ileride yapılacak araştırmalarda da kullanılabileceği öngörüsü konuyu önemli kılmaktadır.

Tablo 1.1 Literatürde yapılmış çalışmalar

<u>Eko-köyler</u>			
Güleryüz, Merve (2013)	İKÜ (Yüksek lisans tezi)	Bir ütopya hareketi olarak eko-köyler: Türkiye'deki örnekler üzerine bir inceleme	Sürdürülebilirlik kavramının çelişkileri ve kavramın farklı anlayışlar üzerine kurgulanışı değerlendirilmiştir. Eko-köy oluşumuna etki eden faktörler belirlenmiş; Türkiye ve dünya örnekleri karşılaştırılmıştır.
Adalılar, Şefik Naci (2012)	Gazi Ü (Doktora tezi)	Bir turistik çekim merkezi olarak eko-köyler ve eko-köylere tüketici yaklaşımlarını belirlemeye yönelik bir araştırma	Sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, eko-turizm kavramları üzerinde durularak, turizmin gelişmesi üzerindeki önemlerini vurgulanmıştır. Bu kapsamda eko-köy adı verilen bir turistik çekim merkezi önerisinde bulunulmuştur.
Arıcan, Ebru (2014)	ODTÜ (Doktora tezi)	Bireysel kaçış ya da eko-topluluk: Türkiye'deki eko-köy girişimlerinden örnekler	Eko-köy girişimlerinin, toplumsal ekoloji anlayışı tarafından önerilen insan ölçekli, kendi kendine yeten eko topluluklara dönüşme potansiyelleri ve eko-köylerin bireysel kaçış olup olmadığı incelenmiştir.
Kara, Ecem (2014)	İTÜ (Yüksek lisans tezi)	Ekolojik kaygı temelli yerleşimlerde sürdürülebilirliğin tüm boyutlarıyla incelenmesi: Eko-köyler	Sürdürülebilir gelişim ve kalkınma kavramları arasında bütüncül çözümler sunma konusunda en başarılı olan perma-kültür ve eko-köy yaklaşımları incelenmiştir.
Demir, Emir Sait (2015)	Gazi Ü (Yüksek lisans tezi)	Türkiye'de somut olmayan kültürel mirasın eko turizm bağlamında değerlendirilmesi	Sürdürülebilirlik, eko-köy ve eko turizm kavramlarının halkbilimi disiplini açısından da birer çalışma alanı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlayacak alanlardan biri olan eko-köy çalışmaları ele alınmış ve irdelenmiştir.
Çetinkaya, Zehra (2016)	YTÜ (Yüksek lisans tezi)	Sürdürülebilir yerleşim modellerinin sürdürülebilirliğin boyutları ve yerel yönetimler açısından karşılaştırılması	Yerleşimlerdeki çevre sorunlarının çözümü konusunda yerel yönetimlerin eko-köy, eko-kent ve yavaş kent modelleriyle olan ilişkileri, seçilen örneklerin sürdürülebilirlik boyutları ve ekolojik yerel yönetim olmaya yakınlıkları incelenmiştir.

Tablo 1.1 Devamı

Özadık, Ayşegül (2016)	Bilgi Ü (Yüksek lisans tezi)	Köye geri dönüş: Türkiye'deki ekolojik çiftliklerde birlikte yaşam deneyimleri ve yeni köylülük	Kırsalda birlikte yaşamın nasıl mümkün olabileceğini araştıran tez, üye sayıları 3 ila 20 kişi arasında değişen eko-toplulukları incelemiştir. Kırsal mevhununun kentten kırsala göç ve geçiş süreci olarak ele alınması, yeni köylülük kavramı, eko-toplulukların uyguladığı alternatif tarım yöntemleri ve eko-topluluklardaki toplumsal cinsiyet rolleri sorgulanmıştır.
Turhan, Fulya (2016)	ODTÜ (Yüksek lisans tezi)	Superimposing eco-village principles on children's villages for a healthier environment	Dünyada mevcut ekolojik köy prensiplerinin, ailesinden ayrılmak zorunda kalan çocukların yerleştirildiği çocuk köylerine uygulanabilirliği çalışılmıştır.
Zeybek, Osman (2015)	Ankara Ü (Yüksek lisans tezi)	Eko-köy akımı: Tarihi gelişimi ve kent ölçeğinde uygulanabilirliği üzerine bir araştırma	Eko-köy akımını tarihi gelişim sürecinde inceleyerek, kent ölçeğinde uygulanabilirliğini tartışılmıştır.
Sizemore Steve (2004)	University of Cincinnati (Yüksek lisans tezi)	Urban eco-villages as an alternative model to revitalizing urban neighborhoods: The eco-village approach of the seminary square/price hill eco-village of Cincinnati, Ohio	Cincinnati, Ohio'da bulunan East Price Hill yerleşiminin eko-köy prensiplerine göre yeniden düzenlenmesi incelenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma modelinin yerel ölçekte nasıl uygulanabileceğini ve bir mahallenin yeniden canlandırılması için alternatif bir yaklaşım olarak gösterilmiştir.
Kirby, Andrew (2004)	City University of New York (Doktora tezi)	Self in practice in an ecological community: Connecting personal, social, and ecological worlds at the Ecovillage at Ithaca	Ekolojik ve sosyal yönelimli bir toplumda yaşamın, benlik-dünya ilişkisini yeniden tanımlamak için fırsatlar yaratma şeklini araştıran tez, Ithaca eko-köyü üyelerinin deneyimlerini ve sosyal düzene meydan okuma sürecini incelemiştir.

Tablo 1.1 Devamı

Irrgang, Berendine (2005)	University of Stellenbosch (Yüksek lisans tezi)	A Study of the Efficiency and Potential of the Eco-village as an Alternative Urban Model	Eko-köylerin sürdürülebilir, çevre dostu ve sosyal olarak geçerli bir konut ve yaşam modeli olduğunu araştıran tez, eko-köylerin modern kent yaşamının çevresel ve sosyal problemlerine verilen etkili bir karşılık olduğunu göstermeyi amaçlanmıştır.
Mahaffy, Elizabeth (2011)	Tufts University (Yüksek lisans tezi)	A town and its ecovillage: A case study of two Massachusetts communities	Batı Massachussetts'de yer alan biri bilinçli diğeri doğaya uygun iki topluluğun birbirleriyle olan etkileşimi incelenmiştir.
Nichols, Jane L. (2010)	Prescott College (Yüksek lisans tezi)	Sustainable design guide for a desert community that meets the needs of the elderly and mobility-impaired	Ekolojik, ekonomik ve eşitlik ilkelerine referansla yaşlı ve engelli vatandaşların özel ihtiyaçlarını karşılayan bir planlama modeli sağlanmıştır. Makro ölçekte ulaşım sistemleri, arazi kullanımı, bölgeleri ve biyo-toplulukları; mikro ölçekte konut, mahalle ve birleşim ağları incelenmiştir. Tezin sonunda sürdürülebilir bir tasarım kılavuzu oluşturulmuştur.
Mychajluk, Lisa Helen (2014)	University of Toronto (Canada) (Yüksek lisans tezi)	Building capacity to live and work together at an ecovillage in support of sustainable community: A case study	Caledon, Ontario'daki Whole Village eko-köyünün birlikte yaşamak ve çalışmak amacıyla oluşturdukları topluluk ve yapıları sürdürülebilir toplumu geliştiren veya etkisini zayıflatan dinamikler arasındaki etkileşimleri incelenmiştir.
Sherry, Jesse (2014)	Rutgers The State University of New Jersey (Doktora tezi)	Community supported sustainability: How ecovillages model more sustainable community	1. Eko-köy sakinlerinin çevreye olan etkisi ulusal ortalamanın altında mı? 2. Çevresel etkide azalma nasıl sağlanabilir? Ithaca, Earthaven ve Sirius toplulukları incelenerek bu sorulara yanıt aranmaya çalışılmış, eko-köy faaliyetlerin kişi başına çevresel etkisinin çok düşük olduğunu göstermiştir.
Fredrick, Omondi (2015)	University of Nairobi (Yüksek lisans tezi)	An assessment of eco-village tourism potential as a model for sustainable ecotourism: A case study of Western Kenya.	Batı Kenya'daki yerel toplulukların sürdürülebilirliği için bir eko-köy turizm modeli önerilmiş ve geliştirilmiştir.

Tablo 1.1 Devamı

Asımgil, Bedriye (2017)	Trakya University Journal of Engineering Sciences	XVI. Yüzyıldan Günümüze Eko-Köylerin Tanımlama Yaklaşımlarına Göre Karakteristik Özelliklerinin Saptanması	Eko-köy yerleşimlerinin oluşumuna etki eden faktörler tespit edilmiş bu aşamada araştırmanın temel hipotezleri de oluşturulmaya başlanmıştır. Bu hipotezlerin Türkiye’de eko-köy yerleşim planlamalarına, lokasyon, arazi seçimi, yerin coğrafi özellikleri, kurulum amaçları ve hedef kitleye beklentiler doğrultusunda hizmet edebileceği amaçlanmaktadır.
Zeybek, Osman (2014)	III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi	Eğitim Turizminde Yeni Bir Alan: Eko-köyler	Eko-köy girişimleri eğitim turizmi açısından değerlendirilmiştir.
Tuğun, Öztan- Karaman, Aykut (2014)	Megaron Dergisi	Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model	KKTC hükümetinin başlattığı eko-köy turizm hareketi kapsamında çekirdek köylerin turizme kazandırılması için sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde bir çalışma geliştirilmiştir.
Eryılmaz, Derya (2010)	Uppsala Universitet (Yüksek lisans tezi)	Sustainable community development, ideas on implementing social and economic applications from hagaby, Sweden in the Kerkenes Eco-center in Yozgat, Turkey	İsveç'in Uppsala kentindeki Hagaby Eko-köyü örneğine dayanarak Yozgat'ın Şahmuratlı köyündeki Kerkenes Eko-Merkezinde sürdürülebilir bir topluluk geliştirmek amaçlanmıştır.
Kim, Mi Youn (2016)	Uppsala Universitet (Yüksek lisans tezi)	The influences of an eco- village towards urban sustainability: A case study of two Swedish ecovillages	Hagaby ve Understeshöjden eko-köy projelerinin yönetim ve konut şirketleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını ve eko-köy yeniliklerinin daha geniş topluma nasıl yayıldığını incelenmiştir.
<u>Evsizlik:</u>			
Küçük, Meryem (2018)	İdealkent Dergisi- Sakarya Üniversitesi	Evsizlik ve evsizliği açıklayan teoriler	Evsizlik olgusunu ve evsizliğin nedenlerini açıklayan teoriler incelenmiştir.
Akyıldız, Yasin (2017)	LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi	Dünyada ve Türkiye’de evsizlik sorunu ve çeşitli uygulamalar	Evsizlik tanımı ve sınıflandırılması yapılmış, sosyal politikanın araçları ekseninde, ülkemiz gerçekleri göz önünde bulundurularak, evsizlere yönelik sosyal hizmet eksenli, sürdürülebilir örnek bir model önerisi sunulmuştur.

Tablo 1.1 Devamı

Karaman, Mustafa Fazıl (2019)	Sakarya Üniversitesi (Yüksek lisans tezi)	Sosyal dışlanma bağlamında evsizlik: İstanbul örneği	Yoksulluk ve evsizlik konuları işlenmiş, İstanbul'da yaşayan evsiz insanlarla yapılan görüşmeler demografik, sosyal dışlanma, toplumsal önyargı gibi başlıklarla irdelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.
Anderson, Isobel	University of Stirling, Scotland, UK (Journal)	Services for homeless people in Europe: Supporting pathways out of homelessness?	Avrupa'da evsizlere yönelik hizmetler incelenmiştir.
Amore, Kate; Baker, Michael Baker ve Howden-Chapman, Philippa (2011)	European Journal of Homelessness	The ETHOS definition and classification of homelessness: An analysis	Evsizliğin tanımı ve sınıflandırılması analiz edilmiştir.
Özdemir, Uğur (2010)	Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi	Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış	Evsizlik olgusu tanımlanmış, evsizliği oluşturan nedenler ve evsizlerin genel karakteristikleri incelenmiştir.
Yeter, Ahmet (2018)	Yalova Sosyal Bilimler Dergisi	Sivil toplum kuruluşlarının evsizlere yönelik hizmetlerinin değerlendirilmesi: İstanbul örneği	İstanbul'da evsizlere yönelik faaliyet gösteren STK'ların sunduğu hizmetler incelenmiştir.
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu	Rapor	Ankara şehirlerarası terminal işletmesinde (AŞTİ) barınan evsizler hakkında inceleme raporu	AŞTİ'de yaşayan kişilerle yapılan birebir görüşmeler sonucu evsiz insanlara yönelik barınma hizmetleri irdelenmiştir.
Emek ve Adalet Platformu (2011)	Rapor	Türkiye'deki Evsizlere Dair Rapor, Durum Tespiti	Türkiye'deki evsizler ve politikalar incelenmiş, AB ülkelerinde evsizlere yönelik uygulamalar örneklerle incelenmiş, evsizler için olan talepler listelenmiştir.
Bölükbaşı, Selman (2012)	Sakarya Üniversitesi (Bitirme Projesi)	Evsizlik ve sosyal hizmet (Almanya, Slovenya ve Türkiye örneği)	Evsizlerin yaşadığı psikolojik, sosyolojik ve ekonomik sorunları ve gelişmişlik oranı farklı üç ülkede evsizliğe karşı yapılan faaliyetleri incelemektedir.
Gür, Miray (2009)	Uludağ Üniversitesi (Yüksek lisans tezi)	Alt ve orta gelir grubuna yönelik TOKİ konutlarında kullanıcı memnuniyetinin araştırılması- Bursa örneği	Bursa'daki alt gelire yönelik TOKİ konutlarında kullanıcı memnuniyeti araştırılmaktadır.
Martin, Ellen Cathey (2009)	School of Clemson University (Yüksek lisans tezi)	Structures serving the visibly homeless	Güney Carolina, Charleston'daki evsiz nüfusunu etkileyen konut krizine çözüm bulmayı amaçlayan mimari bir araştırmadır.

Tablo 1.1 Devamı

Yılmaz, Esra Orhan (2017)	Hacettepe Üniversitesi (Yüksek lisans tezi)	Ankara İli İçin Alternatif Bir "Barınma Evi" Önerisi	Sayıları giderek artmakta olan evsizler için kalıcı bir mekânsal çözüm önerisi sunulması amaçlanmıştır.
Doğan, Yüksel Bekaroğlu (2018)	Yalova Üniversitesi (Doktora tezi)	Küreselleşen İstanbul'da evsizliğin sosyal hizmet perspektifinden analizi (Beyoğlu örneği)	Evsizliğin öncelikli olarak yapısal ve bireysel belirleyicilerinin ilişkilerinin evsizlerin yaşam öyküsü üzerinden analiz edilmesi, aynı zamanda literal evsizlik sürecinin evsizlerin perspektifinden anlaşılması amaçlanmıştır.
Gümüş, Goncagül (2016)	İstanbul Bilgi Üniversitesi (Yüksek lisans tezi)	Evsizlik: Yeni bir metropol yoksulluğu deneyimi	Kişilerin nasıl evsiz kaldıklarına odaklanılmış, evsizlere yönelik hukuki ve toplum hizmetinin eksikliğine değinilmiştir.
Mayman, Steve (1991)	Rice University (Yüksek lisans tezi)	Lowest cosy housing a modest proposal	ABD'de artan evsizlik problemine karşılık 42 fit kare boyutunda sağlam, esnek ve minimal bir ev tasarımı önerilmiş ve inşa edilmiştir.
Svensson, Katarina E (2015)	University of Maryland (Yüksek lisans tezi)	Preparing for life after homelessness: Transitional housing for the homeless	Evsizliğin psikolojik ve sosyolojik etkilerinin mimariyi kullanarak nasıl hafifletilebileceği incelenmiştir. Evsizler için sığınak tasarımıyla evsizleri çevredeki toplulukla bütünleştirmek, evsizlerin özel ihtiyaçlarını ve kayıp kavramını karşılaması irdelenmiştir.
Kutsal, Simge (2012)	YTÜ (Yüksek lisans tezi)	Türkiye'de dar gelirliilerin konut sorunu bağlamında sosyal konuta bakış; İstanbul Bezirganbahçe örneğinde irdeleme	Konut sorunu ve dar gelirliilerin ilişkisi incelenmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki sosyal konut anlayışı incelenmiş ve uygulanmış sosyal konut örneklerine yer verilmiştir.
Hazar, Ezgi (2015)	İTÜ (Yüksek lisans tezi)	Küreselleşme çağında sosyal konut kavramının yeniden değerlendirilmesi: Türkiye örneği	Dünyadaki ve Türkiye'deki sosyal konut pratikleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de gelecekte kentli mağdur (dar gelirli, işsiz, yoksul, evsiz, mülteci, yaşlı, öğrenci, vb.) için tasarlanan konutlara yeni bir bakış açısı getirilmesi ve mimari çözüm ve yaklaşımlara yeni bir yön verilmesi hedeflenmiştir.

Tablo 1.1 Devamı

Işıker, Filiz (2014)	İstanbul Şehir Üniversitesi (Yüksek lisans tezi)	Sokakta unutulmuş insanlar: İstanbul'daki erkek evsizler	İstanbul'daki evsizlik sorununu analiz etmeye çalışmaktadır.
<u>Göç:</u>			
Sürmeli, İpek (2017)	Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	Türkiye'de iç göçün değişim ve dönüşümü: Kentten kıra yöneliş	Son yıllarda kentten kıra doğru yönelişin niteliği üzerinden istatistikî veriler ve sosyolojik gözlemler ışığında değerlendirilmiştir.
Kut Esra, Yörür Neriman (2016)	Ege Mimarlık Dergisi	Terk edilmekte olan köyler üzerine bir araştırma: Ödemiş Lübbey Köyü	Terk edilmiş tarihi köy örneklerinden biri olan İzmir Ödemiş İlçesi'ne bağlı Lübbey yerleşiminin özellikleri ve bu köyün korunarak yaşatılması için neler yapılması gerektiği incelenmiştir.
Koç, Beşir ve Gül, Aykut (2004)	Türkiye VI Tarım Ekonomisi Kongresi	Türkiye'de kırsal kalkınmada köykent yaklaşımı ve bazı ülkelerde uygulanan benzeri modeller	Kırsal kalkınmada bir model olarak düşünülen köykentlerin dayandığı teorilerden merkez çevre modeli ve merkezi yerler kuramına değinilmiştir.
Güleryüz, Merve (2014)	Mimarlık Dergisi	Bir köyü yeniden canlandırma hayali, Marmariç deneyimi	İzmir'in Bayındır ilçesine bağlı eski adı Dernekli Köyü olan Marmariç eko-yerleşimi incelenmiştir.
Güler, Koray (2016)	Mimarlık Dergisi	Batı Anadolu'da terk edilmiş bir köy: Ödemiş-Lübbey	Terk edilmiş tarihi köy örneklerinden biri olan İzmir Ödemiş İlçesi'ne bağlı Lübbey köyü incelenmiş ve mimari mirasın korunması konusundaki farkındalığı artırmak hedeflenmiştir.
Eres, Zeynep (2016)	Ege Mimarlık Dergisi	Türkiye'de geleneksel köy mimarisini koruma olasılıkları	Türkiye'nin hızla yok olmakta olan geleneksel kırsal mimarisine "kültürel miras" olarak sahip çıkma gerekliliği ve bunun zorlu koşulları değerlendirilmiştir.
Çetin, Türkan (1994)	Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi	Cumhuriyetin ilk yıllarında köy sorununa bakış: Köy Kanunu'nun çıkarılması	Köy tanımı, köylünün işleri, imece, köy parası, ihtiyar heyeti ve köy muhtarının görevleri açıklanmıştır.
Atabeyoğlu, Ömer (2017)	Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi	Atatürk'ün kırsal kalkınma projesi "İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi" nin mekân kuramları açısından değerlendirilmesi	1937 yılında hazırlanan Cumhuriyet Köyü projesi Lynch, Norberg-Shulz ve Gestalt'un mekân kuramları açısından incelenmiştir.

Tablo 1.1 Devamı

Acar, Esra (2015)	DEU (Yüksek lisans tezi)	Terk edilmiş yerleşimlerin geleceği (İzmir-Ödemiş-Lübbey Köyü örneği)	“Ödemiş Lübbey köyü” ayrıntılı olarak incelenmiş, analiz çalışmaları yapılmış, plan tipolojileri hazırlanmış, terk edilme nedenleri ortaya koyulmuş ve köyün yeniden canlandırılması için fikir projesi oluşturulmuştur.
Cöcen, Öget Nevin (2007)	ODTÜ (Yüksek lisans tezi)	Küçükbahçe Köyü değerlerinin mimari nitelikleri ve toplumsal hafıza yoluyla tanımlanması	İzmir Karaburun'da bulunan ve terk edilmiş Küçükbahçe köyünün mimari özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma köyün yeniden işlevlendirilmesi için bir ön proje niteliğindedir.

Tablo 1.1’de özetlendiği gibi Güleriyüz (2013) tez çalışmasında eko-köylerin oluşumuna etki eden faktörleri belirleyerek Türkiye ve dünya örneklerini karşılaştırmıştır. Adalılar (2012) ise eko-köyleri turistik bir çekim merkezi olarak ele alan bir araştırma yapmıştır. Arıcan (2014) eko-köy girişimlerinin kendi kendine yetebilen eko-topluluklara dönüşebilme potansiyelini sorgulamıştır. Kara (2014) sürdürülebilir gelişim ve kalkınma kavramları arasında bütüncül çözümler sunan perma-kültür ve eko-köyleri derlemiştir. Demir (2015) ise kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlayacak alanlardan biri olarak eko-köyleri irdlemiştir. Çetinkaya (2016) yerel yönetimlerin eko-köy, eko-kent ve yavaş kent modelleriyle olan ilişkileri, seçilen örneklerin sürdürülebilirlik boyutları ve ekolojik yerel yönetim olmaya yatkınlıklarını incelemiştir. Özadık (2016) köye geri dönüş temasıyla kırsal mevhunun kentten kırsala göç ve geçiş süreci olarak ele alınması, yeni köylülük kavramı, eko-toplulukların uyguladığı alternatif tarım yöntemleri ve eko-topluluklardaki toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamıştır. Turhan (2016) ise yetim ve öksüz çocukların yerleştirildiği çocuk köylerinin ekolojik köy prensiplerine göre düzenlenmesinin uygulanabilirliği üzerine çalışmıştır. Zeybek (2015) eko-köy kavramını tarihi gelişim sürecinde inceleyerek, eko-köylerin kent ölçeğinde uygulanabilirliğini tartışmıştır. Sizemore (2004), Cincinnati, Ohio’da bulunan East Price Hill yerleşiminin eko-köy prensiplerine göre yeniden düzenlenmesi ele almıştır. Kirby (2004) ise Ithaca eko-köyü sakinlerinin deneyimlerini ve sosyal düzene meydan okuma süreçlerini incelemiştir. Chitewere (2006), Ithaca eko-köyü gibi oluşumların

toplumların bir kısmı için dışlayıcı olmasından bahsetmiş ve daha kapsayıcı çözümler önermiştir. Irrgang (2005) eko-köylerin modern kent yaşamının çevresel ve sosyal problemlerine verilen bir tepki olduğunu göstermeye çalışmıştır. Mahaffy (2011), Batı Massachussetts'de yer alan biri bilinçli diğeri doğaya uygun iki topluluğun birbirleriyle olan etkileşimi incelenmiştir. Nichols (2010) ise ekolojik, ekonomik ve eşitlik ilkelerine referansla yaşlı ve engelli vatandaşların özel ihtiyaçlarını karşılayan bir planlama modeli önermiştir. Mychajluk (2014) Cincinnati, Ohio'da bulunan East Price Hill yerleşiminin eko-köy prensiplerine göre yeniden düzenlenmesinden bahsetmiştir. Sherry (2014) Ithaca, Earthaven ve Sirius topluluklarını inceleyerek eko-köy sakinlerinin çevreye verdiği zararın ulusal ortalamanın altında olduğuna değinmiştir. Fredrick (2015) Batı Kenya'daki yerel toplulukların sürdürülebilirliği için bir eko-köy turizm modeli önermiştir. Asimgil (2017) Türkiye'deki eko-köyleri yerleşim, planlama, lokasyon, arazi seçimi, kurulum amacı gibi kriterlere göre incelemiştir. Tuğun ve Karaman (2014) KKTC hükümetinin başlattığı eko-köy turizm hareketi kapsamında çekirdek köylerin turizme kazandırılması için sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde bir çalışma geliştirmiştir. Eryılmaz (2010) İsveç'in Uppsala kentindeki Hagaby Eko-köyü örneğine dayanarak Yozgat'ın Şahmuratlı köyündeki Kerkenes Eko-Merkezinde sürdürülebilir bir topluluk geliştirmek amaçlanmıştır. Kim (2016) ise Hagaby ve Understenshøjden Eko-köy projelerinin yönetim ve konut şirketleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını ve eko-köy yeniliklerinin daha geniş topluma nasıl yayıldığını incelenmiştir.

Evsizlik ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ise Küçük (2018)'ün evsizlik olgusunu ve evsizliğin nedenlerini açıklayan teorileri incelediği görülmektedir. Akyıldız (2017) evsizlere yönelik sosyal hizmet destekli, sürdürülebilir bir model önerisi sunmuştur. Karaman (2019) İstanbul'da yaşayan evsiz insanlarla yaptığı görüşmeler sonucunda demografik, sosyal dışlanma, toplumsal önyargı gibi başlıkları irdemiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Anderson Avrupa'da evsizlere yönelik geliştirilen hizmetleri incelemiştir. Amore ve diğerleri (2011) evsizliğin tanımı ve sınıflandırılmasını ele almıştır. Özdemir (2010) evsizlik olgusunun tanımına yer verirken evsizlerin genel karakteristiklerine değinmiştir. Yeter (2018) ise İstanbul'da evsizlere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden bahsetmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun yaptığı çalışma ise

AŞTİ'de yaşayan kişilerle birebir görüşmüş ve evsiz insanlara yönelik barınma hizmetlerini irdelemiştir. Emek ve Adalet Platformu (2011) Türkiye'deki evsizler ve politikaları incelemiş, AB ülkelerinde evsizlere yönelik uygulamalara örneklerle yer vermiş ve evsizler için olan talepleri listelemiştir. Bölükbaşı (2012) evsizlik ve sosyal hizmet örneklerini Almanya, Slovenya ve Türkiye özelinde incelemiştir. Gür (2009) Bursa'daki alt gelire yönelik TOKİ konutlarında kullanıcı memnuniyetini araştırmıştır. Cathey (2009) Güney Carolina, Charleston'daki evsiz nüfusunu etkileyen konut krizine çözüm bulmayı amaçlayan mimari bir araştırma sunmuştur. Yılmaz (2017) Ankara'daki evsizler için bir "Barınma Evi" model önerisi geliştirmiştir. Doğan (2018) evsizliği sosyal hizmetlerin ve evsizlerin perspektifinden ele alan bir çalışma yapmıştır. Gümüş (2016) evsizliğin nedenlerine vurgu yapmıştır. Mayman (1991) ABD'de artan evsizlik problemine karşılık kırk iki fit kare boyutunda sağlam, esnek ve minimal bir ev tasarımı önermiş ve inşa ettirmiştir. Svensson (2015) evsizliğin psikolojik ve sosyolojik etkilerinin mimari tasarımla nasıl hafifletilebileceğinden bahsetmiştir. Kutsal (2012) konut sorunu ve dar gelirli olanların ilişkisine değinmiştir. Hazar (2015) dünyadaki ve Türkiye'deki sosyal konut pratiklerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. Işiker (2014) ise İstanbul'daki erkek evsizlerin sorunundan bahsetmiştir.

Göç konusu ile ilgili olarak Sürmeli (2017) son yıllarda kentten kıra doğru yönelişi niteliği üzerinden istatistikî veriler ve sosyolojik gözlemler ışığında değerlendirmiştir. Kut ve Yörür (2016) terk edilmiş tarihi köy örneklerinden biri olan İzmir Ödemiş İlçesi'ne bağlı Lübbey yerleşiminin özellikleri ve bu köyün korunarak yaşatılması için neler yapılması gerektiğini incelenmiştir. Koç ve Gül ise köykent yaklaşımı ve bazı ülkelerde uygulanan benzer modellerden bahsetmiştir. Güleriyüz (2014) İzmir'in Bayındır ilçesine bağlı eski adı Dernekli Köyü olan Marmariç Eko-yerleşimini incelenmiştir. Eres (2016) Türkiye'nin hızla yok olmakta olan geleneksel kırsal mimarisine "kültürel miras" olarak sahip çıkma gerekliliğinden bahsetmiş ve bunun zorlu koşullarını değerlendirmiştir. Çetin (1994) ise Cumhuriyetin ilk yıllarında köy sorununun nasıl algılandığına değinmiş ve Köy Kanunu'nun çıkarılmasına yer vermiştir. Atabeyoğlu (2017) 1937 yılında hazırlanan Cumhuriyet Köyü projesini Lynch, Norberg-Shulz ve Gestalt'un mekân kuramları açısından incelemiştir. Acar (2015) Ödemiş Lübbey Köyü'nü ayrıntılı olarak incelemiş, analiz çalışmaları yapmış,

plan tipolojileri hazırlamış, terk edilme nedenlerini ortaya koymuş ve köyün yeniden canlandırılması için fikir projesi oluşturmuştur. Cöcen ise (2007) İzmir Karaburun'da bulunan ve terk edilmiş Küçükbahçe Köyünün mimari özelliklerinin belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma köyün yeniden işlevlendirilmesi için bir ön proje niteliğindedir.

BÖLÜM İKİ

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE EVSİZLİK PROBLEMİ

Sanayi Devriminin getirdiği yenilikler genel refahı artırarak hayatımızı kolaylaştırmış olsa da kentlerdeki nüfusun kontrolsüz olarak artması, köyden kente göç, konut ihtiyacı, işsizlik ve maddi problemler gibi birçok neden evsizliğe yol açmıştır. Savaş, yoksulluk, işsizlik, zorunlu göç, deprem gibi afetler, şiddet, akli ve fiziki engeller gibi birçok nedeni olan evsizlik, sadece bir barınma mekânı eksikliği değil, bir sosyal hayat yoksunluğudur. Barınmak için sahip olduğumuz konut ve hayatımızı sürdürebilmek için yaptığımız iş sosyal hayatımızın temellerini oluşturmaktadır. Evsiz insanlar ise hem barınacak bir mekâna sahip olmadıkları hem de işsiz oldukları için sosyal hayatın dışına itilmektedir. Habitat 2019 verilerine göre 1,6 milyar insan resmi olmayan yerleşim yerlerinde ve temel hizmetlerden yoksun bir şekilde yaşamaktadır. Bu rakam 2022 yılı itibariyle 7,9 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık %20'sine tekabül etmektedir (Worldometer, 2021). Dünya çapında yaklaşık 150 milyon insan evsizdir ve her yıl 2 milyon insan evlerinden zorla tahliye edilmektedir. Yeterli barınma, uluslararası insan hakları hukukunda yer alan bir insan hakkıdır. Yeterli barınma hakkının tanınmaması, korunması ve yerine getirilmemesi, çalışma, eğitim, sağlık ve güvenlik hakkı da dahil olmak üzere çok sayıda temel hakkın ihlal edilmesiyle sonuçlanmaktadır (BM Habitat, 2021).

Bu bölümde evsizliğin tanımından başlanarak sırasıyla evsizliğe neden olan temel problemler, dünyadaki konut sorunu, dünyada evsizlere yönelik düzenlemeler, Türkiye'deki konut sorunu ve Türkiye'de evsizlere yönelik düzenlemeler başlığı altında incelenerek evsizlik konusu değerlendirilmiştir.

2.1 Evsizliğin Tanımı

Evsizliğin resmî kurumlara, profesyonel literatüre ve sosyal yardım kuruluşlarına göre birçok tanımı bulunmaktadır. Evsiz kelimesi TDK'ye göre “*evi olmayan*” ve “*yaşamını sokaklarda sürdüren*” olarak tanımlanmaktadır. Oxford sözlüğüne göre ise “homeless” (evsiz) sözcüğü bir insanın evsiz olması ve dolayısıyla sokaklarda yaşaması olarak geçmektedir. 1984 yılından bu yana resmi Amerikan hükümeti tarafından sokaklarda ve barınaklarda yaşayan insanları tanımlamak için “homeless”

kelimesi kullanılmaktadır (O’Flaherty 1996, s:10). Bir başka tanıma göre ise “*yerleşik, nizami ve gece kalacak yeri olmayan kişiler*” evsiz kategorisine girmektedir (McEwen ve Nies, 2011, s:428). Işıkhani (2006) ise geleneksel konut dışında kalan evsiz barınaklarında veya konut olarak tasarlanmamış olan sokak, terk edilmiş ev, otobüs durakları, hastanelerin bekleme salonları gibi mekanlarda gecelerini geçirip konaklayan kişileri evsiz olarak belirtmiştir.

Evsizlerin konakladığı yapılar ülkelere, dillere ve kültürlere göre farklılık gösterdiği için evsizlik tanımı da her coğrafyada farklılaşmaktadır. ABD Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü tarafından 979 evsizle yapılan yüz yüze bir araştırmaya göre evsizliğin tanımı aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- Bir süredir kalacak yeri olmayan ya da sınırlı barınma imkanına sahip olanlar (Köprü altı, kapı eşikleri, araba, terk edilmiş bina, otobüs durağı, geceleri açık kafe veya herhangi bir kamu tesisinde konaklayanlar),
- Dini kuruluş veya kamu kurumları tarafından işletilen ve evsizlere yönelik tesislerde kalanlar,
- 45 gün veya daha az süreyle ucuz otel veya motellerde konaklayanlar,
- Bu yukarıdaki üç kategoriye girmeyen ama aile ve arkadaşlarında, çadır kentlerde veya bir gecelik hapisanede 45 gün veya daha az süreyle konaklayanlar (Roth ve diğer., 1992, s:201).

Evsizliği anlamak kişinin evsiz olarak tanımlanmasına neden olan sorununu anlamaktan geçmektedir. McNaughton da bu nedenle evsizliği tanımlamakla ilgili farklı görüşleri incelemiş ve evsizliğin tanımını dört maddede toplamıştır: Bu maddelerin ilki "mutlak" asgari evsizliktir; yani savaş ve doğal afet gibi sebeplerle hiçbir barınağa sahip olmayan kimseler ve sokaklarda uyuyan kimselerle ilişkilidir. İkinci madde ise motel ve pansiyon gibi geçici konaklama mekanlarında, arkadaş ve akrabalarının evlerinde kalan kimseleri tanımlamaktadır. Üçüncü madde de bu çerçevede içinde yaşanan konutun yetersiz olmasını ele almaktadır. Bu nedenle evsizlik kavramı barınak, mahremiyet, rahatlık ve vatandaşlık haklarının eksikliğini ve kişinin aidiyet duygusundan yoksun olma halini tanımlamaktadır. Dördüncü madde

ise yasal olarak evsizlik tanımının her ülkede farklı algılandığından ve her hükümetin tepkisinin farklı olduğundan bahsetmektedir. Bu tanımlamalara göre evsizler toplum için tehdit oluşturan dilenciler, suçlular ve bağımlılar gibi yeni bir alt sınıf olarak kavramlaştırılmıştır (McNaughton, 2008, s: 4).

Somerville'e (1992) göre bir mekânın konut olabilmesi için barınak, yuva, kalp, mahremiyet, mesken, kök ve cennet gibi yedi özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle evsizlik fiziki barınaktan yoksun olma halini, mahremiyetsiz ve rahatsız olma durumunu, vatandaşlık haklarının eksikliğini ve bir alan üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmama durumu olarak aktarılmıştır. Özetle evsizlik hem fiziki olarak hem de ruhsal olarak toplumdan dışlanma durumu olarak belirtilmiştir (McNaughton, 2008).

Politika ve araştırma bağlamında irdelendiğinde evsizlik sorununa ilişkin çözüm üretebilmek için bir planlama yapmak gereklidir. Ne tür yardımlara gereksinim duyulduğunun belirlenmesi için evsizliğin tanımının yapılması ve evsizlerin sayısının bilinmesi önem teşkil etmektedir. Yukarıdaki paragraflarda da belirtildiği üzere evsizliğin tanımı soruna nereden yaklaşıldığına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle en yararlı araştırma yöntemleri tek bir evsizlik tanımına dayanmamakta ve farklı tanımlara dayalı örnekler oluşturmaya izin verecek yeterli bilgiyi toplamaktadır. Evsizlik tanımı olması gerekenden kapsayıcı olursa çok fazla insan evsiz olarak adlandırılacağı için fenomen çok yaygın hale gelebilir. Aynı şekilde evsizlik tanımı daha spesifik bir şekilde yapılırsa sadece yaşanan zamandaki evsizlik sorununa odaklanılır ve uygulanan politikalar gerçeklikten uzaklaşabilir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda evsizlik sorununa çözüm olarak uygulanan farklı çözümler bu duruma örnek olarak gösterilebilir. 1980'lerin başında evsizlik ortadan kalkması gereken acil bir sorun olarak algılanmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise evsizlik tanımı birkaç geceyi evsiz olarak geçiren kimseleri kapsamıştır. Tanımlamalardaki bu farklılıklar belirli bir süre için kimin hizmet alacağına karar verilmesine yardımcı olmuştur. Buna karşın evsizliğin uzun vadede nasıl sona erdirileceğine ilişkin bir strateji geliştirilememiştir (Burt, 2004, s:235-239). Günümüzde ise evsizliği sona erdirmenin yolları araştırılmakta ve probleme daha üst çerçeveden yaklaşılmaya çalışılmaktadır. Evsizlik sorununa getirilen çözüm önerileri bir sonraki bölümde incelemiştir.

Evsizlik tanımını incelerken her kültüre özgü bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Mesela Nairobi, Kenya’da bulunan çamur ve sazlardan yapılmış gecekondulu yerleşimi o bölgedeki yaşayanların barındığı bir mekandır ancak bu mekân dünyanın başka bölgelerinde yetersiz bir konut olarak sınıflandırılabilir. Rusya’nın ortak daireleri diğer ülkeler için güvencesiz ya da fakirlik sınırında kabul edilebilir. Aynı şekilde yasal olmayan yollarla inşa edilmiş konutlar bazı ülkelerde gecekondulu sınıfına girerken, diğer ülkelerde marjinal bir topluluğun parçası olarak da kabul edilebilir (Glasser, 1994, s:3,4). Evsizlik tanımının dil, kültür ve ülkelere göre farklılaşması Tablo 2.1’de incelenmiştir. Örneğin Hindistan’da evsizler için “damsız”, Fransa’da “gölgesiz” gibi dışarıda uyumayı tanımlayan kelimeler kullanılmıştır. Diğer yandan evden ayrılan kimseler İspanyolca’ da “çaresiz” olarak belirtilmiştir. Aynı tanım Japonya’da gezici insanlar için kullanılırken Finlandiya’da köprü altında uyuyan yaşlı alkolik erkek anlamına gelmektedir. Evsiz ve sokak çocukları için kullanılan terimler Kolombiya’da kelimenin tam çevirisi olarak “evsiz” anlamına gelirken Brezilya’da “suça karışmış sokak çocuğu” ve Nairobi’de “park görevlisi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Gecekondulu yerleşimleri ise Fransızca konuşulan ülkelerde “teneke kentler”, Lima ve Peru’da “genç kasabalar”, İngiltere ve Türkiye’de ise izinsiz yerleşim ve gecekondulu olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 2.1 Evsizliğin farklı kültürlerdeki tanımları (Glasser, 1994, s:6)

Tanım	Çeviri	Bölge
Barınak Eksikliği (Lack of Shelter)		
Roofless	Damsız	Hindistan
Sin techo	Damsız	Latin Amerika
Sans-abri	Gölgesiz	Fransa, Kanada
Sleeping rough	Barınacak yeri olmayan	Birleşmiş Krallık
Without permanent address	Kalıcı adresi olmayan	Genel Terim
Bir evden veya diğer insanlardan ayrılma (Cut off from a household or other people)		
Homeless	Evsiz	
Clochard	Berduş	Fransa
Pennebruder	Serseri (Uyku alanlarını paylaşan insanlar, hapishane kardeşleri)	Almanya
Desamparado	Çaresiz (Barınağı ve konfor alanı olmayan)	Latin Amerika
Furosha	Gezici insanlar	Japonya
Tuna wisma, Orang gelendangan	Eğitimsiz, fakir, bir suç yüzünden şüphelenilen kişi	Endonezya
Puliukko	Köprü altında uyuyan yaşlı alkolik erkek	Finlandiya
Evsiz, sokak çocukları (Homeless, children)		
Gamino/a	Evsiz	Kolombiya
Pivete / Pixote	Suçla karışmış sokak çocuğu	Brezilya
Gecekondu yerleşimleri (Squatter settlements, spontaneous settlements)	Eski	Katmandu, Nepal
Parking boy	Park görevlisi (Kayıt dışı ekonomide genel bir iş)	Nairobi, Kenya
		ülkeleri, Fransa
Pueblos Jóvenes	Genç kasabalar	Lima, Peru
Mong liu, nong min gong	Kentlere yasadışı bir şekilde göç eden eski köylüler ve tren istasyonlarında, limanlarda ve boş binalarda uyuyanlar	Çin
Favelas	Banliyölerde yer alan ve atık malzemelerden yapılmış evler	Brezilya
Squats	İzinsiz yerleşim, gecekondu	İngiltere
Kampung	Alt sınıflar için yerleşim alanı, kentsel köy	Endonezya
Gecekondu		Türkiye
Katchi abadis	Baraka evleri	Pakistan

2.2 Evsizliğin Sınıflandırılması

Evsizleri sınıflandırmak ne tür bir yardıma ihtiyaç duyulduğunu belirleme bağlamında önemlidir. ABD Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü'nün¹ yaptığı araştırmada evsizlik üç kategoride tanımlanmıştır: Bu kategorilerin ilki bir önceki geceyi en azından barınağında geçirenler ya da bir ay boyunca barınakta konaklama imkânı bulamadığı için sokakta yaşayan kimseleri içermektedir. İkincisi ise bir önceki geceyi veya son bir ayını barınakta geçiren kimseleri kapsamaktadır. Üçüncü kategori ise ucuz otel veya motellerde ya da ailesi ve arkadaşlarıyla kısa sürelerle kalan ve son bir ay içinde barınakta konaklamamış kişiler olarak belirtilmiştir (Roth ve diğer., 1992, s:206)

Smith (2000) de ABD Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü'nün yaptığı araştırmaya benzer şekilde evsiz insanları evsizlik sürelerine göre üç grupta incelemektedir: Birinci kategoride sürekli evsiz kalma olasılığı bulunan ve fakirlik sınırının altında yaşayan insanlar “epizodik evsizler” olarak tanımlanmıştır. İkinci gruptaki “geçici evsizler” çok uzun süre evsiz kalmayan kişileri kapsamaktadır. Bu gruptaki insanlar kendilerini evsiz olarak değil, toplumun bir parçası olarak görmektedir. İşlerini, evlerini, sosyal durumlarını yeniden kazanmak için mücadele ederken; endişe, depresyon semptomları, alkol, madde kullanımı gibi sorunlarla baş ederler. Üçüncü gruptaki kimseler ise “kronik evsizler” olarak tanımlanan ve uzun süreden beri evsiz olan kişilerdir (Maurer ve Smith, 2000, s:677).

Evsizlerin büyük çoğunluğu akıl hastaları oluşturmaktayken, alkolik ve madde bağımlısı olanların sayısı da oldukça fazladır. Ancak evsizleri sadece bu şekilde sınıflandırmak doğru değildir; şiddet gören kadınlar, kurbanlar, evden kaçan çocuklar, işini yeni kaybetmiş olanlar, cezaevinden yeni tahliye olmuş suçlular, sosyal güvenlik hizmeti alamayan yaşlılar da evsiz insanlar arasındadır. ABD Konut Kentsel Gelişim Bölümüne² göre evsizler üç kategoriye ayrılmaktadır: Bu kategorilerin ilki kronik engeli olan bireyler (alkol, madde bağımlılığı, akıl hastalığı), ikincisi kişisel kriz

¹ National Institutes of Health (NIH) (Ulusal Sağlık Enstitüleri).

² U.S. Department of Housing and Urban Development (HUD) (A:B.D. Konut ve Kentsel Gelişim Dairesi)

yaşayan insanlar (şiddet görmüş kadın, evden kaçan çocuklar) ve sonuncusu da ekonomik sorunları olan kimselerdir (yakın zamanda işsiz kalanlar ve sosyal yardım alanlar). Ancak bu üç tip de birbirinden ayrı olarak ele alınmamalıdır. Örneğin şiddet görmüş bir kadın evden ayrılmak için cesaretini toplayana kadar alkolle mücadele etmiş veya işsiz bir adam hayatı kötüye giderken ilaç kullanmaya başlamış olabilir. Sokaklardaki hayat şartlarının da bazı durumlarda akıl hastalığına sebep olacak şekilde seviyede zayıflatıcı ve tehlikeli olabildiği ileri sürülmüştür (Hope ve Young, 1986, s. 22).

2.2.1 Evsizliğe Neden Olan Temel Problemler

Evsizlik tanımı bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi kültüre ve coğrafyaya göre değişen bir kavramdır. Anglosakson ülkelerde sosyal devlet sübvansiyonların yitirilmesi, uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması, nitelikli işgücü ihtiyacının ve evli yetişkin sayısının azalması gibi etkenler evsizliğin nedenleri arasında sıralanmaktadır (Dinçer, 2020). Hopper ve Hamberg ise 1980’lerde yaşanan evsizliğin genel nedenlerini genç ve azınlık kesimde görülen işsizlik, uygun fiyatlı konut sıkıntısı, ruhsal bozukluğu olan hastaların hastanelerden tahliye edilmesi ve sosyal yardımların kısıtlanması olarak belirtmiştir (Hopper ve Hamberg, 1984, s:11).

ABD ve İngiltere gibi ülkelerde evsizlik kitlesel bir sorun iken Türkiye’deki evsizlik olgusunun gelişmiş ülkelerdeki kadar büyük bir boyutta olmadığı aktarılmaktadır. Muhtaç olana merhamet etme ve sadaka mefhumunun Ortadoğu, Türk ve İslam kültürlerinin bir sentezi olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle Türkiye’de evsizliği tetikleyen en önemli unsurlar aileye bağlılık, ailevi problemler ve aileye dair eksiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi şiddet, ebeveynlerden birinin veya ikisinin ölümüyle evsiz kalma, üvey ebeveyn tarafından dışlanma, aile/eş tarafından yapılan duygusal ve fiziksel istismar, boşanma, eş ölümü gibi sebepler evsizliği tetikleyen en önemli sebepler olarak ifade edilmektedir (Dinçer, 2020).

Bireylerin kontrolü dışındaki faktörler de insanları evsizliğe itmektedir. Yoksulluk, ucuz konut sıkıntısı, iş kaybı, satın alma gücünün düşmesi, yeterli sağlık bakımı alamama, destekleyici yardım hizmet fonlarının azaltılması veya iptali, zihinsel engelli olma hali, ruhsal sıkıntılar, madde bağımlılığı, sosyal problemler ve sosyal dışlanma

evsizliğin nedenleri arasında sıralanmaktadır. Schanzer'in evsizlikle ilgili yaptığı araştırma evsizlerin yarısından çoğunun uyuşturucu madde kullandığını ortaya koymuştur (İlhan ve Ergün, 2010). Ögel ve Yücel (2005) ise 2002 ve 2003 yıllarında İstanbul'da, koruma ve tedavi merkezlerinde kalan 21 yaşından küçük toplam 194 ergen üzerinde bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırmaya göre İstanbul'da sokaklarda yaşayan evsiz ergenlerin %78'inde madde kullanımı görülmüştür. Araştırmada evsiz ergenlere sokakta yaşama süresi, madde kullanımı, para karşılığı veya rasgele cinsel ilişki ve ailedeki ruhsal sağlık durumu gibi konular soru olarak yöneltilmiştir. Evsizlerin ruhsal rahatsızlıkları ise fiziksel, duygusal, aile içi veya dışı cinsel istismar ve ihmal başlıklarında değerlendirilmiş, ailedeki travma öyküsü ise fiziksel şiddet, cinsel taciz, tecavüz, işkence şeklinde gruplanmıştır. Ergenlere yöneltilen soru başlıklarının her birisi sosyal zorluklarla başa çıkmaya çalışan gençlerin evden çıkarak evsiz durumuna düşmesinin nedenleri arasında gösterilmektedir. Araştırma sonucunda ise sokakta yaşayan ergenlere yönelik sağlık hizmetinin götürülmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur. Bu hizmetler genel sağlık eğitimi verilmesi, sağlık taramalarının düzenli yapılması, madde kullanımına yönelik ruhsal ve toplumsal destek sağlanması olarak belirtilmiştir. Tüm bu hizmetlerin sokakta yaşayan gençlere düzenli bir şekilde ulaştırılmasının ise uygun barınma, beslenme ve hijyen olanaklarının sağlanması ile mümkün olabileceği aktarılmıştır (Ögel ve Yücel, 2005).

Kılıç'ın 2012 yılında hazırladığı Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Lisans Bitirme Tezinde İstanbul'da Şefkat-Der'in açmış olduğu Dr. Atsushi Miyazaki Evsizler Evi'nde kalan 9 evsizle görüşmüştür. Üyelerden birisi 18 yıldır sürdürdüğü işinde iflas ettikten sonra eşinden boşanmış, evini kaybetmiş, alkol bağımlısı bir birey haline gelerek sokaklarda yaşamaya başlamıştır. Özetle ekonomik olumsuzlukların devamında yaşadığı psikolojik yıkım ve ailevi geçimsizlikler büyük bir yalnızlık ve evsizlikle sonlanmıştır. Gidecek yerleri ve sosyal güvencesi olmayan bu insanların kimisi evsiz olduğunu bir gecede kabullenebilirken bazıları da bu durumu ancak bir senede kabullenmiştir. Evsiz insanlar giderek günlük yaşamdaki amaçlarını yitirirken kendilerine yeni bir düzen kurmak için çabalamak yerine günlük yiyecek ve kalacak yer bulma derdine düşüklerinden, bu durumun sonucu olarak hayattan da kopmuş olduklarından bahsetmişlerdir. Geceyi geçirmek için parklardan başka bir yer bulamayan insanların korku ve güvensiz halinin yerini zamanla ruhsal problemlere

bıraktığına değinilmiştir. Sokaklarda geçen süre arttıkça kişinin yaşadığı psikolojik travmalar da artacağı için tekrar işe girme ve sosyal hayata karışma olasılıklarının da azaldığından bahsedilmiştir. İlave olarak devletin sağladığı geçici sosyal tesislerde sokaklarda yaşayan tüm evsiz insanların aynı mekanı paylaştığı aktarılmıştır. Bedensel engelli kimseler, akli dengesi yerinde olmayanlar ile psikolojisi daha iyi durumda olan ve evsizliği yeni deneyimleyen kimselerin aynı ortamda kalması evsizleri rahatsız etmiştir. Araştırmacı henüz devlet ya da sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu kalıcı bir çözümün olmadığını belirterek çalışmasını sonlandırmıştır (Kılıç, 2012).

Özdemir'e (2010) göre evsizliğin nedenlerini açıklayan iki adet teori vardır. Bu teorilerin ilki yeterli ve başarılı olmayan ruh sağlığı politikaları, işsizlik oranının yüksek olması, konut sayısının yetersizliği gibi elverişsiz imkanlardan bahsedilen sistematik nedenlerdir. İkinci kuram ise kişisel yetersizlik teorisi kapsamında alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, zihinsel rahatsızlıklar, sosyal ilişki yoksunluğu, sorumluluklarını yerine getirememe, miskinlik veya serbest yaşam biçimi olarak açıklanmaktadır. Türkiye'de bireylerin evsiz kalmasıyla ilgili yapılan araştırmalarda işsizlik, parasızlık ve ev kaybı gibi sorunlar evsizliğin ana nedenleri arasında sıralanmıştır. Bu nedenlerle birlikte yaşam biçimindeki köklü değişiklikler, doğum, ölüm, boşanma gibi nedenler de ailelerin evlerini kaybetme nedenleri arasında gösterilebilir. Yoksulluk sınırında bulunan kişilerin evsiz kalma riski daha yüksektir, ancak evsizliğin tek nedeni yoksulluk değildir. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki evsizliğin asıl nedeni sosyal değişimlerdir. İşsizlik, sosyal imkanların yetersizliği, ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklar, madde ve alkol bağımlılığı evsizlerde görülen ortak problemlerdir. Sorunun en temeline inildiğinde ise evsizliğin ana nedeninin endüstrileşme ve şehirleşme olduğu sonucuna varılmaktadır (Özdemir, 2010).

Sanayi Devriminin kentleşme üzerinde etkisine değinmek için 18. yüzyılı incelemek gereklidir. İngiltere'de James Watt'ın 1769 yılında buharlı makineyi bulmasıyla başlayan sanayileşme süreci, İngiltere'nin kırsal bir ülkeyken sanayi ülkesine dönüşmesine neden olmuştur. 1825 yılında açılan ilk kamusal demiryolu sayesinde nüfus yoğunluğu ülkenin diğer kesimlerine de dağılmış ve yeni kentler ortaya çıkmıştır. Makineleşmeyle birlikte kentlerde kurulan fabrikalar üretimi

arttırmış, iş gücü ihtiyacı da yükselişe geçmiş ve işçi sınıfı oluşmuştur. Öte yandan tarımda mekanizasyona bağlı olarak verim artmış ve kırsalda insan gücü ihtiyacı azalmıştır. Bu nedenle kırsal alandan kente doğru yönelen bir göç hareketi başlamış ve kent nüfusu plansızca artmıştır. Eski kent planı yeni binalara, sanayi tesislerine ve trafik düzenine karşı yetersiz kalmıştır. Sokaklar genişletilmiş, geniş ve yeni yollar yapılmış, trafiği rahatlatmak adına kentliler demiryoluna yönlendirilmiştir. Konut, yol ve altyapı gibi hizmetlerin düzenlenmesi için belediye yönetimleri kurulmuş; 1830-1850 yılları arasında modern kent planlaması doğmuştur (Benevolo, 1971, s:40).

Sanayi öncesi kentlerde seçkin ve varlıklı sınıflar şehir merkezinde veya merkeze yakın bölgelerde yaşarken yoksul sınıf ve dışlanmış kimseler kent çeperine yakın yerlerde yaşamaktadır. Mahalleler iş bölümüne ve etnik guruplara göre birbirinden ayrılmıştır. Yönetim, din, eğitim kurumları ve üretim birimleri üst sınıfların egemenliğindeyken istenmeyen sınıfların dışlandığı görülmektedir. Sanayi kentleri ise yönetim ve dinsel merkezin aksine ticaret ve sanayi merkezinin çevresinde gelişmiştir. Din olgusunun kentin ve kentlinin yaşamındaki etkisi azalmıştır. Toplumsal yaşamın örgütlü yapısıyla birlikte toprağın kullanımında da uzmanlaşma ve iş bölümü izlenmektedir. Yaşama ve çalışma alanlarının birbirinden keskin çizgilerle ayrıldığı sanayi kentlerinde yukarı ve orta sınıflar merkezi yoksullara terk ederek kentin dış çeperlerine yerleşmiştir. Böylelikle yeni mahalle ve yerleşim alanlarının kurulduğu kentte sürekli bir devinimden bahsetmek mümkün olmaktadır. Kentlilerin mekanizasyon ve otomasyonla birlikte artan boş zamanı sanayi öncesi kentlerde görülmeyen birçok uğraşın rağbet görmesini sağlamıştır. Kadınlar dış dünyaya açılmış ve çalışma hayatında yer almaya başlamıştır (Keleş, 1993).

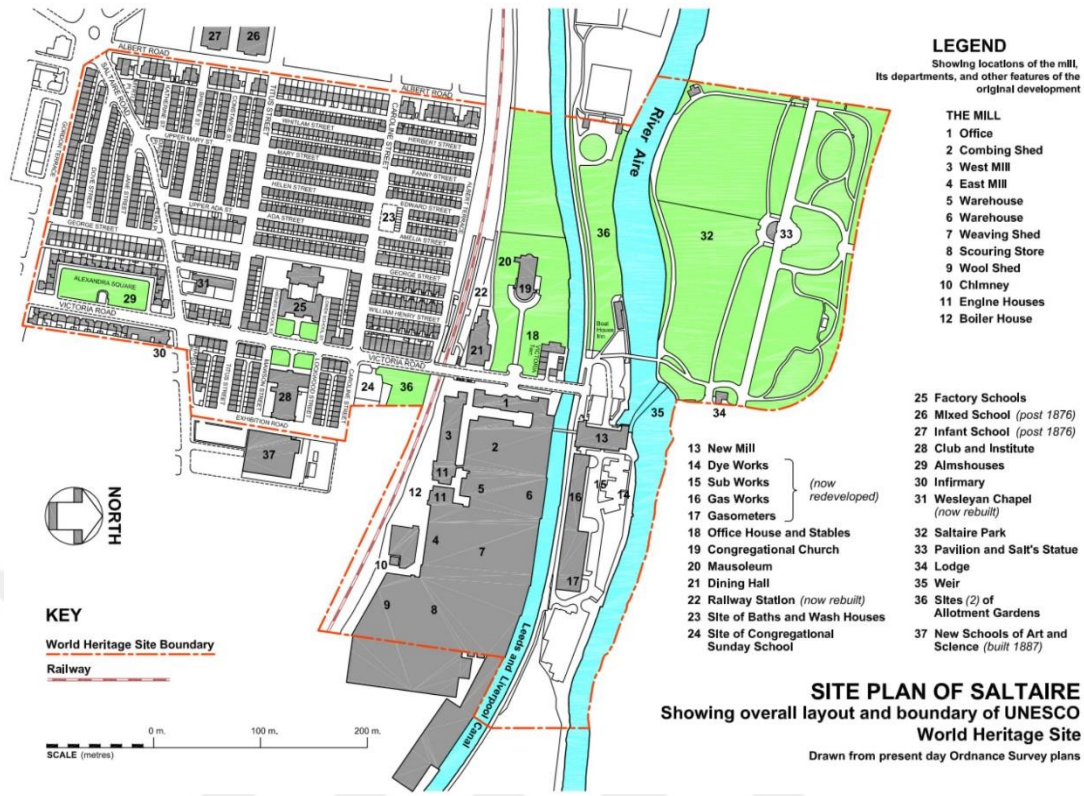
Sanayileşme sonucu çarpık kentleşme, gecekondulaşma, konut yetersizliği gibi sorunlarla mücadele eden insanlar bir süre sonra sosyal imkansızlıklar, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlarla da yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu döngünün bir süre sonra insanların evsiz kalmasına da yol açtığı görülmektedir.

2.2 Dünyada Konut Sorunu

“Başımı soktuğum bu nispeten daha sağlam barınakla birlikte, artık dünyaya yerleşmeye yönelik bir adım atmış bulunuyorum.” Henry David Thoreau, Walden.

Kentlerin konut stoku ise hızla artan nüfusu karşılamada yetersiz kalmış ve sağlıksız mekanlar ortaya çıkmıştır. Engels 1872’de kaleme aldığı The Housing Question isimli kitabında konut sorununa değinmiştir. Kentlerin göç alması ve kentlerdeki nüfusun ani bir biçimde artışı kira fiyatlarını artırmış ve işçi sınıfının ve orta sınıfın konut bulmasını zorlaştırmıştır. İşçi sınıfının kalabalık bir şekilde yaşadığı yoksul semtlerden yayılan kolera, tifüs, tifo ve çiçek gibi salgın hastalıkların mikropları hava ve suya karışarak kentin diğer kesimlerine de yayılmıştır. Burjuvazi kesim de salgınlardan etkilendiği için kurdukları dernekler, getirdikleri öneriler, kitaplar ve yasalarda işçi sınıfının sağlık koşullarına dikkat çekmiştir. Bu düzenlemeler çok başarılı olmasa da işçilerin koşullarının iyileştirilmesine yardımcı olmuştur. Engels’e göre işçi sınıfının konut sorunu işçileri kont sahibi olmaya iterek çözmeye çalışılmıştır. İşçi borçlanırken işverenine daha da bağımlı hale gelmiştir. Ev özlemi içinde bulunan işçi sahip olduğu konuttan uzaklaşamamış ve olumsuz çalışma koşullarını kabul etmek zorunda kalmıştır. İşverenin lehine gelişen bu durum işçiye daha da yoksullaştırırken sınıfsal farklılıkları daha da arttırmıştır (Engels, 2013).

Sanayi devriminden sonra İngiltere’de fabrikaların hemen yanında yer alan ve işçilere tahsis edilmiş konutlar kötü malzemeye yapılmış, ışıksız ve havasız odalara sahiptir. Engels (1968), bu dönemde İngiltere'nin büyük şehirlerindeki yoksulların yaşam koşullarını "sefalet ve yoksunluğun portresi" olarak tanımlamıştır (Engels, 1968). Bu dönemdeki konutlar üst, orta ve işçi sınıfına yönelik düzenlenmiş evler, çok düşük kira ile yatak sağlayan pansiyon konutlar ve mahzen konutlardan oluşmaktadır (Mahzen konutlar genellikle sıra evlerin bodrumlarında 3.60x3.60 m boyutlarında, tavan yüksekliği 1.30m olan, penceresi ve döşeme kaplaması olmayan, karanlık, nemli alanlardır). Bir üst kesim için ise sırt sırta evler ve avlulu konutlar bulunmaktadır (Uğurlu, 2010, s:60,61). Bu düzensiz yapılaşma salgın hastalıkları da beraberinde getirmiş ve konutlarda bir değişim süreci başlamıştır. Yeni konut inşaatlarının başlamasına uygun yeterli alan bulunmadığı için arsa düzenlemeleri yapılmıştır. Sanayileşmenin öncüsü İngiltere arsa sorununu iki şekilde çözmüştür: İlk olarak kent

Şekil 2.2 Saltaire Yerleşke Planı (Saltaire, 2022)

2.3 Dünyada Evsizlere Yönelik Düzenlemeler

Evsizleri sınıflandırmak ihtiyaç sahiplerine göre çözüm sunmak bağlamında önemlidir. Belirli yaş grupları, cinsiyet, evsizlik öyküsü, azınlıkların hangi milliyetten olduğu gibi kriterlere göre evsizler gruplandırılmalı ve sosyal bir ağ kurulmaya çalışılmalıdır. Alkolik ve madde bağımlılarının ergenlerle veya küçük çocuklarla aynı yerde kalması çok sağlıklı bir uygulama değildir. Hope ve Young'a göre evsizlere yönelik mekanlar üç aşamalı yaklaşıma göre düzenlenmelidir. Evsizler ilk olarak askeriye, kilise, okul ve spor salonlarında yer alan acil durum barınaklarına yönlendirilmelidir. Temiz yatak, yiyecek ve danışmanlık hizmetlerinin sağlandığı bu merkezlerden sonra evsiz insanlar geçici bir süre konaklayacakları yerlere gönderilmektedir. Evsizler en son olarak kalıcı konutlara ya da bakımevlerine yerleştirilmektedir (Hope ve Young, 1986, s. 233).

Evsizlik ve konut krizi ile baş etmek için ülkelerin uyguladığı politikaları incelemek gereklidir. Avrupa ülkelerinin birçoğunun anayasa ve konut yasalarında kamu otoritelerinin nüfusa konut sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Evsizliği önleme konusunda stratejiler geliştirilmekte ve bu çalışmalar Avrupa Evsizlik Dergisi, Evsizler için Çalışan Ulusal Dernekler Avrupa Federasyonu, ETHOS³ gibi akademik araştırmalarla da desteklenmektedir (Anderson, s.47, b.t.). Evsizlere hizmet sağlanması yasal bir hükümlülüktür, bu nedenle evsizlere yönelik basamak modeli ve konut öncelikli modeller geliştirilmiştir (Amore ve diğer., 2011, Akt: Akyıldız, 2017, 77).

2.3.1 Basamak Modeli (Staircase Model)

Bu modele göre evsiz insanlar sokaktan barınağa, barınaktan otele, otelden geçici konaklama alanına ve en son da kalıcı konutlarına yerleştirilmektedir. Basamak modelindeki her adım kişiyi kendi evinde bağımsız olarak yaşamaya hazırlamak için tasarlanmıştır. 1980’li yıllarda kuzey Amerika’da uygulanmaya başlayan bu modelin üç amacı bulunmaktadır. Amaçların ilki sokaklarda ya da hastanelerde yaşamaya alışmış evsiz insanları kendi evlerinde yaşamaları için tedavi etmek, ikincisi ise kişinin ruhsal hastalıkları varsa tedaviyi kabul ettiğine emin olmaktır. Son amaç ise kişinin sağlığını riske atabilecek olan madde ve alkol bağımlılığından kurtulduğuna emin olmaktır. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise bu sistemin çok da iyi işlemediği anlaşılmıştır. Evsiz insanlar madde ve alkol bağımlılığından kurtulma ve psikiyatrik tedaviye katılma gibi katı kurallara nedeniyle geçici ve kalıcı konutlarından tahliye edilmişlerdir. Bu insanların mükemmel olması beklenmiş, kurallara uymayan evsiz kimseler bir basamaktan diğerine geçemedikleri için kısır bir döngü içine girilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda basamak modelinin kronik ve epizodik evsizlik olarak sınıflandırılan uzun vadeli evsizlik için iyi bir performans göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte basamak modelinde evsiz kimselere sağlanan hizmet maliyetinin konut öncelikli modele göre daha fazla olduğu ve insanların alıştıkları mekanları terk etmesinin psikolojik açıdan zor olduğu aktarılmıştır. (Pleace, 2016).

³ ETHOS: Typology on Homelessness and Housing Exclusion (Evsizlik ve Barınma Dışlanması Avrupa Tipolojisi).

2.3.2 Konut Öncelikli Model (Housing First Model)

Dr. Sam Tsemberis'in New York'ta geliştirdiği konut öncelikli model ciddi akıl sağlığı olan evsiz insanlara odaklanmış ve bu insanlar sağlanan konutlara yerleştirilmiştir. Alkol ve madde kullanımını bırakma zorunluluğu bulunmayan bu modelde evsizlerin tedaviyi kabul etme zorunluluğu da kaldırılmıştır. Evsiz kimselere oluşturulan mobil destek hizmetleri sayesinde evlerinde yardım edilmiş ve toplulukta yerleşik düzene geçmeleri hız kazanmıştır. Avrupa'daki ülkelerin çoğunluğunda evsiz insanlar için konut öncelikli model uygulanmaktadır (Pleace, 2016).

Konut öncelikli modele göre ihtiyaç sahibi insanlar uzun vadede kalıcı konutlarına yerleştirilmektedir. Fransa ve Finlandiya'daki modelde belediyeler de önemli bir rol oynamaktadır. Birleşik Krallık konut odaklı bir yaklaşımdan destek hizmetlerin sağlanmasını kapsayan daha entegre bir yaklaşıma geçiş yapmıştır. Çoğu Avrupa ülkesinde evsizlik sorununun çözümünde yerel yönetimler yardımcı olmaktadır, ancak Almanya, İsveç, İngiltere ve Macaristan'da belediyeler evsiz insanların ihtiyacını doğrudan karşılamaktadır (Anderson, s.47, b.t.). Bu model aynı zamanda uygun fiyatlı konutlar ve destek hizmetleri alanında yatırım fırsatı yaratmaktadır. Kamunun kira desteği sağladığı bu projeler yatırımcıları teşvik etmektedir. Söz gelimi Fransa'da sosyal olarak dışlanmış ailelere yönelik daha fazla konut projesi geliştirilmesini teşvik etmek için toplu konut şirketlerine özel krediler verilmektedir. Belçika'da yenilikçi bir sosyal gayrimenkul programı uygulanarak sosyal bir etki yaratmak hedeflenmiştir. Bu programa göre sosyal hizmetler ile kiralama hizmeti sağlayan firmalar iş birliği yaparak düşük gelirli insanlara uygun fiyatlı konut kiralamaktadır. Ayrıca konut kalitesini arttırmak ve enerji yatırımlarını desteklemek için geliştirilen projelere de mikro krediler sağlanmaktadır. Belçika'da ihtiyacı olan hanelere fotovoltaiik paneller ulaştırılırken Fransa'da enerji faturalarını azaltmak için tesisatını yenilemek isteyen konutlara mikro krediler sağlanmıştır (FEANTSA⁴, 2019).

⁴ FEANTSA: European Federation of National Organisations Working with the Homeless (Evsizlerle Çalışan Avrupa Ulusal Örgütler Federasyonu)

Doğu Slovakya’da dışlanmış olan Roman topluluğuna finansal okuryazarlık, iş bulma ve inşaat işi yardımı gibi eğitim desteklerinin yanında kendi evlerini yapabilmeleri için sosyal hizmet ve finansal yardım programı uygulanmaktadır. İspanya’da 2014 yılında ilk İspanyol Ulusal Evsizlik Stratejisi yürürlüğe girmiş ve bakanlık sivil toplum kuruluşlarıyla çalışmaya başlamıştır. İskoçya’da 2018 yılında konut önceliğini hedefleyen beş yıllık bir plan uygulanmaya başlanmıştır. Avusturya’da ise evsizlik tehlikesinde olan ailelere sosyal konut kooperatifinden pay satın almak için bankalar tarafından faizsiz kredi imkânı sağlanmaktadır. Danimarka’da genç evsizliği önlemek için yatırımcı, belediye ve STK’lardan oluşan bir topluluk bir araya gelmiştir. Gençler için uygun fiyatlı ve sürdürülebilir konut sağlayan projeler üretilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise Kolumbus, Atlanta, New York, Boston ve diğer şehirlerdeki hastaneler doğrudan veya dolaylı olarak toplu konut projelerine yatırım yapmaktadır. Bu yöntemle evsizlik ve barınmaya yönelik hasta kabullerinin azaldığı belirtilmiştir. Göçmenlerin evsizlik problemi ise birçok Avrupa Birliği ülkesinde görülen bir sorundur. Almanya Avrupa Birliği fonundan aldığı kredilerle mülteci barınaklarını yenileme, geçici ve acil barınma konutları ile toplu konut yatırımları yapmaktadır. İngiltere Londra’daki göçmen aileler için güvenli evler sağlamaktadır (FEANTSA⁵, 2019).

Finlandiya’da 2008’den bu yana uzun dönemli evsizliği azaltma programı uygulanmaktadır. Öncelikli Konut (Housing First) ismi verilen bu girişim sayesinde Finlandiya Avrupa Birliği ülkeleri arasında evsizlik oranının düştüğü tek ülke olarak ifade edilmiştir. Belediye ve sivil toplum örgütleriyle bir araya gelen Finlandiya hükümeti birçok daire satın almış, yeni yerleşim bölgeleri oluşturmuş, yıkık durumdaki barınakları restore ederek uzun süreli ve rahat konutlara dönüştürmüştür. Proje çerçevesinde ilk olarak 2500 yeni konut inşa edilmesi planlanmıştır. 2019 yılı itibarıyla bu sayının 3500’ü aştığı belirtilmiştir (Congar, 2019).

Hükümetin 250 milyon avro harcadığı bu konutlarda üç yüzden fazla çalışan bulunmaktadır. Öncelikli Konut projesi sayesinde evsizlerin oranında %35’lik bir

⁵ FEANTSA: European Federation of National Organisations Working with the Homeless (Evsizlerle Çalışan Avrupa Ulusal Örgütler Federasyonu)

azalma gözlemlenmiştir. Bu konutlarda kalan insanlar uzun yıllar sokaklarda yaşamış, uyuşturucu bağımlılığı ve sağlık sorunları bulunan kimselerden oluşmaktadır. Bu insanları tekrar sosyal hayata kazandırmak için yemek, çamaşır ve temizlik gibi işlerine yardımcı olan görevli kimseler işe alınmıştır. Öncelikli Konut projesi kapsamında kaldıkları evlerinde üç aylık bir deneme sürecine tabii tutulan evsiz kimselerin bu konutlara alkol ve uyuşturucu sokmaları yasaktır. Cüzi de olsa bir kira ödeyen bu insanların bazıları belirlenen konutlarda iki-üç yıl kalırken bazı kimseler de yedi yıl bu konutlarda ikamet etmektedir. Hayatlarını rutine koyan bu insanlar ilerleyen zamanda kendilerine ait olan evlere taşınmaktadır (Congar, 2019).

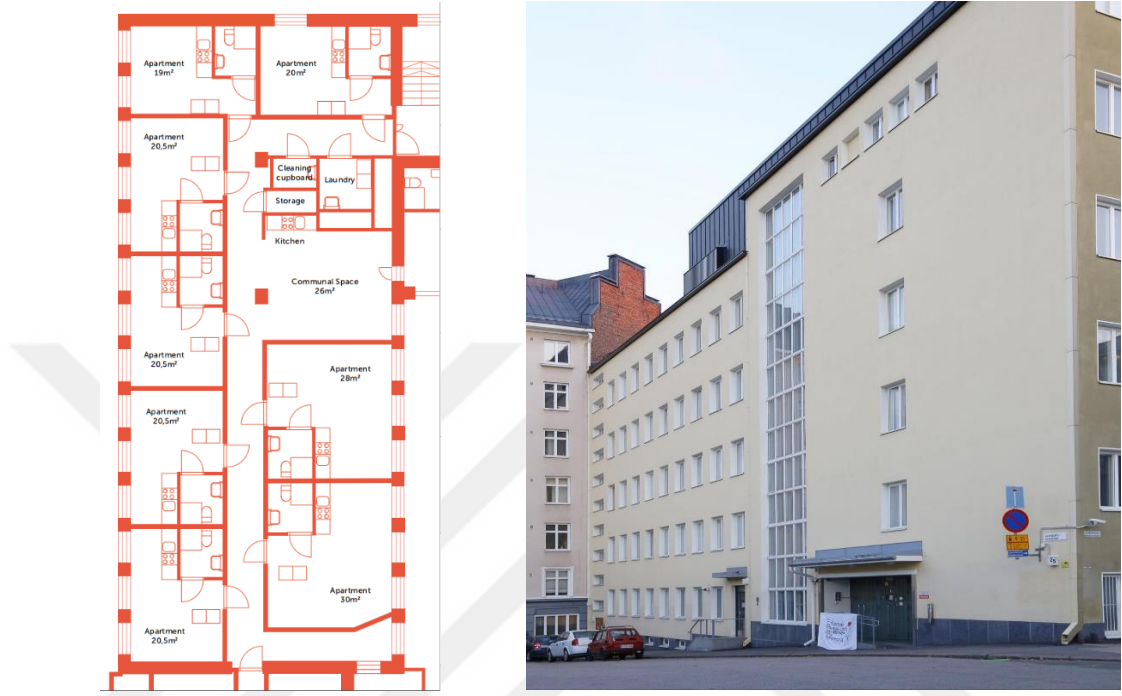
Belediye ve sivil toplum kuruluşlarındaki görevliler; bu uygulama yardımıyla çok sayıda evsiz ve uyuşturucu madde kullanan insanın tedavi olduğunu, çalışmaya başladığını, kiraladıkları hususi dairelerine taşındıklarını belirtmiştir. Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de yaşayan her yedi kişiden birisi kentte 60.000 civarında bulunan sosyal konutlarda kalmaktadır. Ayrıca Finlandiya hükümetine ait bir kamu şirketi de sosyal konut inşaatından sorumludur (Tablo 2.2).

Tablo 2.2 Helsinki'de yaşayan evsiz kimseler için konaklama olanakları (Kaakinen, 2018)

Yıl	Desteklenen konut	Bağımsız kiralık daireler	Oteller ve barınaklar	Sosyal konutlar
1985	127	65	2121	35.404
2008	552	2033	558	68.881
2016	1309	2433	52	67.764

Helsinki'de ordu tarafından 1936 yılında 250 yataklı bir bakımevi olarak inşa edilen Alppikatu 25, tek kişilik, çift kişilik ve 3-4 kişilik odalara sahipti. Ortak mutfak-dinlenme alanı ve banyoların bulunduğu ve yedi kapıcı hizmet verdiği bu yapı 2008-2012 yılları arasında Finlandiya Konut Finansmanı ve Kalkınma Merkezi tarafından yenilenmiştir. Yenileme sırasında bakımevinde konaklayanlar evsizler için oluşturulmuş diğer konut birimlerine aktarılmıştır. Binanın renovasyonu sırasında bakımevinde konaklayanlar da toplantılara dahil edilmiş, fikirleri alınmış ve inşaatta çalışmaları karşılığında kendilerine ödeme yapılmıştır. Yenileme sonrasında Alppikatu 25'te tek odalı birimler mutfak, yatak odası, banyo ve salondan oluşan 81 adet daireye dönüştürülmüştür. 88 sakini bulunan konukevinde yenilemeden önceki gibi ortak mutfak-dinlenme alanı ve çamaşırhane de bulunmaktadır. Daha önce özel

bir işletmenin sahip olduğu kantinin yürütücülüğü konukevi sakinlerine geçmiş ve bu birime 22 adet sosyal güvenlik uzmanı atanmıştır. Bu uzmanlar hemşire, fizyoterapist, sosyal yardım sorumlusu, istihdam koçu, sekreter ve kapıcıdan ibarettir (Y-Foundation, 2017).

Şekil 2.3 Alppikatu 25'in renovasyon sonrası planı ve fotoğrafı (Kaakinen, 2018)

Şekil 2.4 Tampere'de 2019 yılında tamamlanan kiralık apartmanlardan bir cephe ve plan örneği (M2koodit, 2021)

Şekil 2.5 Helsinki’de 2019 yılında tamamlanan kiralık apartmanlardan bir cephe ve plan örneği (M2kodat, 2021)

Öncelikli konut programını uygulayan ülkelerde yapılan bir araştırma öncelikli konut hizmetlerini ve geleneksel hizmetleri karşılaştırmıştır. Fransa, İrlanda, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İsveç’te yürütülen bu araştırmada öncelikli konut programı dahilindeki evsiz kişiler geleneksel yöntemleriyle hizmet verilen evsiz kişilere göre daha bağımsız konaklama, daha az psikiyatrik semptomlar ve toplulukla daha çok sosyalleşme deneyimi görülmüştür. Evsiz insanlara seçim hakkı sunulmasının, mahremiyet, güvenlik gibi hakları olmasının ruh sağlığına olumlu etkileri olduğu aktarılmıştır. Toplum içinde yaşayan kişilere daha önceki hayatlarındaki “evsiz” etiketinden kurtulmaları ve kimliklerini kazanmaları için yeni fırsatlar sunulmuş olmasının evsizlikten kurtulmaları için oldukça önemli olduğundan bahsedilmiştir (Greenwood ve diğer., 2019). Bununla birlikte öncelikli konut programına dahil olmuş ülkelerin değerlendirmelerine de Tablo 2.3’te yer verilmiştir.

Tablo 2.3 Öncelikli konut programını ülkelere ait değerlendirmeler (Pleace, 2016).

Ülke	Programın İsmi	Program Özelliği	Kişi Sayısı	Sonuçlar
Avusturya	Neunerhaus Öncelikli Konut, Viyana (Pilot olarak sadece Viyana’da, 2015-2018 yılları arasında)	Sosyal konut, özel kiralık daire ve dernek konutlarında kişi merkezli planlama, gerektiği kadar esnek destek ve aktif katılım	69 konutta barınan 131 evsiz (46 kadın, 38 erkek, 47 çocuk)	Bu hizmeti kullanan kişilerin %98,3’ü programa bağlılık göstermiştir.
Belçika	Öncelikli Konut, Belçika (7 kentte; 2015-2016 yılları arasında)	Belediye ve STK’ların yürüttüğü sosyal konut ve özel kiralık dairelerde kalan evsizler haftada bir kez ziyaret edilmektedir.	Ortalama beş yıllık evsizlik deneyimine sahip 378 kişi	Bu hizmeti kullanan kişilerin %90’ı programa bağlılık göstermiştir.
Danimarka	Danimarka Evsizlik Stratejisi (3 kentte; 2008-2013 yılları arasında)	Belediyeleri STK ve hükümetle birlikte iş birliği yaparak evsizlere sosyal konut ve özel kiralık konut sağlamıştır.	5820 evsiz	Evsizlik oranı %16 azalmıştır; program günümüzde de devam etmektedir.
Finlandiya	Ulusal Evsizlik Stratejisi (10 kentte; 2008-2011 yılları arasında)	Sosyal konut, özel kiralık konut ve dernek konutlarında kişi merkezli planlama yapılmış ve gönüllü desteği de alınmıştır.	1519 konut birimi	Evsizlik oranı %28 azalmıştır. Evsiz sayısındaki önemli düşüşten dolayı programa yeni konut birimleri eklenmiş ve stratejiye devam edilmiştir.
Fransa	Önce Ev Programı (4 kentte; 2011-2016 yılları arasında)	Özel kiralık konutlarda evsizlere profesyonel destek sağlanmıştır.	705 evsiz	Program %80 oranında başarılı olmuştur. Program sonrasında hastane ve cezaevi kullanımında azalma gözlemlenmiştir.
Hollanda	Hollanda Öncelikli Konut (2 kentte; 2010-2015 yılları arasında)	Sivil toplum örgütleri ve Hollanda hükümetinin iş birliği ile evsizlere profesyonel destek sağlanmıştır.	274 konut birimi	Program %85 oranında başarılı olmuştur.

2.3.3 Eko-köy Modeli

Öncelikli konut modelini uygulayan ülkelerde yapılan araştırmaların da göstermiş olduğu gibi evsizlik sorunu sadece barınma ihtiyacının karşılanması değildir. Evsizlikle beraber ortaya çıkan aile ve aidiyet duygularının yoksunluğu, toplumsal dışlanma gibi sosyal yoksunluk problemlerinin de çözümü gereklidir. Bu nedenle evsizlikle mücadele edebilmek için yenilikçi, bütüncü ve insancıl yaklaşımların sunulması uzun vadede olumlu sonuçlanmaktadır. Eko-köyler de evsiz insanlara sağlıklı, güvenli, huzurlu, yeşil ve sürdürülebilir yeni yerleşim yerleri sağlamaları, evsiz insanlara istihdam ve üretken bir çalışma ortamı sundukları için evsizliğe karşı geliştirilmiş modeller arasında incelenmektedir. Eko-köy yaklaşımının her vatandaşın temel haklardan yararlanabileceği, güvenli, yaşanabilir ve sağlıklı bir toplum yaratma kaygısı evsizlik sorununu çözmeye yardımcı bir yaklaşım olarak görülmektedir (Luo ve diğer., 2011, s.19).

Eko-köyler diğer topluluklardan daha yüksek düzeyde sosyal etkileşimi teşvik etmek için tasarlanmış planlı yerleşim topluluklarıdır. Ortak sosyal, politik ve manevi vizyona sahiptirler. Fikir birliği, karar verme, nesiller arası bilgi aktarımı, alternatif ekonomik modeller, perma-kültür uygulamaları, yenilenebilir enerji sistemleri, eğitim modelleri gibi insanlık ve gezegen için olumlu vizyonlar ve gerçek hayat çözümleri sunan sosyal, ekonomik ve ekolojik programları geliştirmektedir (Irrgang, 2005).

Dünyanın dört bir yanındaki eko-köyler kurulum amacı, ana hedefleri, yükümlülükleri, stratejileri, standartları, büyüklükleri ve inandıkları değerler bakımından farklılık göstermektedir. Global Eco-village Network'e (GEN)⁶ kayıtlı 423 ve Foundation for Intentional Community (FIC)⁷ dizinine kayıtlı 481 eko-köy yerleşimi bulunmaktadır (GEN ve FIC, 2021). Afrika kıtası ile Güney Asya'da

⁶ GEN: Global Eco-village Network (Küresel Eko-köy Ağı:
<https://ecovillage.org/?s=homeless>)

⁷ FIC: Foundation for Intentional Community (Bilinçli Topluluk Vakfı olarak tanımlanabilecek bu dizin bilinçli topluluklar, eko-köyler, birlikte yaşama toplulukları, komünler, kooperatifler ve dünya çapındaki diğer ortak yaşama alanlarını listelemektedir. FIC bilinçli toplulukların gelişimini desteklemeyi, önerilen çözümleri yaygınlaştırmayı ve bilinçli bir topluluğun parçası olmak isteyen kimselere bu girişimleri erişilebilir kılmayı ve teşvik etmeyi amaçlamaktadır.
https://www.ic.org/directory/search-results/?frm_search=homeless&community_type=Ecovillage)

bulunan ve yaşantının eko-köy felsefesine uygun bir şekilde sürdüğü geleneksel köyler gibi veri tabanlarına kayıtlı olmayan köyler de düşünölecek olursa eko-köylerin tam sayısına ulaşmak imkansızdır. Çalışmanın çerçevesini çizmek için veri tabanlarına kayıtlı ve evsizlere hizmet veren eko-köyler incelenmiştir. GEN ’deki eko-köyler “evsiz” anahtar sözcüğü ile tarandığında karşımıza dokuz adet girişim çıkmaktadır. Bu girişimlerden ilki olan *Crooked Tree Homeless Eco-village* ilerleyen kısımlarda incelenecektir. Geriye kalan sekiz girişimden biri olan *Gratitude Eco-village* ’in 2024 yılında açılması planlanmaktadır. *Opportunity Village Eugene* evsizlere yönelik olarak geliştirilmiş ve *Square One Villages* ismiyle devam eden bir girişimdir, ancak eko-köy olmadığı için ayrıntılı olarak incelenmemiştir. *Hunter Healing Gardens* Avustralya’da evsiz kalmış, yoksulluk çeken ve şiddete maruz kalmış kadınların barınma sorunlarına çözüm bulmak için oluşturulmuş bir eko-köy projesidir. Eko-köye ait belirli bir yerleşke ve yeterli veri bulunamadığı için detaylı olarak ele alınamamıştır. *E Ola ka Pu`uwai Aloha- Living Life Source* ile *KITA* ve *Lifechanyuan* eğitim merkezi oldukları için incelenmemiş, *Ecologically Friendly Muslim Hood* ve *Santa Barbara Eco-village* ile ilgili olarak güncel bir kaynak bulunamamıştır (GEN, 2021).

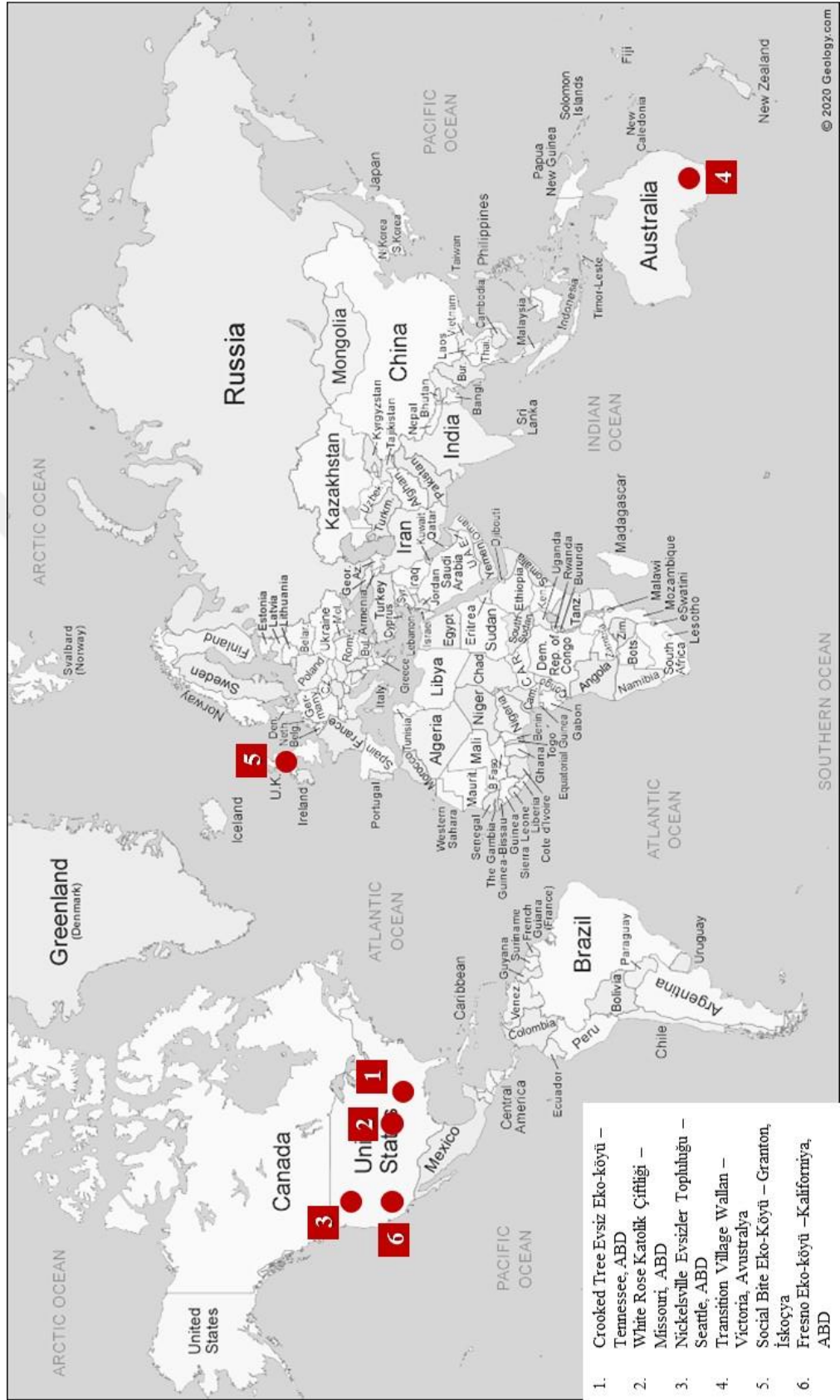
FIC dizinindeki topluluklar “evsiz” anahtar sözcüğü ile tarandığında ise karşımıza dok-uz adet topluluk çıkmaktadır. Bu girişimlerden *Wanderers End Sanctuary -MO* topluluğu GEN’e kayıtlı olan *Crooked Tree Homeless Eco-village* ile aynıdır. *White Rose Catholic Worker Farm* girişimi ilerleyen kısımlarda incelenecektir. *Wolf River Community*, *Sor Juana Ines De La Cruz Eco-Village*, *Sedona-Oasis* isimli topluluklara ait yeterli veri bulunamadığı için incelenmemiştir. *Long Beach Intentional Community* ve *Rainbow Ridge* girişimleri ise güncel değildir. *Alliance of Intentional Communities Australia (AICA)* topluluklarına konuyla ilgili olmadıkları için değinilmemiştir, *Project Hope* girişimi de günümüz itibariyle oluşum halindedir (FIC, 2021).

GEN ve FIC ağlarında kayıtlı olmasa bile literatürde yer alan ve evsizlere yönelik eko-köy girişimleri için önemli örnek teşkil eden yerleşkeler de irdelenmiştir. Seattle, ABD’de yer alan *Nickelsville Evsiz Topluluğu*, Victoria- Avustralya’da bulunan *Transition Village Wallan*, Granton- İskoçya’daki *Social Bite Eko-köyü*, Kaliforniya- ABD’de bulunan *Fresno Eko-köyü*’ne sonraki bölümlerde değinilecektir. Türkiye’de evsizlere yönelik bir eko-köy girişimi yer almadığı için ölkemizden konu ile ilgili bir

örnek verilememiştir. Tablo 3.1’de incelenen altı girişimin dördü Amerika Birleşik Devletleri’nde yer almaktadır. Bunun sebebinin çoğunlukla kültür farkı olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber girişimleri internet ortamında paylaşarak diğer kullanıcılara fayda sağlama isteği ve paydaşlara ulaşma talebinin olduğu da varsayılmaktadır.

Tablo 2.4 İncelenen eko-köy ve toplulukların listesi

	Topluluk	Konum	Kuruluş Tarihi	Yaklaşık Nüfus	Peyzaj	Temel Dünya Görüşü	Kayıtlı Olduğu Veri Tabanı	Kullanıcı Profili
1	Crooked Tree Evsiz Eko-köyü (Wanderers End)	Decatur, Tennessee, ABD	2012	14	Kırsal	Dini veya Spritüel	GEN + FIC	Evsizler
2	White Rose Katolik Çiftliği	Missouri, ABD	2009	6	Kırsal	Dini veya Spritüel	FIC	Evsizler
3	Nickelsville Evsiz Topluluğu	Seattle, ABD	2014	-	Kırsal		-	Evsizler
4	Transition Village Wallan	Victoria, Avustralya	2017	10	Kırsal		Transition Australia	Evsizler
5	Social Bite Eko-köyü	Granton, İskoçya	2018	18	Kırsal		-	Evsizler
6	Fresno Eko-köyü	Kaliforniya, ABD	2013	-	Kentse			Evsizler

Şekil 2.6 İncelenen eko-köy ve toplulukların konumu (Geology, 2021)

2.4 Türkiye’de Konut Sorunu

II. Dünya Savaşı sonrasında devletler konut sorununa sosyal konut ve konut sübvansiyonları ile müdahale etmiştir. Uygulanan konut politikalarının temel amacı geniş halk kitlelerine düşük maliyetli konut sağlamak ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmektir. Sosyal konutlar fiziksel olarak konut ihtiyacının sağlamanın yanında sosyal barışı sağlayarak adaletsiz gelir dağılımını gidermeyi de hedeflemektedir. Konut politikaları küreselleşme, kentleşme, kentsel dönüşüm, evsizlik, yoksulluk gibi olgularla bağlantılıdır (Doğan, 2018). Kentlerdeki konut talebini arttıran en önemli unsurlar köyden kente doğru yapılan göçler ve toplumsal yapının değişmesidir. Kırsalda dede ve torunların birlikte yaşadığı geniş aileler kentlere gelindiğinde çekirdek ailelere dönüşmüş ve konutların büyüklüğü azalmıştır. İnsanlar daha geniş evlere sahip olmak istese bile ekonomik zorunluluklar nedeniyle küçük konutlarda yaşamaya mahkûm edilmiştir (Balcı, 1988).

Konut sorunlarının ilki gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmadır. İkincisi yüksek katlı apartman yapılaşmasının sonucu olarak ortaya çıkan yeşil alan azlığı, altyapı yetersizliği ve betonlaşma problemidir. Üçüncü sorun ise müstakil ve bahçeli evlerin bakımsızlık nedeniyle âtıl hale dönüşmesidir. Sonuncusu ise konutların sağlamlığı, genişliği, bulunduğu çevre gibi konulardan bağımsız olarak inşa edilen toplu konutlardır (Balcı, 1988).

Türkiye özelinde gecekondulaşma ve çöküntü bölgeleri gibi kavramlar karşımıza çıkmaktadır. 775 Sayılı Gecekondulaşma Kanunu’nda imar ve yapı mevzuatına uymayan, mülkiyet hakkı kendisinde olmayan arazi veya arsa üzerinde mal sahibinin izni olmadan inşa edilen binalar “gecekondulaşma” adıyla tanımlanmıştır. Çöküntü bölgeleri kent içindeki belli alanların zamanla eskimesiyle oluşmuştur. Ankara’da Çiğir, İstanbul’da Tarlabası ve İzmir’de Kadifekale çöküntü alanlarına örnek olarak verilebilir (Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu, 2009, s:10). Keleş ise çöküntü bölgesi (slum) tanımını şu şekilde yapmıştır: “Bir kentin ya da kasabanın, özelsel, toplumsal ve ekonomik etkenlerle gelişmesi engellenen, taşınmazları sürekli olarak değer yitiren, yoksulluk yuvası niteliği kazanmaya yüz tutmuş bölümü.” (Keleş, 1980, s:35).

Türkiye’de ilk gecekondu 1950’lerde yoğunlaşan köyden kente göç sonucu İstanbul’da ortaya çıkmış, daha sonra diğer kentlerde de görülmeye başlanmıştır. 1950 ve 1970’li yıllar arasında artan sanayi yatırımlarında ihtiyaç duyulan ucuz işgücü gecekonduya yaşayan insanlar tarafından sağlanmıştır. Devlet veya vakfa ait arsalar ile tarım arazilerine yapılan gecekonduya illegal olmalarına karşın bir yaptırım uygulanmamış ve bu kesim politik çevreler tarafından oy deposu olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki çok partili dönemde gecekondu mahallelerinde yaşayan insanlara tapu ve altyapı hizmeti sağlanacağı vaat edilmiş; 1966 yılında “Gecekondu Yasası” çıkartılmıştır. Gecekondu bölgelerinin niteliğine bağlı olarak bazı bölgelere hukuksal ve mekânsal çözüm getirilmiş, bazı bölgelerde de polis eşliğinde yıkımlar yapılmıştır. Bu dönemdeki gecekondu mahalleleri benzer coğrafyalardan göç etmiş ailelerin yaşadığı, tek veya en fazla iki katlı evlerden oluşan, etrafında tarım yapılabilecek kadar toprağı olan ve kent sınırları ile sanayi bölgesi arasında kalmış alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu, 2009, s:34).

Piyasa ekonomisi ve özel mülkiyetin hüküm sürdüğü toplumlarda konut kavramı “barınak” tan öte spekülasyon, gelir, yatırım, birikim, güvence gibi birçok alanı kapsamaktadır. Bu nedenle Türkiye’deki gecekondu olgusu kentsel alan ve konut üretme süreciyle beraber değerlendirilmelidir. Yoksullara ait barınaklar olduğu için yasal olmamalarına rağmen meşru kabul edilen gecekondu yıllar geçtikçe ticarileşmiş ve yeni bir tip konut piyasasını oluşturmuştur. Kentsel rant paylaşımında söz sahibi olan ve yasadışı bir toprak mafyası mefhumunun toplumsal ve ekonomik egemenliğinden bahsetmek mümkündür. Bir yandan hazine topraklarının yağmalayan, diğer yandan ise kentsel planlamadan sapılmasına neden olan gecekondulaşma vakasının toplumsal yaşamın örgütlenmesi bağlamında çok daha önemli sonuçları olduğu kuşkusuzdur (Erder, 1999, akt. Can ve Çiçek, 2012).

Gecekonduya yaşayan insanların kentle kolayca uyum sağlayamamaktadır. Kümes hayvancılığı ve küçük baş hayvancılık gibi köyde edindikleri deneyimleri kente taşıyarak bulundukları muhitleri köyleştirmişlerdir. Kapalı bir çevre olan köy yaşamından sonra kente gelen insanların bir kısmı ise alkol, madde kullanımı ve kumar gibi kötü alışkanlıklar edinmiştir (Balcı, 1988). Kongar’a göre köylünün potansiyelini

fark etmesi Demokrat Parti dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde halkın ve siyasi yönetim bütünleştiği ve köylünün iktidar üzerinde bir güce sahip olduğu bilincine vardığı aktarılmaktadır. Ancak bu yönetim anlayışının bazı sonuçları olmuştur. Ekonomik açıdan ele alındığında devletin özel kesimi desteklemesi sonucunda yaratılan zengin topluluğun hükümeti desteklediği görülmektedir. Enflasyonun yükselmesiyle birlikte ekonomik ve sınıfsal farklılıklar hız kazanmıştır. Toplumsal yönden ise tarımdaki mekanizasyon ve traktör kullanımı kırsal alandaki nüfusun yatay olarak hareket etmesini özendirmiş ve hızlandırmıştır. Kentlerde kendini yer bulmaya çalışan gecekondu ahalisi kendi içinde de esnaf, tüccar ve işçi olarak farklı sınıflarda ayrılmıştır. Kentte yaşayan ancak kentlileşemeyen bu kesim sanayi için ucuz iş gücü olmuş; simitçi, işportacı, ayakkabı boyacısı olarak karşımıza çıkmıştır. Arada kalmış bu insanlar fırsat kollayan “*arabesk kültür*” olarak adlandırılan kendilerine özgü bir kültür geliştirmiştir (Kongar, 2006, s.151).

1980’lerde artan nüfus, kent merkezlerinde bina yoğunluğunun artması ve hizmet sektörünün ortaya çıkması konut sıkıntısını ortaya çıkarmıştır. Orta sınıf önceki yıllarda gecekondu yapılaşmasının olduğu kent çeperindeki arazilere yerleşmiştir. Orta sınıfın oturduğu bloklar ile gecekondular yan yana gelmiş ve gecekondu alanları ticari olarak değer kazanmıştır. 1980’li yıllarda imar yetkisinin belediyelere verilmesinin bir sonucu olarak tek katlı gecekondular “apartman gecekondulara” dönüşmeye başlamış, kaçak yapılar göz ardı edilmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise “gecekondu sahipleri” ve “gecekondu kiracıları” olarak iki farklı kesim oluşmuştur. Güneydoğu’daki silahlı çatışmalar sonrasındaki zorunlu kitlesel göç de bu ayrımı arttırmıştır. Kırsaldan kente gelen bu yeni göçmenler inşaata başlayacak alan ve kendilerine yardımcı olacak tanıdıklar bulamamıştır. Hemşerilik ilişkilerinden yararlanamayan ve yeni göç ettikleri kentte kira ödemek zorunda kalan bu insanlar için yalnızlık ve yoksulluk kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu dönemde belediyeler de Kentsel Dönüşüm Projeleri kapsamında gecekondulara müdahale etmeye başlamıştır (Adaman ve Keyder, 2006).

2000’li yıllara gelindiğinde ise devlet sosyal konut ihtiyacını TOKİ’lerle sağlamaya başlamıştır. Bir yandan çöküntü bölgeleri ıslah edilirken diğer taraftan sağlıklı gecekondularda yaşayan halka uygun fiyatlı konut sahibi olma imkânı sağlanmıştır.

TOKİ'nin amaçları belirli bir model etrafında gerçekleştirilen konut modeli sayesinde piyasayı kontrol altında tutmak ve nüfusun ülke coğrafyasındaki dağılımının dengeli bir şekilde sağlanmasını desteklemek olarak sıralanmıştır. Bununla beraber yapılan inşaatların dayanıklılığı, niteliği ve uygun fiyatlı olmasına da önem verilerek spekülasyonların engellenmesinin de hedeflendiği belirtilmiştir. TOKİ'nin uzun vade planı düşük ve orta gelir grubundaki insanlar için sosyal konut ve donatıları altyapılarıyla birlikte tamamlayarak hizmete sunmak olarak belirtilmiştir. Konut ihtiyacının en fazla olduğu alanlar araştırma yöntemleriyle belirlenmekte ve yapılacak konut yatırımları uzun vadeli bir aksiyon planı çerçevesinde belirlenmektedir. Günümüzdeki konut yatırımlarının özel sektörün daha az yatırım yaptığı Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ile Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir gibi kırsal kesimden göç alan büyük kentlere yapılması planlanmaktadır (TOKİ, 2021).

TOKİ tarafından üretilmiş konutların nitelik ve nicelikleri ile ilgili bazı eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştirilerin ilki yoksul ve alt gelir grubu için üretilen konutların bu kesimdeki insanların yaşam tarzlarına uygun olmamasıdır. Maliyeti az seviyede tutmak için kent çeperinde inşa edilmiş konutlar kent merkezinden ve iş olanaklarından uzak kalmaktadır. Uzun saatler ve düşük ücretlerle çalışan insanlar işlerine gidebilmek için zaman ve bütçe ayırmak zorunda kalmaktadır. Düzenli iş ve gelire sahip olmayan ve enformel sektörde çalışan bu kimseler yeni taşındıkları apartmanlarında ortak yaşam alanı bakım masrafı ve site aidatı gibi yeni giderlerle karşılaşmıştır. Gecekondu ve çöküntü bölgeleri kentsel dönüşüm projeleri kapsamına girdiğinde bu bölgelerin değeri artmakta ve bölgenin eski sakinleri maliyetleri karşılayamayarak kent çeperinde daha uygun yerleşim alanlarına taşınmaktadır. Altyapı ve gerekli destek ağları tamamlanmamış olan projeler alt gelir grubu insanları daha kötü bir duruma doğru sürüklemektedir (İçli, 2011, s:54).

Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında gecekonduları yıkılarak TOKİ bloklarına yerleştirilen insanların yeni yaşamlarından memnun olmadıkları bazı araştırmalara konu olmuştur. Sönmez (2006), 1989 yılında onaylanan ve gecekondu alanları için hazırlanmış ilk kentsel dönüşüm projesi olarak sayılan Ankara Dikmen Vadisi Projesini ele almıştır. Kamu ve özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilen projede; gecekondu sahipleri kiracı olan insanlar projeden dışlanmış, mal sahibi olan kişiler ise gecekondu arsalarına

verilen fiyatla bitmiş dairelerin fiyat farkını ödeyerek mülk sahibi olabilmektedir. Proje tamamlandıktan sonra evlerine taşınan mülk sahipleri konutların ısınma ve bakım masraflarının kendi gelirleriyle orantısız olduğunu belirtmiştir. Bazı aileler de ödeme güçlüğü ve geçim sıkıntısı sebebiyle yakın köylere taşınmıştır. Gecekondu sahiplerinin yeni komşularıyla olan eğitim ve gelir düzeyi farkı da sosyal bir ayrılmaya neden olmuştur. Gecekondu sahipleri bir süre sonra evlerinden taşınmış, kentin merkezindeki bu alan zamanla soylulaştırma ile yüksek gelir grubuna hitap eden bir çevreye dönüşmüştür (Sönmez, 2006, s:125).

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesinde de (KAGKDP) kiracılara hak tanınmamış, tapu sahiplerinin arsa büyüklüğüne göre daire verilmiştir. Büyük arsa sahiplerine belediye para ödemiş, arsaları küçük olan mal sahiplerine ise borçlarını kırk sekiz ay içinde ödemeleri için yapılandırma sağlanmıştır. 2000 yılından önce gecekonducularını inşa eden ancak tapusu bulunmayanlar ise on beş yıl boyunca “kira öder gibi” ödemek koşuluyla borçlandırılmıştır. Gecekondu sakinlerinin tuğla ve çimentoyu sırtlarında taşıyarak kayalıklara inşa ettikleri bu evler, dik yamaçlarda konumlandığı için müteahhitlerin ilgisini çekmeyeceği düşünülmüştür. Bu nedenle insanlar evlerinin yıkımına hazırlıksız yakalanmıştır. Bu kimselerle yapılan ankette katılımcıların %80,6’sı yıkılan evlerine çok emek verdiklerini belirtmiş ve evleriyle olan duygusal yakınlıklarından bahsetmiştir. Bu insanların %92,6’sı TOKİ bloklarındaki yeni evlerinde mutlu olmadıklarını söylerken, %68,8’i geri dönme imkanları olsa gecekonducularına dönmek istediklerini belirtmiştir (Erman, 2009, s:873).

2002 yılında başlayan Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi ise yenileme alanı sınırları içinde yer alan mevcut binaların tamamen yıkılmasını ve yerlerine TOKİ tarafından yeni yapıların inşa edilmesini içeren uzun soluklu bir süreçtir. 3500 aileyi doğrudan etkileyen proje için Fatih Belediyesi mülk sahiplerine iki seçenek sunmuştur: İlk seçenekte belediyenin belirlediği koşulları kabul eden kimseler on beş yıla varan aylık taksit ödemeleri ile ev sahibi olabilecektir. İkinci seçenekte ise mülk sahipleri mülklerini belediyeye para ya da takas karşılığı verecektir. Bu iki seçeneği de kabul etmeyen hak sahipleri için kamulaştırma yetkilerinin kullanılacağı belirtilmiştir. Sulukule sakinlerinin bir kısmı mülklerini satmış, bir kısmı Taşoluk TOKİ konutlarında konut sahibi olmuştur. Kiracılara da TOKİ konutlarında taksitle ev

sahibi olma hakkı tanınmıştır. Şehir merkezinde ve eğlence sektöründe çalışan eski Sulukule sakinleri verilen Taşoluk ve Kayabaşı konutlarından işyerlerine ulaşmak için sıkıntı çektikleri için Sulukule çevresindeki Karagümrük ve Balat gibi semtlere yerleşmiştir. Dönüşüm öncesi ve sonrasını inceleyen görüşmelerde Sulukule'nin kentsel dönüşüm öncesinde renkli, eğlenceli ve dayanışan bir mahalle olduğuna değinilmiştir. Kentsel dönüşüm sonrasında ise ekonomik durumun gerilediği, uyuşturucu kullanımı ve hırsızlık gibi kötü alışkanlıkların arttığı belirtilmiştir. Sulukulelilerin çoğunluğunun aidiyet hissi, dayanışma, mahalle kültürü, birlik ve beraberliğin yok olması sebebiyle kentsel dönüşümü desteklemedikleri belirtilmiştir (Orhan, 2017, s:79). İçli (2011), de mahallenin varlığını sürdürmede günlük yaşam pratiklerinin gerçekleştiği mekân ve yaşam alanını paylaşan kullanıcılar ve aralarında kurdukları iletişim oldukça önemli olduğunun altını çizmiştir (İçli, 2011, s:53).

Sosyo-demografik açıdan incelendiğinde ise TOKİ tarafından 2009-2012 yılları arasında inşa edilen konutların yoksul ve alt gelir grubu ailelere uygun olmadığı görülmektedir. 1+1 ve 45 metrekare olarak planlanan bu konutlar kalabalık nüfuslu aile yapılarına göre değildir. Bu eleştiriler sonrasında konutlar 2+1 ve 65 metrekare olarak planlanmaya başlanmıştır (Doğan, 2018).

2.5 Türkiye’de Evsizlere Yönelik Düzenlemeler

Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için kuşkusuz önemli bir sorun olan evsizlik, Türkiye’deki büyük kentlerde de büyük bir problem olarak görülmektedir. Ülkemizde evsizleri kayıt altına almaya yönelik bir veri tabanı bulunmamaktadır. Evsizlik konusunda yapılan çalışmaların sınırlı olduğundan ve uygulamalı araştırmaların azlığından bahsedilmiştir (Özdemir, 2010, s:86). Mevcut anayasada özel olarak evsizlere yönelik maddeler yoktur; konut hakkı⁸, ve sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken şehit aileleri, yaşlı ve engelli bireylerin hakların korunması ile ilgili maddeler mevcuttur (T.C. Anayasası, 1982). Anayasaya göre devlet konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almakla yükümlüdür ve toplu konut girişimlerini desteklemektedir. Belediye Kanunu’nun üçüncü bölümü olan “Belediyenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları” kısmında ise sosyal hizmet ve yardım hizmetlerinin belediyenin yaptığı veya yaptırdığı, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabildiği gibi maddeler yer almaktadır (Belediye Kanunu, 2005). Ancak evsizlikle ilgili özel bir madde bulunmamaktadır. Evsiz çocukların rehabilitasyonu T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olan Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sağlanmaktadır. Bakanlık, STK ve belediyelere bağlı olan kadın sığınma evleri de bulunmaktadır. Kaymakamlık, valilik ve belediyelere bağlı olan konukevleri de evsiz insanlara hizmet vermektedir. Kadın ve çocuklara yönelik konukevleri vardır ancak evsizlerin çoğunluğunu oluşturan erkeklere yönelik hizmetler sayıca daha azdır (İlhan ve Ergün, 2010).

Türkiye’deki evsiz yetim ve istismar mağduru kadınlara yönelik geliştirilen sığınma evleri dışında evsizlikle mücadele için herhangi bir strateji bulunmamaktadır. Sokakta yaşayan kimseler için havanın çok soğuk olduğu zamanlarda belediyeler geçici barınaklar oluşturulmaktadır. Yürütülen sosyal konut projeleri ise düşük gelirli kimselerin maddi imkanlarını aşmaktadır. Yeter’e (2018) göre hükümetin evsizlik sorununu sosyal hizmetlerin kamusal kapsamına dahil etmeye dair bir girişimi bulunmaktadır ancak henüz somut bir sonuca rastlanmamıştır. İçişleri Bakanlığı’nın

⁸ T.C. Anayasası, 57. Madde, Konut Hakkı başlığı: “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.”

2003 tarihli bir genelgesinde (2003/7), Türkiye'deki her ilde evsizler için sığınma evleri kurulması talimatı verilmiştir, ancak günümüzde sığınma evlerine ait bir uygulama bulunmamaktadır. 2004 yılında bir Sosyal Hizmetler Meclisi toplantısında, “sokakta yaşayanlara” hizmet verecek sosyal hizmet merkezlerinin kurulması amacıyla Sosyal Hizmetler Kanununda değişiklik önerilmiş, ancak mevzuat hayata geçirilmemiştir. 2.2. Evsizliğin Sınıflandırılması bölümünde aktarıldığı gibi kanunlarda evsizliğe ait bir tanımlama ve sınıflandırma bulunmalıdır. Ancak ülkemizde evsizlik tanımı kavramsallaşmamıştır (Adaman ve diğer., 2019).

Türkiye’deki evsizler ise beş grupta toplanabilir. İlk grupta özellikle büyük kent merkezlerinde ve sokakta yaşayan yetişkinler yer almaktadır. Çoğunun erkek olduğu ve psikolojik sorunlar yaşadıkları aktarılmıştır. İkinci grupta ise devlet tarafından korunan yetimler yer almaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 yılında çocuklara yönelik bulunan merkez sayısını 1366 ve bakılan çocuk sayısını ise 14214 olarak açıklamıştır. 2022 yılına ait verilere ise ulaşamamıştır. Maalesef annesini ve/ya babasını kaybetmiş çocukların hepsi devlet kontrolünde değildir, bazıları sokakta yaşamaktadır. Üçüncü grupta aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar yer almaktadır. Ülke genelinde çoğu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, diğerleri ise belediyeler, Göç İdaresi ve bir STK (Mor Çatı) tarafından işletilen toplam 144 sığınma evi bulunmaktadır. Ancak bu sığınma evlerinde konaklamanın da süreli olduğu aktarılmıştır. Dördüncü grupta yer alanlar ise Romanlardır. Ortalama 3 milyon nüfusa sahip bu insanların önemli bir kısmının uygun konutlardan yoksun bir şekilde, hala çadırlarda ve göç ederek yaşadıkları bilinmektedir. Son olarak ise Türkiye büyük bir mülteci nüfusuna sahiptir. Çoğu Suriye’den olan bu insanların nüfusunun yaklaşık 4 milyon olduğu aktarılmıştır. Suriye sınırına yakın yirmiden fazla mülteci kampında 175.000 kişiye barınma imkânı bulunmaktadır. Kamp dışında kalanların ise uygun bir barınağı bulunmamaktadır (Adaman ve diğer., 2019).

Evsizlik sorunuyla başa çıkmada devlet politikaları, resmi kuruluşlar kadar yerel STK’ların da önemli roller üstlendiği dikkat çekmektedir. 1995 yılında kurulmuş olan, İstanbul ve Konya’da evsizler için hizmet veren Şefkat-Der’ in yaptığı araştırmaya göre İstanbul’da yaklaşık 10.000, Türkiye’de ise 100.000 civarında evsiz insan bulunmaktadır (Akoğuz ve diğer.,2013). Anadolu Ajansı’nın haberine göre Aile ve

Sosyal Politikalar Bakanlığı kış aylarında sokakta yaşayan evsizlerin tespit edilerek misafirhane, otel veya pansiyonlara yerleştirilmesine yönelik bir proje geliştirmiştir. Bu projeye Ankara, Erzincan, Sivas ve İstanbul'un Büyükçekmece ilçesinde yaşayan 389 evsiz insanın konaklaması sağlanmıştır. Bakanlık Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıflarının kaynaklarına aktarımda bulunarak vatandaşların konaklama, sağlık, temel gıda, giyim gibi ihtiyaçlarını da karşılamıştır (Çalık, 2018). Ancak bu gibi çözümler geçicidir, günümüz itibariyle de projenin hangi aşamada olduğu konusunda bakanlık sayfasında resmi bir rapora rastlanmamıştır.

2.6 Bölüm Değerlendirmesi

Düşük maliyetli konut tasarlama ve ekonomik ihtiyaç sahiplerine yardım etme amacıyla geliştirilen sosyal konut projeleri ülkemizde kullanıcı profili ile örtüşmeyen, hane halkı sayısı gözetilmeden oluşturulan tip projelerdir. Yapılan yüksek yapıli bloklerle insan ölçeğinden, mahalle ve sokak kültüründen uzaklaşmaktadır. Apartman yaşamı komşuluk ilişkileri ve mahalle kültürünü zayıflatmaktadır. Ortak kullanım alanlarının sosyalleşmeye izin vermediği durumlarda ise toplumsal ilişkiler azalmaktadır.

Planlanan konut projeleri sadece barınma ihtiyacını karşılamakta ve iş merkezlerine uzak kalmaktadır. Sağlanan sınırlı istihdam olanakları toplu konutlarda yaşayan insanların evlerinin çevresinde iş bulmasına yetmemektedir. Bazı projelere market dışında sosyal donatılar dahil edilmemiştir. Mahalle sakinleri fırın, berber, terzi gibi diğer ihtiyaçlarını evlerinden uzak bölgelerden karşılamaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri bulunduğu bölgedeki insanların fikirleri alınmadan oluşturulmakta ve mal sahiplerine yeterli bilgilendirme yapılmamaktadır. Bu bölgelerde yaşayan halk da dönüşüm sürecine dahil edilmeli ve katkı sağlamalıdır. Tek tip planlamadan kaçınılmalı ve ihtiyaca yönelik çözümler geliştirilmelidir. Örneğin TOKİ projelerinde ev metrekaresi gecekondü yaşamını benimseyen kalabalık aileler için küçük gelmektedir. Eskiden aynı evde yaşayan kalabalık aileler bir eve sığamadıkları için iki ya da üç eve taşınmak zorunda kalmıştır. Bölünen aileler hem maddi anlamda zorluk yaşamaktadır hem de yaşlı insanlar yalnız kalmaktadır.

Gecekondu yaşamında bulunan avlu, bahçe, kömürlük, tandır, kümes gibi üretimi destekleyen birimler sayesinde kırsal alışkanlıklar devam edebilirken apartman bahçelerinde eski alışkanlıklar sürdürülememiş ve bu kültürden vazgeçilmek zorunda kalınmıştır. İnsanlar bahçelerinde ürettikleri meyve ve sebzeden, besledikleri hayvanlardan mahrum kalmış ve giderleri artmıştır.

Planlanan konut projelerinin ilk amacı yetersiz koşullarda konaklayan kimselere daha iyi barınma imkânı sağlamaktır. Ancak bu durumdan müteahhitler kâr sağlamış ve kentlerde yeni rant kapıları açılmıştır. Günümüzdeki gibi “parsel dönüşüm projelerinin” önüne geçmek için kentsel dönüşüm projeleri büyük ölçekli ve devlet kontrolünde olan projeler olmalıdır.

Oy alma gibi kaygılarla gecekondu yapmasına karşı çıkılmamış ve uzun soluklu bir çözümdense kısa vadeli bir çözüm olan gecekondu modeline göz yumulmuştur. Gecekondu alanlarının ve burada yaşayanların kent dışına itilmesi yoksulluk olgusunun ve yoksulluğun kentteki görüntüsünü bertaraf etmeye yöneliktir. Dar gelirli kesimin kent dışına itilmesi toplumsal ve siyasi sonuçlar doğurabilir. Yapılan toplu konut alanları tekrar çöküntü bölgelerine dönüşebilir ve dünyanın diğer banliyölerinde olduğu gibi gettolaşma ortaya çıkabilir. Bir bölgeye ait olan insanları bulundukları konumdan uzak bölgelere taşımaktansa yerinde dönüşüm olgusunun da değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Dünyadaki çoğu gelişmiş ülkede uygulanan öncelikli konut uygulamalarının ülkemizde de iyi sonuçlar verebilir.

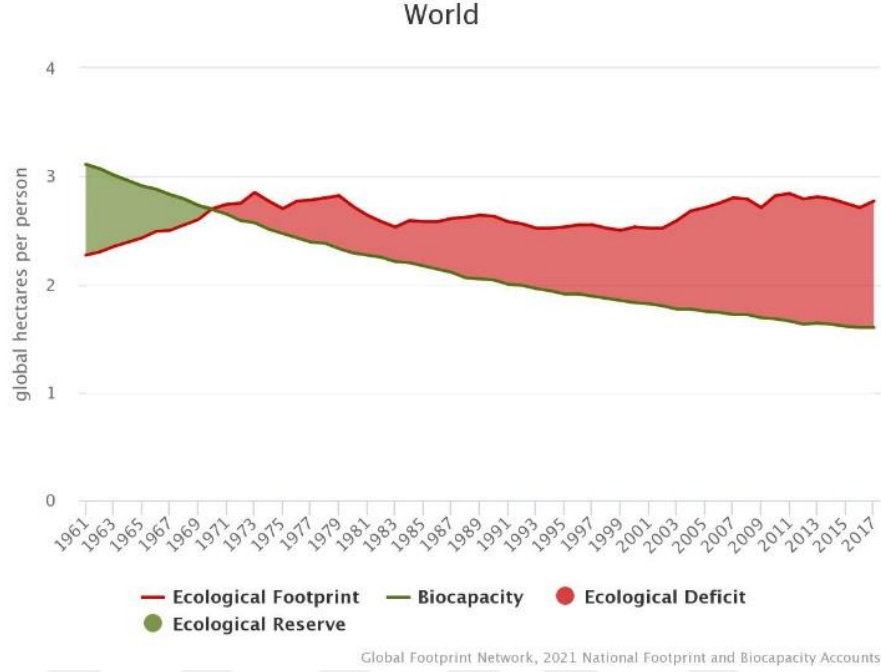
BÖLÜM ÜÇ

EVSİZ İNSANLAR İÇİN GELİŞTİRİLEN EKO-KÖY MODELLERİ

İnsanoğlunun kendisi için daha iyi bir hayat ve yaşama koşulları yaratma çabası çevre kirliliğine, doğanın tahrip edilmesine ve enerji rezervlerinin bilinçsizce tüketilmesine neden olmuştur. Tabii kaynakların ihtiyaç duyulandan fazla kullanıldığı için doğa artık kendini yenileyememektedir. Karaca'ya (2017) göre dünyanın kırk beş yıllık petrol, altmış beş yıllık doğalgaz ve iki yüz elli- üç yüz yıl civarı yetecek kömür rezervi kalmıştır. Bir diğer konu da güvenli içme suyu erişimidir. BM verilerine göre günümüzde 8.840 milyon insan temiz içme suyuna ulaşamazken 2050 yılında bu sayının 5,7 milyara çıkması beklenmektedir. Hidropolitik Akademi Merkezi direktörü, aynı zamanda "Su'dan Savaşlar" adlı kitabın yazarı olan Yıldız; gelecekte su ilgili sorunların yaşanabileceğinden bahsetmiş, savaş ile sonlanan gerginlikler veya savaşlar yaşanabileceğini aktarmıştır (Artunç, 2018).

Küresel Ayak İzi Ağı (2018) verilerine göre 2014 yılında dünyadaki insanlar için kişi başına düşen biyolojik kapasite oranı 2,84 hektar iken, dünyanın kapasitesi ise sadece 1,68 hektardır. Günümüzde dünyanın yaklaşık 1,7 katına eşdeğer kaynağı kullanılmakta, mevcut kaynak ile tüketilen kaynak arasındaki fark her geçen yıl giderek artmaktadır (Bakınız, Şekil 3.1). Bununla birlikte son elli yılda küresel gıda üretimi ve beslenme alışkanlıkları oldukça değişmiştir. Tarım ürünlerinin verimini ve üretimini artırmaya yönelik iyileştirmeler açlığın, bebek ve çocuk ölüm oranlarının ve küresel yoksulluğun azalmasına katkıda bulunmuştur. Hızlı kentleşme ve besleyici gıdalara erişimin zorlaşması nedeniyle işlenmiş ve hazır gıda tüketimi artmıştır. Bu nedenle son otuz yılda diyabet hastalığı ve obezite neredeyse iki katına çıkmıştır. 2,1 milyar insan fazla kilolu ve obez olarak sınıflandırılırken 2 milyardan fazla insan mikro besin eksikliği yaşamakta, 820 milyondan fazla insan yetersiz beslenmektedir. Gıda ve nüfus dengesi yetersiz ve aşırı beslenmeler nedeniyle bozulmuş durumdadır (Lancet, 2019). İklim değişikliği, kapitalizmin getirdiği eşitsizlik ve küreselleşmeyle birlikte biyolojik, kültürel ve sosyal çeşitliliğin azalması, doğaya yabancılaşma, sosyal bağların zayıflayarak insanın yalnızlığa itilmesi gibi nedenler insanların sistemi sorgulamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda alternatif bir yaşam biçimi arayışında karşımıza çıkan eko-köyler yerel, basit, mikro yaşam biçimleri, problem çözümleri ve

başarılarıyla toplumlara ışık tutmaktadır (Aksoy, 2002). Bu bölümde eko-köy kavramının ortaya çıkışı, eko-köye ait tanımlar ve ülkemizden bir eko-köy modeli incelenecektir.

Şekil 3.1 Küresel Ayak İzi Ağzı 2018 verileri (Foot Print Network, 2021)

3.1 Tanımlar

Bu bölümde çalışmada sıklıkla kullanılan tanımlar ve etimolojik kökenleri incelenmiştir. Eko-köy; ekolojik köy ’ün kısaltılmışı olduğu için incelemeye ekoloji ve köy kavramlarından başlanmıştır.

“Ekoloji, canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalıdır” (Türk Dil Kurumu, 2018). Eski Yunanca ev, yakın çevre anlamına gelen ‘oikos’ ile bilim manasındaki ‘logos’ kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur (Etimoloji Türkçe, 2018). Ekolojinin kelime anlamı ‘bilim evi’ olarak okunabilir. Son yıllarda ekoloji bilimi insanın diğer canlılarla olan ilişkisini ve ekolojik süreçler üzerinde giderek artan insan müdahalelerini hakkındaki çalışmaları da kapsamaya başlamıştır (Callenbach, 2011). “*Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimine*” ise “köy” adı verilir (Türk Dil Kurumu, 2018). Ermenice

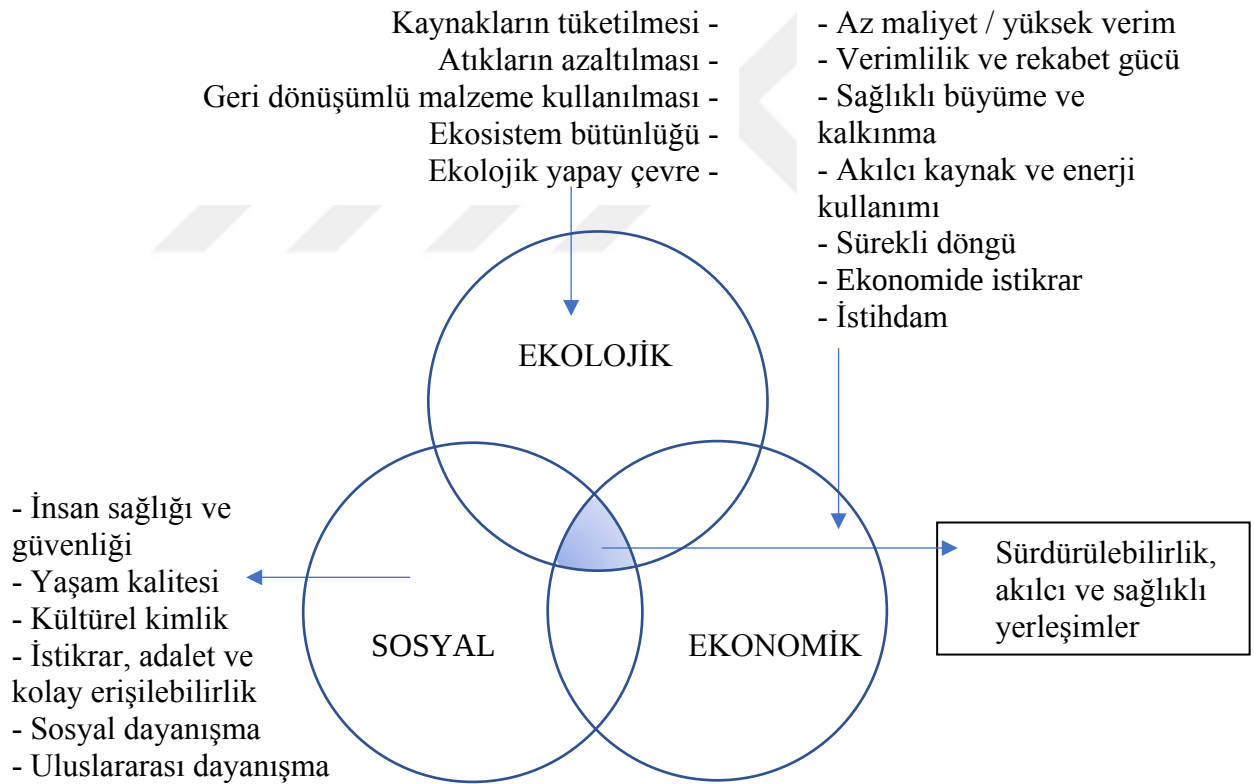
karşılığı ‘kiug’ veya ‘kéğ’ olan ‘köy, tüzel kişiliğe sahip tarımsal yerleşim’ sözcüğünden alıntıdır (Etimoloji Türkçe, 2018).

“Ekolojik Ayak İzi” (Ecological Footprint); insanın ortaya koyduğu atıkları ve kirliliği bertaraf etmek için gerekli olan doğal alanlardır (Örneğin fosillerin yakılmasıyla ortaya çıkan karbondioksit gazını emmek için gerekli orman alanı) (Woodin ve Lucas, 2004). Ekolojik ayak izi ile toplumların kaynak kullanımı ölçülebilmektedir. Söz gelimi İskoçya’daki Findhorn Vakfı Eko-köyünün ekolojik ayak izi Birleşik Krallık’tan %40 daha azdır (Dawson, 2012). Almanya’daki Sieben Linden Eko-köyünün ekolojik ayak izi ise Almanya ortalamasının dörtte biri kadardır (Litfin, 2014). Ekolojik ayak izi (*ekolojik ayak izi = tüketim x gereken üretim alanı*) formülü ile hesaplanabilmektedir. Bir ülkenin ticari, askeri ve bilimsel kaynak kullanımının yüksek oluşu ekolojik ayak izini arttırmaktadır. Bir diğer değişle ekolojik ayak izi ile ülkenin gelişmişlik seviyesinin doğru orantılı olduğu sonucu çıkarılabilir. Bireysel otomobil kullanımı yerine toplu taşıma tercih etmek, konutlarda daha iyi ısı yalıtımı yapmak, yüksek verimli elektrikli aletler kullanmak, geri dönüşümü desteklemek, plastik kullanımını azaltmak, yenilenebilir enerji kaynaklarını tercih etmek ve daha az uçak yolculuğu yapmak gibi çözümlerle ekolojik ayak izi azaltılabilir (Akoğlu, 2009). Bu çözümlerin bireyler, kurumlar ve ülkeler tarafından desteklenmesi ile uzun vadede kalıcı çözümler elde edilebileceği düşünülmektedir.

Eko-köy (Eco-village), dünyayla uyum içinde yaşamak için bir araya gelen insanların sanayi ve maddiyata dayalı kent yaşamının aksine prensiplerine uygun olarak doğayla uyumlu, sürdürülebilir, ortaklaşa, verimli ve huzurlu bir alan yaratma isteğidir (Dawson, 2012). Güncel Türkçe sözlükte eko-köy tanımı yoktur ancak eko-köylere ait farklı uzmanların tanımlarına ulaşmak mümkündür.

Perma-kültür sürdürülebilir yerleşimler yaratmayı amaçlayan bitkiler, hayvanlar, binalar ve altyapı sistemiyle ilişkili bir sistemdir. Bu birimlerin birbiriyle ilişkisini, arazide konumlanmasını inceler. Kendi ihtiyaçlarını karşılayan, çevreye duyarlı, uzun vadeli, ekolojik, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir yerleşimler yaratmayı amaçlar. Doğayı, insanı ve ihtiyaç fazlasının değerlendirilmesini gözetten bir sistemdir (Mollison, 2002).

Son günlerde sıklıkla duyduğumuz sürdürülebilirlik kavramının modern çevrecilik bağlamında kullanımı ilk olarak 1987 yılına rastlamaktadır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun Brutland Raporu olarak da anılan “*Ortak Geleceğimiz*” adlı raporunda sürdürülebilirlik kavramı gelecek nesillerin kaynaklarını tüketmeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak aktarılmıştır. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için çevre koruma, ekonomik büyüme ve sosyal gelişim olarak belirtilen üç başlığın dengesinin kurulması önemlidir (Yeang ve Woo, 2010). Sürdürülebilirliğin ekolojik, sosyal ve ekonomik olmak üzere üç boyutu vardır. The Natural Step (TNS) adlı sivil toplum kuruluşu bu üç başlığı “üç ayaklı sandalye” olarak kullanmıştır. Sandalyenin bir bacağı olmadan dengede kalamadığı gibi sürdürülebilirlik için de bu üç parça birbirine bağımlıdır, biri var olmadan tamamlanmış sayılmaz (Çetinkaya, 2016).

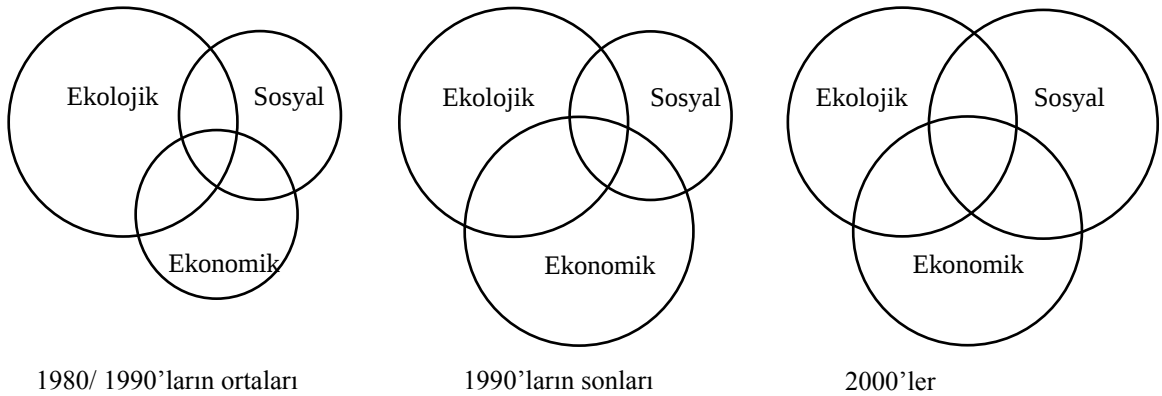
Şekil 3.2 Sürdürülebilirliğin boyutları (Zha, 2015)

Ekolojik Sürdürülebilirlik

İnsanoğlu doğayı tarih boyunca ihtiyacını yönelik kullanmıştır. Enerji elde etmek kullanılan doğal kaynaklar tükenmeye başladığı için yenilenebilir enerji kullanımı sağlanarak insan ve doğa arasındaki dengenin tekrar kurulması gereklidir. Güneş, rüzgâr, jeotermal, biyogaz, biyoyakıt enerjisi ile elektrik üretimi, yerel malzeme kullanımının desteklenmesi, geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı, organik tarım uygulamaları, tarımda pestisit kullanımının azaltılması ekolojik sürdürülebilirliği sağlamak için yapılan uygulamalardır (Şekil 3.2).

Sosyal Sürdürülebilirlik

1960'lı yıllarda ortaya çıkan çevre hareketi sırasındaki sinerjiden doğmuş olan sosyal sürdürülebilirlik, üç ayağı tamamlayan, yaşamı daha iyi bir hale getirmek için gerekli koşulların sağlanmasını gözeten önemli bir konudur. İnsan sağlığı ve güvenliğini, yaşam kalitesini gözeten sosyal ve uluslararası dayanışma ilkeleriyle toplumsal düzenin günümüzde ve gelecekte sağlanmasını hedefleyen uygulamalardır. (Şekil 3.2). Sürdürülebilirlik konusunda ilk akla gelen ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik olmuştur (Şekil 3.3). OECD'nin⁹ 2001 yılı verilerinde sosyal sürdürülebilirlik sürdürülebilir kalkınmanın ana ögesi değil, çevre politikalarının sosyal etkileriyle bağlantılı olarak ele alındığı aktarılmıştır (OECD, 2001). Colantonio (2009), sosyal sürdürülebilirlik kavramının teoriye değil, pratik bir anlayışına ve mevcut siyasi gündemlere dayandırılmış olduğundan bahsetmektedir.

Şekil 3.3 Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi (Colantonio, 2007)

⁹ OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

Colantonio'ya göre sosyal sürdürülebilirlik; bireylerin, toplulukların ve toplumların birbirleriyle kurdukları ilişkileri, yaşamaları için uyguladıkları kalkınma modelleriyle ilgilenmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik eşitlik, sağlık gibi geleneksel politik anlayışları ve ilkelerini sosyal katılım, bireysel ihtiyaçlar, sosyal sermaye, ekonomi, çevre, mutluluk ve yaşam kalitesi gibi kavramlarla harmanlamaktadır. Yerel topluluk ve mahallelerin sosyal sürdürülebilirliği için demografik değişimler (yaşlanma, göç ve hareketlilik), eğitim, istihdam, sağlık ve güvenlik, konut ve çevre sağlığı, kimlik, yer ve kültür duygusu, katılım, sosyal sermaye, sosyal uyum, iyilik, mutluluk ve yaşam kalitesi gibi konular oldukça önem taşımaktadır (Colantonio, 2009).

Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik devamlılık ve kalkınmanın sağlanması için üretim ve tüketim dinamiklerinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Az maliyet ve yüksek verim, akılcı kaynak ve enerji kullanımı, istikrarlı politikalar ve istihdam yaratımı ekonomik sürdürülebilirlik için gereklidir (Şekil 3.2).

3.2 Eko-köylerin Tarihsel Gelişim Süreci

Bilinçli toplumlar dünyanın hayatta kalmasının insanların öğrenme ve doğa ile uyum sağlamasına bağlı olduğunu savunmaktadır. Sosyolog Bill Metcalf'e göre bilinçli toplumların en eskisi MÖ 525 yılında Pisagor tarafından Güney İtalya'da oluşturulan Homakoeion'dur. MS 2. yüzyılda Lut Gölü etrafında yaşayan 4000 kadar Esseni (bir Yahudi mezhebi), İrlanda'da Patrick devrindeki Kelt manastırları, Avrupa'da orta çağda bin yıllık mutluluğa inanan toplum, 17. yüzyıl İngiltere'sinde yaşayan Kazıcılar (Diggers) ve New Lanark'tan ilham alan toplum girişimleri de bilinçli toplum hareketlerinin örnekleridir. Metcalf'e göre bu toplumların amacı fiziksel hayattan uzaklaşmaktan çok kapitalist dünyanın sıkıntılarından uzak, modern teknolojilerle donanmış çağdaş toplumlar haline gelmektir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Kuzey Amerika'daki "Back to the Land" (toprağa dönüş) ve hippy hareketi; Danimarka'da başlayan ortak konut hareketi ve İsrail'deki geleneksel tarıma dayalı bir toplum girişi olan Kibbutz da günümüzün bilinçli toplum akımlarından bazılarıdır (Dawson, 2012, s:20-22).

Sanayi Devrimi'ne gelindiğinde ise insan ve hayvan gücüne dayalı üretimin yerini makinelerin almaya başladığı görülmektedir. Köylerde insan ihtiyacının azalması sonucu köyden kente göç başlamış, kırsal alanlar terk edilirken kent nüfusu hızla artmıştır. Kentlerde var olan mekânsal düzen nüfus artışını ve toplumun gereksinimlerini karşılama konusunda yetersiz kalmış, artan barınma sorunu ise hızlı ve çarpık kentleşmeye neden olmuştur. Kentlerde sınıf ayrımları oluşmuş ve işçi sınıfı kentin en kötü yerlerine yerleştirilmiştir. Mumford'a göre yeni kentsel kompleksin iki ana ögesi fabrika ve gecekondu mahallesi olmuştur (Mumford, 1938, s. 161). "2.2.Bölüm Dünyada Konut Sorunu" başlığında ele alınmış olduğu gibi konut sorunu hem toplumsal hem de ekonomik bir kalkınma sorunudur. Yetersiz barınma koşullarında yaşamak toplumsal barışı ve huzuru bozmaktadır. (Keleş, 1993, s: 292). Oluşan sağlıklı kent ortamıysa artan hava kirliliği, insan faktörü ile artan doğal felaketler gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Yaşanılan bu olumsuzluklar için bazı çözüm önerileri ortaya atılmıştır; kent yaşamından uzaklaşmayı amaçlayan, kent ve kıyı birleştiren bazı ütopyalar ortaya atılmıştır. Bilinçli topluluk olarak tanımlayabileceğimiz eko-köyler de sürdürülebilirlik sorununa kırsal veya kentsel ortamda çözüm arayan topluluklar olarak dikkat çekmektedir.

Lucas'a göre eko-köy hareketi 1960 ve 1970'lerde artan çevreci hareketler ve bir arada yaşamaya dair eskiden gelen fikirlerin birleşmesiyle oluşmuştur. Eko-köyleri kuran kişiler artan sosyo-ekonomik krizlerin insanlar tarafından fark edilmesini beklemeyerek harekete geçen ve topluma öncülük eden kimselerdir. Bu topluluklar yaşam tarzları ve güçlü topluluk ilişkileriyle politik ve sembolik anlamda da fark yaratmaktadır. İklim değişikliği, yoksulluk, hastalık ve savaş gibi küresel tehditler toplumların sürdürülebilirlik, barış ve adalet gibi ilkeleri benimseyip uygulamasıyla çözüme ulaşabilir. Devlet yönetimleri eko-köy yaşamının toplumsal ve ekolojik yararlarını toplumlarla paylaşarak daha güçlü ve sağlıklı bir yaşam tarzını destekleyen bir yapı oluşturmalıdır (Dawson, 2012, s:14)

Eko-köy olgusunu daha iyi kavramak için 1980'lerin sonuna gitmek gerekmektedir. Sanayileşmiş ülkelerdeki yaşam seviyesi en üst seviyeye çıkarken, dünyanın kendini yenileme kapasitesinin de üzerine çıkılmış, doğal kaynaklar tükenmeye başlamış ve ekolojik denge bozulmuştur. Sanayileşmiş ülkelerdeki yaşam kalitesi üretim ve

teknolojik gelişmelerle üst seviyelere çıkmıştır. Ancak dünyanın kendini yenileme kapasitesinin de üzerine çıkılmış, doğal kaynaklar tükenmeye başlamış ve ekolojik denge bozulmuştur. Paranın serbest dolaşımı ve seri üretimi destekleyen politikalar toplumun bütünlüğüne zarar vermiş; suç, depresyon, madde bağımlılığı ve intihar oranları artmıştır. Şirketler güçlenmeye devam ederken ticari büyümeyi eleştiren, çevre ve sosyal konulara değinen politikacıların sayısı azalmış, devletler bu sorunlara tepkisiz kalmıştır. İngiltere, Amerika ve İtalya'daki siyasi karışıklıklar sivil toplum hareketinin büyümesine yol açmış, bağımsız girişimler ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir ortak yaşama dair insanların kafalarında oluşan sorular ilk defa bu yıllarda oluşmuştur. Bu dönemde oluşan iki girişimin birleşmesi eko-köy hareketinin ortaya çıkışına ivme kazandırmıştır. Bu girişimlerden ilki Danimarkalı aktivist Hildur Jackson 'un rol aldığı ortak konut (co-housing) modelidir. Bu modelde konutlar yemekhane, kiler, oyun odası gibi ortak kullanım alanlarının etrafında birleşmiştir. Ortak konut modelinin amacı paylaşımcı kullanım ile kaynak tüketimini azaltmaktır. Belli bir başarı elde edilmiştir ancak insanlar alıştığı yaşam şekillerini sürdürmeye devam etmiştir. Daha kapsamlı ve derin bir değişime ihtiyaç duyulduğuna inanan Hildur ve eşi Ross Jackson 1987 yılında Gaia Vakfı'nı kurmuştur (Dawson, 2012). Danimarka merkezli hayırsever bir dernek olan vakfın amacı sürdürülebilir ve daha ruhani bir topluma geçişi desteklemektir (Gaia, 2018).

Gaia Vakfı'nın talebi üzerine 1991 yılında Robert Gilman ve eşi Diane Gilman tarafından yazılan "sürdürülebilir topluluklar" isimli raporda eko-köyler, *"İnsan etkinliklerinin zararsız bir şekilde doğa ile bütünleştiği, sağlıklı insan gelişimini destekleyen ve gelecekte başarılı bir biçimde sürebilecek insan ölçeğindeki tam teşekküllü yerleşimlerdir"* diye açıklanmaktadır (Gilman, 1991, s:10). Bu rapora göre **ekolojik sürdürülebilirlik** ilkeleri açısından eko-köylerdeki insanların birbirini tanıyabilmesi için topluluktaki üye sayısının yüz ile beş yüz kişi arasında olması uygun görülmüştür. İnsan faaliyetlerinin zararsız bir biçimde doğayla uyumlu hale getirilmesi, yani petrol gibi tükenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yerine güneş gibi doğal kaynakların kullanılması, kompot, geri dönüşüm gibi ilkeler önem kazanmaktadır. **Ekonomik sürdürülebilirlik** ilkesine uygun olarak eko-köylerde konut, yiyecek temini, imalat, boş zaman, sosyal yaşam ve ticaret gibi yaşamdaki tüm işlevler dengeli bir şekilde mevcut olmalıdır. Eko-köylerin kendi kendine yeten

yerleşimler olması çevreden izole olduğu anlamına gelmemelidir. Hastane, havalimanı gibi birimlere erişim sağlanabilir. **Sosyal sürdürülebilirlik** ilkesine uygun olarak da fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal sağlık bir bütün olarak ele alınmakta ve toplumun sağlıklı insanlardan oluşması hedeflenmektedir. Eko-köy yaşamını belirsiz bir geleceğe kadar başarıyla devam ettirme ve sürdürülebilir olmak amaçlanmaktadır (Gilman, 1991, s:11).

Robert ve Diana Gilman'ın hazırladığı bu raporun amacı, sürdürülebilir bir topluma geçiş için öncü olabilecek toplulukların ortak özelliklerini belirterek ekolojik ayak izi az olan ve bu şekilde yaşamaya çalışan toplumların deneyimlerinden oluşan yeni bir sentez oluşturmaktır. Rapordaki eko-köy görüşü bir toplumsal dönüşümü de yansıtmıştır: *“Eko-köyler sürdürülebilir topluluk ve eko-köy tanımımızdaki anahtar ilkeye göre, tam teşekküllü bir toplumun küçük birimlerini oluşturacak şekilde tasarlanmalıdır”*. Raporda eko-köylerin karşılaştığı zorluklar altı alanda tanımlanmıştır: *“Biyosistemle bütünleşme, yapılar, ekonomi, yönetim, değerler ve sistemin bütünüyle ilgili sorunlar”* (Dawson, 2012).

Kentleşmenin olumsuz etkilerinden kaçmaya çalışan ve bilinçli topluluk olarak adlandırılan topluluklar kendilerine özgü yerleşim yerlerinde bir araya gelerek eko-köyleri oluşturmaya başlamıştır. Kimi araştırmacılar geleneksel köylerin eko-köyler için iyi bir model olduğunu düşünse de Gilman bu görüşe katılmamaktadır. Geleneksel köylerden öğrenilecek pek çok bilgi olsa da bu köyleri sağlıklı insan gelişimini destekleyici olarak tanımlamanın güçlüğünden bahsetmiştir. Yapılan işin zor olduğunu, yaşam beklentisinin kısa ve eğitim fırsatlarının az olmasını vurgulamıştır. Eko-köyler ise post-endüstriyel bir fenomen olarak geçmiş dönem ve yaşam tarzına dönmek yerine deneyimlerden ders çıkarmaktadır (Gilman 1991).

1995 yılında Findhorn Eko-köyünde yapılan bir konferansın ardından ABD, Avustralya ve Almanya merkezli olarak kurulan “Küresel Eko-köy Ağı” (Global Eco-village Network -GEN), ideal bir eko-köyün hava, su, ateş ve toprak elementleriyle tanımlanabileceğini öne sürmüştür. Bu açıklamaya göre hava- kültürel/ruhani; su-ekonomik, ateş- sosyal ve toprak ekolojik sürdürülebilirliği tanımlamaktadır. Her bir elementin altında ideal bir eko-köy için gerekli özellikler belirtilmiştir. Ancak elementlerin her kültür için farklı bir anlamı olduğu için bu yaklaşıma karşı görüşler

ortaya atılmıştır. Örneğin sağlık hizmetleri ateş elementi altında listelenirken hava elementine geçirilmesi talep edilmiştir (Jackson, 1998).

GEN İstanbul’da 1996 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Habitat Konferansına davet edilmiştir. 1998 yılında, eko-köyler ilk kez resmi olarak Birleşmiş Milletler ‘in en iyi 100 En İyi Uygulama listesinde, mükemmel sürdürülebilir yaşam modelleri olarak seçilmiştir (Morsy, 2014).

Kooperatif kültürü ise eko-köy yaklaşımının merkezinde yer almaktadır. Kooperatif kültürü yalnızca paylaşmayı değil, insan ilişkilerini merkeze alarak etkileşim halinde olmayı gerektirir (Schaub, 2010). Litfin de eko-köy yaşantısının en önemli yönünün paylaşımcılık olduğunu belirtmiştir. Eko-köy toplumlarında yiyecek, yaşam alanı, araba, alet gibi olanaklar paylaşıldığı için kişi başına düşen tüketim bulunduğu ülke ortalamasından düşüktür (Litfin, 2014, s:34).

Eko-köy hareketi ile ilgili olarak bir diğer görüş Hanover Üniversitesi’nden Prof. Dr. Robert J. Rosenthalise tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Eko-köyler, yeni ve gelecek için ümit veren, belli bir amaç ile bir araya gelmiş, bilinçli topluluklardır. Yapılarında iki önemli özelliği barındırırlar. Birincisi, en nitelikli yaşamın insanların birbirini desteklediği, sağlıklı küçük topluluklarda oluştuğudur. İkincisi ise, insanlık için sürdürülebilir yaşam yolunun geleneksel toplum yaşamının tekrar canlandırılmasından geçtiğidir. Eko-köyler, tarih boyunca en fazla ümit veren, en önemli harekettir.” (Dawson 2012).

Dr. Caroline Lucas’ın (2006) açıklaması ise şöyledir: *“Eko-köy hareketi bir arada yaşamaya dair eskide kalmış fikirlerin, 1960 ve 70’lerde filizlenen çevreci hareketle birleşmesinden doğmuştur”* (Dawson 2012).

GEN Avrupa’ya göre eko-köyler prensipli, çevrelerini yeniden canlandıran, bir topluluğa ait olma duygusu ile amacı olan bilinçli ve yaratıcı insanların bir manifestosudur. Her eko-köy birbirinden farklıdır ve eko-köye ait kesin bir tanım bulunmamakla birlikte aileler, dini gruplar ve tarikat gibi topluluklar eko-köy olarak sınıflandırılmamalıdır. Birlikte yaşayan aileler topluluk hissiyatına sahip olsa da bilinçli bir eko-köy oluşturma süreci çekirdek ailenin ötesinde bir oluşumdur. Eko-köy

sakinleri dini inanışlar çerçevesinde bir araya gelmiş olabilir ancak dini gruplar eko-köy olarak tanımlanamaz. Benzer şekilde tarikatlarda bulunan liderlik tanımı ve zorlayıcı uygulamalar eko-köy felsefesine aykırıdır. Eko-köylerin tanımlayıcı ilkelerinin arasında katılımcılık ve paylaşılan liderlik yer almaktadır (GEN Avrupa, 2021).

3.3 Dünyadan Eko-köy Örnekleri

Eko-köyleri ortaya çıkaran en temel unsurlardan biri insanoğlunun doğa ile yaklaşarak daha yararlı ve sürdürülebilir bir yaşam alanı kurma isteğidir (Dawson, 2012, s:53). Bu bölümde İzlanda'da hasta çocuklara hizmet etmek için kurulmuş olan Sólheimar Eko-köyü ile Hindistan'da birden fazla milletten oluşan Auroville Eko-köyü incelenmiştir.

3.3.1 *Sólheimar Eko-köyü, İzlanda, 1930*

GEN'e göre ilk eko-köy Sesselja H. Sigmundsdóttir tarafından 1930 yılında İzlanda'nın güneyinde, Reykjavík'e yaklaşık 80 km uzaklıkta bir köy olan Sólheimar'da kurulmuştur. İskandinavya'da organik tarımın uygulandığı ilk topluluk olan Sólheimar'da bugün kırkı engelli yüz birey 250 hektarlık bir alanda yaşamaktadır. Yerleşke ilk yıllarında özellikle anne ve babasını kaybetmiş veya ebeveynleri hasta olan çocuklar için bir çocuk evi olarak hizmete geçmiştir. Kurulduğu yıllarda İzlanda'da fiziksel ve/ya zihinsel engelli çocuklara özel bir yerleşke bulunmadığı için önemli bir örnektir ve bu bağlamda evsizlere yönelik geliştirilen eko-köylerle de benzetilmektedir (GEN, 2021).

Ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında yerleşkede enerji ihtiyacı elektrik ve rüzgâr santralleri sayesinde sağlanmaktadır. Yerleşkedeki bütün binalarda, yüzme havuzu ve jakuzi gibi birimlerde kullanılan sıcak su güneş enerjisi ile elde edilmektedir. İzlanda'nın sert bir iklime sahip olması tarım konusunda zorlayıcı olmuştur. Ancak yerleşkede bulunan organik seralar sayesinde sebze ve bitki yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yerleşkedeki binalar geri dönüştürülmüş plastik ve araba lastikleri ile kerpiç ve kereste gibi doğal malzemelerle inşa edilmiştir (Dawson, 2012).

Sosyal sürdürülebilirlik açısından eko-köyde çeşitli kültürel, sosyal ve sportif faaliyetleri desteklemek için yüzme havuzu, jakuzi, market, galeri, spor salonu, tiyatro grubu, koro, spor kulübü ve izci birliği gibi birimler bulunmaktadır. Yerleşkedeki yaşamı sosyal ve ekonomik olarak desteklemek için el sanatları, marangozluk, müzik aletleri ve bitki atölyeleri bulunmaktadır. Paspas, halı ve masa örtüsü gibi ürünler üretilen bir dokuma atölyesi, geri dönüştürülmüş mumlardan yeni mum üreten mum fabrikası ile sabun ve şampuan fabrikası da eko-köyde bulunan diğer birimlerdir. Eko-köydeki sanat galerisinde yıl boyunca sanatsal aktiviteler düzenlenmektedir. Yerleşkedeki sürdürülebilirlik merkezinde yerleşkede yaşayanların ve misafirlerin kullanımına yönelik konferans, toplantı, konser, gezi turu gibi aktiviteler düzenlenmektedir (GEN, 2021).

İlk kurulduğunda çocuklara hizmet vermeyi amaçlamış olan eko-köy evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde ve engelli bireylerin özgürce hareket edebilmesine imkân verecek şekilde tasarlanmıştır. Sólheimar'da günümüzde de yardıma muhtaç insanlara hizmet vermekte, işsizler ve bazı hükümlüler yerleşkede rehabilite edilmektedir (Zeybek, 2020, s.110). Toplumdan soyutlanmış kimselerin eko-köy yerleşkesinde kendilerine yer edinmesi ve sosyal hayata dahil olmaları amaçlanmıştır (Solheimar, 2013).

Şekil 3.4 Sólheimar Eko-köyü (South Iceland, 2021)

Şekil 3.5 (a) Yerleşkede düzenlenen konferanslardan bir görüntü (b) Eko-köydeki konuk evi (Solheimar, 2022)

Ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında yerleşkede bulunan atölyelerde üretilen ürünlerin satılarak topluluğun ekonomik sürdürülebilirliği sağlandığı belirtilmiştir. Fırın, ormancılık, organik bahçecilik, sabun, mum ve seramik gibi atölyeler yıl boyunca düzenlenerek ziyaretçileri eko-köyde misafir etmektedir (Solheimar, 2021).

Şekil 3.6 (a) Yerleşkede üretilen kozmetik ürünler (b) Yerleşkede kavrulan kahve (c) Seramik atölyesinde üretilen bir nesne (Solheimar, 2022)

3.3.2 Auroville Eko-köyü, Hindistan, 1968

Auroville Eko-köyü 1968 yılında, Güney Hindistan'ın Tamil Nadu eyaletindeki Pondicherry şehri yakınlarında kurulmuştur. Yerleşkenin kurucusu “Ana” olarak da bilinen Fransız Mira Alfassa’dır. Kendilerini “insanların birliğine adanmış ideal bir kasaba denemesi” olarak tanımlayan eko-köy, 2500 kişilik bir nüfusa sahiptir (Auroville, 2022).

Şekil 3.7 Auroville Eko-köyü (Auroville, 2021)

Ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde yerleşkenin kurulduğu bölgeyi daha sürdürülebilir kıldığı söylenebilir. Hiç bitki örtüsü bulunmayan çorak bir toprak parçası olan eko-köy arazisi ağaçlandırılmış ve muson yağmurlarından kaynaklanan erozyonu önlemek için su bentleri ve setler yapılmıştır. Auroville sakinleri kuruluşunun ilk yıllarında elektrik ihtiyacını araziye monte edilen yel değirmeninden sağlarken, zamanla biokütle ve güneş enerjisi teknolojilerini geliştirerek kullanmaya başlamıştır. Günümüzde Hindistan'daki en büyük alternatif enerji sistemleri merkezidir. Auroville; yerleşkedeki konutlarda ve ortak alanda

kullanılan fotovoltaiik paneller, termal güneş kulesi, rüzgâr enerjisi sistemleri, metan gazı toplama üniteleri, güneş ve rüzgâr enerjili pompa sulama sistemi, güneş ocakları gibi çeşitli yenilenebilir enerji uygulamaları sayesinde Hindistan'ın toplam yenilenebilir enerji üretiminin neredeyse %15'ini tek başına sağlamaktadır (Kara, 2014). On beş metrelik güneş toplayıcı ile günde 1000 öğün yemek pişirmeye yetecek enerji üretilmektedir. 546 hektarlık arazilerinde süt ihtiyaçlarının tümünü, sebze ve meyve ihtiyacının yarısını kendileri üreten topluluk, çeşitli ağaç ve sebze tohumlarından oluşan bir tohum bankasına da sahiptir. 2003 yılında Ashden Sürdürülebilir Enerji Ödülü'nü kazanan topluluk aynı zamanda UNESCO tarafından onaylı kültürlerarası iş birliği gelişimi denemesidir (Dawson, 2012). Auroville içinde ulaşım elektrikli araçlar, bisikletler ve motosikletlerle sağlanmaktadır. Yerleşkedeki yapıların inşasında yerel ve geri dönüştürülebilir malzeme kullanılmıştır. Auroville 'deki Bilim Araştırma Merkez'inde (Center for Scientific Research (CSR), enerji, yapı ve malzeme konusunda araştırmalar yapılmakta, yerleşkedeki yapıların inşası yerel ve geri dönüştürülebilir malzeme kullanılarak ve çıkan bulgular gözetilerek yapılmaktadır (Auroville, 2018).

Şekil 3.8 Auroville Eko-köyündeki tarım alanları (Auroville, 2022)

Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında Auroville 'in civarındaki köyleri de sosyal ve ekonomik bağlamda olumlu olarak etkilediği, 5000'den fazla kişiye temizlik, inşaat, bakım, onarım gibi birçok alanda istihdam sağladığı aktarılmıştır (Güleryüz, 2013). Ruhsal ve ekolojik bir topluluk ve yerleşim olarak tanımlanan Auroville 'in başarısının en önemli etkeni topluluğu bir arada tutan güçlü maneviyat duyguların olduğu belirtilmiştir. Eko-köy sakinleri farklı inanca mensup olsalar bile yerleşkenin merkezinde bulunan dev bir galaksi modeli olan meditasyon kubbesi Matrimandir etrafında yapılan dini törenlerde buluşmaktadır. İkinci etken ise topluluğun kendini umut ve birliğin sağlam bir sembolü olarak tanımlamasıdır. Son öge ise mali kaynakların topluluk içinde dağılımını sağlayan güçlü bir dayanışma ekonomisine sahip olmalarıdır (Auroville, 2022).

Yerleşkede yaşayanların üçte birini Hintliler, kalanını ise 59 farklı ülkeden gelen insanlar oluşturmaktadır. Auroville Eko-köyü insanların farklılıklarına rağmen bir arada yaşamalarının mümkün olduğunu gösterdiği ve ayrımcılık yapmadan insanlara kucak açtığı için incelenmiştir.

Şekil 3.9 Auroville 'de bulunan tapınak, Matrimandir (Auroville, 2022)

Ekonomik sürdürülebilirlik açısından ise finansal olarak kendine yetebilen bir ekonomik sistem kurmanın Auroville ‘in ana vizyonlarından biri olduğu belirtilmiştir. Bu sistemi sağlamak için yerleşke içinde yaşayanların genel ihtiyaçları ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Parasız ekonomi “cashless economy” adı verilen bu sistemi desteklemek için yerleşke sakinlerinin Auroville sermayesine katkıda bulunmaları beklenmektedir. Ayrıca topluluğa yeni katılan bireylerin ilk yıl için en azından kendi harcamalarına yönelik katkıda bulunmaları gerekmektedir. Parasız ekonomi vizyonu henüz gerçekleştirememiştir ancak yerleşkede ekonomik deneyler hala devam etmektedir. Topluluğa ait ve yerleşkede işletmelerde geçerli bir kredi kartı sistemi bulunmaktadır ve ziyaretçilerin bu kredi kartını kullanmaları tavsiye edilmektedir (Auroville, 2018).

Topluluk yenilenebilir enerji giderlerini en aza indirerek köy dışındaki dünyaya olan bağımlılığını azaltmıştır. Aynı zamanda geliştirdikleri teknolojileri ve elektrik enerjisini Kuzey Hindistan’da bulunan topluluklara ihraç etmektedir. Yerleşkede inşaat, enerji, atık arıtma teknolojileri, el işleri, besin ve teknoloji ile ilgili 125 ticari kuruluş vardır. Yerleşke içinde yetiştirilen ürünlerin ihtiyaç fazlası da ihraç edilir. Bunun yanında topluluğun tüm üyeleri asgari bir gelir elde etme hakkına sahiptir. Ancak finansal eşitsizlikleri dengelemek için topluluğun gelirleri 1999 yılından bu yana “havuz sisteminde” toplanmaktadır (Dawson, 2012).

Ekonomi ile ilgili yapılan birçok çalışmaya rağmen yerleşke hala kendi kendine yetememektedir. Topluluğa ait gelir ve gider tabloları her ay başında Auroville internet sitesinde yayınlanmakta ve topluluğa ait projelere bağış toplanmaktadır (Auroville, 2018).

3.4 Evsiz İnsanlara Yönelik Geliştirilen Eko-köy Modelleri

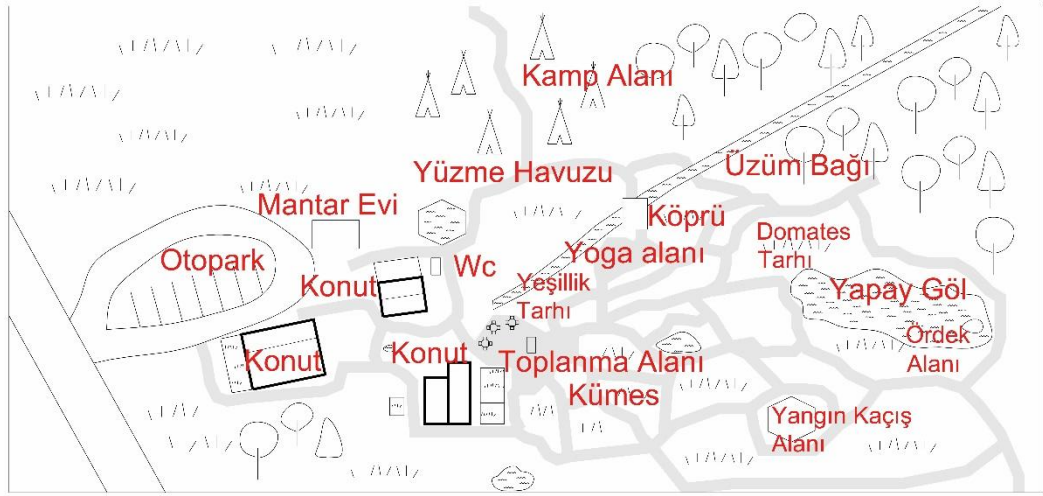
Eko-köyler kırsal hayatın devam ettirildiği, sürdürülebilir doğal bir yaşamın sağlandığı köy yerleşimleri olarak aktarılabilir. Sosyo-ekolojik sorunlara bilinçli bir çözüm olabilecek olan eko-köy yaklaşımı; gelişmiş ülkelerde sosyal hayatı canlandırırken tüketimi azaltmakta; bolluk ve savurganlığa dikkat çekilmesini sağlamaktadır. Eko-köyler gelişmekte olan ülkelerde ise kırsal yaşantının korunmasına ve kaynak kullanımının sürdürülebilirliğini sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu

bağlamda eko-köyler sürdürülebilir bir yaşam sağlayarak yoksulluk, kentleşme ve küreselleşme karşısında alternatif bir yol olabilir (Litfin, 2012). Eko-köy felsefesi sağlıklı koşullarda yaşayan insanlar için de adil ve güvenli bir barınma hakkının olduğunu savunmaktadır. “3.3 Eko-köylerin Tarihsel Gelişim Süreci” başlığında da bahsedilmiş olduğu gibi Gilman (1991) eko-köy yaklaşımını sağlıklı insani gelişmeyi destekleyecek şekilde doğal dünyaya zararsız bir şekilde entegre edildiği bir yerleşim modeli olarak tanımlamıştır. Eko-köye ait bu tanımlar global krizlerin ve evsiz insan sayısının giderek arttığı bu zaman diliminde de geçerliliğini hala sürdürmektedir (Luo ve diğer., 2011, s.19).

“2.3.3 Eko-köy Modeli” başlığında da bahsedilmiş olduğu gibi dünyadaki konut sorunu için geliştirilmiş olan Basamak Modeli ve Konut Öncelikli Modellerine alternatif bir çözüm yolunun eko-köyler olabileceği düşünülmektedir. Her biri ayrı bir başlıkta incelenmiş olan altı adet eko-köyün ortak amacı evsizlik sorununa bütüncül bir çözüm üretmeye çalışmaktır. Crooked Tree Evsiz Eko-köyü, White Rose Katolik Çiftliği, Nickelsville Evsiz Topluluğu, Transition Village Wallan, Social Bite Eko-köyü ve Fresno Eko-köyü örneklerinde olduğu gibi konut ve istihdam sağlanan evsiz insanlar rehabilite edilerek topluma yeniden kazandırılmaktadır. Bu örneklerle benzer bir biçimde Solheimar Eko-köyü de toplumdan dışlanmış işsiz ve eski hükümlüler ile özel bakım gerektiren engelli çocukların bir yerleşkede konaklamasını sağlamaktadır. Auroville ise farklı inanç ve kültürlerden olan 59 ayrı milletten 2500 kişinin aynı yerleşkeyi paylaştığı bir eko-köy örneğidir. Bu eko yerleşkelerin göstermiş olduğu gibi eko-köy anlayışı ayrımcılık gözetmeden muhtaç olana yardım etmeyi ve dünyayı daha sürdürülebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

3.4.1 Crooked Tree Evsiz Eko-köyü – Tennessee, ABD, 2012

2012 yılında ABD'nin Tennessee eyaletinde, sürdürülebilir toplum yaşamına ilgi duyan ve kâr amacı gütmeyen bir araştırma grubu tarafından kurulan Wanderers End topluluğunun amacı geleceğe zarar vermeden bir yaşam sürmek ve toplulukta birlikte yaşamak için sağlıklı ilişkiler kurmaktır. Bu topluluğa ait birkaç yerleşke bulunmaktadır, ancak Crooked Tree Eko-köyü evsiz insanlar için oluşturulmuştur. Wanderers End topluluğunun belirlediği kurallara göre en az on dönüm olması beklenen yerleşkenin komşulardan ve yerleşim yerlerinden uzak ve kırsal bir alanda olma zorunluluğu vardır. Arazinin mülkiyet, irtifak ve kısıtlama içermemesi gereklidir. Toplulukta evden çalışılan işlerin insanın kendisi, çocukları ve çevresi için daha az stresli olduğuna inanılmaktadır, bu sebeple eko-köyde herkesin kendi işini kurması teşvik edilmektedir (Wanderers End, 2021).

Şekil 3.10 Crooked Tree Evsiz Eko-köyü Kroki (Wanderers End, 2022)

“Kendi komşunuzu seçin” ismini verdikleri bir plana göre başvuru ücretini ödeyen ve topluluğa katılmak isteyen kimseler hissedar olarak topluluğa katılabilmektedir. Topluluk üyelerinden bu programla eko-köye hissedar bulan kimseler de belirli bir miktar komisyon kazanmaktadır (Wanderers End, 2021).

Ekolojik sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde eko-köyde bulunan kapalı sera sistemi yıl boyunca GDO'suz gıda sağlarken, hava ve gri atık suyu da temizlemektedir. Eko-köy sakinleri ihtiyaçlarını çıkan günlük yemeklerden, orman çiftliğindeki GDO'suz ve organik besinlerden ve alışveriş kulübünden ücretsiz olarak karşılayabilmektedir. Yerleşkede ortak meyve-sebze bahçeleri bulunmakta, çiftlik hayvanlarının bakımı ortak olarak sağlanmaktadır. Alternatif ve ekolojik bir yaşam arayışıyla eko-köy kendi yaşam alanlarını iyileştirmenin yanında dünya için de sürdürülebilir fikirler geliştirilmektedir. Bu nedenle eko-köyde perma-kültür ve akuaponik¹⁰ gibi sürdürülebilir tarım uygulamaları teşvik edilmektedir. Kapı, pencere, dolap, armatürler, kereste, çatı kaplama malzemeleri, lavabo gibi kullanılmış yapı malzemelerini geri dönüştürerek kullanarak yerel çöpü azaltmak üzerine kurgulanmış “eco-junk” isimli bir projeleri bulunmaktadır. Bu proje kapsamında eski yapı malzemeleri bir depoda toplanmakta ve eko-köy için yeni bir ev inşa etmek gerektiğinde malzemeler bu depodan karşılanmaktadır. Yerleşkede kâğıt ürünlerinin dönüşümü, plastiğin hidrolik gaza dönüştürülerek araçlarda yakıt olarak kullanılması, metan gazının bahçe kompostunda kullanılması gibi doğa dostu çözümler de geliştirilmiştir. Eko-köyde yeşil enerji, kentin altyapısından uzak kendi enerjisini üreten bağımsız bir sistem ile güneş, rüzgâr, hidro-elektrik, biyo-yakıt, biyogaz ve jeotermal enerjiden sağlanan sürdürülebilir ve geri dönüştürülmüş temiz enerji üretilmektedir (Wanderers End, 2021).

Şekil 3.11 Eco-junk projesi (Wanderers End Sanctuary, 2021)

¹⁰ Akuaponik: Bitkilerin toprak yerine bitki besini içeren çözeltilerde yetiştirilmesi (<https://tureng.com>)

Evsiz insanların kendi evlerini inşa ederken barınması için geçici konaklama alanları sağlanmaktadır. Karavan ve kamp aracı bağışları ile eski lavabolar, sobalar, dolaplar, tuvaletler, armatürler gibi yapı elemanları geri dönüştürülmüş malzeme olarak yeniden kullanılmaktadır (Wanderers End, 2021).

Sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında her üyenin istek ve deneyimleri ile topluluk ihtiyaçlarına göre haftalık yirmi saatini ortak işlere harcamaktadır. Sabah ve öğleden sonra ikişer saat ve haftada beş gün olarak belirlenen bu sürenin ailevi durumlara ve topluluk kurallarına göre revize edilebilmektedir. Ayrıca yasal düzenlemelere uymak ve toplumsal düzeni sağlamak için imzalanan bir sözleşme de bulunmaktadır. Yerleşkedeki oylama sistemi ile mevcut üyeler kadar yeni katılımcılar da oy verebilmektedir. Aynı zamanda bireysel olarak kırsalda yaşayan insanlara da toplulukla beraber yaşamının olumlu yanları anlatılarak eko-köy çekici kılınmaktadır. Ekonomik açıdan ele alındığında toplulukta birlikte yaşamının münferit olarak kırsal bir yaşantı sürmekten daha az maliyetli olduğu belirtilmiştir. Sessiz, huzurlu ve dış dünyaya belirli seviyelerde kapalı olan bir topluluk yaşamı ile güvenliğin sağlanabilir bir yerleşke yaşamına sahip olunacağına değinilmiştir. Tarım uygulamalarının toplulukla beraber uygulandığında daha kolay olduğu aktarılmış ve topluluğun desteğini almanın insan psikolojisine olan olumlu etkisinden söz edilmiştir (Wanderers End, 2021).

Günümüzün stres, kaygı dolu ve yarış halinde hızlıca akan yaşantısında sizinle benzer fikirleri olan komşulara sahip olmanın rahatlatıcı bir duygu olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte birbirine yakın oturmanın mali ve iş birliğine dayalı faydaları olduğu aktarılmıştır. Barınmak için inşa edilen küçük kulübelere ilave olarak hamam, mutfak, ahır, aktivite odası ve marangozhane gibi birimler de ortak kullanıma sunulmuştur. Eko-köye katılmak için evsiz olmak şartı aranmamaktadır; düzenli bir yaşantısı ve evi olup da topluluğa katılmak isteyen kişiler de aidatlarını ödeyerek eko-köye dahil olabilmektedir. Bu yerleşkeye evsizlerin rehabilite edilmeden dahil edilmektedir. Yerleşkedeki kişilerin bağımlılıkları veya ruhsal problemleri için uzman kişilerden profesyonel destek alınmaktadır (Wanderers End, 2021).

Wanderers End'e göre her topluluk bilge kişilerden oluşmaktadır. Yerleşke sakinleri karakter özelliklerine göre, ruhani, su, toprak, hava ve ateş grubu olarak beş

				
Ruhani	Su	Toprak	Hava	Ateş
Arazi Bütçesi	Wanderers End Köyü	WE Sığınma Alanı	Eko-hurda (Eco-junk)	Gaia Türü Yaşam
İpotek (Mortgage)		Hayvancılık	Aletler	Gaia Hareketi
Vergiler	İdari Maliyetler	Tohumlar	Topluluk Abonelikleri	Kar Getirmeyen Ücretler
Bölgedeki binaların kullanım amacını değiştirmek	Topluluk Abonelikleri	Aletler	Gerİ Dönüştürülmemiş Malzemeler	Yerel Yasal Ücretler
Anketler	Köy Dükkanlarının Maliyetleri	Fideler	İnşaat	Web site Ücretleri
Drenaj	Eğitim Atölyeleri	Çitler		Güvenlik
Yol Bakımı		Çeşitli Malzemeler		Arkadaşlık Merkezi

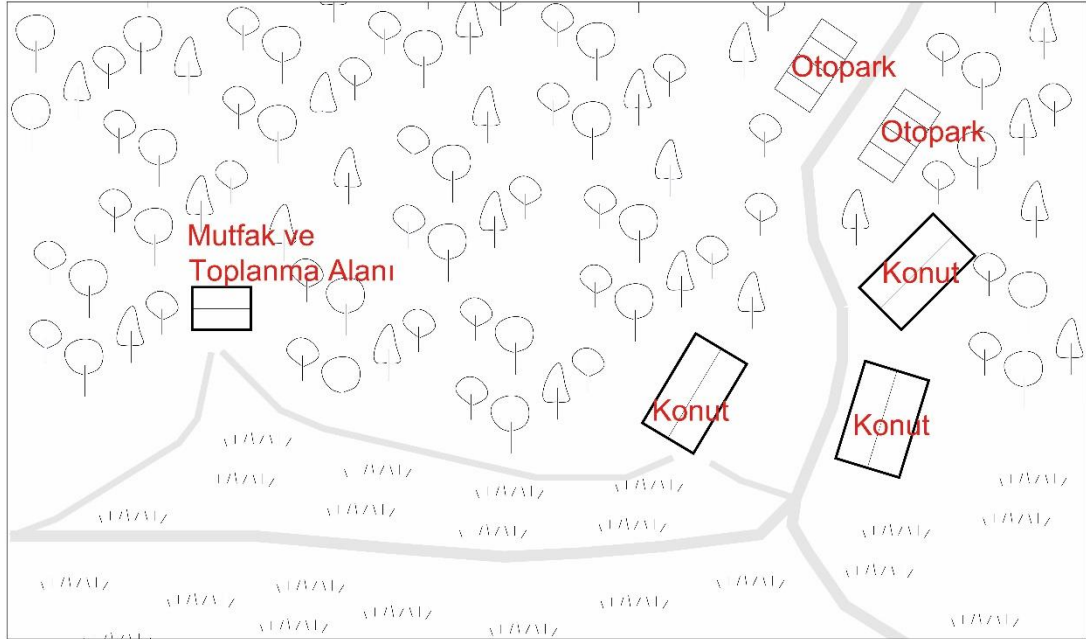
Şekil 3.12 Elementlere göre iş dağılımı (Wanderers End Sanctuary,2021)

gruba ayrılmıştır. Köydeki işler her katılımcının kişilik özelliklerine göre paylaştırılmaktadır. Su grubundaki meslek grupları avukat, doktor, öğretmen, muhasebeci, fırıncı, güzellik uzmanı, terzi, diyetisyen ve sağlık koçu olarak belirtilmiştir. Toprak grubundaki meslek grupları veterinerler, perma-kültür eğitmenleri, akuaponik ve aeroponik sistem teknisyenleri, hayvancılık ve arıcılıkla uğraşanlar, avcılar ve eczacılardır. Hava grubundaki meslekler ise marangoz, inşaatçı, tesisatçı, demirci, elektrikçi, mühendis, tamirci ve kamyon şoförleridir. Ateş grubu meslekleri de tekniker, güvenlik görevlisi, sosyal yardım uzmanı ve itfaiyeci olarak aktarılmıştır. Bu kategoriler ve yapılan iş bölümü Şekil 2.9’da incelenebilir (Wanderers End, 2021).

Ekonomik sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde eko-köye üye olmak isteyenle kişilerden başvuru ücreti alındığı ve aylık belirli bir miktar aidat toplandığı görülmektedir. Aidatlar kâr amacı güdülmeden alınmakta ve ipotek, emlak vergisi sigorta primi ve kamu hizmetleri gibi maliyetlerin karşılanmasında kullanılmaktadır. Bu ücretler karşılığında eko-köy sakinlerine hisse başına ¼ dönüm işlenmemiş arazi ve ev yapabilecekleri bin metrekarelik bir alan tahsis edilmektedir. Verilen irtifak tapu gibi belgelerin hepsinin yasal olduğu belirtilmiştir. Başvuru ücreti gerekli durumlarda taksitle de ödenebilmektedir. Evsiz ve sabit bir gelire sahip olmayan kişiler de bir bağışçı sayesinde başvuru ücreti karşılanarak eko-köye katılım sağlayabilmektedir (Wanderers End, 2021).

3.4.2 White Rose Katolik Çiftliği – Missouri, ABD, 2009

1933 yılında Dorothy Day ve Peter Maurin tarafından kurulan Katolik İşçi Hareketi'nin amacı yoksullara yiyecek sağlamanın yanı sıra yoksulluğun nedenini araştırmaktır. ABD'de Katolik İşçi Hareketi'nin kurulmasına öncülük ettiği 19 adet topluluk bulunmaktadır (Catholic Worker, 2022). Bu yerleşimlerden birisi Missouri'de 2009 yılında John ve Regina tarafından kurulan White Rose Katolik Çiftliği'dir. Yoksulluk, cemaatçilik ve toplumsal farkındalık ideallerinin ön plana çıktığı çiftlikte “kapitalist toplumun kısır döngüsü” olarak adlandırdıkları durumdan uzakta, özgür bir yaşam sürdürülmektedir. İlk olarak Chicago Land bölgesinde kurulan çiftlik, 2014 baharında Kuzeydoğu Missouri'ye taşınmıştır. La Plata isimli kasabaya 9,6 km uzaklıkta ve Kirksville isimli küçük bir üniversite kentine 22,5 km uzaklıktadır (FIC, 2021).

Şekil 3.13 White Rose Katolik Çiftliği krokisi, (Catholic Worker, 2022)

Ekolojik sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde topluluğun elektrik ve petrol kullanımını en aza indirmeye çalıştığı görülmektedir. Otomobil kullanmayarak, yiyecek kooperatifi kurarak ve ekipman paylaşımı yaparak enerjiden tasarruf edilmeye çalışılmaktadır. Topluluk Barış ve Perma-kültür Merkezi ve üç bireysel çiftlikle birlikte 190 dönümlük bir alanda yer almaktadır. Çiftliğin arazide konut, atölye ve evsizlerin konakladığı bir misafirhaneden oluşan üç binası bulunmaktadır. Çiftlikte yaşam, ev yapımı yemekler, kompost tuvaletler, ihtiyacı olanlara ev sahipliği yapmak, sebze yetiştirmek, ağaç dikmek, perma-kültür tasarımına devam etmek, mum yapmak, odun kesmek, üniversite gruplarına ev sahipliği yapmak gibi işlerle sürmektedir. Gönüllü katılımcılar saman balya ev yapımı, keçi ve inek sağımı, el aletleri onarımı, bisiklet bakımı, kaşık oymacılığı, at bakımı gibi projelerde yer almaktadır (White Rose, 2021).

Şekil 3.14 White Rose Katolik Çiftliğinden bir görünüş (Thomassen, 2019)

Sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında değerlendirildiğinde çiftliğin evsizlere misafirlik ettiği görülmektedir. Sosyal adalet eğitimi ve barış ilkeleri çerçevesinde bir araya gelen White Rose Katolik Çiftliği; isminden de belli olduğu gibi inanç çerçevesinde toplanmıştır. Sadece Katolik inancına değil, dünya çapında birçok farklı inanca sahip insanları kapsayan topluluk, dua etmeyi önemseyen insanlardan oluşmakta, sürgün, açlık, terk edilmişlik, adaletsizlik ve şiddeti protesto ederek ortak bir inanç ve değerler sistemi oluşturmaktadır. Çiftlik sakinleri muhtaç olanları önemseyen, kendine, diğer insanlara, dünyaya ve kurumlara yani bütünsel bir şiddetsizliği savunan, ortak yaşam ve basitlik gibi ilkelere değer veren insanlardan oluşmaktadır. Topluluğun sürdürülebilir amaçları için bazı eğitimler verilmektedir. Topluluk üyeleri perma-kültür, yabani yenilebilir yemekler, ilkel beceriler, şiddetsiz iletişim, sebzeleri konserve / muhafaza etme, doğal bina yapımı, sosyal adalet, sürdürülebilirlik gibi deneyimlerini misafirleriyle paylaşmaktadır. Topluluk oyunları, kukla gösterileri, müzik geceleri, doğum günü partileri, spor oyunları, haftalık el işi geceleri gibi etkinliklerle arazi yılda 700'ün üzerinde ziyaretçiye ev sahipliği yapılarak sosyal iletişim ve paylaşım ortamı yaratılmaktadır. Çiftlikte yaşamak ülkenin ve dünyanın değişik yerlerinden gelen farklı insanlara tanışma fırsatını da sunmaktadır. Çiftlikte kalan evsizlerin yerleşkeye kabul edilmeden önce rehabilite edilmesi şartı aranmamaktadır. Gerekli durumlarda uzman kişilerden profesyonel destek alınmaktadır (White Rose, 2021).

Şekil 3.15 Yerleşkedeki konutlardan bir görünüş (Thomassen, 2019)

Çiftlikte gün bir grup duasıyla başlamaktadır. Ayrıca Ghandi, İsa, Buda ve Musa gibi sürdürülebilir yaşam ideallerini emsalde tutan dini figürlerle daha yakın bağlantı kurmak için meditasyon seansları düzenlenmektedir. Ziyaretçilerden ve mevcut yaşayanlardan oluşan grup gün içinde barışçıl protestolar düzenlemekte, avlanarak ya da bitkilerinden elde edilen yiyecekleri kullanarak akşam yemeğini hazırlamaktadır (White Rose, 2021).

Şekil 3.16 White Rose Katolik Çiftliğinden bir görünüş (White Rose, 2021)

Şekil 3.17 Açık mutfak alanından bir görünüş (FIC, 2021)

Ekonomik sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında toplulukta armağan ekonomisi kullanıldığı görülmektedir. Verilen hizmet için geri ödeme beklentisinin olmadığı bu sistemde topluluktaki para birimi kullanımı en aza indirilmiştir (White Rose, 2021). Avcı-toplayıcı kültürlerin çoğunda yiyeceklerin grup üyeleri arasında serbestçe paylaşıldığı bir hediye ekonomisi uygulanmaktadır. Bu sayede para birimi kullanımı en aza indirilmiştir. White Rose Katolik Çiftliği'ndeki üyeler kişisel talep ve becerilerine göre iş bölümü yapmıştır. Yiyecek yetiştirme, eğitim grubu, çocuk bakımı ve tamirat gibi günlük işler yapılarak topluluğa katkıda bulunmaktadır. Armağan ekonomisine göre bir hizmet ya da ürün aldığınız kişiye karşılık vermek isterseniz ona kalbinizden geleni iletebilirsiniz. Değiş tokuş yani hediyeleşme sisteminde iyiliğin bir döngüyle iletileceğine inanılmaktadır (Erteğün, 2014).

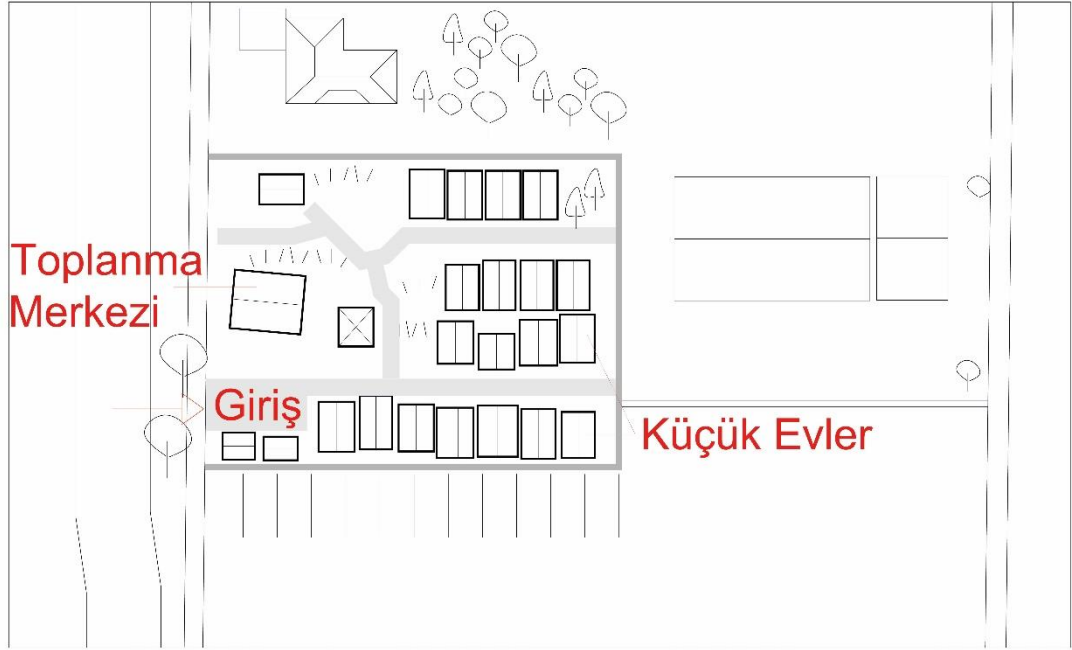
Şekil 3.18 Çiftlikteki işlerden bir görünüş (FIC, 2021)

3.4.3 Nickelsville Evsizler Topluluğu – Seattle, ABD, 2014

2008 yılından bu yana Seattle'da çeşitli kamp alanlarında yaşamakta olan Nickelsville Evsizler Topluluğu; Sawhorse Revolution isimli kuruluşla irtibata geçerek kendileri için bir konut tasarlanmasını istediğini belirtmiştir. Sawhorse Revolution ise 2010 yılında kurulmuş olan ve kâr amacı gütmeyen Seattle merkezli bir yardım kuruluşudur. Gençlere zanaat eğitimi vermeyi amaçlayan bu girişimde gönüllüler, profesyoneller ve lise öğrencilerini yaz kamplarında bir araya gelerek inşaat projeleri yürütmektedir. Sawhorse Revolution'ın ekonomik sürdürülebilirliği özel vakıflar, bireysel bağışlar, kentli ve derneklerin desteği ile sağlanmaktadır (Sawhorse Revolution, 2019).

Nickelsville Evsizler Topluluğu on küçük ev (tiny house) inşa edilmesi için 2014 yılında Sawhorse Revolution ile bir araya gelmiştir. Nickelsville Evsizler Topluluğu ortalama kırk ila yüz kişi için güvenlik, barınma ve dayanışma sağlamak ve üç ila on sekiz ayda bir kez kampını başka bir bölgeye taşımaktadır. Topluluğun taşınacağı kamp alanında su, elektrik, kanalizasyon gibi altyapı tesislerinin olup olmayacağı kesin değildir, bu nedenle altyapıdan bağımsız, tekil konutlara ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla Sawhorse Revolution'ın inşa ettiği küçük ev birimleri tekerlekle hareket edebilecek şekilde tasarlanmıştır (Robarts, 2015).

Ekolojik sürdürülebilirlik açısından bu eko-köyün tasarımında geri dönüşüm ilkeleri dikkat çekmektedir. Yerleşkedeki birimleri mümkün olduğunca atık ve eski yapı malzemesinden inşa edilmiştir; böylelikle hem ekolojik hem de ekonomik anlamda sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Örneğin konut birimlerinin çatısı için kullanılmış bir alüminyum panel, cepheleri için eski sokak tabelaları, açıklıklar için eski ve atık pencereler kullanılmıştır. Barınma birimlerinin yerleşke içindeki konumlandırılmasında güneş yönüne dikkat edilmiş, bulundukları çevreyle uyum içerisinde birimlerin tasarlanmasına dikkat edilmiştir. Birimler 2,6 m genişliğinde ve 3,4 m yüksekliğinde ve 820 kg ağırlığındadır, böylelikle küçük evlerin nakliyesi de kolay olmaktadır. Yemek pişirme alanı, yağmur suyu toplama sistemi, kompost tuvalet gibi geri dönüşüm sağlayan birimler de yerleşkede yer almaktadır. Tasarlanan güneş şarj istasyonu sayesinde köy sakinleri elektronik aletlerini şarj edebilmekte ve sıcak su ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Robarts, 2015). Yerleşkedeki bahçeler yiyecek ve süs bitkisi yetiştiriciliği için kullanılmaktadır, ancak bu tarım uygulamalarından ekonomik olarak fayda sağlanıp sağlanmadığı belirtilmemiştir (Nickelsville, 2021).

Şekil 3.19 Nickelsville Evsizler Topluluğuna ait yerleşkenin krokisi (Nickelsville, 2021)

Şekil 3.20 Nickelsville 'deki evlerden bir görünüş (Nickelsville, 2021)

Sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri açısından, eko-köydeki bazı konut ve ortak birimlerin tasarımında Sawhorse Revolution öğrencilerine Olson Kundig Mimarlık ve Architects Without Borders gibi büyük firmalar da danışmanlık sağlamıştır. SR öğrencileri konut birimlerinin tasarımında evsiz insanların temel insani ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmuş, evsiz insanlarla toplantı yaparak küçük ev birimlerinin inşaatı için kullanıcı onaylarını almıştır (Sawhorse Revolution, 2019). Evsiz insanların tasarım sürecine katılım sağlayarak fikirlerini paylaşabilmiş olması toplumda söz sahibi olmaları ve kendilerine güvenmeleri açısından oldukça önemli bir husustur. Kullanıcılar yaşam alanlarını zevklerine göre kişiselleştirmiştir (Şekil 2.18 ve 2.21). Nickelsville Evsizler Topluluğu için yapılan bu eko-köy tasarımı son kullanıcıların tasarımda söz sahibi olması sosyo-kültürel sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir ve bu bağlamda diğer eko-köylerden farklılık teşkil etmektedir. Yerleşkedeki ortak kullanım alanları ve bahçeler köy sakinlerinin etkileşim halinde olmalarını sağlamaktadır. Eko-köy tasarımında kullanılan engelli rampaları da erişilebilirlik ve sosyal sürdürülebilirlik açısından önemli bir detaydır.

Sawhorse Revolution öğrencileri ile birlikte gerçekleştirilen projeler hem köy sakinlerinin fikrini alması açısından, hem de öğrencilerin eğitime sağladığı katkı bakımından iki taraflı olarak sosyal sürdürülebilirlik bağlamında önemli bir girişimdir.

Şekil 3.21 Nickelsville Evsizler Topluluğunun yeni yerleşiminin açılışı (Nickelsville, 2021)

Ekonomik sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde bu topluluğun çoğunlukla bağışlarla yaşamını sürdürdüğü görülmektedir. Nickelsville Evsizler Topluluğuna yaşadıkları eko-köy alanı belediye tarafından kiralanmıştır. Belediyenin yardımlarının yanı sıra hükümet, kurumlar ve bireylerin yaptığı bağışlar da bu topluluğu desteklemektedir. Toplulukta yaşayan bireylerin geçimlerini nasıl sağladıkları net bir biçimde belirtilmemiştir. Düzenli olarak bağış toplama etkinlikleri düzenlenmektedir. Örneğin 2013 yılında bir ralli düzenlenmiş ve “Dışarıda Uyu” (sleep out) etkinliği ile daha büyük miktarlarda bağışlar toplanmıştır (Kiley, 2015). İnternet sitelerinde, Facebook ve Indiegogo gibi platformlarda yapılmış olan paylaşımların çoğu giysi, yiyecek, ev eşyası, bahçe ekipmanlar ve maddi taleplerden oluşmaktadır. Bu durumdan eko-köyde ekonomik olarak sürdürülebilir bir sistemin sağlanamadığı düşünülmektedir.

Şekil 3.22 Nickelsville’deki yaşayanlar için düzenlenen bağış konserinden bir görünüş (Nickelsville, 2021)

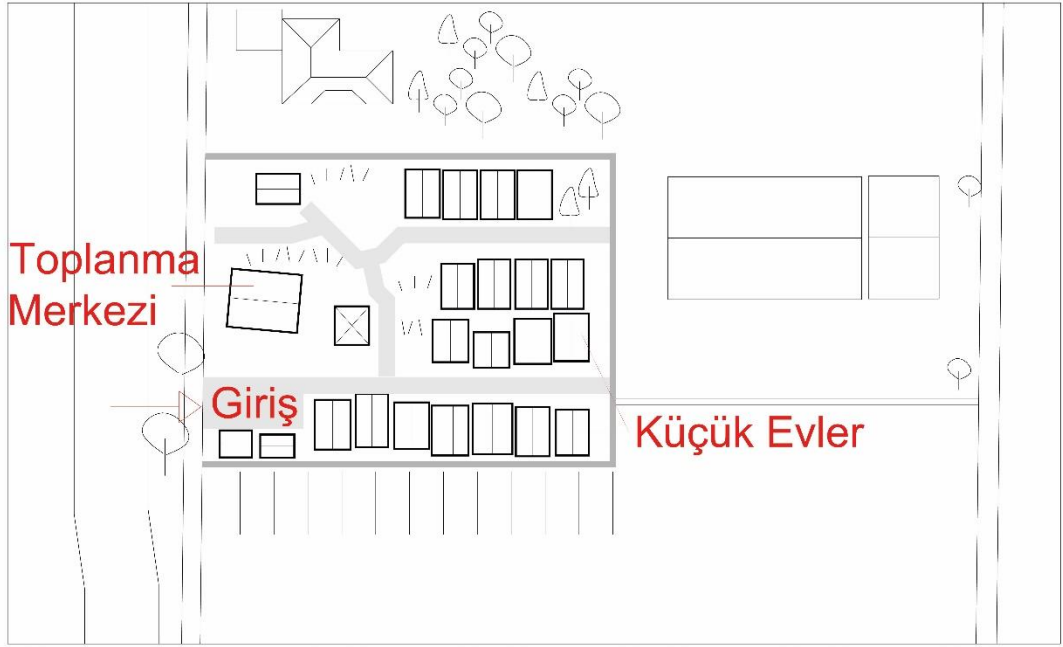
Şekil 3.23 (a) ve (b) Nickelsville Evsizler Topluluğunda ekonomik gelir elde etmek için yapılan ürünler (Nickelsville, 2021)

Şekil 3.24 (a) Geri dönüştürülmüş malzeme kullanılarak inşa edilmiş bir ev (Nickelsville, 2021), (b) Nickelsville 'deki evler (Nickelsville, 2021)

3.4.4 Transition Village Wallan – Victoria, Avustralya, 2017

Avustralya son otuz yıldır giderek daha fazla vatandaşının evsiz kaldığı bir konut krizi yaşamaktadır. BM raporlarına göre son nüfus sayımında 116.000'den fazla Avustralya vatandaşı evsizlikten mustarıptır (UN, 2019). Evsizlikle mücadele için kurulmuş, kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlardan biri olan Transition Village Wallan, 2017 yılında yerel evsizler için geçici barınma çözümü sağlayan ve sekiz küçük evden oluşan bir köy inşa etmiştir. Transition Village Wallan'ın vizyonu insanlara on iki aylık bir süre zarfında güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam alanı sağlamaktır. Perma-kültür, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve Sosyal Adalet ve Geçiş Hiyerarşisi ilkelerine uygun olarak tasarlanan bu köyde işbirlikçi ve dirençli bir topluluk oluşturmak hedeflenmiştir. Yerleşkede bu ilkelerin uygulanması bakımından diğer yerleşimlerden ayrılmaktadır. Köy sakinleri için yiyecek, istihdam, eğitim, mesleki eğitim ve duygusal ve fiziksel sağlık desteği sağlanmaktadır (Transition Village Wallan, 2018).

Şekil 3.25 Transition Villaga Wallan'a ait bir yerleşim krokisi (TWA, 2021)

Ekolojik sürdürülebilirlik açısından irdelendiğinde köydeki yaşama birimlerinin her biri 3m x 4m olarak tasarlandığı görülmektedir. Bu küçük evler yatak, aydınlatma, ısıtma, soğutma, içme suyu ve el yıkama ünitelerinden oluşmaktadır. Mutfak, çamaşır yıkama, duş, tuvaletler, toplantı odası, barbekü alanı, perma-kültür ilkelerine uygun olarak düzenlenmiş bahçeler, bahçe kulübesi ve mikro iş alanı gibi birimler de ortak kullanıma uygun olarak tasarlanmıştır (Transition Village Wallan, 2018). Yerleşim tasarımında sürdürülebilir, tamir veya boya gerektirmeyen sandviç panel ve levha kullanımına dikkat edilmiştir. Güneş enerjisi sistemleri, kompot tuvaletler, su depoları ve bahçe sistemleri ile şehir altyapısından uzaklaşmak hedeflenmiştir. Köy sakinleri sağlıklı ve mevsimine uygun gıda tüketimine yönlendirilmektedir. Geri dönüşüm ise eşyaların onarılabileceği bir tamir atölyesi ile desteklenmektedir (Hynninen, 2019).

Şekil 3.26 Evsiz insanların konakladığı konut birimleri (TWA, 2021)

Şekil 3.27 Transition Village Wallan'a ait yerleşim alanından bir fotoğraf (TWA, 2021)

Sosyal sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde eko-köy yönetiminin bir komite ile sağlandığı görülmektedir. Yerleşkede Avustralya Victoria Mevzuatı, Dernekler Kuruluş Reformu Yasası 2012'ye göre belirlenmiş 72 maddelik Transition Village Wallan kuralları geçerlidir (Transition Village Wallan, 2019). Eko-köyde birey ve gruplar arasındaki güçlü ilişkilerin geliştirilmesi teşvik edilmektedir. Tüm köy sakinleri belirlenmiş davranış standartlarına uyum sağlayarak temizlik, bahçe işleri ve bakım için düzenlenen haftada on saatlik ortak iş planına katılmaktadır. Köy sakinlerine gönüllülük, iş ve yaşam becerileri eğitimleri sunulmaktadır. Yaşayanların günlük idare ve organizasyonda görev alarak özgüvenlerini ve bağımsızlıklarını yeniden kazanmalarına yardımcı olmak hedeflenmiştir (Clarke, 2017). Köy sakinlerinin on sekiz yaşından büyük, Wallan bölgesinde yaşayan, alkol ve uyuşturucu kullanmayan ve ciddi suçlara dair ceza kaydı bulunmayan kişiler olması talep edilmektedir (Transition Village Wallan, 2018). Evsizlere yönelik geliştirilen eko-köy projeleri incelendiğinde Wallan eko-köyündeki gibi sınırlandırıcı bir kullanıcı profiline rastlanmamıştır. Social Bite Eko-köyünde alkol ve uyuşturucu bağımlıları için tedavi ve rehabilitasyon programları uygulanmaktadır. Gilmanlar da yazdıkları raporda eko-köy ilkelerinden bahsederken insan aktivitelerinin zararsız bir şekilde doğaya uyumlu hale getirilmesini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla yerleşkede talep edilen bu maddenin evsizleri kucaklayan ve eko-köy prensiplerine göre hareket eden bir yerleşimin felsefesine aykırı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.28 Gönüllülerin ve eko-köy sakinlerinin bir araya geldiği bir yemek (TWA, 2021)

Ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde eko-köyde ihtiyaç duyulan günlük yiyeceklerin önemli bir kısmının köy sakinleri tarafından sağlanması, fazlalıkların satılarak gelir elde edilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu satışların başlayıp başlamadığı ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Bahçecilik ile ilgili düzenlenen eğitim ve çalıştayların hem eko-köy sakinleri hem de yerel halk için bilgilendirici olması planlanmıştır (Transition Village Wallan, 2019). Düzenlenen bu eğitimlerin hem ekonomik hem de sosyal açıdan sürdürülebilirliği destekleyici yönde katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.29 Ekonomik olarak eko-köye katkı sağlamak için hazırlanan objeler (TWA, 2021)

Diğer eko-köy örneklerinde bir başlık halinde görmediğimiz ancak günümüz iletişim çağı için oldukça önemli olan dijitalleşme konusu Wallan Eko-köyünün yıllık raporunda ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Transition Village Wallan ekibi Dijital Hizmetler Laboratuvarı ile 2018 yılından bu yana çalışmaktadır. Buna göre internet site hizmeti, e-posta ve kampanyaların kontrolü, gönüllülerin ve eko-köy üyelerinin listelenmesi, grafik tasarım çalışmaları gibi hizmetler için de bir bütçe oluşturulmuştur. Transition Village Wallan finansal kaynaklarını bağışçılar, sponsorluklar, konser ve müzikhol gibi etkinlikler sayesinde sağlamaktadır (Transition Village Wallan, 2019).

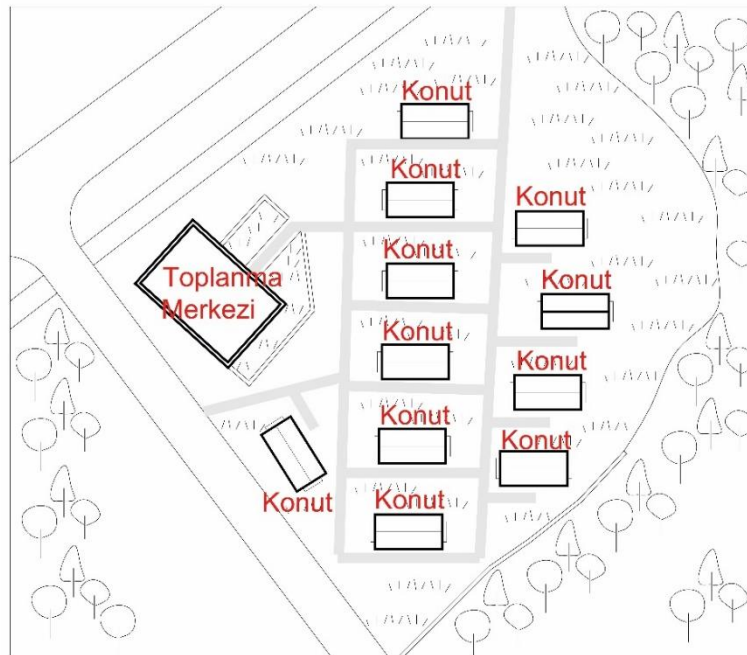
Transition Village Wallan eko-köyünün 2020 yılı hedefleri köyün inşaat işlerini gönüllüler ve profesyonellerle birlikte tamamlamak, sponsorluklara resmiyet kazandırmak, köy sakinleri için yönetim belgelerini tamamlamak, güçlü bir finansal yönetim planı hazırlamak, gönüllü programını geliştirmeye devam etmek ve köy sakinlerine iş imkânı sağlamak olarak belirtilmiştir (Transition Village Wallan, 2019).

Şekil 3.30 (a) Ekonomik sürdürülebilirlik için hazırlanan kermesten bir görüntü. (b) Gelir elde etmek için yapılan komedi gecesi afişi (TWA, 2021)

3.4.5 Social Bite Eko-Köyü – Granton, İskoçya, 2018

2003'te İskoçya'da yürürlüğe giren evsizlikle ilgili yasaya, güçlü yasal güvenlik ağına ve yaygın desteğe rağmen evsizlik İskoçya'nın büyük şehirleri için hala önemli bir sorundur (Littlewood ve diğer.,2017). 2019 yılında İskoçya'da kaydedilen evsiz sayısı 51.000'dir (Homelessness in Scotland: 2019 to 2020). Başkent Edinburgh'ta 2012 yılında kurulan Social Bite isimli bir kafe; işletmelerinin karını hayır kurumlarına bağışlamış, evsiz insanlara iş imkânı sağlayarak onlara yardım etmeyi amaçlayan projeler üretmiştir (Jacobsen, 2019). Bu projelerden birisi insanların evsiz kimseler için yiyecek ya da içecek satın alabildiği “Daha sonra öde” (Pay it Forward) programıdır. Kafeye gelen müşteriler ihtiyaçlarından fazlasını satın almakta; bu fazla yiyecek ve içecekler bir panoda listelenmektedir. İhtiyaç sahibi insanlar kafeye geldiğinde bu listeden seçim yapabilmektedir. Bir diğer projeleri ise 2016 yılında 9000 kişinin katılımıyla başlayan ve her yıl düzenlenen, dünyanın en büyük dışarıda uyuma etkinliği olan “Parkta Uyu” (Sleep in the Park) organizasyonudur. Bu organizasyon tüm dünyada ses getirmiş ve küresel bir kampanyaya dönüşmüştür. 2019 yılında Parkta Uyu etkinliği New York ve Londra'nın da aralarında bulunduğu on bir kentte gerçekleştirilmiştir (Social Bite, 2019). Bu etkinlikten elde edilen gelirler sayesinde evsiz insanların konaklayabilecekleri bir yaşam alanı tasarlanmıştır.

Şekil 3.31 Social Bite Eko-köyü'ne ait bir yerleşim krokisi (Social Bite, 2021)

Edinburgh Kent Konseyinin Granton alanındaki büyük bir araziyi bağışlamış olduğu Social Bite Eko-köyü 2018 yılında kullanıma açılmıştır. Projenin amacı kısa vadede evsiz insanları ekonomik açıdan desteklemek, barınma ihtiyaçlarını gidermek ve kalıcı konut desteği sağlamaktır. Uzun vadede amaçlanan ise maddi kaynak sağlayan eylemlerle toplumda farkındalık yaratarak İskoçya'daki evsizliğe son vermektir. Yenilikçi, düşük maliyetli, denetimli ve güvenli olarak düzenlenen ve yirmi kişilik evsiz bir grup için tasarlanmış eko-köyde yaşayan insanlara on iki aya kadar maddi ve manevi destek verilmekte, ruhsal sağlıklarına kavuşmalarına yardım edilmekte, istihdam sağlanmakta ve topluma kazandırılmaya çalışılmaktadır. Social Bite kafelerinde veya partner şirketlerde çalışma olanağının da sunulduğu bu kimseler on beş ila on sekiz ay sonunda kalıcı konutlarına taşınabilmektedir. Eko-köy sakinlerinin kalıcı konutlarına taşınmasının ardından evsiz yirmi insanın daha yerleşkeye kabul edilmesi ve bu döngüyle her yıl en az yirmi insanın evsizlikten kurtarılması hedeflenmiştir (Social Bite, 2019).

Şekil 3.32 Social Bite Eko-Köyü, Granton- İskoçya (Social Bite, 2021)

Ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında bu eko-köy soğuk köprüleme sistemi kullanılarak oluşturulmuş on bir adet yalıtımlı ahşap yapı ve bir adet ortak kullanılan topluluk merkezinden oluşmaktadır. Enerji tasarruflu, çevre dostu ve sürdürülebilir olan bu küçük evler (tiny house) hareketli veya hareketsiz olarak kullanılabilir. Evlerin önlerinde ve ortak alanda düzenlenmiş sebze bahçesi, tavuk kümesi, mobilya atölyesi gibi ortak kullanıma yönelik birimlerin de yer aldığı bu eko-köy, sakinlerine güvenli ve destekleyici bir yaşam ortamı sunmaktadır (Social Bite, 2019).

Şekil 3.33 Konut birimlerinin iç görünüşü (Social Bite, 2021)

Nesthouse Internal Floor Areas				
Nesthouse Size				
Modules		Nesthouse Small	Nesthouse Medium	Nesthouse Large
	Live	10.1m ²	13.6m ²	17.1m ²
	Live + Entry or Live + Bathe	11.3m ²	14.8m ²	18.3m ²
	Live + Entry + Bathe	14.0m ²	17.5m ²	20.9m ²
	Live + Entry + Bathe + Sleep	20.9m ²	24.4m ²	27.9m ²

Şekil 3.34 Küçük evlerin oluşturulma prensibi (Social Bite, 2021)

Sosyal sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde, eko-köy sakinlerinin yerleşkede topluluk merkezinde beraber yemek pişirip yemek yiyerek sosyalleştikleri görülmektedir. Bu merkezde yoga, meditasyon, spor, bisiklet, yemek kulübü, koro ve DJ toplantıları da düzenlenmekte ve köy sakinlerinin katılması teşvik edilmektedir. 2018 yılı sonunda on dört erkek ve dört kadından oluşan Social Bite Eko-köyü; acil durumda olan, geçici bir konaklama alanında yaşayan ve toplulukta yaşamayı isteyen insanlara ulaşmaktadır. Social Bite ve ortağı kuruluşlar sayesinde yerleşkede yetenekli ve deneyimli çalışanlarla gönüllülerden oluşan bir takım bulunmaktadır. Köy sakinlerine olumlu rol model olunarak sağlık ve ruhsal konularda destek verilmektedir. Bu destekler arasında iş-meslek eğitimi, okuma-yazma eğitimi, finansal danışmanlık, kişisel gelişim, uyuşturucu ve alkol tedavisi de yer almaktadır. Pozitif ve sosyal ilişkilerle evsiz insanların tekrar kendine güven duymaları ve özsaygılarını kazanmaları amaçlanarak toplum içinde yaşamaları amaçlanmaktadır (Social Bite, 2019).

Şekil 3.35 Dışarıda uyu etkinliğinden bir fotoğraf (Social Bite, 2021)

Ekonomik sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde Social Bite Eko-köyünün bağışlar ve ortak kuruluşlar sayesinde kurulduğu görülmektedir. İskoçya'daki evsiz insanlar için bazı programlar düzenlenerek maddi olarak sürdürülebilirlik sağlanmaktadır. Social Bite Akademi isimli bir programla evsiz insanların kendi yaşamlarını sürdürebilecekleri bir platform sağlanmaktadır. İşini kaybedip evsiz kalan insanların tekrar iş dünyası ile etkileşime girebilecekleri ve ilk kez çalışacak olanlar için destekleyici, gerçek ve ticari bir ortam sağlanmaktadır. Kişilerin ilgi alanları, umutları ve kariyer planlarına göre verilen bu destek yirmi bir ay gibi bir süreyi kapsamaktadır (Social Bite, 2019).

İskoçya'da evsiz insanlar için düzenlenen ilk köy olan Social Bite Eko-köyü evsizlikle mücadelede hükümetler ve kuruluşlara öncülük etmektedir. Bireysel girişimlerin de iyi bir rol model olabileceği açısından önemli bir girişimdir. Yerleşkenin ekolojik sürdürülebilirliği bağlamında çok sayıda veriye ulaşılammıştır. Eko-köy için önemli birer unsur olan yerel ve geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı, yenilenebilir enerji, su kullanımı gibi verilerle ilgili detaylı verilere erişilememiştir ancak projenin sosyal ve ekonomik bağlamdaki sürdürülebilirliği çok iyi koordine edilmiştir. Evsiz insanların toplumdan kopmasının ve dışlanmasının nedeninin hayatta güçlü birer amaçlarının olmaması olduğu vurgulanmıştır. Bu kimselere iş ve sosyal hayatta birer rol verilerek hakkettikleri değeri bulmaları hedeflenmektedir. Evsiz insanları fiziksel ve ruhsal yönden kucaklayarak bir ev ortamı sunan bu eko-köy tasarımı İskoçya toplumunu bilinçlendirmiştir (Social Bite, 2020).

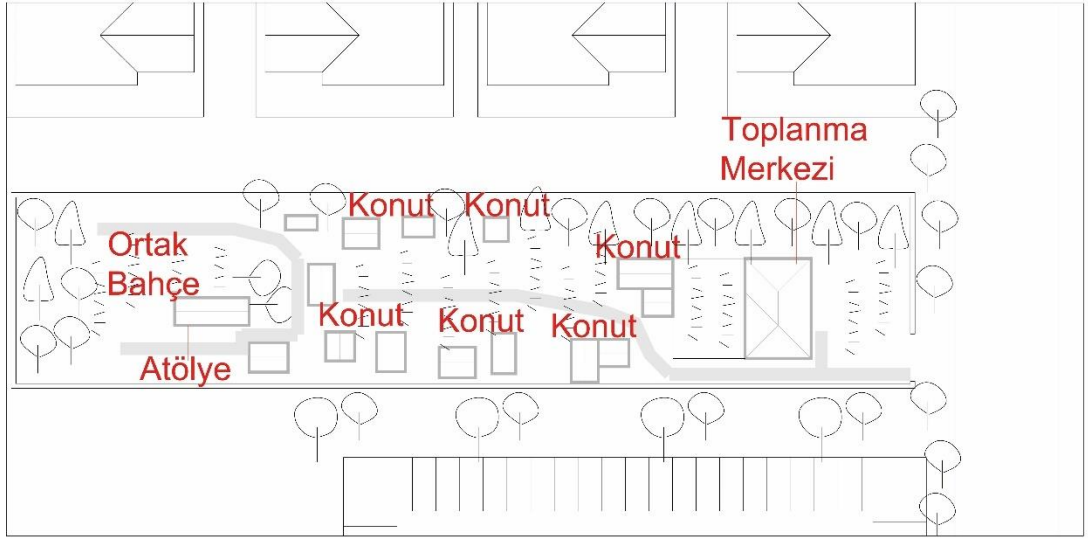

Şekil 3.36 Social Bite Kafesi (Social Bite, 2021)

İncelenen projeler arasında en iyi koordinasyonu sağlamış olan projenin Social Bite Eko-köyü olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal medya ve bireysel bağlantıları sayesinde bulundukları coğrafyada dikkat çekmelerinin yanı sıra, “Dışarıda Uyu” etkinliğini küresel bir düzeye getirerek evsiz ve dışlanmış kimselere destek sağlanması amaçlanmıştır. En son gerçekleştirilen “Dışarıda Uyu” etkinliğinden iki ay sonra, 2020 yılının şubat ayında Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma komisyonu “Evsizliğe çözüm için herkese uygun fiyatlı konut ve sosyal koruma sistemleri” konu başlığıyla toplanarak otuz yıldan sonra ilk kez evsizlikle ilgili kararlar almıştır (Social Bite, 2020). Bu kararlara göre evsiz insanların hayatlarını yeniden kurabilmeleri için uygun fiyatlı konut ve iş imkanları sağlanacak, hastalık ve iş kaybı nedeniyle insanların evsiz kalmasının önüne geçilecek, güvenli ve erişilebilir mahalleler inşa edilecektir. BM raporunda evsizlikle mücadele için hükümetleri özel sektör ve kuruluşlarla iş birliği yapmaya davet etmiştir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma amaçlarına ulaşabilmek için BM ve sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere konuyla ilgilenen tüm kuruluşların gerekli önlemleri almak ve iyi uygulamaları desteklemeye teşvik etmektedir (UN, 2020).

3.4.6 Fresno Eko-köyü –Kaliforniya, ABD, 2013

Kaliforniya’da bulunan Fresno kenti yoksulluk ve evsizlikle mücadele etmektedir. ABD’de 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre Fresno elli büyük şehir içerisinde yoksulluk bakımından dördüncü sıradadır (Brookings Enstitüsü, 2006). 2013 yılından beri on bir ila on üç kişiye aynı anda konaklama sağlayan Fresno Eko-köyüne gelen bireyler önce uyuşturucu, sabıka kaydı, mülakat gibi süreçlerden geçmekte; daha sonra bir yıl boyunca konaklayabilecekleri birimlere aktarılmaktadır. Eko-köy sadece evsiz insanlara yönelik değildir; cinsiyet, ırk ve mezhep gözetmeden hayatın birçok kesimindeki insanlara açıktır. Nancy Waidtlow isminde emekli bir öğretmen tarafından kurulan eko-köy, üniversite öğrencileriyle proje de geliştirmiş olan Arthur Dyson isimli mimar tarafından tasarlanmıştır (Crask ve diğer., 2011).

Şekil 3.37 Fresno Eko-köyüne ait yerleşim krokisi (Fresno, 2021)

Ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında güneş ve jeotermal enerji içeren eko yapılar ile organik tarım yapılan, gri su sistemi ile yağmur suyu hasadını içeren sistemler iç içe olmalıdır. Yerleşkedeki yapıların inşaatında ahşap paletler, plastik polimer borular, saman balyaları, temeller için demiryolu traversleri, cepheler için kartonlar ve alüminyum kutular gibi geri dönüştürülmüş malzeme kullanılmıştır. 0,6 akre¹¹'lik bir arazi üzerinde yer alan projede iki yatak odası, ortak mutfak ve yaşama alanı, bir sebze bahçesi, birçok meyve ağacı, dışarıda bir mutfak ve duş, iki adet enerji verimli yapı bulunmaktadır (Calix 2018).

Şekil 3.38 Üniversite öğrencilerinin üretimine yardım ettikleri bir konut birimi (Fresno, 2021)

¹¹Akre: İngiliz arazi ölçü birimi: 4047 m².

Sosyal Sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde eko-köylerin bazı tasarım kriterlerini içermesinin gerekli olduğuna değinilmiştir. Bu kriterler evsiz insanların sağlık sorununu çözmek, evsizlik sorununu katalizör olarak kullanarak bu durumu pozitif bir yöne çevirmek, sürdürülebilir, işbirlikçi ve sağlıklı toplumlar oluşturmak olarak belirtilmiştir. Lyles Mühendislik Fakültesi'nin İnşaat Yönetimi Bölümü ile Kaliforniya Devlet Üniversitesi'nin Sanat ve Tasarım Bölümü 2010 yılında Mimar Arthur Dyson ile iletişime geçmiş, Fresno bölgesindeki evsiz kimseler için konut tasarımı ve inşası konusunu bir ders olarak işlenmiştir. Evsizlik bir tasarım probleminden ziyade sosyal bir sorundur; bu nedenle yenilikçi ve bütüncül çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Eko-köyler ise geleceği yeniden tanımlamak, evsiz kişilere güvenli ve sağlıklı bir ortam sağlamak için uygun bir yaklaşımdır. Üniversitedeki dersler çerçevesinde mühendislik ve tasarım bölümlerinden toplamda elli öğrenci haftada bir kere buluşup, evsiz insanlarla görüşerek bir model ve strüktür tasarımı, malzeme seçimi ve yapıların inşası gibi maddeleri çalışmıştır. İki dönemlik planlanan ders sonucu edinilen deneysel öğrenme ile öğrencilerin araştırma becerilerinin daha da geliştirilmesi, liderlik ve takım çalışması becerilerinin artması amaçlanmıştır (Crask ve diğer.,2011). Nickelsville Evsizler Topluluğunda olduğu gibi Fresno Eko-köyünde de evsiz insanlar tasarım sürecinde aktif rol almış ve söz sahibi olmuşlardır. Bu bağlamda iki girişim de benzerlik teşkil etmektedir. Bununla birlikte evsiz kimselere bir yıl boyunca konut sağlanması özelliği de Social Bite Eko-köyü ile benzerlik teşkil etmektedir.

Şekil 3.39 Geri dönüştürülmüş malzemeden oluşturulan bir konut birimi (Fresno, 2021)

Evsiz bireyler için haftalık buluşmalar, sosyal yardımlar düzenleyerek bu insanların kendi kendilerine yetebilen bir yaşam sürmeleri için gerekli becerileri kazandırmayı amaçlanmaktadır. Eko-köy sakinleri özerk yönetime katılmaktadır, yaşam alanının bakımında ise ortak sorumluluğa sahiplerdir. Standart bir ortak alanları bulunmamakla birlikte konutlarda yaşayan kişiler mutfak, yaşam alanı, banyo gibi birimleri ortaklaşa kullanmaktadır. Konaklayanlara danışmanlık, rehberlik, stajyerlik ve istihdam olanakları sağlanmaktadır. Dyson 'un konseptinde sanat stüdyosu, sanat galerisi, mobilya mağazası, mobilya tamir atölyesi, fırın gibi konaklayanlara gelir getirmesi düşünülen ticari birimler de düşünülmüştür, bu birimlerin inşasının ilerleyen süreçte yapılması planlanmıştır. Bu bağlamda Dakota Eko-bahçesi sürdürülebilirliğin sosyal ve fiziksel yanlarını desteklemekte, ilerleyen zamanda ise ekonomik olarak sürdürülebilir olmayı amaçlamaktadır (Eco-village Fresno b.t.).

Dakota'da yaşayan evsiz insanlar eko-köye yerleşmelerinin ardından yaşam tarzlarının olumlu yönde değiştiğinden bahsetmişlerdir. Eko-köydeki yaşam ortamı, terapi ve bilgisayar dersleri gibi etmenlerden ötürü bu merkezde yaşamaktan hoşnut olduklarını belirtmişlerdir. Dakota Eko-bahçesi çevresel olarak sürdürülebilir bir şekilde güvenli ve onurlu yaşam alanları sağlayarak, her bir sakinine evsizliğin kısır döngüsünden kaçmak için eğitici, duygusal ve fiziksel araçlar ile bu konuda destek ve eğitim sağlamaktadır (Eco-village Fresno b.t.).

Ekonomik sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında incelendiğinde ideal bir köy modelinin amacı; alternatif enerji tasarımı, kaynak kullanımı, yaratıcı planlama ve yaşayanlar için önerilen özel ekonomik bileşenler ile tamamen sürdürülebilir bir yaşam sağlamak olarak aktarılmıştır. Yerleşimde yaşayan insanların geçimi dayanışma ekonomisi ve bağışlarla sağlanmaktadır. Sanat stüdyosu, mobilya restorasyon mağazası, fırın, bitki odası gibi ticari bir işletme içeren yerleşke çalışanlar için sürdürülebilir gelir kaynağı sağlamaktadır (Crask ve diğer., 2011).

Tablo 3. 1 İncelenen eko-köy örneklerinin karşılaştırılması

	1. Crooked Tree Evsiz Eko-köyü – Tennessee, ABD	2. White Rose Katolik Çiftliği – Missouri, ABD	3. Nickelsville Evsizler Topluluğu – Seattle, ABD	4. Transition Village Wallan – Victoria, Avustralya	5. Social Bite Eko-Köyü – Granton, İskoçya	6. Fresno Eko-köyü –Kaliforniya, ABD
Ekolojik Sürdürülebilirlik	<u>Malzeme:</u> -Geri dönüştürülmüş malzeme ile bina yapımı -Kâğıt ürünlerinin dönüşümü <u>Enerji:</u> -Plastiğin hidrolik gaza dönüştürülerek yakıt olarak kullanılması -Metan gazından kompost yapımı -Güneş, rüzgâr, hidro-elektrik, biyo-yakıt, biyogaz ve jeotermal enerjiden sürdürülebilir enerji sağlanması -Kapalı sera sistemi ile yıl boyunca GDO'suz gıda üretimi -Ortak meyve sebze bahçeleri -Çiftlik hayvanlarına ortak bakım verme -Perma-kültür ve akuaponik gibi sürdürülebilir tarım uygulamaları	<u>Malzeme:</u> Saman balyasından ev yapımı <u>Enerji:</u> Elektrik ve petrol kullanımını azaltmak için otomobil kullanımını en aza indirmek, yiyecek kooperatifi ve ekipman paylaşımı yapmak -Kompost tuvaletler -Perma-kültür tasarımı yapmak -Ortak sebze bahçeleri -Çiftlik hayvanlarına ve atlara bakım verme	<u>Malzeme:</u> Atık ve eski yapı malzemeleriyle sürdürülebilir ve hareketli yaşama birimleri tasarımı. <u>Enerji:</u> güneş şarj istasyonu ve kompost tuvaletler <u>Su:</u> Yağmur suyu toplama sistemi	<u>Malzeme:</u> Sürdürülebilir, tamir veya boya gerektirmeyen sandviç panel ve levhalarla konut birimi tasarımı <u>Enerji:</u> Güneş enerjisi sistemleri <u>Su:</u> Su depoları -Kompot tuvaletler -Bahçe sistemleri	<u>Malzeme:</u> Yalıtımlı ahşap malzemelerle konut birimi tasarımı <u>Enerji:</u> Tasarruf sağlayan soğuk köprüleme sisteminin kullanılması	<u>Malzeme:</u> Geri dönüştürülmüş malzeme ile bina yapımı <u>Enerji:</u> Güneş ve jeotermal enerji içeren eko yapılar <u>Su:</u> Yağmur suyu hasadı ve gri su sistemi
Sosyal Sürdürülebilirlik	- Hamam, ahır, mutfak, aktivite odası, marangozhane gibi ortak kullanım alanları - Her üyenin haftalık yirmi saatini ortak işlere harcaması - Topluluk sözleşmesi - Oylama sistemi - Maddi ve manevi iş birliği - Karakter özelliklerine göre iş bölümü	-Ortak yaşam -Bisiklet bakımı, kaşık oymacılığı -Sadece Katolik inancına sahip kişilere değil birçok inanca sahip insanlara ev sahipliği yapmaktadır. -Etkinlik ve kutlamalarla çeşitli gruplara ev sahipliği yapmak -Kurs ve eğitimler -Dua ve meditasyon seansları	-Ortak mutfak alanları -Eko-köy tasarımına yerleşke sakinlerinin katılımı -Günlük işlere yerleşke sakinlerinin katılımı	-Ortak yaşam alanları -Ortak iş planı -Mikro iş alanı gibi birimlerde gerekli tamiratın yapılması -Eğitim ve çalıştaylar	-Ortak yaşam alanları -Sebze bahçesi, tavuk kümesi, mobilya atölyesi gibi ortak birimler -Çeşitli kurslar, toplantılar ve eğitimlerin düzenlenmesi	-Ortak yaşama alanı -Ortak meyve ve sebze bahçesi -Eko-köy tasarımına yerleşke sakinlerinin katılımı -Üniversitedeki öğrencilerle iş birliği ve deneysel öğrenme -Eko-köy sakinlerinin özerk yönetime katılması -Evsizlere danışmanlık, rehberlik, stajyerlik, terapi, ders ve istihdam sağlanması
Ekonomik Sürdürülebilirlik	<u>Dayanışma ekonomisi:</u> -Bağışçılar -Eko-köye üye olmak isteyen kişilerden alınan başvuru ücreti	<u>Hediye ekonomisi</u> ile para birimi kullanımı en aza indirilmiştir.	<u>Dayanışma ekonomisi:</u> -Bağışçılar ve etkinliklerden elde edilen gelirler -Ortak bahçeler	<u>Dayanışma ekonomisi:</u> -Bağışçılar, sponsorluklar, konser ve müzikhol gibi etkinlik organizasyonlarından elde edilen gelirler -Yerleşke içi ürün üretimi ve ihracatından elde edilen gelirler -Ortak tarım alanları	<u>Dayanışma ekonomisi:</u> -Çeşitli sponsorluklar ve organizasyonlardan elde edilen gelirler. -Yerleşke dışı istihdam: Social Bite ve ortak şirketlerde çalışma imkânı	<u>Dayanışma ekonomisi:</u> -Bağışçılar -Sanat stüdyosu, mobilya restorasyon mağazası, fırın, bitki odası gibi ticari birimlerden elde edilen gelirler

3.5 Bölüm Değerlendirmesi

Tablo 3.1’de de görülebileceği gibi incelenen köylerin ekolojik olarak sürdürülebilirliği sağlama yaklaşımları malzeme kullanımı açısından benzerlik göstermektedir. Transition Village Wallan projesinde kullanılan güneş enerjisi sistemleri, kompot tuvaletler, su depoları ve bahçe sistemleri gibi çözümler hem geleneksel köylerde hem de yeni kurulan eko-köy projelerinde uygulanarak ekolojik bir sürdürülebilirlik sağlanabilir. Eko-köylerde düzenlenen kurs ve eğitimler sosyal sürdürülebilirlik ve insanların etkileşimde bulunması açısından önemlidir. Yerel malzeme kullanımı, doğa dostu yapı teknolojileri, geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı da ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında olumlu çözümlerdir. Ortak tarım alanlarında üretilen yiyecekler köy sakinlerinin sosyal olarak etkileşimde bulunmasını sağlar, hem de ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında önemlidir. Kültür farklılıklarını da irdelemek için hem doğu hem de batı coğrafyalardan seçilen bu örneklerin ortak özelliği küçük yaşama alanı tasarımlarıyla ekonomik çözümler sunmuş ve kolay erişilebilir yerleşim birimleri olmalarıdır.

Transition Village Wallan ’da bulunan konut birimleri Social Bite Eko-köyü ile benzer bir biçimde evsiz insanlar köye yerleşmeden tamamlanmıştır. Ancak Nickelsville örneğinde mevcut olarak yerleşkede yaşayan evsiz insanların talepleri gözetilerek bu insanlar için bir yerleşim yeri tasarlanmıştır.

BÖLÜM DÖRT

TERKEDİLMİŞ KÖYLERİN EVSİZLER İÇİN EKO-KÖY YAKLAŞIMINA GÖRE İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ

Evsizler için geliştirilen barınma çözümleri arasında en sürdürülebilir model olarak eko-köylerin varlığı dikkati çekmektedir. Dünyada evsizlere yönelik geliştirilen çözümler arasında yer alan ve önemli bir potansiyele sahip olan eko-köy modeli Türkiye’de evsizler için yapılan düzenlemeler arasında yer almamaktadır. Bu tez çalışmasında evsizler için yeni eko-köyler tasarlanması yerine terk edilmiş yerleşimlerin iyileştirilmesi ve barınmaya elverişli hale getirilmesi yaklaşımına değinilmektedir. Bu bölümde öncelikle Türkiye’deki sanayileşme ve kırdan kente göç problemi ele alınmış ve Türkiye’deki yerleşimlerin terk edilme sebepleri incelenmiştir. İzmir ve çevresinde yer alan terk edilmiş yerleşimler mercek altına alınmış ve fiziksel, sosyal, ekonomik potansiyelleri irdelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda seçilmiş olan bir adet yerleşim için öneriler geliştirilmiştir.

4.1 Türkiye’de Sanayileşme ve Kırdan Kente Göç Problemi

Tarihsel süreçte insanlar devinim halinde olmuş, ülke içinde ya da ülke dışında nüfus hareketlilikleri görülmüştür. Küresel boyutta endüstri devrimi ile yaşanan gelişmeler banliyölerden büyük kentlere göçü önemli ölçüde arttırmıştır. Ülkemizde ise Cumhuriyet dönemi ile birlikte önem kazanan kırsal boyutta kalkınma ve köylünün önemi 1950’li yıllarla birlikte tersine dönmeye başlamıştır. Tarımda mekanizasyon işgücüne duyulan gereksinimi azaltırken kentlerdeki istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal olanaklar çekici hale gelmiş ve kent merkezlerine olan göç akışı hızlanmıştır. Türkiye’deki göç dalgalarının yarattığı etkiler “2.4 Türkiye’de Konut Sorunu” başlığında ayrıntılı olarak incelenmiştir. 1980 sonrası yaşanan göç dalgası sonrası ülkemizdeki pek çok köy yerleşimi terk edilmiştir (Tablo 4.1).

Kurtuluş Savaşı sonrasında 1923-1938 yılları arasında Balkanlardan 410 bin dolaylarında göçmenin ülkemize geldiği, 350 bin civarında mübadilin de Yunanistan başta olmak üzere diğer Balkan ülkelerine göç ettiği bilinmektedir (Yanık, 2017). 1989 yılında Bulgaristan’ın Türk azınlıkları sınır dışı edeceğini bildirmesi üzerine 350 bin Türk vatandaşı Türkiye’ye gelmiştir (AA, 2019). Türkiye’nin güneydoğu sınırında son

yıllarda yaşanan savaşlardan ötürü ise yaklaşık 4 milyon kayıtlı göçmen olduğu belirtilmiştir (Adaman ve diğ., 2019).

Tablo 4.1 Türkiye’deki iç göçlerin sınıflandırılması (Altunok, 2021)

1923-1950	Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yılları; iç göç hareketliliğı çok az
1951-1960	Kırsalın itici hale gelerek terk edilmesi
1961-1980	Kentlerin çekici hale gelerek göç alması
1981-2000	İletici etkenler ve güvenlik nedeniyle yaşanan iç göçler
2001-2019	Daha iyi yaşama erişmek için yaşanan iç göçler

Türkiye’deki göç dalgaları beş başlıkta incelenebilir. 1923-1950 dönemi arası “ulus devletin kentleşmesi” olarak anılan ve belirgin bir iç göç hareketliliğinin olmadığı yıllardır. Bu dönemde göçü azaltıcı ya da engelleyici politikaların varlığından bahsedilmiştir. Ankara’nın başkent olmasından sonra yeni yapılanmadan kaynaklı istihdam açığı oluşmuş ve İç Anadolu’daki bazı kentlerden Ankara’ya doğru bir nüfus akışı olmuştur. Sanayi Devrimi’nin Türkiye’deki yansımaları sonucunda yaşanan kırdan kente göç 1951-1960 ve 1961-1980 dönemi olarak iki grupta incelenmektedir. 1981-2000 dönemi ise modernleşme ile beraber toplumsal dönüşümün devam ettiği yıllardır. Bununla birlikte doğuda yaşanan terör olaylarından kaynaklı güvenlik nedeniyle yaşanan bir nüfus hareketliliğı mevcuttur. 2001 yılından günümüze kadar olan dönem ise daha iyi bir yaşama ulaşmak için yaşanan göçleri kapsamaktadır (Tablo 4.1, 4.2 ve Altunok, 2021).

Köylerden kentlere doğru yaşanan yoğun yer değıştirme, kentlerdeki iş gücü ihtiyacı nedeniyle ilk zamanlarda istenilen bir durum olsa da kentlerin nüfusunun kısa sürede yoğun bir biçimde artması nedeniyle bu durumu tersine çevirmek de gündeme gelmiştir. Ancak plansız ve düzensiz bir göçü tersine dönüştürmek çok da olanaklı olamamıştır. Bu göç halinin sonucu toplumsal ve ekonomik erozyon olarak tasvir edilmiştir. Toplumsal erozyon marjinal hizmetlerdeki artışlar, işçi pazarları ve kentlerdeki kamu hizmetlerinin yetersizliğidir. Ayrıca toplumsal erozyon etkisini kırsal alanlardaki genç ve becerikli kesimlerin köyleri terk etmesi olarak göstermiştir. Kırsal yaşamlarında başarılı sayılabilecek insanlar kentlerin kalabalığında kaybolmuş,

vasıfsız birer eleman haline gelmiştir. İş bulamadıkları için hayallerini gerçekleştiremeyen bu insanların zararlı yollara kapılma olasılıkları da artmıştır. Ekonomik erozyon ise köylerden kente gelen insanların servet ve anamal akımını kentlere taşımasıdır. Kırsal alanda yaşayanlar kentlere gelerek birikimlerini kentlerde harcamış, dolayısıyla köylerde yatırım yapacak kimse kalmamış, köyler zamanla terk edilmiş hale gelmiştir (Keleş, 1993).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte önem kazanan köy ve köylülük konusuna değinen en somut örnek 1919 yılında Halide Edip Adıvar önderliğinde kurulan Köycüler Cemiyetidir. Bu cemiyetin amacı insanîyetli bir şekilde çalışmak ve eğitim konularında köylülere yardım etmek olarak açıklanmıştır. Türk Ocağı içinde “*Halka Doğru*” gitmek olarak çıkan köycülük hareketi; Anadolu’yu medeni kılma düşüncesinin devamı olarak görülmüştür. Cemiyet üyelerinin Millî Mücadele’ye katılmasıyla bir süre çalışmalara ara verilmiş, 1923 sonrasında çalışmalara devam edilmiştir. 1930 başlarında Türk Ocaklarının kapatılmasıyla bu mücadele Halkevleri tarafından yürütülmüştür. Mehmet Akif de köylüyü düşünmenin bir hayat ve menfaat meselesi haline geldiğine dikkat çekmiştir. Atatürk de 1922 yılında Mecliste yaptığı bir konuşmasında Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisinin köylü olduğunu belirtmiş ve halk eğitimi projesi kapsamında köylünün kalkındırılmasına ve eğitilmesine önem vermiştir. Atatürk’ten sonra devam eden ve Köy Enstitülerinin kurulmasıyla süren dönemde pek çok kişi bu konuyla yakından ilgilenmiştir. Ancak iktidar değişiklikleri köy enstitülerinin kapatılmasına ve köycülük hareketinin öneminin yitirilmesine neden olmuştur (Uluskan, 2010).

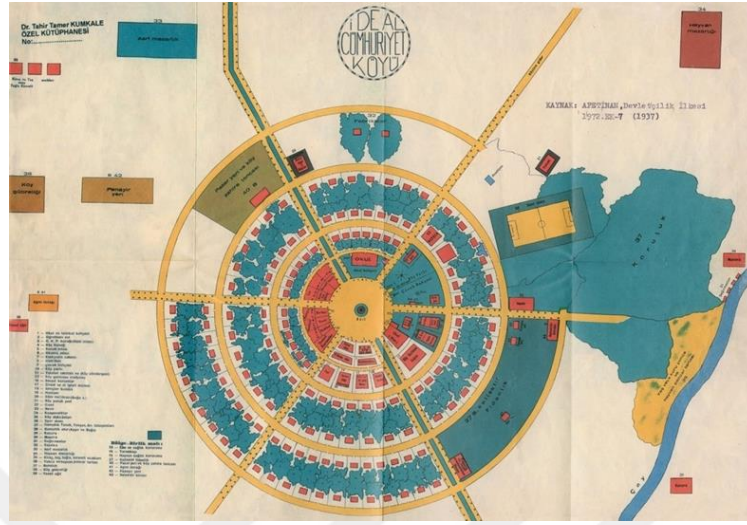
1948 Marshall Planı ile Türkiye’ye giren 240 bin traktör, iç göçün ortaya çıkmasında önemli bir unsurdur. Makineli tarımın insan ve hayvan gücüne dayalı tarımın yerini almasıyla birlikte, toprağını köylü kesime işleten ağaların köyde insan gücüne ihtiyacı kalmamıştır. Toprağı olmayan ve işsiz kalan köylüler kente göç etmek zorunda bırakılmıştır (Türkdoğan, 2007). Köyden kente doğru başlayan göç, çarpık kentleşme, hava kirliliği, insan faktörü ile artan doğal felaketler gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Tablo 4.2’de de görülebileceği gibi 1927 yılından itibaren kent nüfusu artış gösterirken kırsalda nüfus azalmıştır. 1985 yılında ise il ve ilçe merkezlerinin nüfus oranı belde ve köylerin nüfus oranının ilk kez üzerine çıkmıştır. Kırsaldaki nüfus yıllar için de azalmış ve 2020 yılı itibarıyla kırsaldaki nüfus oranı

%7'lere gerilemiştir. Kent nüfusu ise aldığı göçler nedeniyle artmaya devam etmiş ve 2020 yılında kent nüfus oranı %93'lere ulaşmıştır (Tablo 4.2).

1960'lı yıllardan günümüze kadar geçen süre zarfında kırsal ve kentsel kesimde yaşayan bireyleri istenilen yaşam düzeyine kavuşturmak ve sınıflar arası farklılıkları en aza indirmek için “Çiftçiye Topraklandırma Yasası, Mehtap Projesi, Merkez Köy” gibi projeler geliştirilmiştir. Hizmet götürülecek alanların çokluğu ve ekonomik gerekçelerden ötürü bu uygulamaların başarıya ulaşamadığı aktarılmıştır (Çolakoğlu, 2007). Bülent Ecevit'in sunduğu “Köy-kent” fikri ile MHP'nin geliştirdiği “Tarım kent” projesinin esin kaynağının Atatürk tarafından planlanan fakat ömrü vefa etmediği için gerçekleştirilemeyen “Cumhuriyet Köyleri” projesi olduğu öne sürülmektedir (Ecevit, 2002, Akt. Çolakoğlu, 2007). Köy-kent yaklaşımı Howard'ın Bahçe Kent, Meier'in Kentsel Köy ve Weitz'in Kırsal Kent projeleriyle de benzerlik teşkil etmektedir. Türkiye'de belirli dönemlerde kısmen uygulanmış olan bu yaklaşım siyasal gerekçeler, gerekli değerin verilmemesi, yatırım yapılmaması ve ekonomik zorluklar nedeniyle tam olarak başarıya ulaşamamıştır (Çolakoğlu, 2007). Bu projelerin ortak amacı dağınık yerleşimleri düzenleyerek topluluğa dönüştürmek, sanayileşmeyi kırsal alanda yayarak iş olanağı sunmak, büyük kentlerdeki dengesiz kentleşmenin önüne geçmek ve tarımsal düzeni değiştirmek olarak belirtilmiştir (Keleş, 1993).

Kent yaşamını kurgularken doğayı göz ardı etmek birçok çevresel soruna neden olmaktadır. Rousseau (1762) bu duruma şu şekilde değinmiştir: “*Ne zaman değerlerimizi yok etsek, doğaya dönmeye meylederiz*”. Son yıllarda görülen; dünyayla birlikte ülkemizi de etkileyen pandemi şartları da Rousseau'nun alıntısını doğrular niteliktedir. Ülkemizde de kentlerde yaşanan sosyal ve ekonomik sorunların çözümü kentten kıra dönüş, doğal ve kırsal bir yaşam olarak görülmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllarla beraber çevreye verilen önemin artışı ekolojik tasarıma ve sürdürülebilir mimariye olan ilgiyi de arttırmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının Türkiye'deki yansıması 1996 yılı sonrasına denk gelmektedir. İstanbul'da gerçekleşen *Habitat II- Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansı*'nda kullanılan “yaşanabilir çevre”, “katılımcılık”, “yerellik” ve “sürdürülebilir yerleşim” kavramları gündemimizde yer almaya başlamıştır. “Küresel düşün ve yerel hareket et” ilkesiyle yerleşim sorunlarının yerellekle çözülebileceği, sivil toplum kuruluşlarının ve

bireysel girişimlerin çevreye duyarlı tasarımlar üretmedeki rolünün altı çizilmiştir (Arsan, 2008).

Şekil 4.1 Cumhuriyet Köyü (Mimdap, 2019)

Tablo 4.2 TÜİK verilerine göre Türkiye’de il ve ilçe merkezleri ile belde ve köylerdeki nüfus yüzdeleri (TÜİK, 2021)

Yıl	İl ve İlçe Merkezleri Nüfus Oranı (%)	Belde ve Köyler Nüfus Oranı (%)
1927	24,2	75,8
1955	28,8	71,2
1960	31,9	68,1
1980	43,9	56,1
1985	53	47
2000	64,9	35,1
2012	77,3	22,7
2013 ¹²	91,3	8,7
2016	92,3	7,7
2019	92,8	7,2
2020	93	7

¹² 2013’te bir önceki yıla göre belde ve köyler ile il ve ilçe merkezleri arasındaki büyük farkın ana nedeni on dört ilde büyükşehir belediyesi kurulması ve büyükşehir statüsündeki otuz ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasıdır.

2000’li yıllara gelindiğinde ise kentlerin çekici güçlerinin itici güçleri haline dönüşmeye başladığı ve iç göçün kentten kıra doğru da evrilmesine yol açtığı görülmektedir. Tablo 4.3’de de görülebileceği gibi 1985 ve 1990 yıllarındaki şehirden köye göç oranı %12,60 iken bu oran 1995 ve 2000 yılları aralığında %20,6’ya ulaşarak artış göstermiştir. Kırsalda yaşanan uyumsuzluklar insanları kentlere doğru yöneltirken, kentlere göç eden kesimin kentle yeterince uyum sağlayamaması, yaşanan problemler ve ekolojik krizler kentten kırsala göçün zeminini hazırlamıştır. Tersine göç neticesinde ekolojik çevre bilinci oluşmaya başlamış ve düzeni sorgulayan, mevcut durumu kabul etmeyen insanlar bir araya gelmiştir. Bu birlikteliklerin bir sonucu olarak bireysel girişimler görülmeye başlanmış, ekotopluluklar ve eko-köyler kurulmuştur (Tosun, 2019).

Son yıllarda kırsala göç Türkiye’de de desteklenmeye başlamıştır. 5 Nisan 2016 tarihli Resmî Gazete ’de “*Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ*” yayınlanmıştır. Bu tebliğle kırsalda ikamet eden on sekiz ila kırk yaş arasında tarım yapan veya yapmak isteyen kişilere yerel tarım ve hayvansal ürünler, tedavi edici ve aromalı bitkilerin üretimi, ekilip biçilmesi, istifine ve satışına yönelik projeleri için otuz bin TL’ye kadar hibe ödenmesi kararlaştırılmıştır. Kırsaldaki genç nüfus istihdamına katkı sağlayıp tarımsal üretimi de teşvik eden bu proje kırsal kesimden kente göçün durdurulmasını ve köye dönüşü de desteklemektedir.

Tablo 4.3 Göç eden nüfusun yerleşim yerlerine göre dağılımı (1975-2000)

Yerleşim Yerleri	1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000	
	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay	Göç Eden Nüfus	Yüzde Pay
Şehirden Şehre Göç	1.752.817	48,90	2.146.110	56,18	3.359.357	62,18	3.867.979	57,80
Köyden Şehre Göç	610.067	17,02	860.438	22,53	969.871	17,95	1.168.285	17,46
Şehirden Köye Göç	692.828	19,33	490.653	12,84	680.527	12,60	1.342.518	20,06
Köyden Köye Göç	528.709	14,75	322.709	8,45	392.935	7,27	313.481	4,68
Toplam	3.584.421	100	3.819.910	100	5.402.690	100	6.692.263	100

4.2 Türkiye’deki Terk Edilmiş Yerleşimler

Tarih boyunca insanlar göç, kuraklık, konut sıkıntısı gibi çeşitli nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalmış ve yurtlarını terk etmiştir. Bu nedenle harabe ve terk edilmiş yerleşimlere dünyanın birçok yerinde rastlanmaktadır. Avrupa’da I. Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte terk edilmiş yerleşimlere ait araştırmalar hız kazanmıştır. Farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış; XI. yüzyıldan itibaren Türkleşme ve İslam dininin izlerinin görülmeye başladığı Anadolu’da ise Osmanlı İmparatorluğu döneminde XV. ve XVI. yüzyılda tutulan tahrir defterleri sayesinde kırsala ilişkin oldukça ayrıntılı bilgilere erişilebilmektedir. Ülkemizde ise kayıp yerleşimler konusu ilk kez İbrahim Gökçen tarafından 1950 yılında ortaya konmuştur. Almanya doğumlu Osmanlı tarihçisi Suraiya Faroqhi de kayıp köyler konusunda araştırmalar yaparak Türk bilim camiasının dikkatini bu yöne çekmeye çalışmıştır. Osman Gümüşçü’nün proje yürütücüsü olduğu “Türkiye’nin İskân Tarihinde Önemli Bir Problem: Kaybolan Yerleşmeler” isimli 113K101 numaralı TÜBİTAK Projesi kapsamında hazırlanan bildiri ve makaleler kaybolan yerleşimler konusunu tekrar akademi gündemine taşımıştır: Mehmet Akif Erdoğan, “Bornova Civarında Terkedilmiş Köyler: Palamut Köyü Örneği”; Oktay Özel, “Osmanlı Anadolu’sunda Terk edilmiş/Kayıp Köyler Sorunu (17-19. Yüzyıllar)”; “XVII. Yüzyıl Ortasında Trabzon Eyaleti’nde Köy Terklerine Dair Bazı Gözlemler”; Esra Kut ve Neriman Yürür, “Terk Edilmekte Olan Köyler Üzerine Bir Araştırma: Ödemiş Lübbey Köyü”; İlker Yiğit ve Osman Gümüşçü. “Manisa ve Çevresinde Salgın Hastalıkların İskana Etkisi (XVI-XX.yy.)” (Yiğit ve Gümüşçü, 2017). Terk edilen köylerle ilgili gerçekleştirilen araştırmalar konuya dikkat çekerken kırsal yaşamın ve kültürel değerlerin korunması gerektiğine dikkati çekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş olan ülkelerde kentleşme sürecinin II. Dünya Savaşından sonra hız kazandığı söylenebilir. Ülkemizde 1950’li yıllarda başlayan ekonomik değişimlerin ve tarımdaki gelişmelerin bir sonucu olarak terk edilen kırsal alan tarımsal faaliyetlerin bırakılmış olduğu işlenmemiş araziler ve terk edilmiş yerleşimler olarak karşımıza çıkmaktadır (Acar, 2015). Türkiye’nin Amerika’dan aldığı Marshall yardımları tarımsal ekipmanların ithalatında kullanılmıştır. Tarımdaki mekanizasyon işlenmiş tarım arazilerini ve üretimi arttırırken işgücüne ihtiyaç azalmış

ve kırsal alanda işsizlik sorunu görülmeye başlanmıştır (Gürbüz ve Karabulut, 2008). Büyük kentlere yapılan her göç hareketi kırsal alanın daha da gerilemesine, kırsalın daha çok göç vermesine ve kırsal üretimin azalmasına neden olmuştur. Kırsal nüfus azaldıkça konutlar ve diğer binalar bakımsız kalmış ve yapısal problemler artmıştır. Çok katlı konutların kullanım zorluğu, miras yoluyla el değiştiren yapıların çok mülkiyetli hale gelmesi, geleneksel yapıların işlevlerini kaybetmeleri ve yeni bir işlev kazanmamış olmaları, ekonomik nedenlerle göç gibi faktörler kullanımda olan yapıların terk edilmesine neden olmuştur (Akyıldız, 2020).

Kırsal alanların terki demografik/kültürel, yapısal ve çevresel olmak üzere üç başlıkta incelenebilir. Demografik ve kültürel değişimler kentsel alanlardaki nüfus artışı ve kırsal alandaki nüfus azalması, kentsel büyüme, yoğun altyapı çalışmaları, kalkınma baskısı, geleneksel uygulama, pratik, yerel bilgi ve kültür kaybı olarak belirtilmiştir. Yapısal değişimler küreselleşme, ticari ilişkilerin değişmesi ve büyümesi, ekonomik büyüme veya gerileme, tarım arazisinin ve evcil hayvanların kaybı olarak tanımlanırken çevresel değişimler iklim değişikliği, sanayileşme ve madencilik gibi nedenlerden kaynaklanan kirlilik ve çevresel bozulma, biyolojik çeşitliliğin ve tarımda biyolojik çeşitliliğin kaybı olarak aktarılmıştır (ICOMOS ve IFLA, 2017).

Ekonomik Sebepler

Tarım alanındaki modernleşmenin köylerin ekonomik yapısını değiştiren beş önemli sonucu olmuştur. Bu sonuçların ilki Osmanlı'dan gelen “ara sınıflar” ile bürokratların bir araya gelerek ülkenin yönetiminde söz sahibi olmalarıdır. Bu sebeple toprak reformu gerçekleştirilememiştir. Köy enstitüleri kurulmuş ve bu muhafazakâr yapının eğitim yolu ile değiştirilmesi amaçlanmıştır. Köy enstitünde yürütülen eğitim sistemiyle bilinçlenen toplum ve bu toplumun güç dengelerinin değiştirebileceği düşüncesi köy enstitülerinin kapatılmasına neden olmuştur. İkinci sonuç ise kırsaldaki yaşayan insanların yoksullaşmasıdır. Tarımda mekanizasyon ile topraklar büyük işletmelerin elinde toplanmış, eskiden topraktan geçimini sağlayan kesim işsiz kalmış ve kentlere doğru göç etmeye başlamıştır. Üçüncü sonuç ise tarımdan elde edilen sermaye birikiminin ticaret, bankacılık ve sanayi için kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Dördüncü sonuç köylülerin kendi kendine yetebilmeleri sonucu pazar ekonomisiyle birleşmesi ve köylü toplumunun modernleşmesidir. Beşinci sonuç ise

tarımdaki derebeylik olan toprak ağalığı konumunun yirmi birinci yüzyılda önemini yitirmeye başlamasıdır (Kongar, 2006).

Kamu Hizmetleri

Türkiye’deki köy yerleşimlerinin sayıca çok ve dağınık olmasının en önemli sonuçlarından biri köylerin bazı kamu hizmetlerinden yeterince yararlanamaması olarak değerlendirilebilir. Bazı köy yerleşimlerinde eğitim kurumlarının bulunmaması ve taşınmalı eğitim çözümü kırsal alandan kentlere olan göçü tetiklemektedir. Kırsal alanlarda yeterli sağlık hizmetinin olmayışı ya da sayıca yetersiz oluşu da kırdan kente göçü artıran nedenler arasındadır. Son yıllarda sayıca artan özel sağlık kuruluşlarının kırsal bölgelere de yatırım yapmaları bu sorunun önüne geçebilmiştir. Altyapı olarak incelendiğinde ise bazı köy yerleşimlerindeki temiz su, yol ve sulama sistemlerinin kent ortalamasının altında olması da insanların köyde yaşamak istememesinin nedenleri arasındadır. Temiz içme suyu bulunmayan, suyu yetersiz olan, ulaşımın toprak yolla sağlanabildiği, atık su sistemi ve sulama altyapısı olmayan kırsal alanlar kırsal yerleşimlerin itici güçleri olarak vurgulanmaktadır (Acar, 2015).

Sosyo-Kültürel Sebepler

Kırsalda yaşayan ve tarımdan geçimini sağlayan aileler kendi toprağını ekip biçerek hayatlarını sürdürmektedir. Evlendikleri zaman da aynı evde yaşamakta ve iş ortaklığı da yapmaktadırlar. Ancak ailenin babası hayatını kaybedince araziler miras yoluyla çocuklara geçmektedir. Çekirdek aileler kendi arazilerini işlemekte ancak küçük araziler ailelerin geçimlerini sağlamalarına yetmemektedir. Sonuç olarak köyde geçimini sağlayamayan aile bireyleri kentlere göç etmektedir. Bununla beraber kırsalda örf ve adetlere göre yaşanılıyor olması, kan davası ve töre cinayetleri gibi sebepler de insanları köyden kentlere doğru itmektedir (Acar, 2015).

Güreşçi (2012) de köyden kente göçün nedenlerini altı başlıkta incelemiştir: Nedenlerin ilki ekonomik sebeplerdir. Tarımdaki ekipman sorunları, toprakla insanın ilişkisine dayalı sorunlar ve üretimden edilen gelirin paylaşılmasından doğan problemler bu kategoriye girmektedir. İkinci başlık Türkiye’deki kırsalın düzensiz yerleşimine bağlı olarak köylerin yeterince kamu hizmeti alamamasıdır. Eğitim, sağlık

ve altyapı problemlerinden yararlanamama köyün itici güçleridir. Üçüncü sebep; köylülük kültürüne ait olan yenilikleri geç kabullenme veya kabullenememe, kan davası ve töre cinayetleri gibi sorunlardır. Kalabalık nüfus ve buna dayalı problemler, sosyal dayanağın olmayışı, kooperatifleşme gibi oluşumların yetersiz olması dördüncü neden olarak aktarılmıştır. Doğu ve Güneydoğudaki terörden kaynaklı göç beşinci neden olarak belirtilmiştir. Altıncı ve son başlıkta ise köyün bulunduğu coğrafyaya ve iklimine bağlı; hayatı olumsuz etkileyen problemlerden bahsedilmiştir. Sel, deprem, köyün susuz kalması gibi doğal afetler nedeniyle de insanlar bulundukları yerleşimleri zorunlu olarak terk etmek zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte köyün yakınlarına inşa edilen atık tesisleri ve sanayi merkezleri de insanların köylerini terk etmelerine neden olmaktadır (Güreşçi, 2012).

2010 yılı nüfus sayımına göre 34 bin olarak kayıtlı köy sayısı 2014 yerel seçimleriyle yürürlüğe giren yeni büyükşehir yasası ile birlikte 18 binlere düşmüştür (TBMM, 2014). Bu bölümde Türkiye'deki terk edilmiş köylere ilişkin genel verilerin yer alması düşünülmüştü, ancak günümüz itibarıyla böyle bir veri tabanı bulunmamakta, terk edilmiş köylerin sayısı bilinmemektedir.

Kırsal Yerleşimlerin Terk Edilmesinin Sonuçları

Kırsal yerleşimlerin terk edilmesinin olumsuz sonuçları; köyden gelen insanların büyük şehirlerde oluşturduğu çarpık kentleşme, aidiyet problemleri, kentlerdeki kamu hizmetlerinin yetmeyişi, göç etmeyen ve köyde kalan insanların sıkıntıları olarak ele alınmıştır. Bununla beraber köylerde terkedilen ve kullanılmayan bir yapı stoku da oluşmaktadır. Kırsal mimari doku ise bir süre sonra bakımsızlıktan yok olmaya başlamakta, ekilip dikilmeyen boş tarım arazileri oluşmakta ve verimli topraklar zaman içinde verimsiz hale gelmektedir (Güreşçi, 2012).

Kırsalın terkedilmesinin olumlu sonuçları ise göç eden köylünün kentin ekonomik ve sosyal hayatına katkı sağlaması, çocuklarını okutan, sosyal güvenceye sahip olan köylü nüfusunun oluşması, köylerin nüfusunun azalmasının köyde kalanlar için yeni fırsatlar doğurması olarak belirtilmiştir. Ayrıca aşırı otlatmaya bağlı erozyon ve tarla açma gibi nedenlerle köy ve çevresinin tarımsal nedenlerle bozulması da azalmış olacaktır (Güreşçi, 2012).

Köyden Kente Göçün Sonuçları

Köyden kente göç insanların sadece mekân değiştirmesi olarak düşünülmemelidir. İnsanlar göç ederken sorunları ile birlikte kültürlerini, gelenek ve göreneklerini de beraberlerinde götürmektedir. Kırsal alanlar ve köylerde yaşanan sorunlar 1950’li yıllarda yaşanan göçlerle kentlere taşınmış ve değişmiştir. Değişen ve büyüyen bu sorunlara kentlerde çözüm bulunamamıştır (Güreşçi, 2012). “2.4 Türkiye’de Konut Sorunu” bölümünde de bahsedildiği gibi köyden gelen insanların kent yaşamında yaşadığı adaptasyon problemleri, konut yetersizliği sonucu gecekondulaşma sorunu, önerilen dönüşüm yapılarının kırsal kültürle uyuşmaması, yozlaşma ve kültür çatışması köyden kente göçün sonuçları arasındadır.

4.3 İzmir ve Çevresindeki Terk Edilmiş Kırsal Yerleşimler

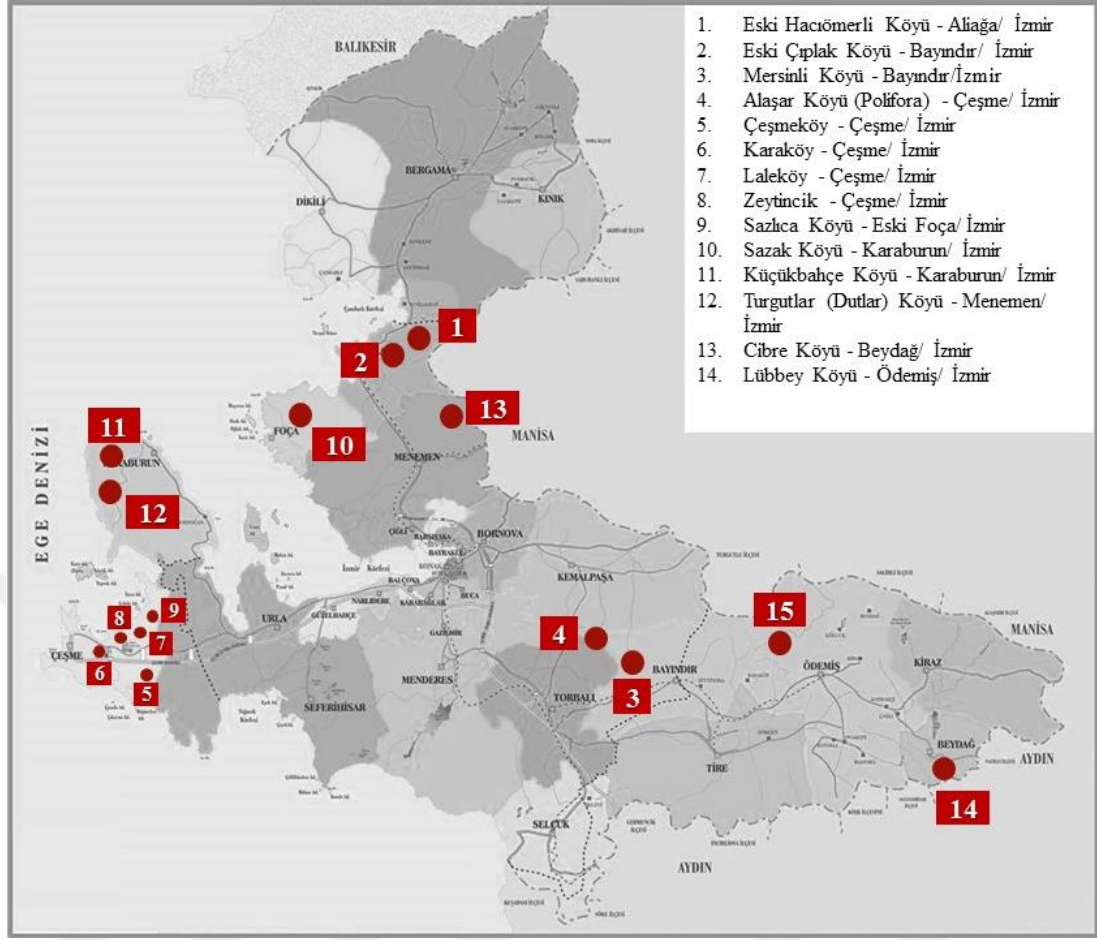
Kırsalın terk edilmesi konusu tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir problemdir. Türkiye’de bu sorunun önemli bir yansıması olarak İzmir ili ve ilçelerinde de terk edilmiş yerleşimler karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde terk edilmiş yerleşimlerin tekrar kullanabilir hale dönüştürülmesi ve potansiyellerinin irdelenmesi ele alınacaktır.

Kuruluşundan Kurtuluş Savaşı dönemine kadar olan süre zarfında Osmanlı İmparatorluğunun topraklarında birçok millet bir arada ve barış içerisinde yaşamıştır. Yunan adalarına yakın olması sebebiyle İzmir ve Aydın çevresinde yoğunlukla Rumlar yaşamıştır. Bu durum Osmanlı toprakları işgal edilmeden daha önce Yunan hükümetinin de dikkatini çekmiştir. Yunanistan bu bölgeleri kendi topraklarına katmak istediği için, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı süresince bir yandan Anadolu’ya asker gönderirken, diğer yandan da Rum aileleri de yerleşmeleri için İzmir ve Aydın çevresine göndermiştir. 1922 yılında İzmir’in işgalden kurtulmasının ardından Balkanlar ve Ege bölgelerinde doğan Osmanlılar Anadolu’ya göç ederken Ege Bölgesinde yaşayan Rumlar da Yunanistan’a gitmiştir (Dağtekin, 2021). Rumların evlerine geri dönme umuduyla Yunanistan’a gitmiş oldukları ve aktarılmaktadır. 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıyla birlikte Yunanistan’da yaşayan Türklerle Türkiye’de yaşayan Rumların karşılıklı göçünü öngören “Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu sözleşmeyle birlikte muadiller Anadolu’yu

bırakıp Yunanistan ve diğer Balkan ülkelerine gitmek zorunda bırakılmıştır. Bu nüfus mübadelesi tarihe ilk olarak geçen zorunlu göçtür (Coşkun, 2009).

Tablo 4.4 İzmir ve çevresindeki terk edilmiş köyler (Eser, Torlak, Köşker, Fidanoğlu, Aydemir, Yaşdağ, Cöcen, Yenigün, Erdoğan, Güler, İçöz, Kut ve Yörür çalışmalarından derlenmiştir)

	İsim	Yer	Terk Edilme Zamanı	Terk Edilme Nedeni
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	1970	Susuzluk, Aliağa Rafineri
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	1980	Ulaşım sıkıntısı
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir		Susuzluk
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir		
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir		
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	1950	Susuzluk ve ulaşım sıkıntısı
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	1940	
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	1950	Susuzluk
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	1923	Zorunlu Nüfus Mübadelesi
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	1923	Zorunlu Nüfus Mübadelesi
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir		
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	1980	Susuzluk
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir		
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir		

Şekil 4.2 İzmir ve çevresindeki terk edilmiş köylerin konumları (İzmir KTB, 2022)

Mübadele ve zorunlu göç insanları yer değiştirmek zorunda bırakan en önemli sebepler arasında gösterilmektedir. Susuzluk, ulaşım sıkıntısı, doğal afetler, sosyal imkansızlıklar, ekonomik zorluklar, baraj yapımı ile sular altında kalma riski de köylerin terkedilmesindeki diğer nedenler olarak belirtilmiştir (Kut ve Yörür, 2016). Bu bölümde terk edilmiş köyler İzmir ili özelinde incelenerek konu alanı sınırlandırılmıştır. Çeşitli tez, kitap ve makale çalışmalarından derlenmiş olan ve İzmir ilinin çeşitli ilçelerinde yer alan on dört adet köy yerleşimi Tablo 4.4'te listelenmiştir. Tablodaki ilk yerleşim İzmir'in Aliaga ilçesinde yer alan ve eski bir Osmanlı köyü olan Eski Hacıömerli Köyü'dür. Bu köy Aliaga rafinerisinin kurulmasıyla ve sanayileşmeyle birlikte terk edilmiştir. 1970'li yıllardan önce deve kervanlarının kesiştiği ve mola verdiği 150 haneli bir yerleşim olan köy, ilk olarak ekonomik nedenlerle terk edilmiştir. Köylünün besiciliği bırakıp sanayide çalışmaya başlaması nedeniyle ıssızlaşmaya başlamıştır. Köyün son sakini olan İbrahim Yıldırım, köydeki

binaların çok ilgi çektiğini ve çeşitli yönetmenlerin köyü film seti olarak kullandığını belirtmiş ve bu terk edilmiş yerleşimin turizme kazandırılma fikrine elverişli olduğunu aktarmıştır (Eser, 2015).

Şekil 4.3 Eski Hacıömerli Köyü (Gün, 2018)

Tablodaki üçüncü köy Bayındır'da yer alan Eski Çıplak Köyü'dür. Eski kervan yollarına yakın olan bir Osmanlı köyü olan yerleşim fiziksel nedenlerle terk edilmiştir. Köy sakinleri ulaşım sıkıntısı çekmeleri sebebiyle 1980'li yıllarda kendi istekleriyle şimdi Yeşilova olarak adlandırılan yeni köye taşınmıştır. Köydeki kerpiç ve taş evler bakımsızlık sebebiyle aşınmış ve yıkılmıştır (Fidanoğlu, 2012).

İzmir'in Çeşme ilçesinde yer alan Alaşar, Çeşmeköy, Karaköy, Laleköy ve Zeytincik köyleri de terk edilmiş yerleşimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski bir Rum yerleşimi olan Alaşar köyü Polifora ismiyle de bilinmektedir. Çevreye hâkim bir tepenin üzerinde konumlanmış olan Çeşmeköy ise Çeşme ilçesinin ilk kurulduğu yer olarak aktarılmıştır. Ünlü Türk denizcisi Emir Çaka Bey'in mezarı da bu bölgede bulunmaktadır. Mezarın yanında birkaç ev ve bir türbe kalıntısı bulunmaktadır. Eski bir Yörük yerleşimi olan Karaköy ise 1950 yılında su azlığı ve ulaşım zorluğu gibi fiziksel sebeplerle terk edilmiş; köy sakinleri Alaçatı ve Çeşme'ye göç etmiştir.

Çeşmeköy gibi bir tepenin üzerinde kurulan Karaköy’de evler çoğunlukla iki katlıdır. Türk ev sistemine uygun olarak inşa edilen evlerde tahta dikmelerin arasına düzgün bir biçimde yerleştirilmiş taşlar dikkati çekmektedir. Bin dönümlük arazi üzerinde konumlanan köy yaklaşık iki yüz elli yıl boyunca kullanılmıştır. İsmi bölgede yetiştirilmiş lalelerden alan Lale Köy 1940 yılında terk edilmiştir. Köy mezarlığındaki en eski mezarın 1900’lü yıllardan kaldığı tespit edilmiştir. Yerleşim yerindeki kalıntılardan köyde zeytin ve üzüm yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Zeytincik Köyü de 1950’li yıllarda su yetersizliği sebebiyle terk edilmiştir. Pencere ve kapı lentolarının ahşaptan olduğu taş evlerde baca kısımları dikkati çekmektedir (Aydemir, 2014; Doğan ve Fidanoğlu, 2020).

Şekil 4.5 Karaköy (Aydemir, 2014)

Şekil 4.4 (a) ve (b) Çeşmeköy (Aydemir, 2014)

Eski Foça ve Yeni Foça arasındaki yolda yer alan Sazlıca Köyü'nde yaşayan Rumlar ise 1923 yılında imzalanan Zorunlu Nüfus Mübadelesi ile köyü terk etmiştir. Mübadelen önce köyde bulunan altmış kadar haneden günümüze sadece on dört adedi ulaşabilmiştir. Köyün merkezinde yer alan taş kilisenin etrafında kare planlı; bir buçuk, iki veya iki buçuk katlı olarak inşa edilmiş haneler bulunmaktadır. Sıvasız olarak yığma taş ile inşa edilen evlerin köşelerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Köy halkı üzüm ve zeytin üretimi ağırlıklı tarımla ve hayvancılıkla uğraşmış, Kartdere Vadisi ile Sazlıca mevkiindeki taş ocaklarında çalışmıştır. 1923 yılında Girit, Kavala, Limni ve Midilli'den gelen mübadiller ise köyün yeni sakinleri olarak aktarılmıştır. Mübadiller yetiştiriciliğinden anlamadıkları için tarımsal alanlardaki üzüm bağlarını söküp atmış, yerlerine ise tütün dikmiştir. Tütün yetiştiriciliğinden verim alınamaması nedeniyle de yerleşim terk edilmiş, köy sakinleri Yeni Foça ve Manisa gibi yerlere göç etmiştir. Mübadeleden önce zeytinciliği, şarabı ve taş işçiliği ile ünlü olan Sazlıca'nın nüfusu ise 1940'lı yıllarda azalmıştır. Foça'nın 1952 yılında askeri yasak bölge olarak belirtilmesi de köyün terk edilmesini hızlandırmıştır (Yaşdağ, 2018).

Şekil 4.6 Sazlıca kule evlerinden görünüm (Yaşdağ, 2017)

Şekil 4.7 Sazlıca Köyü yakınlarında terk edilmiş taş ocağı (Fidanoğlu, 2016)

Sazak Köyü ise Karaburun yarımadasının batısında ve Sakız Adası'nın karşısında yer almaktadır. Eski bir Rum köyü olan ve 1923 yılı Zorunlu Nüfus Mübadelesi sonrası terk edilen Sazak'taki ev eşyaları ve yapı malzemeleri define avcıları tarafından yağmalanmıştır. İki tepenin birleşerek oluşturduğu vadide iki dik yamaç üzerine konumlanmış olan yerleşimde geniş avlusuyla kilise da dahil olmak üzere 250 kadar yapı kalıntısı bulunmaktadır. Tek mekândan oluşan yaşam alanlarının inşasında kullanılan kayrak taşı, sıvalı konut birimlerinin köşelerinde dairesel bir biçimde yerleştirilmiş tuvaletleri ve taş duvarlarında pencere açıklıkları köyün mimari özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanında köyde tarım yapılmış, lezzetli şaraplar ve pekmezler üretmek için razakı üzümleri yetiştirilmiştir (Odabaşı, 2014). Karaburun Kent Konseyi'nin başvurusu sonrasında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 26.09.2019 tarih ve 9744 sayılı kararıyla ile Sazak Köyü kentsel sit alanı ilan edilmiştir (Karaburun Kent Konseyi, 2019).

Karaburun yarımadasının batısında yer alan terk edilmiş Küçükbahçe Köyü ise Cöcen'in 2007 tarihli "Küçükbahçe Köyü Değerlerinin Mimari Nitelikleri ve Toplumsal Hafıza Yoluyla Tanımlanması" isimli tezine konu olmuştur. 1923 yılından önce Rumlar ve Türkler' in bir arada yaşadığı köyde, Rumların mübadele ile köyü terk etmesiyle bazı haneler bakımsız kalmış ve terk edilmiştir. Balkanlardan gelen

göçmenler Rumların terk ettiği, yüksek kesimlerde konumlanmış konutlara alışamamış, kendilerine deniz seviyesine yakın yeni evler ve mahalleler inşa etmiştir. Mübadelenin ardından 23 Temmuz 1949 günü yaşanan MS=6,6 büyüklüğündeki Sakız – Karaburun depremi de evlerin terk edilmesine neden olmuştur. Deprem Çeşme ve Karaburun’da ağır hasara neden olmuş, birçok tarihi ev ve kamu binası yıkılmıştır (AFAD, 1949). Doğal afetler, Karaburun yarımadasını İzmir’e bağlayan yeni yolların açılması, 1980’lerin sonlarında sulu tarım faaliyetlerin çiftçilere tanıtılması gibi nedenler Küçükbahçe köyünün terk edilmesine ön ayak olmuştur (Cöcen, 2007).

Çoğu Rum köyünde olduğu gibi Küçükbahçe Köyünde de yer alan konutlar tepelerin yamacında, kayaların üzerine, topoğrafik hatlara paralel ve birbirlerinin manzarasını engellemeyecek bir şekilde inşa edilmiştir. Bitişik, ekli üç ve dört sıra halinde sıralanmış evler çoğunlukla tekil yapılardan oluşmaktadır. Eski evleri birbirinden ayıran bahçe duvarları göz temasına engel olmayacak şekilde kısadır, bahçe duvarı olmayan evler ise sokakların kenarlarını tanımlamaktadır. Ahşap kiriş/kolon sistem ve kirişlerin okunduğu evler yığma taştan inşa edilmiştir; toprakla kaplanmış düz ahşap çatılara veya kiremitle kaplanmış eğimli ahşap çatılara sahiptir. Günümüzde yerleşim yerinde çamaşırhane, hamam, iki adet zeytin değirmeni, iki dükkân, iki cami, bir okul ve sekiz çeşmeye ait kalıntılar bulunmaktadır (Cöcen, 2007).

İzmir’in Menemen ilçesine bağlı Turgutlar Köyü eski Dutlar Köyü olarak da anılmaktadır. 1980 yılında susuzluk sebebiyle terkedilen köyde 2007 yılında on kişilik bir grupla kurulan “İmece Evi” isimli bir topluluk hayata geçmiştir. Terk edilmiş üç konut binasının tamiratıyla işe başlayan topluluk; bu yerleşimi “çiftlik ve farkındalık okulu” ve “öğrenme merkezi” olarak tanımlarken girişimin amacını terk edilmiş bir köyü eko-köye dönüştürmek olarak açıklamıştır. Ancak grup üyelerinin anlaşılamamış ve topluluk dağılmıştır. Topluluğun kalan üyeleri ise dokuz sene sürdürülebilir bir yaşamı deneyimlemiş, yaz mevsiminde artan işleri yerleşkeye gelen misafirlerin yardımıyla imece usulüyle bitirmiştir. İmece Evinde üretilen yiyecek ve ürünler civar yerleşimlerde ve İzmir’de satılarak ekonomik olarak topluluğa fayda sağlanmıştır. İmece Evi, 2020 yılında yaşadıkları yangın sonrasında yapmış oldukları yerleşimi arkalarında bırakıp önce Seferihisar’a ardından da Fethiye çevresine taşınmıştır (İmece Evi, b.t. ve Güleriyüz, 2013).

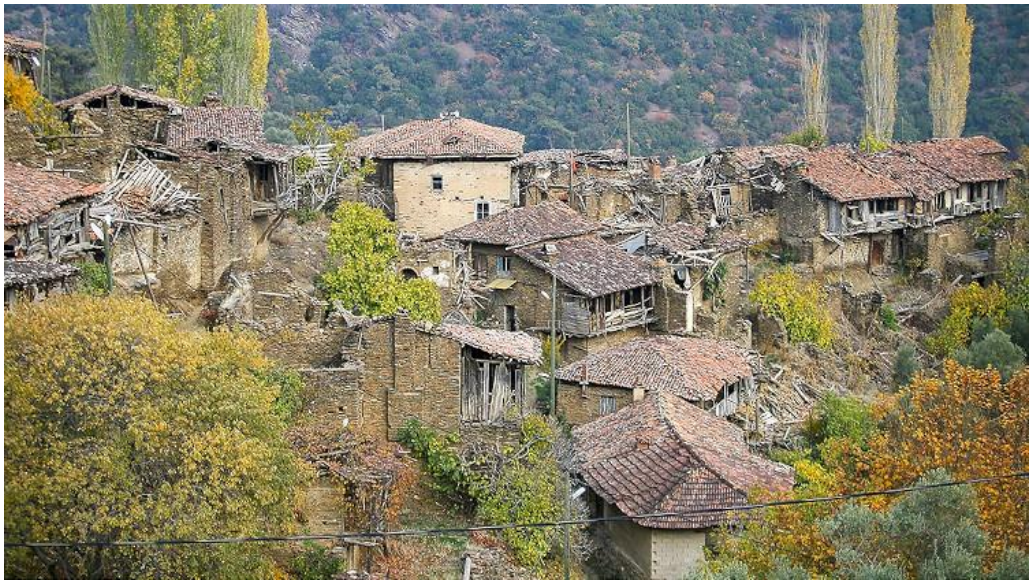
İzmir'in Beydağ ilçesinde yer alan Cibre Köyü (eski ismiyle Yeniyurt mahallesi) ve Ödemiş ilçesinde bulunan Lübbey Köyü tabloda yer alan terk edilmiş köylerin son ikisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Cibre Köyünde metruk halde bulunan okul binası, cemaatsiz bir camii ile taş ve ağaçtan yapılmış boş evler bulunmaktadır (Erdoğan, 2016). Küçük Menderes Havzası'nda yer alan ve Ödemiş'e on altı kilometre uzaklıkta bir Türkmen köyü olan Lübbey Köyü ise diğer terk edilmiş köylere nazaran daha çok araştırmaya konu olmuştur. Acar'ın 2015 tarihli *"Terk edilmiş Yerleşimlerin Geleceği (İzmir-Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği)"* isimli Yüksek Lisans Tezi; Güler'in 2016 tarihli *"Türkiye'de Nüfusunu Yitiren Kırsal Yerleşimlerin Korunması İçin Bir Yöntem Önerisi: Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği"* isimli Doktora Tezi ve 2016 tarihli *"Batı Anadolu'da Terk Edilmiş Bir Köy: Ödemiş – Lübbey"* isimli makalesi; İçöz ve Bozkurt'un 2020 tarihli *"Bir Kültür Mirası Olarak Tarihi Anadolu Köylerinin Turizm Açısından Önemi - Ödemiş Lübbey Köyü Örneği"* başlıklı makaleleri; Kut ve Yörür'ün 2016 tarihli *"Terk Edilmekte Olan Köyler Üzerine Bir Araştırma: Ödemiş Lübbey Köyü"* makaleleri; Köşker'in 2019 tarihli *"Türkiye'de Terk Edilmiş ve Göç Veren Köy Yerleşimleri"* isimli çalışması; Güler ve Kahya'nın 2019 tarihli *"Developing an approach for conservation of abandoned rural settlements in Turkey"* isimli

Şekil 4.8 Küçükbahçe Köyü (Fidanoğlu, 2016)

makaleleri; Sönmez'in 2019 yılında yazdığı "*Tarımda Gerileme ve Köy Mekanına Yansıması*" isimli makalesi ve son olarak Tülek ve Taner'in 2020 tarihli "*Kaderine Terk Edilmiş Bir Köy Olarak Lübbey Köyü Peyzaj Özelliklerinin İncelenmesi*" isimli makaleleri bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Hakkında yapılan tez ve makale çalışmalarının yanı sıra gezi-seyahat konulu tanıtım yazılarında ve çevrimiçi gazetelere de konu olan Lübbey Köyü'nün Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde yer alan Birgi tarihi kentine ve İzmir'e yakınlığı da köyün tanınırlığında avantajdır.

1960'lı yıllarda orman alanlarından yararlanılmasını kısıtlayan uygulamalar sonucunda, köylülerin geçim kaynakları azalmış ve Lübbey Köylüleri yaz aylarında geçici olarak kullandıkları Çamyayla'ya taşınmaya başlamıştır. Bu göçü hızlandıran nedenler Çamyayla'nın topoğrafyasının daha düzlük oluşu, tarım yapmak için daha uygun olması ve altyapı hizmetlerinin Çamyayla'ya daha önce ulaşması olarak sıralanabilir (Güler, 2016). Yerleşke kayrak taşı ve ahşap hatıllarla inşa edilmiş tek veya iki katlı olan hanelerden oluşmaktadır. Bu konutların ensiz ve meyilli sokaklarda uyumlu olarak konumlanması mimari dokunun coğrafya ile özgün bir biçimde bütünleşmiş oluşunu vurgulamaktadır. Yerleşimdeki izlerin Helenistik Döneme kadar dayandığı belirtilen köyde günümüze ulaşan yüz otuz bir adet yapının yirmisi yapısal olarak iyi durumdadır. Köydeki kırk bir yapının orta durumda, on altısının kötü ve kalanların da yıkık halde olduğu ifade edilmiştir (Kut ve Yörür, 2016).

Şekil 4.9 Lübbey Köyü (Fidan, 2020)

Lübbey Köyü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 13.09.2021 tarihli ve 1714108 sayılı kararıyla “Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı” olarak tescil edilmiştir (CSB, 2021). Güler (2016) Lübbey’e geri dönüşü teşvik etmek için müzeleştirme, turizm ve yeniden iskân seçeneklerinin değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Tablodaki üçüncü köye geri döndüğümüzde ise Bayındır’da yer alan Mersinli Köyü (Dernekli) karşımıza çıkmaktadır. 1980’lerde terk edilmiş köy; 2005 yılında bir eko-köye dönüştürüldüğü için daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır:

Marmariç Perma Kültür Eko-yerleşkesi, Bayındır – İzmir, 2005

2000’li yıllarda yaşayan insanların çoğu güneş doğmadan plaza ve iş merkezlerine gitmekte, güneş battıktan sonra evlerine dönmektedir. Bu döngüyü yaşayan insan bazı olumsuzluklara da maruz kalmaktadır. Yoğun ve stresli iş hayatı, kentlerdeki yeşil alan eksikliği ve hava kirliliği bu elverişsiz durumların bazılarıdır. Çoğunlukla büyük kentlerde veya metropollerde hava kirliliği, trafik, gürültü kirliliği, sağlıksız gıda gibi olumsuzluklara maruz kalan topluluklar kent yaşantısının yarattığı stres ve memnuniyetsizlikten kaçma isteği ile ekolojik bir alan arayışına girmiştir. İnsanların doğal besin, temiz su ve temiz hava sunan bir dünya özlemi içinde olmasının oldukça makul bir talep olduğu düşünülmektedir. Bu sebeplerden ötürü bazı topluluklar kenti bırakıp kırsala yönelmeye başlamıştır. Türkiye’de sanayileşme süreci dünyaya göre daha geç başladığı için toplumun doğal yaşamı arayış süreci de dünyaya göre daha geç gerçekleşmiş, 1990’lı yılları bulmuştur. Türkiye’deki ilk eko-köy girişimi 1990’lı yılların sonuna doğru ODTÜ’lü öğrenciler tarafından yapılmış Hocam Köy projesidir. Projenin amacı Anadolu’da görülen acil ekolojik sorunlara yöre insanıyla birlikte makul yollar sunmak ve daha konforlu bir yaşam hayaliyle büyük kentlere göç eden köylü kesime sürdürülebilir bir yaklaşım geliştirebilmektir (Arsan, 2008). Her ne kadar proje hayata geçirilemese de daha sonraki girişimler için örnek bir rol model olmuştur (Adalılar, 2012).

Marmariç Perma Kültür Eko-yerleşkesi 2005 yılında İzmir’in Bayındır ilçesinin Dernekli köyüne bağlı Mersinli mevkiinde 2,2 hektarlık bir alan üzerinde kurulmuştur. 1980’li yıllarda yaşanan su sıkıntısı sebebiyle yerel halk tarafından terk edilen eko-köy arazisi kırk dokuz yıllığına Dernekli Köyü’nden kiralanmıştır (Arıcan, 2014).

Eko-köy sakinlerinden Bakır'ın (2013) aktardığına göre köyü oluşturan çekirdek grubun duyarlı tarım, üretim, toprağa saygı ve az tüketim gibi hedefleri bulunmakta ve sekiz kişiden oluşmaktadır. Ancak uluslararası birlikteliklerle eko-köy nüfusu yirmi beş kişiye kadar ulaşmaktadır (Türkmenoğlu, 2013). Maçaoğlu'na (2019) göre düzenli ve bilinçli insanların kurmuş olduğu eko-köyün amacı yirmi yıl önce terk edilmiş bir köyü canlandırarak sürdürülebilir model olmak, yerel değerleri ön planda tutan ve perma kültür ilkelerine göre düzenlenen bir yerleşim oluşturmaktır. Kırdan ortaklaşa bir yaşam sürmek için bir araya gelmiş eko-köy sakinlerinin terk edilmiş ve geleneksel bir kırsal yerleşim yapı stokunu yeniden canlandırma amaçları araştırmanın konusu ile benzerlik teşkil etmektedir. Marmariç Perma Kültür Eko-yerleşkesinin oluşturulması esnasında birçok eski ve geleneksel yerleşim restore edilmiş veya kullanım amaçları yeniden düzenlenmiştir. Terk edilmiş geleneksel kırsal dokuyu korumaya çalışan bu yaklaşım bir yandan da yapıların özgün halinde değişikliklere neden olmuştur (Maçaoğlu, 2019).

Şekil 4.10 Marmariç Perma Kültür Eko-Yerleşke haritası (Marmariç Perma Kültür El Kitabı, 2010)

Ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde ise köyde yiyecek üretiminin perma kültür ilkelerine göre yapıldığı görülmektedir. Yerleşkede kompost üretimi, yükseltilmiş yataklarda ekim ve malçlama gibi perma kültür ilkeleri uygulanmaktadır. Bu uygulamalar sayesinde küresel ısınma ile değişen iklim koşulları, düzensiz yağışlar gibi önlenemeyen durumlara karşı tarımsal üretimin artırılması, taban suyunun zenginleştirilmesi, toprak kalitesinin artırılması, zirai ilaç ve gübre kullanımının

azaltılması, erozyon ve tuzlamanın önlenmesi, yeraltı su kaynaklarının korunması ve sulama için daha az enerji kullanılmasına yönelik çözümler geliştirilmektedir (Bakır ve diğer., 2010).

Şekil 4.11 Marmariç'te kompost yapımı (Ayman, b.t.)

Yerleşkede tavuk da yetiştirilmekte ve köy sakinlerinin yumurta ihtiyacı sağlanmaktadır. Atalık tohumlardan organik sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Kiraz, elma, üzüm, zeytin, sebze, ceviz, badem yetiştirilirken birlikte üzümünden pekmez, zeytinden zeytinyağı ve sabun yapılmaktadır. Yerleşkede yetiştirilen yiyeceklerin ve elde edilen yumurtaların bir kısmı da satılmakta ve gelir elde edilmektedir. (Kılıç ve İşcan, 2019). Bölgedeki yağmur suyu inşa edilen gölette toplanmaktadır. Gölette bulunan ördek ve balıklar suyu gübrelemekte ve tarım alanlarını sulamak için gübreli su elde edilmektedir. Perma kültür sistem tasarımı ile suni bir göletin doğal bir ekosisteme dönüşmesi amaçlanmıştır. Yapılar pasif enerji sistemleri ve perma kültür ilkeleri çerçevesinde inşa edilmiştir. Sıcak su yerleşkede bazı binaların çatısında bulunan güneş panelleri aracılığıyla sağlanmaktadır. Yerleşkede konaklayanlar ısınmak için odun sobası kullanılmaktadır. Ahşap, saman balyası, yalıtım için arduaz taşı ve toprak sıva gibi yerel bina inşa tekniklerinin kullanıldığı yerleşkede terk edilmiş evler ve okullar restore edilerek yaşam alanları oluşturulmuştur (Maçaoğlu, 2019). Marmariç'te kompot tuvaletler de yer almaktadır (Arıcan, 2014).

Şekil 4.12 Marmariç 'teki yağmur hendekleri (Ayman, b.t.)

Yerleşkede arazi üzerindeki yağmur suyunu toplayan ve emilimini sağlayan yağmur hendeği uygulaması yapılmıştır. Yağmur suyunu toplayarak toprağın alt tabakalarına ileten yağmur hendeklerinin taban yüksekliğinin hendek boyunca aynı seviyede olması gerekmektedir. Yeraltı sularının yenilenmesine katkıda bulunan bu sistem, toprak erozyonunu azaltmakta ve verimli bir toprak oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Bakır ve diğer., 2010).

Yağmur hendekleri ve gölet kazılırken ortaya çıkan toprak tümseğın üzerinde gıda ormanı uygulaması yapılmıştır. Doğal orman ekosistemini örnek alan bu sistem, yedi katmandan oluşmaktadır. Yer örtücü bitki olarak kısa ömürlü bir tür, aralarda baklagil türü bitkiler, üst seviye olarak da bodur çalılıklar seçilmektedir. Toprak, iklim ve birbirlerinden sağladıkları faydalara uygun olan seçilen bitkiler ve baklagiller sayesinde toprağın azot oranı dengelenmekte, erozyona dirençli hale gelmekte ve verim oranı da artmaktadır. Dünya üzerindeki örnekler incelendiğinde birlikteliği sağlanan gıda ormanı ve yağmur hendeği uygulamalarının uzun ömürlü olduğu karşımıza çıkmaktadır. Kurak iklimlerde bile verimin arttırıldığı bu sistem doğru uygulandığı takdirde dışarıdan çok az müdahale gerektirmektedir. Kırsal yaşamı destekleyen bu üretim fazlası ürünler satışa sunulmakta, böylelikle topluluğun ekonomisi de desteklenmektedir (Bakır ve diğer., 2010).

Şekil 4.13 Ayman'ın Marmariç 'teki yöreden toplanan taşlar ve horasan harcıyla inşa edilmiş evi (Yeşilkır, 2020)

Sosyal sürdürülebilirlik açısından irdelendiğinde topluluk üyelerinin İstanbul'da ortak yaşamı tecrübe ettiği görülmektedir. Topluluk üyeleri 2000-2003 yılları arasında İstanbul Kuzguncuk'ta kiraladıkları bir apartmanda ortak konutu (co-housing) deneyimlemiştir (Türkmenoğlu, 2013). Pastoral bir hayat hayali ile Marmariç'e taşınan eko-köy sakinlerinin birbirlerini daha önceki yıllardan tanımış olmaları paylaşımlı bir yaşama daha yakın olduklarını göstermektedir. Ancak topluluk üyelerinin aralarındaki bu bağlantı köyde yaşamayı isteyen yeni insanların eskiden gelen bir arkadaşlık çemberine dahil olmalarını zorlaştırabilmektedir. Bu bağlamda Marmariç Eko-yerleşkesi Harvey'in tasvir ettiği gibi "öteki" insanları dışarıda bırakabilen bir yerleşim olarak gösterilebilir (Arıcan, 2014).

Marmariç'te eski evlere ve okul binalarına ait avluların sosyal alan olarak kullanıldığı ve yerleşke sakinlerinin köy meydanı olarak adlandırdıkları alanda toplanarak sosyalleştikleri görülmektedir. Eski okul binası restore edilmiştir ve Permakültür Araştırma Enstitüsü olarak kullanılmaktadır. Bu merkezde alternatif enerji tipleri ve ekolojik tarım yöntemleri eğitimleri verilmektedir (Kılıç ve İşcan, 2019).

TaTuTa isimli bir organizasyon sayesinde insanlar mayıs ve eylül ayları arasında gönüllü olarak köye gelmekte ve günlük işlere katkı sağlamaktadır. Yeryüzüne ve adil paylaşım gibi konulara duyarlı insanların oluşturduğu yerleşimde edinilen deneyimler başka insanlarla paylaşılmakta ve perma-kültür deneyiminin diğer insanlara aktarılması amaçlanmaktadır (Maçaoğlu, 2019).

Ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında ise köyün ortak bir kasası bulunduğu ve tüm sakinlerin iş bölümü yaparak bu kasaya katkıda bulundukları aktarılmıştır. Köyde yerleşimin başlamasıyla birlikte köy sakinlerinden iki kişi köyde kalarak tadilat ve onarımlarla ilgilenmiş, grubun geri kalan katılımcıları ise sermayeyi sağlamak ve gerekli onarımları finanse edebilmek için şehirdeki işlerine devam etmiştir. Eko-köy sakinleri 2010 yılında Birleşmiş Milletlere bir perma-kültür uygulama projesi göndermiş ve projelerinin kabul edilmesi ile köye finansman sağlanmıştır (Maçaoğlu, 2019). Topluluktaki bazı üyeler ise proje bazlı olarak serbest olarak çalışmaktadır.

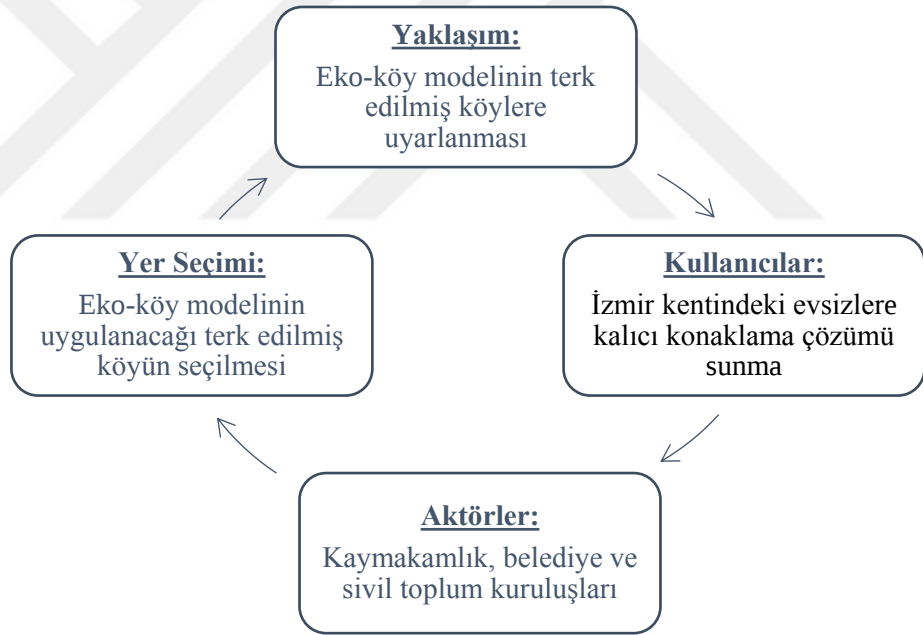
Şekil 4.14 Marmariç’ te kerpiç ve kayrak taşı kullanılarak inşa edilmiş yeni yapılar (Fidanoğlu, 2016)

Şekil 4.15 Marmariç’ teki terk edilmiş camiye ait bir görüntü (Fidanoğlu, 2016)

4.3.1 İzmir ve Çevresindeki Terk Edilmiş Kırsal Yerleşimlerin Eko-köy Barınma Yaklaşımına Göre İyileştirilmesine Yönelik Bir Öneri

İzmir’in ilçelerinde pek çok terk edilmiş kırsal yerleşim bulunmaktadır. Bu başlıkta terk edilmiş yerleşimlerin potansiyelleri ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan değerlendirilmiş; “2.4.3 Eko-köy Modeli” başlığında incelenmiş olan yurtdışı örneklerinde olduğu gibi evsizlere yönelik geliştirilen eko-köy yerleşkelerinde ele alınan kriterler dikkate alınmıştır. Önerilen yaklaşımdaki aktörler olan evsiz insanlar “4.3.1.1 İzmir’deki Evsiz Profili” başlığında incelenmiştir. Yer seçimi konusu ise ayrıntılı olarak “4.3.1.2 İzmir’deki Terk Edilmiş Köy Yerleşimleri” başlığında ele alınmıştır. Bu yaklaşımın kaymakamlık, belediye ve sivil toplum kuruluşları yardımıyla başarıya ulaşacağı öngörülmektedir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Eko-köy modelinin terk edilmiş köylere uyarlanma yaklaşımı

Bu tezin konusu olan evsiz profili ise köyden kente göç etmiş ancak kente uyum sağlayamamış, işsiz ve/ya evsiz kalmış, alkol, madde kullanımı ve kumar gibi kötü alışkanlıklar edinmiş olan insanlar olarak belirlenmiştir. Terk edilmiş olan köyün eko-köye dönüştürülmesi için gerekli tadilat ve tamirat işlerinin bu insanlar tarafından yapılacağı öngörülmüştür. Bu sayede bir zanaat öğrenecek olan evsiz insanlar yerleşkeyle ve konut birimleriyle ilişki kuracağı, zaman içinde de aidiyet

hissedecekleri farz edilmiştir. Kendilerine yaşamak için önemli bir gaye edinecek evsiz bireylerin yerel yönetimler tarafından sağlanacak psikolojik desteği de kabul edecekleri varsayılmıştır. Sosyal hizmet uzmanları tarafından belirli aralıklarla yapılacak olan denetlemelerle de yerleşke sakinlerinin ruh sağlıklarına tekrar kavuşacakları tahmin edilmektedir. Söz konusu yerleşkenin tamamlanmasının ardından bu eko-köyde konaklayacak olan evsizlerin çevredeki tarım, turizm, inşaat gibi iş kollarında kendilerini geliştirecekleri ve maddi olarak bağımsızlıklarını elde edecekleri düşünülmektedir. Sazlıca Köyü'nün rehabilite edilmesinde Öncelikli Konut Modelinde olduğu gibi evsiz insanların ilk olarak konut ihtiyacının karşılanması planlanmıştır. Crooked Tree Evsiz Eko-köyü, White Rose Katolik Çiftliği, Nickelsville Evsizler Topluluğu ve Fresno Eko-köyündeki kalıcı konaklama ilkesi örnek alınmıştır. Bu yaklaşımın diğer terk edilmiş köylerin rehabilitasyonu için örnek olarak alınabileceği de olasılıklar arasındadır.

4.3.1.1 İzmir'deki Evsiz Profili

“Bölüm 2.5'te Türkiye'de Evsizlere Yönelik Düzenlemeler” başlığı altında bahsedildiği gibi ülkemizde evsizleri kayıt almaya yönelik bir uygulama bulunmamaktadır. Bu nedenle İzmir ilinde yaşayan evsizlerin sayıları bilinmemektedir. Evsiz insanlar elverişsiz hava koşullarında belediyelerin geçici olarak ayarlamış olduğu misafirhanelerde konaklamaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi 2022 yılının Ocak ayında belediyeye ait konuk evlerini, evsizler için ayarlanmış otelleri ve bir spor salonunu barınma sorunu yaşayan vatandaşlar için düzenlemiştir. Misafirhane ve otelde kalan evsiz insanların yemek, barınma, giyim gibi ihtiyaçları karşılanmış ve sağlık kontrolleri yapılmıştır. Bununla beraber evsizlere psikolojik destek hizmeti de sağlanmaktadır. 2022 yılında toplamda 1131 kişiye konaklama imkânı sağlanmıştır (Bozkurt, 2022). Tarihi Basmane Hamamı ise Pazartesi ve Perşembe günleri evsiz insanların temizlik ve kuaför gibi ihtiyaçlarını karşılarken giyim desteği de sağlamaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022).

İzmir'de muhtaç durumdaki insanlara hizmet veren bir de dernek bulunmaktadır. 2014 yılında iki öğrencinin girişimiyle kurulan Sokak Çorbacıları isimli kuruluş, 2018 yılında dernek olarak hizmet vermeye başlamıştır. İzmir'deki ihtiyaç sahibi insanlara haftanın iki günü gönüllüler vasıtasıyla çorba ikramı yapılmaktadır. Dağıtım yaptıkları

insan profilini sokakta yaşayan, kâğıt toplayan kişiler, sokak çocukları ve ihtiyacı olan aileler oluşturmaktadır. Toplumdan soyutlanan bu insanlar için farkındalık oluşturmayı, çorba dağıtımı sayesinde ihtiyaç sahibi insanlarla iletişim kurmayı amaçlayan dernek, gerekli malzeme ve ihtiyaçlarını bağış ve sponsorluklarla sağlamaktadır. Basmane, Otogar ve Alsancak bölgesine dağıtım yapan dernek bir günde 150 kişiye çorba ikram etmektedir (Bubik, 2022).

Şekil 4.17 İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ait konuk evi ve çalışanları (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022)

Şekil 4.18 (a) ve (b) Sokak Çorbacıları Derneğinden fotoğraflar (Sokak Çorbacıları, 2022)

4.3.1.2 İzmir'deki Terk Edilmiş Köy Yerleşimleri

İzmir ve çevresinde yer alan terk edilmiş kırsal yerleşimler bu bölümde bazı kriterlere göre değerlendirilmiştir. Yurtdışında yer alan eko-köy örnekleri incelenerek evrensel olan bazı ölçütler yerel ihtiyaçlara göre belirlenmiştir. Bu kriterler terk edilmiş yerleşimlerin İzmir merkez ilçesine ve denize olan uzaklığı, bu yerleşimlerin bulundukları ilçelerdeki tarım alanı oranları, ilçelerdeki kooperatif sayıları, korunan alanların varlığı, spor tesisi sayısı, sosyal yardım ağları olarak belirlenmiştir. Ayrıca terk edilmiş yerleşimlerdeki mevcut yapı stokunun niteliği de değerlendirme kapsamına alınarak terk edilmiş yerleşimlerin evsiz insanların kullanacağı bir eko-köy olarak dönüştürülmesine yönelik ölçütler belirlenmiştir.

Evsiz insanlar çoğunlukla kent merkezlerindeki parklar, kamusal alanlar, bankamatik kulüpleri gibi geçici alanlarda yaşadıkları için evsizler barınma mekânı olarak önerilen kırsal alanlara kolaylıkla transfer edilebilmelidir. Evsizlerin merkezden eko-köye taşınması, geçici barındırma, iş edindirme ve psikolojik rehabilitasyon gibi süreçlerden sonra toplum içinde yaşamaya entegre olmaları bakımından kırsal alanların kent merkezine uzaklığı oldukça önemli bir kriterdir. Deniz turizmi, deniz sporları ve balıkçılık gibi nedenlerle denize olan yakınlık da değerlendirme kapsamına alınmıştır. Evsiz insanların var olan ya da gelecekte planlanan su sporları merkezlerinde veya marinalarda iş bulabileceği, ya da balıkçlıkla uğraşarak ekonomik olarak bağımsızlıklarına ulaşacakları düşünülmüştür. Ayrıca İngiltere'deki Exeter üniversitesinin yaptığı bir araştırmada denize yakın bölgelerde yaşayan düşük gelirli insanların psikolojik rahatsızlıklara yakalanma oranı %42 daha az olarak belirtilmiştir (Anonim, 2019). Özetle denize yakın olmak hem ekonomik hem de sosyal sürdürülebilirlik bakımından avantajlıdır. Tarım alanlarında, tarihi mekanlarda ve spor tesislerinde sağlanabilecek iş olanakları göz önünde bulundurularak terk edilmiş yerleşimlerin yer aldığı ilçelerdeki tarım alanları, korunan alanların varlıkları, su üstü, su altı ve karada yapılan spor tesis sayısı da incelenmiştir. İzmir'deki ilçelerde yer alan üretim kooperatifleri doğabilecek iş birlikleri düşünülerek değerlendirme kapsamına dahil edilmiştir. Evsiz insanlara yönelik sosyal yardımlaşma ağları mevcut örneklerde oldukça önemli roller üstlendiği için ilçelerdeki sosyal yardımlaşma ağları da listelenmiştir. Terk edilmiş köylerin mevcut yapı stokunun nitelikleri de evsizlere dönük yaşam alanlarının oluşturulmasında ve köyün

canlandırılmasında önemli olduğundan değerlendirilen diğer başlıklardır. Belirlenmiş bu başlıklar Tablo 4.5’den Tablo 4.12’ye kadar olan tablolarda 1’den 5’e kadar dereceli bir ölçekle değerlendirilmiştir.

Tablo 4.5 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin İzmir merkez ilçesi Konak’a olan mesafesine göre değerlendirme

	İsim	Yer	İzmir Merkezi (Konak)-Köy Mesafesi	Değerlendirme ¹³
				1 2 3 4 5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	88 km	● ● ● ○ ○
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	75 km	● ● ● ● ○
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	77 km	● ● ● ● ○
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	75 km	● ● ● ● ○
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	93 km	● ● ● ○ ○
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	73 km	● ● ● ● ○
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	72 km	● ● ● ● ○
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	70 km	● ● ● ● ○
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	82 km	● ● ● ● ○
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	126 km	● ● ○ ○ ○
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	106 km	● ● ● ○ ○
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	60 km	● ● ● ● ●
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	143 km	● ● ○ ○ ○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	102 km	● ● ● ○ ○

¹³ Değerlendirme kriterleri

- 1: en az önemli, ● ○ ○ ○ ○
2: az önemli, ● ● ○ ○ ○
3: orta düzeyde önemli, ● ● ● ○ ○
4: önemli ve ● ● ● ● ○
5: çok önemli ● ● ● ● ●
olacak şekilde belirlenmiştir.

Tablo 4.6 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin denize olan uzaklığına göre değerlendirme

	İsim	Yer	Denize Olan Uzaklık	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	9 km	●	●	●	●	●
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	66 km	●	●	○	○	○
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	69 km	●	●	○	○	○
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	7 km	●	●	●	●	●
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	3 km	●	●	●	●	●
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	12 km	●	●	●	●	●
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	5 km	●	●	●	●	●
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	5 km	●	●	●	●	●
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	500 mt	●	●	●	●	●
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	10 km	●	●	●	●	●
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	3 km	●	●	●	●	●
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	45 km	●	●	●	○	○
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	100 km	●	○	○	○	○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	95 km	●	○	○	○	○

Tablo 4.7 Tarım alanlarının ilçelere göre dağılımı (İzmir Ticaret Borsası, 2022)

	İsim	Yer	Tarım Alanı Oranı	Değerlendirme 1 2 3 4 5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	%44,1	
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	%55,5	
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	%55,5	
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	%7,2	
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	%7,2	
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	%7,2	
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	%7,2	
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	%7,2	
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	%24,8	
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	%8,1	
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	%8,1	
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	%30,2	
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	%27	
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	%34,3	

Tablo 4.8 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki kooperatiflerin sayısına göre değerlendirme (Koopbis ve ilçe kaymakamlıkları, 2022)

	İsim	Yer	Kooperatifler	Değerlendirme 1 2 3 4 5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	1 adet turizm, 1 adet küçük sanat ve 1 adet üretim	● ● ○ ○ ○
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	5 adet üretim pazarlama, 5 adet tarım	● ● ● ● ●
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	5 adet üretim pazarlama, 5 adet tarım	● ● ● ● ●
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	2 adet turizm, 1 adet üretim, 6 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ●
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	2 adet turizm, 1 adet üretim, 6 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ●
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	2 adet turizm, 1 adet üretim, 6 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ●
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	2 adet turizm, 1 adet üretim, 6 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ●
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	2 adet turizm, 1 adet üretim, 6 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ●
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	5 adet üretim, 1 adet sulama, 2 adet su ürünleri	● ● ● ● ● ○
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	2 adet üretim	● ○ ○ ○ ○
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	2 adet üretim	● ○ ○ ○ ○
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	5 adet üretim	● ● ● ○ ○
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	2 adet üretim	● ○ ○ ○ ○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	7 adet üretim, 1 adet küçük sanat	● ● ● ● ● ○

Tablo 4.9 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki korunan alanların varlığına göre değerlendirme (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022)

	İsim	Yer	Korunan Alanlar	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	-	○	○	○	○	○
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	Ovacık Köyü Anadolu Kestanesi Tabiat Anıtı, Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	●	●	○	○	○
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	Ovacık Köyü Anadolu Kestanesi Tabiat Anıtı, Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	●	●	○	○	○
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	Tanay Tabiat Parkı	●	○	○	○	○
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	Tanay Tabiat Parkı	●	○	○	○	○
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	Tanay Tabiat Parkı	●	○	○	○	○
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	Tanay Tabiat Parkı	●	○	○	○	○
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	Tanay Tabiat Parkı	●	○	○	○	○
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	Kadınlar Kuyusu Koca Menengici Tabiat Anıtı	●	○	○	○	○
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	-	○	○	○	○	○
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	-	○	○	○	○	○
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	-	○	○	○	○	○
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	-	○	○	○	○	○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	Anadolu Kestanesi Tabiat Anıtı	●	○	○	○	○

Tablo 4.10 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki su üstü, su altı ve karada yapılan spor tesis sayısı (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022)

	İsim	Yer	Tesis Sayısı	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	2 adet	●	○	○	○	○
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	-	○	○	○	○	○
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	-	○	○	○	○	○
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	28 adet	●	●	●	●	●
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	28 adet	●	●	●	●	●
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	28 adet	●	●	●	●	●
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	28 adet	●	●	●	●	●
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	28 adet	●	●	●	●	●
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	15 adet	●	●	●	○	○
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	9 adet	●	●	○	○	○
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	9 adet	●	●	○	○	○
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	-	○	○	○	○	○
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	-	○	○	○	○	○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	-	○	○	○	○	○

Tablo 4.11 Terk edilmiş köy yerleşimlerinin bulunduğu ilçedeki sosyal yardımlaşma ağlarına göre değerlendirme

	İsim	Yer	İlçedeki Sosyal Yardımlaşma Ağı	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliaga/İzmir	Aliaga Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Aliaga Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Aliaga Belediyesi Sosyal Market, Aliaga Belediyesi Hilal Masa, Aliaga Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Aliaga Belediyesi Psiko-sosyal Destek Hattı					
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/İzmir	Bayındır Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Bayındır Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bayındır Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti					
3	Mersinli Köyü	Bayındır/İzmir	Bayındır Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Bayındır Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Bayındır Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti					
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/İzmir	Çeşme Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çeşme Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Çeşme Belediyesi Psikolojik Danışma Merkezi, Çeşme Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Çeşme Kent Konseyi					
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	Çeşme Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çeşme Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Çeşme Belediyesi Psikolojik Danışma Merkezi, Çeşme Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Çeşme Kent Konseyi					
6	Karaköy	Çeşme/İzmir	Çeşme Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çeşme Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Çeşme Belediyesi Psikolojik Danışma Merkezi, Çeşme Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Çeşme Kent Konseyi					
7	Laleköy	Çeşme/İzmir	Çeşme Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çeşme Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Çeşme Belediyesi Psikolojik Danışma Merkezi, Çeşme Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Çeşme Kent Konseyi					

Tablo 4.11 Devamı

	İsim	Yer	İlçedeki Sosyal Yardımlaşma Ağı	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	Çeşme Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çeşme Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Çeşme Belediyesi Psikolojik Danışma Merkezi, Çeşme Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Çeşme Kent Konseyi					
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	Foça Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Foça Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Foça Belediyesi Kent Konseyi, Foça Belediyesi Sosyal Market, Foça Belediyesi Engelsiz Kafe, Foça Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Foça Belediyesi Kadın Danışma Merkezi					
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	Karaburun Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Karaburun Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Karaburun Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Karaburun Kent Konseyi, Karaburun Kadın Platformu					
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	Karaburun Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Karaburun Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Karaburun Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Karaburun Kent Konseyi, Karaburun Kadın Platformu					
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	Menemen Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Menemen Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Menemen Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Menemen Gönüllü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Menemen Belediyesi Aşevi, Menemen Belediyesi Kadın Danışma Merkezi					
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	Beydağ Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Beydağ Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü					
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	Ödemiş Kaymakamlığı İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Ödemiş Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Ödemiş Belediyesi Evde Sağlık Hizmeti, Ödemiş Belediyesi Kadın Yaşam Merkezi, Ödemiş Belediyesi Engelsiz Kafe, Ödemiş Belediyesi Gönüllü Yaşam Sevinci Birimi, Ödemiş Kadın Kooperatifi – Sabancı Vakfı					

Tablo 4.12 Terk edilmiş köy yerleşimlerindeki mevcut yapı stokunun niteliğine göre değerlendirme

	İsim	Yer	Mevcut Yapı Stokunun Niteliği	Değerlendirme				
				1	2	3	4	5
1	Eski Hacıömerli Köyü	Aliağa/ İzmir	Bazılarının çatısı da yıkılmış durumda olan çoğu yıkık durumdaki taş konutlar, köyde camii de bulunmaktadır.	●	●	○	○	○
2	Eski Çıplak Köyü	Bayındır/ İzmir	Çoğu yıkık durumda olan taş ve kerpiç konutlar	●	○	○	○	○
3	Mersinli Köyü	Bayındır/ İzmir	Marmariç Perma-kültür Derneği bu köydeki bazı konutları restore etmiştir. Diğer konutlar yıkık durumdadır.	●	●	●	○	○
4	Alaşar Köyü (Polifora)	Çeşme/ İzmir	Ev ve kilise kalıntıları bulunmaktadır.	●	○	○	○	○
5	Çeşmeköy	Çeşme/İzmir	Birkaç eve ve türbe kalıntısı bulunmaktadır.	●	○	○	○	○
6	Karaköy	Çeşme/ İzmir	Ev kalıntıları yıkılmaya başlamıştır.	●	○	○	○	○
7	Laleköy	Çeşme/ İzmir	Harabe halinde ev kalıntıları bulunmaktadır.	●	○	○	○	○
8	Zeytincik	Çeşme/ İzmir	Harabe halinde ev kalıntıları bulunmaktadır.	●	○	○	○	○
9	Sazlıca Köyü	Eski Foça/ İzmir	Köy alanındaki konutların beşte biri konut ve ofis amacıyla restore edilmiş ve kullanılır hale getirilmiştir. Ancak diğer konut birimleri ve kilise yıkık durumdadır.	●	●	●	○	○
10	Sazak Köyü	Karaburun/ İzmir	Ev ve kilise kalıntıları bulunmaktadır.	●	○	○	○	○
11	Küçükbahçe Köyü	Karaburun/ İzmir	Köyün yeni sakinleri Denizgiren isimli yeni yerleşime taşınmıştır. Ev kalıntıları harabe halindeyken cami, jandarma ve okul nispeten daha iyi durumdadır.	●	●	○	○	○
12	Turgutlar (Dutlar) Köyü	Menemen/ İzmir	Köydeki bazı konutlar yaşanabilir durumdadır.	●	●	●	●	○
13	Cibre Köyü	Beydağ/ İzmir	Evlerin çoğu yıkık ve terk edilmiş durumdadır.	●	○	○	○	○
14	Lübbey Köyü	Ödemiş/ İzmir	Köyün sakinleri Çamyayla köyüne taşınmıştır. Lübbey'in turistik olarak ün kazanmasının ardından her sabah köye gelip restore edilmiş olan kahvehane, restoran gibi birimlerde çalışarak akşamları Çamyayla'ya dönmektedirler. Evler ve okul gibi kamusal birimler yıkılmaya başlamıştır.	●	●	●	●	○

Hangi köyün rehabilite edileceğinin saptanabilmesi için belirlenmiş olan sekiz kriter kendi içlerinde 1’den 5’e kadar önem sırasına göre düzenlenmiştir. En önemli olduğu düşünülen ilçedeki sosyal yardımlaşma ağının katsayısı 5 olarak alınırken tesis sayısı 1 olarak belirlenmiştir. Buna göre katsayılarla ilgili sıralama için Tablo 4.12’ye, tüm değerlendirme için ise Tablo 4.13’e bakılabilir.

Tablo 4.12 Değerlendirme Katsayıları

İlçedeki Sosyal Yardımlaşma Ağı	5	çok önemli
Mevcut Yapı Stokunun Niteliği	4	önemli
Tarım Alanı Oranı	4	önemli
Kooperatifler	4	önemli
Denize Olan Uzaklık	2	az önemli
Korunan Alanlar	2	az önemli
İzmir Merkezi (Konak)-Köy Mesafesi	1	en az önemli
Tesis Sayısı	1	en az önemli

Sonuçlar incelendiğinde evsizlere yönelik eko-köy barınma yaklaşımı için potansiyeli en yüksek köy olarak ilk sırada karşımıza Sazlıca Köyü çıkmaktadır.

Sazlıca Köyü’nün yer aldığı Foça ilçesinin Yunan adalarına yakınlığı ve Foça koylarındaki su sporları olanakları ilçenin turizm ve ticari önemini arttırmaktadır. Foça’ya özgün yerel yemekler, Foça Karası” kırmızı şarabı, balık restoranları ise gastronomi, gurme ve şarap turizmi açısından öne çıkmaktadır. Bölgenin zeytin yetiştiriciliği konusunda elverişli olması ise mevcut ve gelecek zeytin/yağı tesislerine olanak tanımaktadır. Bu maddeler de önerilen eko-köyün ekonomik sürdürülebilirliği bakımından önem arz etmektedir. Foça “Yeryüzü Pazarı’nda” satılan yöresel- organik ürünler ve mavi bayraklı plajlar ekolojik sürdürülebilirliği sağladığı gibi Foça’yı tatil ve turizm için tercih edilen bir ilçe konumuna taşımaktadır. Geleneksel Foça kule evleri ile Kozbeyli ve Ilıpınar gibi yerelliği bozulmamış köylerin yakınlığı ise sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlamaktadır (Ataberk, 2020).

Tablo 4.13 İzmir ilindeki terkedilmiş köylerin değerlendirilmesi

Köyler	İzmir Merkezine Mesafesi	x	Denize Olan Uzaklık	x	Tarım Alanı Oranı	x	Kooperatifler	x	Korunan Alanlar	x	Tesis Sayısı	x	Sosyal Yardım -laşma	x	Mevcut Yapı Stoğu	x	TOPLAM
Hacıömerli	3	1	5	2	4	4	2	4	0	2	2	1	4	5	2	4	69
Eski Çıplak	4	1	2	2	5	4	5	4	2	2	0	1	2	5	1	4	66
Mersinli	4	1	2	2	5	4	5	4	2	2	0	1	2	5	3	4	74
Alaşar	4	1	5	2	1	4	5	4	1	2	5	1	3	5	1	4	74
Çeşmeköy	3	1	5	2	1	4	5	4	1	2	5	1	3	5	1	4	73
Karaköy	4	1	5	2	1	4	5	4	1	2	5	1	3	5	1	4	74
Laleköy	4	1	5	2	1	4	5	4	1	2	5	1	3	5	1	4	74
Zeytincik	4	1	5	2	1	4	5	4	1	2	5	1	3	5	1	4	74
Sazlıca	4	1	5	2	2	4	4	4	1	2	3	1	5	5	3	4	86
Sazak	2	1	5	2	1	4	1	4	0	2	2	1	3	5	1	4	45
Küçükbahçe	3	1	5	2	1	4	1	4	0	2	2	1	3	5	2	4	50
Turgutlar	5	1	3	2	3	4	3	4	0	2	0	1	4	5	4	4	71
Cibre	2	1	1	2	2	4	1	4	0	2	0	1	1	5	1	4	25
Lübbey	3	1	1	2	3	4	4	4	1	2	0	1	5	5	4	4	76

4.3.2 Sazlıca Köyü'nün Evsiz İnsanlara Yönelik Bir Eko-köy Olarak Dönüştürülmesi

Bu başlıkta Sazlıca Köyü'nün evsizlere yönelik bir eko-köy olarak dönüştürülmesi ile ilgili incelemeler fiziksel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik başlıklarında irdelenmiştir.

Şekil 4.19 Sazlıca Köyü'ne ait yerleşim krokisi

Fiziksel Sürdürülebilirlik

Fiziksel sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde ilk olarak yapılması gereken yerleşkedeki yapıların rehabilitasyonudur. Şekil 4.2’de yer alan krokideki numaralandırmaya göre Sazlıca Köyü’nde yer alan terk edilmiş yerleşimler Tablo 4.14’te listelenmiştir. Bu listede yer alan birtakım binaların hala kullanılabilir olduğu ve bir işletmenin var olduğu bilgisine erişilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022). Sazlıca Plajı günümüzde aktif olarak kullanılan bir işletmedir. Öngörülen eko-köy alanında bir işletme olmasının terk edilmiş olan evlerin restore edilip yaşanabilir hale getirilmesi bağlamında oldukça önemli bir kriter olduğu düşünülmektedir. Terk edilmiş Sazlıca Köyü’nün “Sazlıca Eko-köyü” ne dönüştürülmesi süresince evsiz insanlar plajda yer alan bungalovlarda, çadırlarda veya pansiyonda konaklayabilir. Yıkık durumda olan yapılardan “Yapı No 5”in durumu diğer binalara kıyasla daha iyi durumdadır. Yapılacak restorasyon için bu binanın öncelikli olarak seçilebileceği düşünülmüştür. Bir konut yapısının yaşanabilir hale getirilmesinin ardından geçici yerleşimlerinde konaklayan evsiz insanlar bu konut birimine transfer edilebilir ve diğer yapıların restorasyonuna başlayabilir. İnşaatın yönetiminin mimar/mühendis ve usta kontrolünde olması beklenmektedir.

Geri dönüştürülmüş, sürdürülebilir, bakım ve boya gerektirmeyen inşaat malzemesi kullanımı ile kerpiç, ahşap, taş, kil ve saman gibi yerel malzeme kullanımı da ekolojik sürdürülebilirlik açısından gerekli uygulamalardır. Konut birimlerinin restorasyonu sırasında Sazlıca Köyü yakınlarında bulunabilecek basit ve ekonomik malzemelerin kullanılabileceği öngörülmüştür (Örneğin köy yakınındaki taş ocağı tekrar kullanılabilir, geri dönüştürülmüş malzemelerle inşaat yapılabilir). Bunun dışındaki inşaat malzemeleri seçilirken enerji tasarrufu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla beraber su verimliliğinin sağlanması için yağmur suyu hasadı, yerleşkedeki gri suyun arıtılıp yeniden kullanımı, kompot tuvalet veya tasarruflu vitrifiye seçimleri yapılabilir. Enerji verimliliği için ise yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik verilmesi gereklidir. Foça iklimi göz önünde bulundurulduğunda güneş enerjisinden ve rüzgâr enerjisinden elektrik enerjisi elde edilebileceği düşünülmektedir. Güneş enerjisinden sıcak su elde edilmesi, sudan enerji elde edilmesi ve biyoenerji kullanımı da sağlanabilir. Coğrafi konuma ve iklim özelliklerine uygun ürün yetiştirilmesi, yerel ve ata tohumunu destekleyen organik tarım uygulamaları, pestisit gibi insan sağlığına

zararlı ilaçlarını kullanımının azaltılması ve GDO'suz gıda üretimi de sürdürülebilirlik açısından önemlidir. İncelenen yerleşim örneklerinde tarım ürünlerinde geçmiş nesillerin bilgi ve becerileri ile perma-kültür ilkelerinin birlikte kullanımının verimi arttırdığı görülmüştür.

Ekolojik sürdürülebilirlik bakımından yerleşke etrafında var olan zeytin ağaçları korunup bakımları yapılabilir. İlçede yetişen zeytin, mısır, pamuk, domates, ıspanak, brokoli, enginar, soğan, biber, marul, erik, şaraplık üzüm gibi üretimlerin eko-köy alanındaki elverişliliği incelenebilir. Foça'daki kanatlı, küçükbaş ve büyükbaş hayvan işletmeleri araştırılıp görüş alınarak yerleşkede hayvan bakımı yapılabilir.

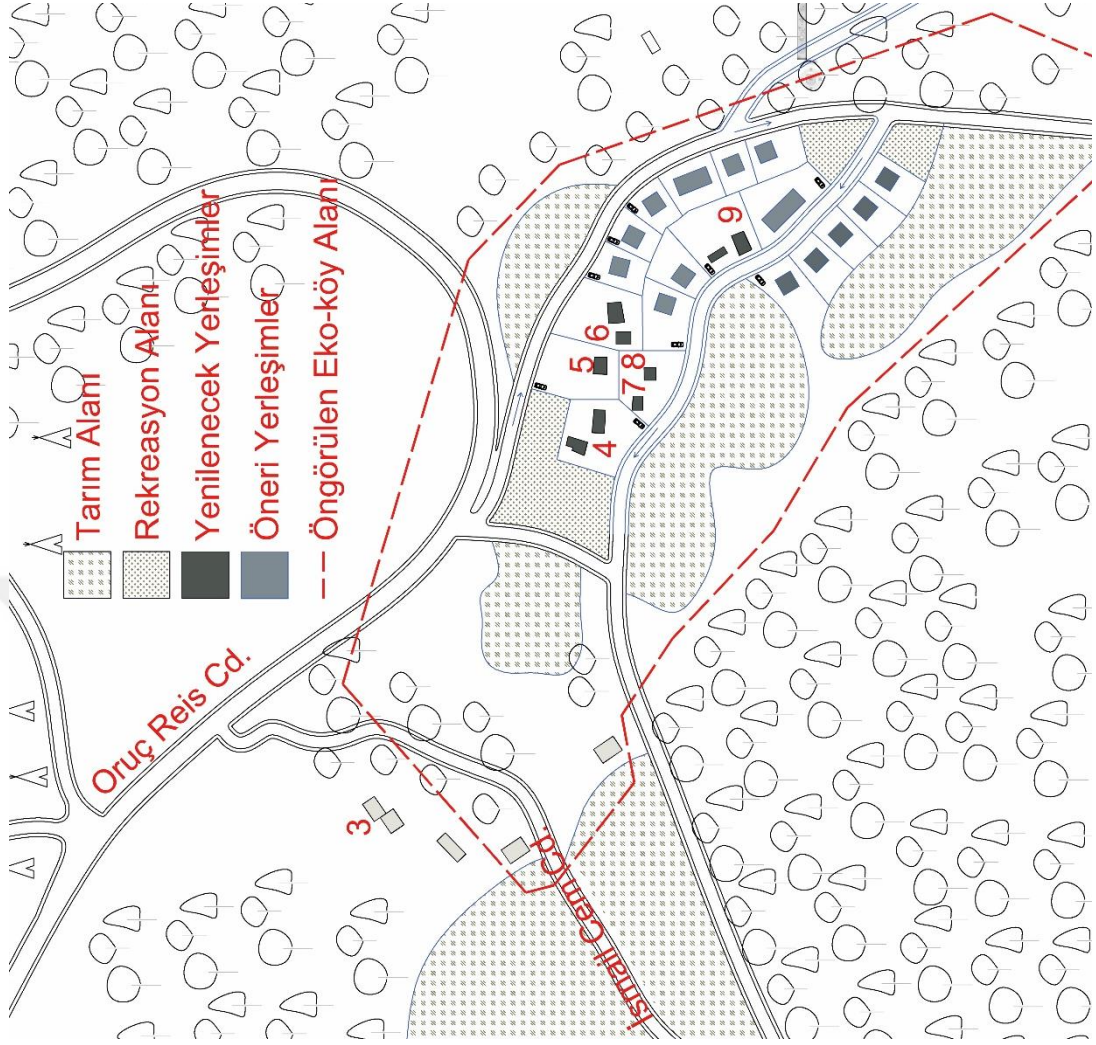

Tablo 4.14 Sazlıca Köyü'ndeki yapılar (Yaşdağ, 2018; İzmir Kent Rehberi ve Google Earth, 2022)

Yapının İsmi	Durumu	Mevcut İşlevi ve Getirilen Öneri	Yapıdan Görünüm
Yapı no 1	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapının özgünlüğünü bozan gölgelik gibi eklentiler mevcuttur.	Ticari işletme, kafe -Bu işletmenin eko-köyde yaşayacak evsiz insanların çalışacakları bir mekân olacağı öngörülmüştür.	
Yapı no 2	Üç katlı betonarme balık üretim çiftliği.	Balık çiftliği -Bu yapının eko-köyde yaşayacak evsiz insanların çalışma olanağı bulabilecekleri bir işletme olacağı öngörülmüştür.	
Yapı no 3	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapının özgünlüğünü bozan gölgelik gibi eklentiler mevcuttur.	Eminkent Pansiyon isminde bir ticari işletme tarafından kullanılmaktadır. - Bu yapının eko-köyde yaşayacak evsiz insanların çalışma olanağı bulabilecekleri bir işletme olacağı öngörülmüştür.	
Yapı no 4	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapı (kule ev) yıkık durumdadır.	Kullanılmamaktadır. -Bu işletmenin eko-köyde yaşayacak evsiz insanların atölye olarak kullanacakları öngörülmüştür.	

Tablo 4.14 Devamı

Yapının İsmi	Durumu	Mevcut İşlevi ve Getirilen Öneri	Yapıdan Görünüm
Yapı no 5	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapı (kule ev) yıkık durumdadır. Yanında ahır yapısı da bulunmaktadır.	Kullanılmamaktadır -Bu konutun ilk olarak restore edilmesi ve diğer konutlar tamamlandıktan sonra ise eko-köyün ortak alanı, misafirhanesi olarak kullanılacağı düşünülmüştür.	
Yapı no 6	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapıya (kule ev) eklenmiş bir adet eklenti mevcuttur.	Çobanlık yapan bir vatandaş tarafından konut olarak kullanılmaktadır.	
Yapı no 7	Rum döneminden kalma iki buçuk katlı taş yapıya (kule ev) eklenmiş bir adet müştemilat mevcuttur. Yapının bazı bölümlerinde müdahaleler mevcuttur.	Kullanılmamaktadır. -Restore edildikten sonra konut olarak kullanılabileceği öngörülmüştür.	
Yapı no 8	Rum döneminden kalma iki katlı taş yapı (kule ev) yıkık durumdadır.	Kullanılmamaktadır. -Restore edildikten sonra konut olarak kullanılabileceği öngörülmüştür.	
Yapı no 9	Rum döneminden tek katlı taş yapının bahçesinde müştemilatı da bulunmaktadır.	Yakın zamana kadar ahır olarak kullanılan yapı günümüzde kullanılmamaktadır. -Restore edildikten sonra atölye olarak kullanılabileceği öngörülmüştür.	

Şekil 4.20 Sazlıca Köyü'ne ait öneri yerleşim krokisi

Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirlik açısından irdelendiğinde barınma ihtiyacı olan evsizler için yeni bir yerleşim yeri oluşturmak yerine Sazlıca Köyü'nün var olan altyapı hizmetlerini düzenleyerek restore etmenin daha ekonomik bir çözüm olduğu düşünülmektedir. Öngörülen yerleşkenin yapımı devletin ve yerel yönetimlerin evsiz insanlar için ayırdığı bütçe, toplanacak yardımlar, derneklerin faaliyetleri, özel ve tüzel kişilerin bağışlarıyla finanse edileceği öngörülmektedir.

Yerleşkedeki inşaatın malzeme temininin belediye ve sosyal yardım dernekleri tarafından sağlanacağı varsayılmaktadır. Yurtdışında incelenmiş eko-köy örneklerinde olduğu gibi dayanışma ekonomisinden faydalanılması, yerleşkenin tanıtımı için

yapılacak etkinlik ve kermeslerle de maddi olanaklar yaratılacağı düşünülmektedir. Sazlıca Plajı, pansiyon ve balık çiftliği gibi yerleşke yakınlarında veya Foça ilçesindeki yer alan işletmelerde sağlanabilecek istihdam olanakları da eko-köyün ekonomik olarak sürdürülebilirliği için önemli kriterlerdir. Sazlıca Eko-köyünün denize olan yakınlığı bir avantaja çevrilerek balıkçılık, su sporları, turizm gibi konularda yerleşkeye maddi kaynak yaratılabilir. Bununla beraber bölgenin tarıma elverişli olması, zeytincilik, üzüm gibi üretimlerin desteklemesi sayesinde yerleşkedeki ürünlerden ve yapılacak el işi ve zanaatlardan da gelir elde edileceği varsayılmaktadır. Bu üretimlerin pazarlanmasında Foça ilçesinde yer alan kooperatiflerden de fayda sağlanabileceği planlanmaktadır.

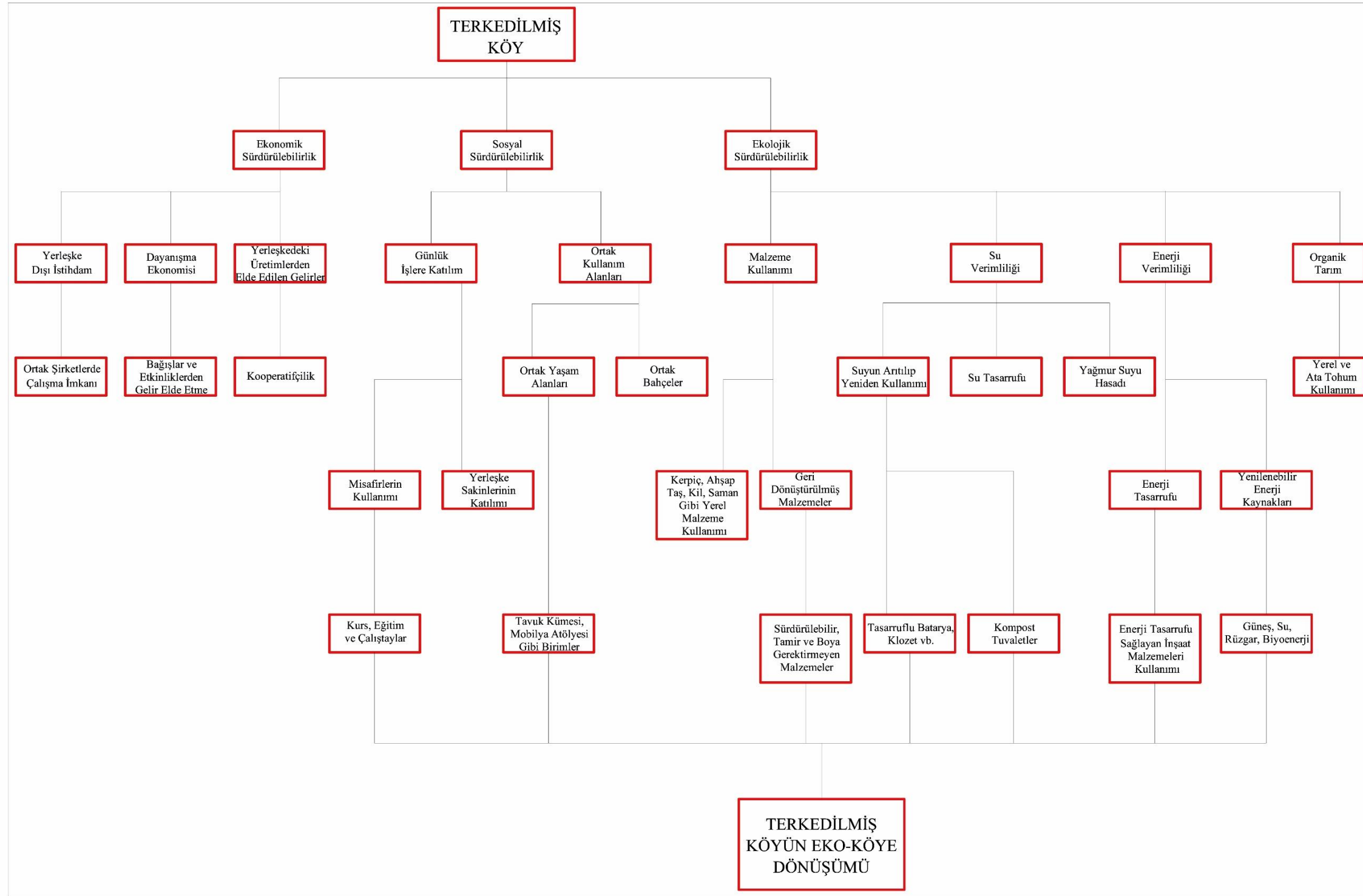
Sosyal Sürdürülebilirlik

“4.3 İzmir’deki Evsiz Profili” başlığında bahsedildiği gibi evsizleri gruplamak için belli bir profil oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada bahsedilen evsiz profili köyden kente göç etmiş ancak kente uyum sağlayamamış insanlar olarak belirlenmiştir. Evsiz insanlara yardım edebilmek için Foça Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’nden rehabilitasyon ve rehber hizmetlerinin alınabileceği öngörülmüştür. Yerleşkedeki yaşayanlar için belirli kurallar belirleneceği, günlük işlere katılım sağlanacağı planlanmış, evsiz insanların iş bölümü ve sosyalleşmeyle toplum içinde yaşamasının kolaylaşacağı düşünülmüştür. Yerleşkenin haritası incelendiğinde görülebileceği gibi konut birimlerinin birbirine yakın olması da imece kültürünü destekler niteliktedir. Restorasyonu tamamlandıktan sonra Yapı No 5’in eko-köy ortak mekânı olarak düzenlenebileceği; yapının içinde toplanma alanı, ortak mutfak, çamaşır odası gibi birimlere yer verilebileceği planlanmaktadır. Yapı No 9 ise ortak fırın, atölye gibi yerleşkedeki ihtiyaçları karşılamada kullanılan bir birime dönüştürülebileceği tasarlanmaktadır. Ortak bahçe veya tarım alanlarında yapılacak üretimin hem sosyal hem de ekonomik açıdan köyü sürdürülebilir kılacağı öngörülmektedir. Bununla beraber tavuk kümesi, mobilya atölyesi gibi birimler de eko-köy sakinlerini birbirine yaklaştıracaktır. Evsiz insanlar için düzenlenecek eğitim ve çalıştaylar da rehabilitasyon için önemli başlıklardır.

Sazlıca Köyü için önerilen eko-köy yaklaşımının öncelikli olarak yerel yönetimlerin kontrolünde olması beklenmektedir. Yurtdışı örneklerinde olduğu gibi bütüncül çözümlerin daha başarılı olduğu incelenmiştir. Bu nedenle yerel yönetimlerin hükümetin desteğini alması, dernekler, özel ve tüzel yardımlar da oldukça önemlidir.

Tablo 5.1 Terk edilmiş köylerin eko-köye dönüştürülmesi için izlenebilecek yol haritası

BÖLÜM BEŞ

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayi Devrimiyle birlikte kent ve kırsal alanın değişimi; barınma ve evsizliğin de içinde olduğu bazı sosyal ve fiziksel problemleri de beraberinde getirmiştir. Gelişmiş ülkelerin uyguladığı sosyal politikalar, yasal düzenlemeler, evsizliğin önünde geçmek için geliştirilen projeler, basamak modeli ve konut öncelikli modellerin evsizlik sorununa çözüm bulunabildiği saptanmıştır. Eko-köyler de son yıllarda evsizlikle baş etmek için kullanılan sürdürülebilir modellerden biridir. Bu bağlamda ABD, İskoçya ve Avustralya'dan seçilmiş olan eko-köy örnekleri detaylı olarak incelenmiş, tez çalışmasında ülkemizde yer alan evsiz insanlar için bir eko-köy önerisi getirilmesi amaçlanmıştır. Evsizler için yeni bir yerleşim alanı oluşturmak yerine terk edilmiş bir kırsal alanın rehabilite edilerek bir eko-köye dönüştürülmesi için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma alanı İzmir ve çevresi olarak sınırlandırılmış ve bu bölgedeki terk edilmiş köyler birtakım kriterlere göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda Foça ilçesinde yer alan ve terk edilmiş Sazlıca Köyü'nün rehabilite edilmesi için ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında yapılabilecek iyileştirmeler sıralanmıştır. Kırsal yaşamın potansiyellerinin, sosyal ve kültürel değerlerinin köye göç eden farklı insan gruplarının miras olduğunun bilinciyle köyün geçmiş izlerinin üzerine inşa edilecek ve terk edilmiş köyü yeniden yaşayan bir yerleşime dönüştürebilecek bu öneriler ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında geliştirilmiştir.

Yaşam döngüsünün bir anda durdurulduğu gibi bir izlenim bırakan terk edilmiş köylerin rehabilite edilebilecek durumda olan yapı stoku, içme suyu ve elektrik gibi altyapı çözümlerinin bir ölçüde hazır olması dikkate değerdir. Yeni bir yerleşim oluşturmak yerine mevcut ve terk edilmiş olanı değerlendirmenin birçok açıdan tasarruf sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ise kırsaldaki evlerin birbirine yakın olması, yaşam şartlarının benzer olması ve köylülerin imece kültürüyle iç içe bir yaşam kaygısı taşımaları bakımından önem arz etmektedir.

Dünya genelinde hükümetlerin çözmesi gereken bir sorun olarak algılanmış olan konut sorununa, ülkemizde de yaşam biçimlerini dikkate almadan hazırlanan tip projelerle ve kentsel dönüşüm politikalarıyla çözüm üretilmeye çalışılmaktadır.

Kentleşme sadece bina özelinde yeniden inşa etmek olarak değerlendirilmekte, bütüncül bir yaklaşım sergilenmemektedir. İstihdam yaratma, planlama, bakım, onarım, enerji gibi unsurlar bir arada değerlendirildiği zaman ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında toplum yararına projelerin ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Evsizlik ile ilintili olarak incelenen eko-köy örneklerinin de değinmiş olduğu gibi, bireysel ve kurumsal iş birliğiyle gerçekleştirilmiş projeler başarılı olmuştur. Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, toplumun iş birliği ve duyarlılığıyla geliştirilecek Sazlıca Eko-köyü önerisinin diğer terk edilmiş köylerin dönüştürülmesinde de örnek olarak alınabileceği varsayılmıştır.

Evsizliğe ve konut sorununa çözüm bulmanın yolu sadece eko-köyler değildir. Ancak eko-köy yaklaşımı büyük bir bütünün parçasıdır, anlamlı ve ilham vericidir. Bununla beraber ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği sağladığı için doğa, toplum ve ekonomi için yararlı bir girişim olduğu düşünülmektedir. Doğa ile iç içe bir eko-köy ortamında yaşamak, ortak kullanımlı alanlarda sosyalleşerek yalnızlığı unutmak gibi durumların evsiz insanların sosyal becerileri bakımından faydalı olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, E. (2015). *Terk edilmiş yerleşimlerin geleceği (İzmir-Ödemiş-Lübbey Köyü örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Adalılar, Ş. N. (2012). *Bir Turistik Çekim Merkezi Olarak Eko-köyler ve Eko-köylere Tüketici Yaklaşımlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (b.t.). *Türkiye’de büyük kentlerin gecekondulu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma*. 7 Mart 2021, https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf.
- AFAD, (1949). *23 Temmuz 1949 Sakız Karaburun Depremi*. 6 Ocak 2022, <https://deprem.afad.gov.tr/tarihteBuAy?id=30>.
- Akçura, H. (2010). *Sazak’ın Dikenleri*, 6 Ocak 2022, openflux.blogspot.com/2010/03/sazakin-dikenleri-yayinda-thistles-of.html.
- Akoğlu, A. (2009). Doğadaki Ayak İzimiz. *Bilim ve Teknik*, 496. 46-51.
- Akoğuz, E.C., Koçoğlu, D. ve Akman, B. (2020). Devlet evsizlere sığınak yapmakla yükümlüdür. *Bianet*. 23 Ekim 2020, <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/144279-devlet-evsizlere-siginak-yapmakla-yukumludur>.
- Aksoy, Z. E. (2002). Dünyanın bağışıklık sistemi – eko-köyler. *Perma Kültür Platformu*. 28 Mayıs 2018, <http://permakulturplatformu.org/2012/05/23/dunyanin-bagisiklik-sistemi-ekokoyler/>.
- Akyıldız, M. (2017). Dünyada ve Türkiye’de evsizlik sorunu ve çeşitli uygulamalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 67-91.
- Akyıldız, Y. (2020). *Evsizlere yönelik sosyal hizmet ihtiyacının ekosistem yaklaşımı bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği*. Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.

- Altunok, B. (2021). *Türkiye’de tersine iç göçü engelleyen faktörler, sorunlar ve çözüm önerileri: İstanbul ili örneği*. Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Amore, K., Baker, M. ve Howden-Chapman, P. (2011). The ETHOS Definition and Classification of Homelessness: An Analysis. *European Journal of Homelessness* (5). 2. 19-37.
- Anadolu Ajansı, (2019). 4 Soruda Bulgaristan'dan zorunlu göç. 16 Nisan 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/16073>.
- Andersen, C. (Yapımcı), Fowlie, T. (Yönetmen). 2013. *Sólheimar - Excerpt from “The Ethical Hedonist” Iceland [Belgesel]*. 16 Nisan 2022, <https://vimeo.com/68716850>.
- Anderson, I. (2010). Services for Homeless People in Europe: Supporting Pathways out of Homelessness? *Homelessness Research in Europe*. 47.
- Anonim. (2019). Eski Rum köyü Sazak, 'İzmir'in Kayaköy'ü olacak. NTV. 6 Ocak 2022, https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/eski-rum-koyu-sazak-izmirin-kayakoyu-olacak,z6__Zyc0D026LF7VNTRFTA/N0r9i_0Ne0-gFNwEDtEcUA.
- Arıcan, E. (2014). *Individual escapism or eco-community: Selected cases of ecovillage initiatives in Turkey*. Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Arsan, Z. D. (2008). Türkiye’de sürdürülebilir mimari. *Mimarlık*, 340.
- Artunç, Ö. (2018). Dünyayı su savaşları mı bekliyor? *Deutsche Welle Türkçe*. 25 Nisan 2018, <http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyay%C4%B1-su-sava%C5%9Flar%C4%B1-m%C4%B1-bekliyor/a-43092317>.
- Asımgil, B. (2017). XVI. yüzyıldan günümüze eko-köylerin tanımlama yaklaşımlarına göre karakteristik özelliklerinin saptanması. *Trakya University Journal of Engineering Sciences*, 18(2). 95-111.

- Ataberk, E. (2020). *Turizm coğrafyası yaklaşımıyla karşılaştırmalı bir araştırma: Foça, Dikili ve Bergama'da turizmin mekânsal etkileri*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Atabeyoğlu, Ö. (2017). Atatürk'ün kırsal kalkınma projesi "İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi"nin mekân kuramları açısından değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (18) 2, 176-185.
- Auroville, (b.t.). 25 Nisan 2022, <https://auroville.org/>.
- Aydemir, C. (2014). *Çeşme'nin Terk edilmiş Köyleri*. 5 Ocak 2022, arkeolojigezginleri.blogspot.com/2014/08/cesmenin-terk-edilmis-koyleri.html.
- Bakır, M. F., Akhuy, S. ve Aydemir, G. (2010). *Marmariç Perma Kültür El Kitabı*. İzmir: Mengi Basım.
- Balcı, Y. (2011). Türkiye'de konut sorunu. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46 (0) , 23 Aralık 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/836/9218>.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. (2009). Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar komisyonu raporu. 7 Mart 2021, http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/08/kentlesme_surasi_kitabi2009.pdf.
- Belediye Kanunu (25874 S.K.), Resmî Gazete, 5393 (13 Temmuz 2005), 15 Nisan 2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.
- Benevolo, L. (1971). *History of Modern Architecture*. Cambridge: The MIT Press.
- Bilgin, İ. (1997). Toplu konutun tarihi. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 1 (2), 23-30.
- Bozkurt, K. (2022). Büyükşehir'den evsiz yurttaşlara çağrı. *Son Mühür*. 17 Nisan 2022, <https://www.sonmuhur.com/izmir/buyuksehir-den-evsiz-yurttaslara-cagri-h97005.html>.

- Bölükbaşı, S. (2012). *Evsizlik ve sosyal hizmet (Almanya, Slovenya ve Türkiye örneği)*. Bitirme Projesi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bubik, N. (2022). Sokakta gönüllü sevgi-umut ikramı. *Hürriyet*. 17 Nisan 2022, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nedim-bubik/sokakta-gonullu-sevgi-umut-ikrami-41984301>.
- Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği (b.t.). 25 Nisan 2018, <http://www.bugday.org/portal/hakkimizda.php>.
- Burt, M. (2004). Homelessness, definitions and estimates of. D. Levinson, (Ed.), *Encyclopedia of Homelessness* içinde (233-239). Londra; Sage Publications.
- Calix, B. (2018). *There's A Place In Fresno For Homeless That Has An Environmentally-Friendly Approach*. 9 Ocak 2019, <https://www.fresnobee.com/news/local/art>.
- Callenbach, E. (2011). *Ekoloji Cep Rehberi*. (E. Özkan, Çev.) İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.
- Can, İ. ve Çiçek, C. (2012). Gecekondulaşma, kentsel dönüşüm ve Toki konutlarının ticarileşmesi: Kars örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9, 37-61.
- Chitewere, T. (2006). *Constructing a green lifestyle: Consumption and environmentalism in an ecovillage*. Doktora Tezi, State University of New York at Binghamton, New York.
- Clarke, J. (2019). *Transition Village Wallan, A Community Response to Homelessness* 2018, 17 Aralık, 2020, https://www.mav.asn.au/__data/assets/pdf_file/0011/21233/DAY-1-Presentation-10-Judy-Clarke.pdf.
- Colantonio, A., Dixon, T., Ganser, R., Carpenter, J., & Ngombe, A. (2009). *Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe*. 16 Nisan 2022, Oxford Institute for Sustainable Development (OISD).

- Congar, K. (2019). Avrupa Birliği'nde evsizlerin sayısının düştüğü tek ülke Finlandiya. *Euronews*. 1 Aralık 2021, <https://tr.euronews.com/2019/06/03/avrupa-birligi-nde-evsizlerin-sayisinin-dustugu-tek-ulke-finlandiya>.
- Coşkun, Ö. (2009). *Aydın ili Söke ilçesi Gelebeç yerleşimi ve Aziz Nikolaos Kilisesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Cöcen, Ö. N. (2007). *Küçükbahçe Köyü değerlerinin mimari nitelikleri ve toplumsal hafıza yoluyla tanımlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Crask, L., Luo, Y. ve Dyson, A. (2011). Eco-Village: A Humane Solution to the Homeless. *ICSDC 2011*, s.637- 643.
- Çalık, B. (2018). Evsizleri 'ısıtan' destek. *Anadolu Ajansı*, 11 Ocak 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/evsizleri-isitani-destek-/1062729>.
- Çetin, T. (1994). Cumhuriyetin ilk yıllarında köy sorununa bakış: Köy Kanunu'nun çıkarılması. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*(2). 4. 29-44.
- Çetinkaya, Z. (2016). *Sürdürülebilir yerleşim modellerinin sürdürülebilirliğin boyutları ve yerel yönetimler açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2021). *Ödemiş İlçe Sınırlarının Bir Kısımını Kapsayan II. Grup Doğal Sit Alanı Tescili*. 16 Ocak 2022, <https://izmir.csb.gov.tr/dogal-sit-alani-tescili-i-93070>.
- Çolakoğlu, E. (2007). Kırsal kalkınma problemine bir çözüm arayışı olarak köy- kent projesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (6). 187-202.
- David, T. H. (1854). *Walden, or Life In The Woods*. 5 Mart 2021, <http://www.archive.org/texts/bookmobile.php>.
- Dawson, J. (2012). *Ekoköyler*. (D. Dinçel, Çev.) İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

- Demir, E.S. (2015). *Türkiye'de somut olmayan kültürel mirasın eko turizm bağlamında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dinçer, B. Ö. (2020). *Modern bir barınma sorunsalı: Dünyada ve Türkiye’de ev-olmayanlar*. Doktora Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, H. ve Fidanoğlu, İ. (2012). *Zeytincik’te A(k)şam Oldu*. 6 Ocak 2022, dagakactim.blogspot.com/search?q=zeytincik 31/33.
- Doğan, Y. B. (2018). *Küreselleşen İstanbul’da evsizliğin sosyal hizmet perspektifinden analizi (Beyoğlu örneği)*. Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Doğtekin, A. (2021). Söke’nin işgali ve işgal döneminde Rum faaliyetleri. *Journal of Ottoman Civilization Studies*, 13. 143-168.
- Eco Village Fresno. (b.t.). 9 Ocak 2019, <https://ecovillagefresno.org/dakotaecogarden/>.
- Emek ve Adalet, Rapor*. (2019). Türkiye’de evsizlere dair rapor, durum tespiti, Avrupa birliği ülkelerinden uygulama örnekleri ve taleplerimiz, 11 Ocak 2019. <http://www.emekveadalet.org/faaliyetler/turkiyede-evsizlere-dair-rapor-durum-tespiti-avrupa-birligi-ulkelerinden-uygulama-ornekleri-ve-taleplerimiz/>.
- Engels, Friedrich (1968). *The condition of the working class in England*. California: Stanford University Press.
- Engels, Friedrich (2013). *Konut sorunu..* Ankara: Alter Yayıncılık.
- Erder, S. (1999). Göç, yerleşme ve “çok” kültürel tanışma, *Birikim*, (123). <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-123-temmuz-1999/2317/goc-yerlesme-ve-cok-kulturel-tanisma/6451>.
- Erdoğan, M. A. (2016). Beydağ araştırmaları sempozyumu. *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 5. 195-200.
- Eres, Z. (2016). Türkiye’de geleneksel köy mimarisini koruma olasılıkları. *Ege Mimarlık Dergisi*, (1) 92.

- Erman, T. (2009). Kuzey Ankara girişi kentsel dönüşüm projesi ve yerinden edilme: deneyimler, söylemler, uygulamalar. 6. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, 864-891.
- Erteğün, E. (2014). Armağan ekonomisi. *Yeşil Gazete*. 13 Nisan 2022, <https://yesilgazete.org/armagan-ekonomisi-5n1k-emre-ertegun/>.
- Eryılmaz, D. (2010). *Sustainable community development, ideas on implementing social and economic applications from hagaby, Sweden in the Kerkenes Eco-center in Yozgat, Turkey*. Yüksek Lisans Tezi, Uppsala Universitet, Uppsala.
- Eser, H. (2015). Aliağa'nın terk edilmiş köyü. *Günaydın Aliağa*. 3 Ocak 2022, www.gunaydinaliaga.com/aliaganin-terk-edilmis-koyu-12540h.htm.
- Etimoloji Türkçe, (b.t.). 23 Nisan 2018, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/k%C3%B6y>.
- Feasibility of reference diet (2019). *The Lancet Commissions*, 393. 10 Mayıs 2021, www.thelancet.com.
- FIC, *Foundation for Intentional Community*. (b.t.). 19 Nisan 2021, https://www.ic.org/directory/search-results/?frm_search=homeless&community_type=Ecovillage.
- Fidanoğlu, İ. (2012). *Bayındır'ın Yalnız ve Hüzünlü Köyü Çıplak – Bir Çocukluk Hatırası*. 3 Ocak 2022, dagakactim.blogspot.com/2012/06/bayindir-in-yalniz-ve-huzunlu-koyu.html.
- Fredrick, O. (2015). *An assessment of eco-village tourism potential as a model for sustainable ecotourism: A case study of Western Kenya*. Yüksek Lisans Tezi, University of Nairobi, Nairobi.
- Gaia Trust. (b.t.). 30 Ocak 2019, <https://gaia.org/gaia-trust/about-gaia-trust/>.
- Gecekondu Kanunu (12362 S.K.), Resmî Gazete, 775 (20 Temmuz 1966), 7 Mart 2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.775.pdf>.

- Gilman, R. (1991). *The Eco-village Challenge*. The challenge of developing a community living in balanced harmony- with itself as well as nature- is tough, but attainable. Context Institute, 10-16.
- Glasser, I. (1994). *Homelessness in global perspective*. New York: Macmillan Publishing Company. 3-6.
- Global Ecovillage Network*, (b.t.). 18 Nisan 2021, <https://ecovillage.org>.
- Global Ecovillage Network Europe*, (b.t.). <https://gen-europe.org/>.
- Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu, 2009, s:34.
- Greenwood, R. M. ve diğerleri (2019). Homeless Adults' Recovery Experiences in Housing First and Traditional Services Programs in Seven European Countries. *Am J Community Psychol*, 0:1–16.
- Güler, K. (2016). Batı Anadolu'da terk edilmiş bir köy: Ödemiş- Lübbey. *Mimarlık Dergisi*, (5) 391.
- Güteryüz, M. (2013). *Bir ütopya hareketi olarak eko-köyler: Türkiye'deki örnekler üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Güteryüz, M. (2014). Bir köyü yeniden canlandırma hayali, Marmariç deneyimi. *Mimarlık Dergisi*, (6). 380.
- Gümüş, G. (2016). *Evsizlik: Yeni bir metropol yoksulluğu deneyimi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Güncel Türkçe Sözlük*, (b.t.). 17 Mart 2021, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Gür, M. (2009). *Alt ve orta gelir grubuna yönelik TOKİ konutlarında kullanıcı memnuniyetinin araştırılması- Bursa örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Gürbüz, M. ve Karabulut, M. (2008). Kırsal Göçler ile Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 50. 37-60.

- Güreşçi, E. (2012). Türkiye'nin köyden kente göç sorunu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6. 41-55.
- Hazar, E. (2015). *Küreselleşme çağında sosyal konut kavramının yeniden değerlendirilmesi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Hope, M. ve Young, J. (1986). *The faces of homelessness*, (22,233). 5 Mart 2021, <https://archive.org/details/facesofhomelessnOOhope>.
- Hopper, K. ve Hamberg, J. (1984). *The making of Americas homeless from skid row to new poors*. New York: Community Service Society of New York.
- Hynninen, E. (2019). The place for a village. *North Central Review*. 22 Ocak 2019.
- ICOMOS-IFLA Principles Concerning Rural Landscapes As Heritage. (2017). 29 Aralık, 2021. https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/General_Assemblies/19th_Delhi_2017/Working_Documents-First_Batch-August_2017/GA2017_6-3-1_RuralLandscapesPrinciples_EN_final20170730.pdf.
- Irrgang, B. (2005). *A Study of the Efficiency and Potential of Eco-village as an Alternative Urban Model*. Yüksek Lisans Tezi, Stellenbosch University, Matieland.
- Işiker, F. (2014). *Sokakta unutilan insanlar: İstanbul'daki erkek evsizler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.
- Işıkkhan, V. (2006). Türkiye'de evsizler sorunu ve sosyal hizmet. *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu*. 40-48.
- İçli, G. (2011). Kentsel dönüşümüne ilişkin sosyolojik bir değerlendirme: Denizli örneği. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi* (3), 1. 43-57.
- İçöz, O. ve Bozkurt, Y. B. (2020). Bir Kültür Mirası Olarak Tarihi Anadolu Köylerinin Turizm Açısından Önemi - Ödemiş Lübbey Köyü Örneği. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi* 3 (2). 1-12.

İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). Evsizler ve Toplum Sağlığı. *Aile ve Toplum*, (5) 20. 79-90.

İmar Kanunu, 3194. Ek Madde: 12/7/2013-6495/73. 17 Ocak 2022.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>.

İmece Evi (b.t). Saman Ev Yapımı. 15 Ocak 2022. www.imeceevi.org.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, (2022). *Büyükşehir Belediyesi evsiz yurttaşlar için harekete geçti*. 17 Nisan 2022, <https://www.izmir.bel.tr/tr/Anasayfa>

Jackson, H. (1998). What is an Eco-village? *Gaia Trust Education Seminar, Thy, Denmark*. 18 Aralık, 2020. http://gaia.org/wp-content/uploads/2016/07/HJackson_whatIsEv.pdf

Jacobsen, P. (2016). Scotland's eco-village for the homeless. *Borgen Project*. 7 Ocak 2019, <https://borgenproject.org/scotlands-eco-village-for-the-homeless/>.

Kaakinen, J. (2017). *A Home of Your Own, Housing First and Ending Homeless in Finland*. Helsinki: Y-Foundation.

Kara, E. (2014). *Ekolojik Kaygı Temelli Yerleşimlerde Sürdürülebilirlik Paradigmasının Farklı Boyutlarıyla İncelenmesi: Ekoköyler*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.

Karaburun Kent Konseyi (2019). 16 Ocak 2022, <http://www.karaburunkentkonseyi.org/kentsel-sit-ilan-edilen-sazak-koyunun-korunma-yontemine-dair-rapor-ilgili-kurumlarla-paylasildi/>.

Karaman, M. F. (2019). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Evsizlik: İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Keleş, R. (1980). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Keleş, R. (1993). *Kentleşme Politikası* (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

- Kılıç, A. (2012). *Türkiye’de Evsizlik Sorunu ve Evsizlerin Gündelik Tecrübeleri*. Lisans Bitirme Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, D. ve İşcan, F. (2019). Dünya’da ve Türkiye’de ekolojik köy uygulamaları. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 17. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*.
- Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ*. (2016). Resmî Gazete, 29675. 16 Ocak 2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160405-2.htm>.
- Kiley, B. (2015). *The Sawhorse Revolution Attempts to Build "Impossible City" in Nickelsville*. 17 Aralık 2020, <https://www.thestranger.com/blogs/slog/2015/04/20/22067746/the-sawhorse-revolution-attempts-to-build-impossible-city-in-nickelsville>.
- Kim, M. Y. (2016). *The influences of an eco-village towards urban sustainability: A case study of two Swedish ecovillages*. Yüksek Lisans Tezi, Uppsala Universitet, Uppsala.
- Kirby, A. (2004). *Self in practice in an ecological community: Connecting personal, social, and ecological worlds at the Ecovillage at Ithaca*. Doktora Tezi, City University of New York, New York.
- Koç, B. ve Gül, A. (2004). Türkiye’de kırsal kalkınmada köykent yaklaşımı ve bazı ülkelerde uygulanan benzeri modeller. *Türkiye VI Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat*, 116-124.
- Kongar, E. (2006). *21. Yüzyılda Türkiye, 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* (38. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köşker, E. (2019). *Türkiye’de Terk Edilmiş ve Göç Veren Köy Yerleşimleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Konut Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürlüğü.
- Kurt, H. (2006). Göç eğilimleri ve olası etkileri, *Journal of Administrative Sciences*, 4 (1), 149-178.

- Kut, E. ve Yörür, N. (2016). Terk edilmekte olan köyler üzerine bir araştırma: Ödemiş Lübbey Köyü. *Ege Mimarlık Dergisi*, (2) 93. 36-39.
- Kutsal S. (2012). *Türkiye’de dar gelirlilerin konut sorunu bağlamında sosyal konuta bakış; İstanbul Bezirganbahçe örneğinde irdeleme*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Küçük, M. (2018). Evsizlik ve evsizliği açıklayan teoriler. *İdealkent- Sakarya Üniversitesi*, 9 (2), 515-535.
- Litfin. K. (2012). A whole new way of life: Ecovillages and the revitalization of deep community. *The Localization Reader: Adapting to the Coming Downshift*. İçinde, 129-140. Massachusetts: MIT Press.
- Litfin, K. T. (2014). *Eko Köyler*. (P. Ercan, Çev.) İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım.
- Littlewood ve diğerleri ,(2017). *Eradicating 'Core Homelessness' in Scotland's Four Largest Cities: Providing an Evidence Base and Guiding a Funding Framework*. Edinburgh: Heriot Watt University.
- Luo, Y., Crask, L., Dyson, A, Zoghi, M. ve Hyatt B. (b.t.). *The Eco-village Experience at California State University, Fresno: An Integrated Approach to Service Learning*. 16-26.
- Maçaoğlu, C. G. (2019). *‘Eco-Villages’: Ecological And Sustainable Neighborhood Design Lessons From Practices*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Mahaffy, E. (2011). *A town and its ecovillage: A case study of two Massachusetts communities*. Yüksek Lisans Tezi, Tufts University, Massachusetts.
- Martin, E. C. (2009). *Structures serving the visibly homeless*. Yüksek Lisans Tezi, School of Clemson University, Güney Karolina.
- Maurer, F. A. ve Smith, C. M. (2000). *Community Health Nursing Theory and Practice* (2. Baskı), (677) Philadelphia: W B. Saunders Company, 1 Aralık 2021,

https://archive.org/details/communityhealthn0000unse_m7g7/mode/2up?view=theater.

Mayman, S. (1991). *Lowest cosy housing a modest proposal*. Yüksek Lisans Tezi, Rice University, Texas.

McEwen, M. ve Nies, M.A. (2011). “*Community/ Public Health Nursing*”. Promoting the health of populations, 428.

McNaughton, C. (2008). *Transitions Through Homelessness, Lives On The Edge*. New York: Palgrave Macmillan. 4-5.

Mollison, (2002). *Permaculture, A Designer's Manual*. Tyalgum: Tagari Publications.

Morsy, N. (2014). What is an Ecovillage? *Global Ecovillage Network*. 3 Şubat 2021, <https://ecovillage.org/about-ecovillages/>.

Mumford, L. (1938). *The Culture of Cities*. Florida: Harcourt Brace Jovanovich Publishers, 161.

Mychajluk, L. H. (2014). *Building capacity to live and work together at an ecovillage in support of sustainable community: A case study*. Yüksek Lisans Tezi, University of Toronto, Toronto.

Newman, V. (2015). The Catholic worker movement. *Denison Journal of Religion*, 14. 17 Mayıs 2021, <http://digitalcommons.denison.edu/religion/vol14/iss1/3>.

Nichols, J. L. (2010). *Sustainable design guide for a desert community that meets the needs of the elderly and mobility-impaired*. Yüksek Lisans Tezi, Prescott College, Prescott.

Nickelsville, (b.t.). 16 Ocak, 2022. <https://feednickelsville.wixsite.com/nickelsville>.

OECD, (2001), Analytic Report on Sustainable Development SG/SD(2001)1-14, OECD, Paris.

- O'Flaherty, B. (1996). "*Making Room*". The economics of homelessness. 5 Mart 2021, <http://archive.org/details/makingroomOOBren>. 10-11.
- Odabaşı, B. (2014). Yamacın ardındaki köy: Sazak. *Mimarlık*, 376.
- Orhan, R. (2017). Küreselleşme sürecinde soylulaştırmanın mekâna yansıması: İstanbul Sulukule örneği. *2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences*, 74-84.
- Ögel, K. ve Yücel, H. (2005). Sokakta yaşayan ergenler ve sağlık durumları. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 6. 11-18.
- Özadak, A. (2016). *Köye geri dönüş: Türkiye'deki ekolojik çiftliklerde birlikte yaşam deneyimleri ve yeni köylülük*. Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Özdemir, U. 2010. Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, (21) 2. 77-88.
- Pleace, N. (2016). *Housing First Guide Europe*. Brussels: Feantsa.
- Robarts, S. (2015). *Impossible City: A youth-built off-grid movable eco-village for Seattle's homeless*. 10 Ocak 2019, <https://newatlas.com/impossible-city-seattle-homeless-shelters/37049/>.
- Roth, D., Toomey, B. G., First, R. J. (1992). Gender, racial, and age variations among homeless persons. M. J. Robertson ve M. Greenblatt, (Ed.), *Homelessness, A National Perspective* içinde (199-211). New York; Springer Science+Business Media.
- Rousseau, J. J. (2013) *Emile ya da Eğitim Üzerine*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Sawhorse Revolution*. (b.t). 7 Ocak 2019, <http://sawhorserevolution.org/>.
- Schaub, L. (2010). *Good News in Hard Times – State of the Communities Movement – 2010*, in *Communities Directory, 6th Edition – A Comprehensive Guide to Intentional Communities and Cooperative Living*. (Fellowship of Intentional Communities).

Sherry, J. (2014). *Community supported sustainability: How ecovillages model more sustainable community*. Doktora Tezi, Rutgers The State University of New Jersey, New Jersey.

Sizemore, S. (2004). *Urban eco-villages as an alternative model to revitalizing urban neighborhoods: The eco-village approach of the seminary square/price hill eco-village of Cincinnati, Ohio*. Yüksek Lisans Tezi, University of Cincinnati, Cincinnati.

Social Bite, (b.t.). 9 Ocak 2019, <http://social-bite.co.uk/>.

Sokak Çorbacıları, (b.t.). 17 Nisan 2022, <https://sokakcorbacilari.org/>.

Solheimar, (b.t.). 25 Nisan 2022, <https://www.solheimar.is/>.

Solutions to homelessness and housing exclusion, the case for European Investment, (2019).14 Nisan 2020, https://www.feantsa.org/public/user/20190315_Investment_paper_laid_out_final-compressed.pdf.

Sönmez, N. Ö. (2006). Düzensiz konut alanlarında kentsel dönüşüm modelleri üzerine bir değerlendirme. *Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası* (36), 121-127.

Sürmeli, İ. (2017). Türkiye’de iç göçün değişim ve dönüşümü: Kentten kıra yöneliş. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 275-286.

Svensson, Katarina E (2015) Texas. *Preparing for life after homelessness: Transitional housing for the homeless*. Yüksek Lisans Tezi, University of Maryland, Maryland.

T.B.B.M. Genel Kurul Tutanağı (2014). 16 Nisan 2022, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic_yazici?P4=22303&P5=H&page1=90&page2=90.

- T.B.B.M. Rapor. (2010). Ankara şehirlerarası terminal işletmesinde (AŞTİ) barınan evsizler hakkında inceleme raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.
- Tekeli, İ. (2002). *Yerleşme Bilimleri Çalışmaları İçin Öngörüler*. 8 Haziran 2022, <https://www.academia.edu/30020508>.
- The Brookings Institution (2006). *Confronting Concentrated Poverty in Fresno*. 12 Ocak 2019, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/20060906_fresno.pdf.
- The Global Eco-village Network* (b.t.). 23 Nisan 2018, <https://gen-europe.org/about-us/gen/index.htm>.
- The Global Eco-village Network* (b.t.). 7 Nisan 2021, <https://ecovillage.org/>.
- The Housing Rights Index: A Policy Formulation Support Tool* (2018). Kenya: UN-Habitat. 7 Mart 2021, https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/01/housing_rights_index_jan_7_low_resolution.pdf.
- The Saltaire Village*, (b.t.). 8 Nisan 2022, <https://salthairevillage.info/>.
- TOKİ. (2021). 9 Mart 2021, www.toki.gov.tr/sosyal-konutlar.
- Torlak, C. (2015). 25 yıldır suları kesik yaşıyorlar. *Sabah Gazetesi*, 5 Ocak 2022, <https://www.sabah.com.tr/egeli/2015/04/22/25-yildir-sulari-kesik-yasiyorlar>.
- Tosun, A. İ. (2019). *Küresel ve yerel bağlamda gelişen mekânsal dönüşümün ekoköyler kapsamında incelenmesi ve estetik yaklaşımlar*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- TWA - Transition Village Wallan Annual Report for 2019. 28 Ocak 2021, <https://transitionvillagewallan.com.au/>.
- Tuğun, Ö. ve Karaman, A. (2014). Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model. *Megaron*,9 (4), 321-337.

- Turhan, F. (2016). *Superimposing eco-village principles on children's villages for a healthier environment*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Türkdoğan, O. (2007). Kimlik- Göç- Sosyal şiddet ve Türkiye gerçeği. *Journal of Economy Culture and Society*, 36. 1-14.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, 17 Mart 2021, <https://www.anayasa.gen.tr/1982ay.html>.
- Türkmenoğlu, F. (2013). Hayat Sevince Güzel, Marmariç [Belgesel], Türkiye: CNN Türk. https://www.youtube.com/watch?v=wC8_4zLzkCo&t=1561s.
- Uğur, Ö. (2010). Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21, (2), 77-88.
- Uğurlu, Ö. (2010). *Kentlerin Tarihsel Gelişimi*, s:60,61.
- Uluskan, K. B. (2010). *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- UNDP: *United Nations Development Programme* (b.t.). 29 Mayıs 2018, <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/IND>.
- UN-Habitat (2021). *Housing Rights*. 2 Şubat 2022. <https://unhabitat.org/programme/housing-rights>.
- United Nations. (2005). *Economic, Social And Cultural Rights (E/CN.4/2005/48). Commission on Human Rights*. 11 Ocak 2019. <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/C5C4D2671933071385256FEB006C1FBC>.
- United Nations. (2020). *Commission for Social Development (E/2020/26-E/CN.5/2020/7)*. 18 Aralık 2020. <https://digitallibrary.un.org/record/3887640>.
- United Nations. (2015). Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-

- discrimination in this context (A/HRC/31/54). 12 Ocak 2019, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/294/52/PDF/G1529452.pdf?OpenElement>.
- Wanderer's End Ecovillage*, (b.t.). 2 Nisan 2021, <https://wanderersend.wixsite.com/weworkshop/single-post/2016/12/26/wanderers-end-ecovillage-is-to-be-just-1-of-1000s>.
- White Rose Catholic Farm*. (2021). 18 Mayıs, <https://tmn.truman.edu/detours/2019/03/04/roots-to-rural-white-rose-catholic-work-farm/>
- Wolrdometer. (2021). *Current World Population*. 25 Kasım 2021. <https://www.worldometers.info/world-population/>
- Woodin, M. ve Lucas, C. (2004). *Green Alternatives to Globalisation, A Manifesto*. London: Pluto Press.
- Yanık, İ. (2017). *Cumhuriyet Döneminde Balkanlardan Türkiye'ye Göç ve İskân Siyaseti*. Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yaşdağ, M. (2018). Bitmeyen 'ötekilik': Sazlıca köyü mübadil mirasına dair tespitler/öneriler. *Art Sanat*, 9. 263-292.
- Yeang, K. ve Woo, (2010). *Dictionary of Ecodesign, An Illustrated Reference*. New York: Routledge.
- Yenigün, İ. (2007). *Zeytin ve Zeytinyağı*. 15 Ocak 2022. www.imeceevi.org.
- Yeter, A. (2018). Sivil toplum kuruluşlarının evsizlere yönelik hizmetlerinin değerlendirilmesi: İstanbul örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* (8), 17, 34-60.
- Yılmaz, E.O. (2017). *Ankara ili için alternatif bir "barınma evi" önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yiğit, İ. ve Gümüşçü, O. (2017). Kayıp köylere mekânsal bakış: XVI-XX. yüzyıl Konya çevresi örneği. *Kebikeç, İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 44. 323-338.

Zeybek, O. (2014). Eğitim Turizminde Yeni Bir Alan: Eko-köyler. *III. Disiplinler Arası Turizm Araştırmaları Kongresi*, Kuşadası, Aydın, 4-5 Nisan 2014, 758-771.

Zeybek, O. (2015). *Eko-köy akımı: Tarihi gelişimi ve kent ölçeğinde uygulanabilirliği üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Zeybek, O. (2020). Eko köylerde yer seçimi ile ilgili karar süreçleri üzerine bir araştırma. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, (1) 22. 100-113.

